

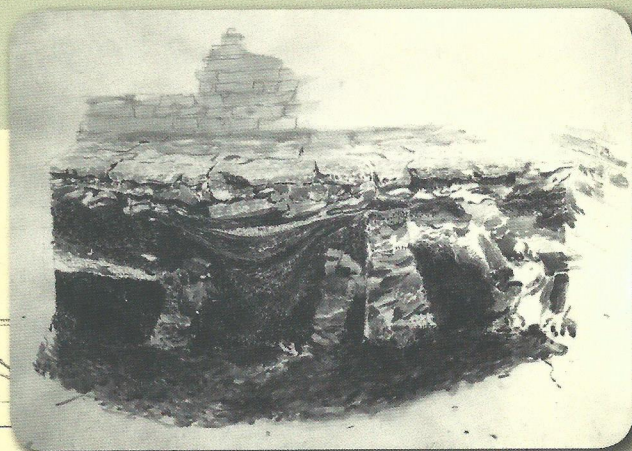
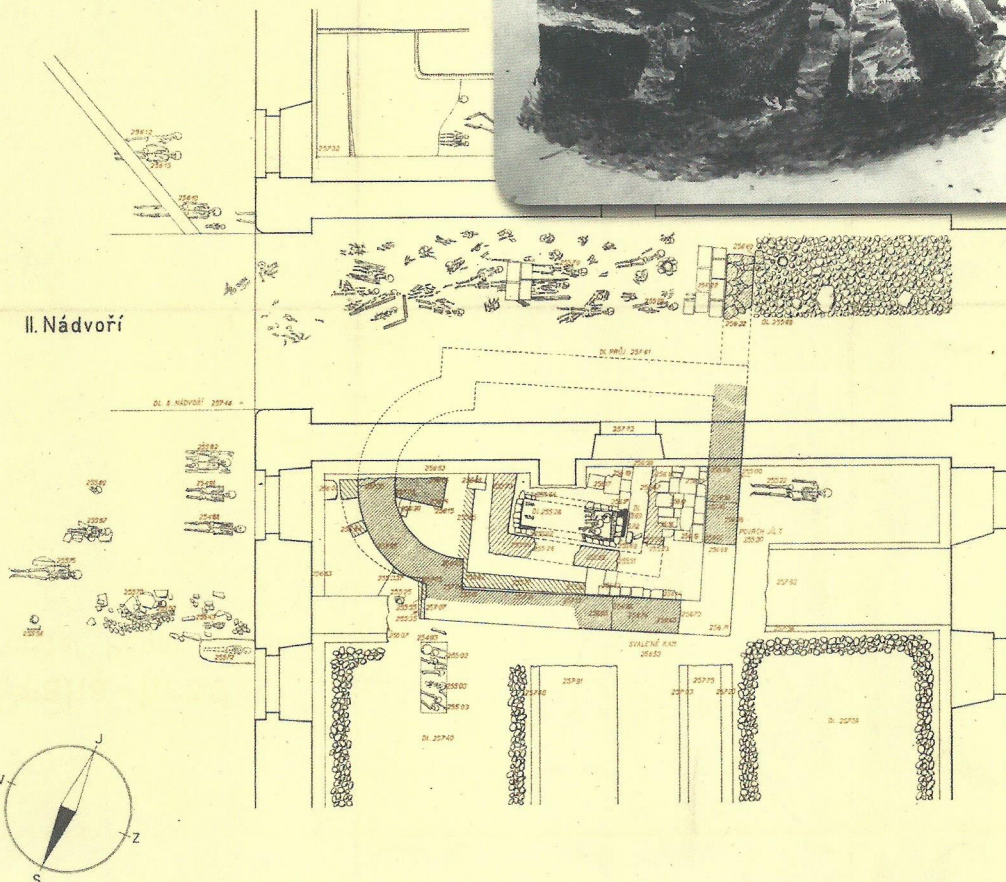
CASTRUM PRAGENSE

POHŘEBIŠTĚ U KOSTELA PANNY MARIE A NA II. NÁDVOŘÍ PRAŽSKÉHO HRADU

DÍL I. KATALOG

Jan Frolík

Praha-hrad
Kostel Panny Marie

CASTRUM PRAGENSE

CASTRUM PRAGENSE 14

POHŘEBIŠTĚ U KOSTELA PANNY MARIE A NA II. NÁDVOŘÍ PRAŽSKÉHO HRADU.

DÍL I. KATALOG

Praha 2015

CASTRUM PRAGENSE 14

JAN FROLÍK: POHŘEBIŠTĚ U KOSTELA PANNY MARIE A NA II. NÁDVOŘÍ PRAŽSKÉHO HRADU.

DÍL I. KATALOG

VYCHÁZÍ JAKO PRVNÍ SVAZEK ŘADY CASTRUM PRAGENSE – ABG (ARCHEOLOGIE – BIOARCHEOLOGIE – GENETIKA), VYDÁVANÝ V RÁMCI PROJEKTU „STŘEDOVĚKÁ POPULACE V CENTRU A NA VENKOVĚ. ARCHEOLOGIE, BIOARCHEOLOGIE A GENETIKA NA POHŘEBIŠTÍCH PRAŽSKÉHO HRADU, STŘEDNÍCH A VÝCHODNÍCH ČECH“ ZA PODPORY GRANTOVÉ AGENTURY ČESKÉ REPUBLIKY, Č. PROJEKTU 14-36938G, CENTRUM EXCELENCE.

Redakční rada/editovrial board: Milena Bartlová, Dušan Foltýn, Jan Frolík, Martin Halata, Petr Chotěbor, Marek Suchý, Kateřina Tomková

Vedoucí redaktor/editor-in-chief: Jana Maříková-Kubková

Editor/edior:
Jan Frolík

Odborní recenzenti/scientific board:
Peter Baxa, Michal Lutovský

Překlad/translation:
Jan Frolík, Tomáš Mařík, Zuzana Maritz

Grafická úprava/layout:
Boris Dimitrov, Kateřina Vytejková

Tisk/print:
Agama polygrafický ateliér, s.r.o., Na Výši 424/4, 150 00 Praha 5

Na přední straně obálky:
Plán výzkumu u kostela P. Marie z 10. 10. 1950 a kresba příčného řezu kostelem, pořízená P. Janákem.

vydává:
Archeologický ústav AV ČR, Praha, v.v.i., Letenská 4, 118 01 Praha 1 – Malá Strana

© 2015 Archeologický ústav AV ČR, Praha, v.v.i.
© 2015 Jan Frolík

ISBN: 978-80-87365-86-1

Tento svazek a katalog dalších publikací lze objednat na adrese:

Copies of this volume and a catalogue of other publications by the Institute of Archaeology, Prague can be obtained from:

Archeologický ústav AV ČR – knihovna / The Institute of Archaeology Prague – Library

Letenská 4

CZ 118 01 Praha 1

tel: +420 257014318

fax: +420 257532288

e-mail: knihovna@arup.cas.cz

http://www.arup.cas.cz

Orders – Bestellungen.

Oxbow Books, Park End Place, Oxford OX1 1HN, United Kingdom, oxbow@oxbowbooks.com

Beier&Beran – Archäologische Fachliteratur, Thomas-Müntzer-Str. 103, D-08134 Langenweissbach, Germany, verlag@beier-beran.de

Kubon&Sagner, Buchexport-Import, P.O.Box 341018, D-80328 Munich, Germany, order@kubon-sagner.de
Rudolf Habelt GmbH, Am Buchenhang 1, D-53115 Bonn, Germany, info@habelt.de

OBSAH:

ÚVOD.....	S. 5
ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM, JEHO PRŮBĚH A ZPRACOVÁNÍ.....	S. 7
PRAMENY.....	S. 12
KATALOG.....	S. 55
DOKUMENTY.....	S. 179
LITERATURA A PRAMENY:.....	S. 205
THE BURIAL GROUNDS AT THE CHURCH OF THE VIRGIN MARY AND AT THE SECOND COURTYARD OF PRAGUE CASTLE	S. 208

POHŘEBIŠTĚ U KOSTELA PANNY MARIE A NA II. NÁDVOŘÍ PRAŽSKÉHO HRADU

1. ÚVOD

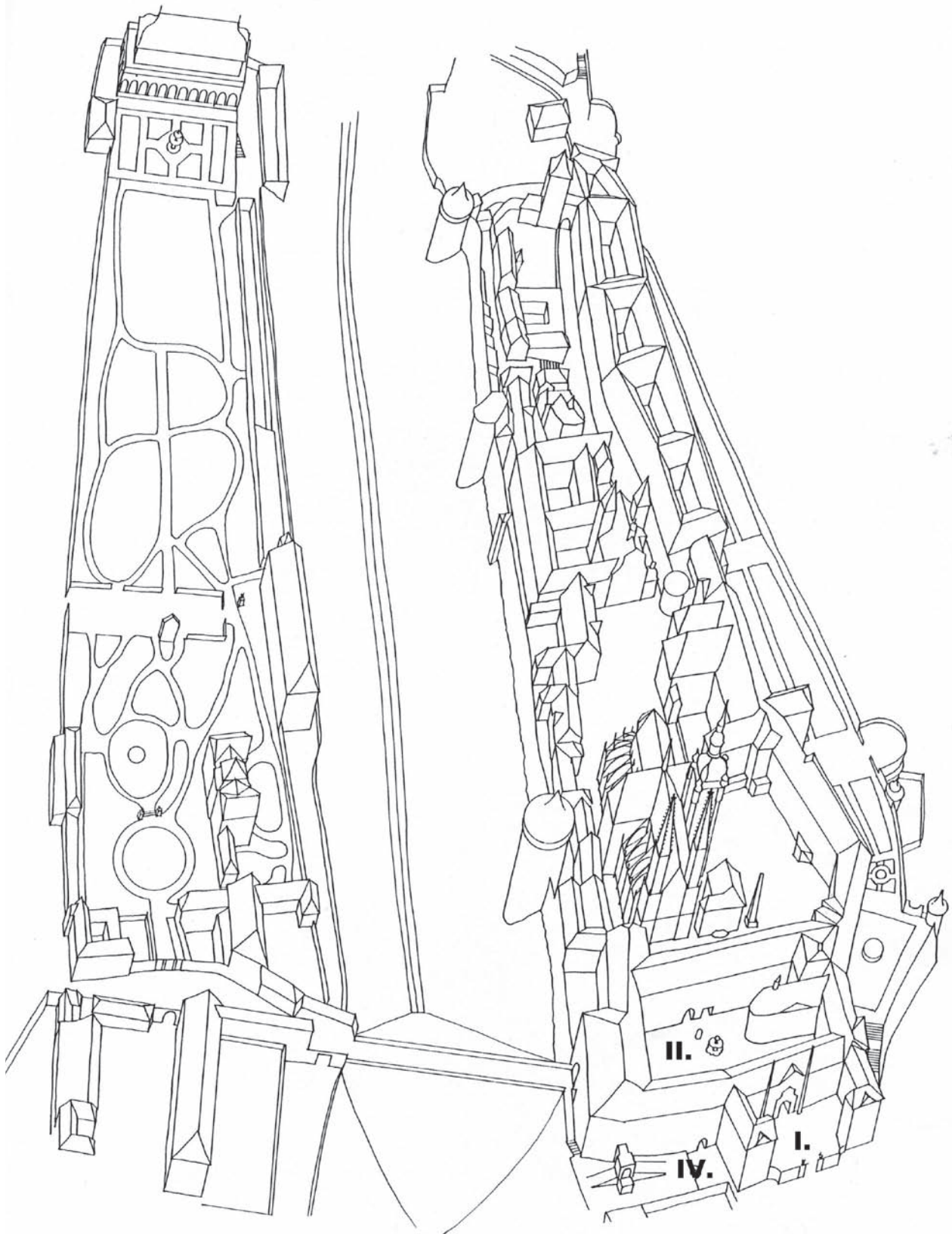
Svazek, který otevíráte, je dalším z těch, který se snaží přiblížit čtenáři další z pohřebišť Pražského hradu, a to v rámci projektu centra excelence „*Středověká populace v centru a na venkově. Archeologie, bioarcheologie a genetika na pohřebišťích Pražského hradu, středních a východních Čech*“ (GAČR 14-36938G) zahájeného v roce 2014. Po dokončeném zpracování pohřebišť ze severního a západního předpolí Pražského hradu, pokud pomineme skutečnost, že mezitím byla objevena dvě pohřebišťe nová, se zájem přesunul do zastavěné hradní plochy. Pohřebišťe v okolí nejstaršího hradního kostela patří k těm, která jsou spojena s počátky Pražského hradu a v souvislosti se zmíněným kostelem také s počátky křesťanství v Čechách a počátky českého státu. Jako některá jiná hradní pohřebišťe i toto na sebe záhy upoutalo pozornost. Hlavní zájem badatelů se nicméně soustřeďoval především na samotný kostel P. Marie, na jeho ne zcela jednoznačný vývoj a jeho význam. Z hrobových nálezů se pozornost koncentrovala především na hrobky v interiéru kostela. Ostatní hroby nebyly detailně publikovány a z valné části ani zpracovány, i když se jedná o nejdéle zkoumané pohřebišťe v hradním areálu (1923-1992).

Zveřejnění poznatků o pohřebišti by mělo zpřístupnit všechna potřebná fakta a zařadit ho do potřebných souvislostí. Stejně tak bude možné poprvé hrobové nálezy zařadit do celkových souvislostí příslušné části hradního areálu včetně složitých vztahů s jeho sídlištní komponentou a také s vývojem opevnění.

Tento svazek je věnován zpřístupnění pramenů a jeho jádrem je katalog všech hrobů. Navazující svazek druhý se bude zabývat analýzou nálezů a jejich vyhodnocením. Bude tak možné nově posoudit hypotézy o západním předhradí Pražského hradu a jeho podobě a proměnách. Zároveň se jedná o první svazek, který je monografickým publikačním výstupem výše uvedeného projektu. V jeho rámci by mělo být zpřístupněno pohřebišťe na III. hradním nádvoří, jakož i další menší převážně raně středověká pohřebišťe v areálu Pražského hradu. Nálezet sem budou i nově prozkoumaná pohřebišťe v polohách Štřešovice/Triangl a Milady Horákové/Prašný most nebo publikační výstupy přírodovědných disciplín, podílejících se na vyhodnocení jednotlivých pohřebišť. Pro tyto publikační výstupy je v rámci série *Castrum Pragense* vytvořena zvláštní řada, označená „projekt ABG“. Pro snazší orientaci bude obálka mírně barevně odlišena a vždy bude uvedeno pořadové číslo řady.

Na výzkumu pohřebišťe se během období, které dosáhlo téměř 70 let, podílelo velké množství lidí. Poděkování patří všem, kteří se zúčastnili terénního výzkumu, a kteří pro nás s výjimkou posledního výzkumu v roce 1992 zůstávají téměř všichni v anonymitě. Totéž platí s některými výjimkami pro měřiče, fotografy a další technický personál. Poděkování patří kolegyním, spolupracovnicím na výzkumu v roce 1992 (Andrea Bartošková, Iva Herichová, Kateřina Tomková) a v roce 1995 (Jana Maříková-Kubková). V rámci zpracování patří poděkování všem, kteří se zasloužili o laboratorní ošetření nálezů, jejich uložení a dokumentaci (Štěpán Dančo, Miloslava Housková, Vanda Pincová, Valéria Uramová, Eva Witzová). Pro starší etapy výzkumu opět zůstávají v anonymitě. Ze specialistů patří můj dík antropologům Marshallu Josephu Beckerovi a Petře Stránské, kteří byli postaveni před úkol vyhodnotit zlomkovitě dochovaný materiál a jistě by raději věnovali úsilí lépe dochovaným nálezům. Poděkování patří též kolegům na archeologickém pracovišti na Pražském hradě a antropologům z Národního muzea za poskytnuté zázemí a podnětné diskuse.

Na závěr, ale nikoliv jako posledním, náleží dík a vzpomínka Ivanu Borkovskému, dlouholetému vedoucímu výzkumu Pražského hradu, který vedl a dokumentoval všechny etapy výzkumu v období 1929 až 1960. Mezi jeho největší (a dobře připravené) objevy patří nález a zdůvodněná identifikace kostela P. Marie. Práce s jeho dokumentací a poznámkami o výzkumu snad dovolila nahlédnout do způsobu jeho práce i přemýšlení o ní a také opětovně stanout v úctě před obrovskou prací, kterou vykonal pro Pražský hrad a nejen pro něj.

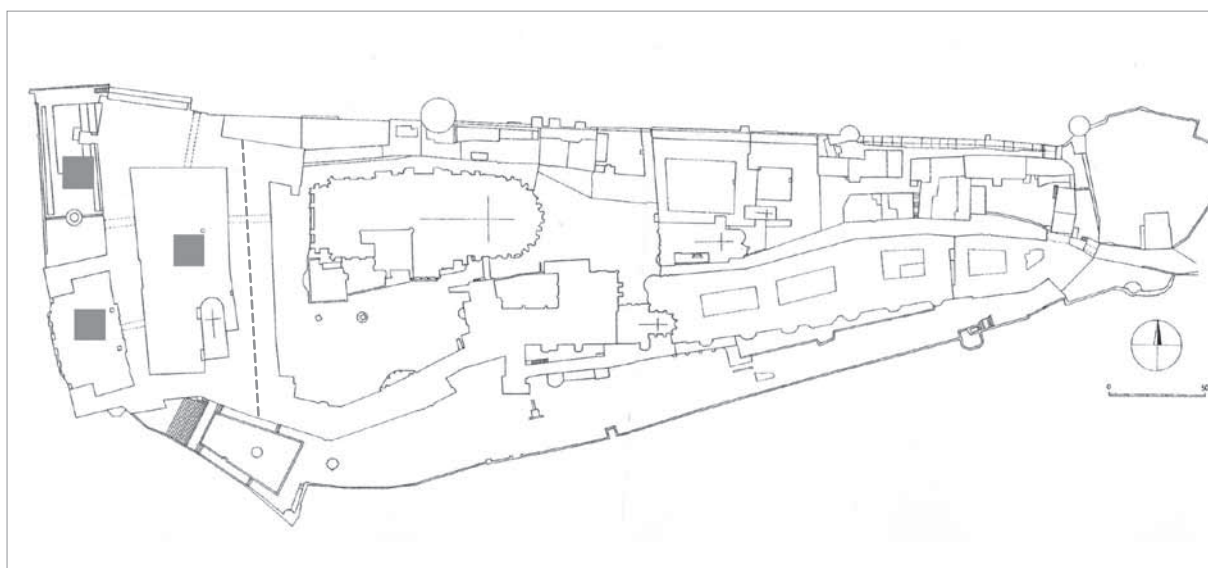

Obr. 2/1: Praha – Hrad. Pohled od západu s vyznačením polohy I., II. a IV. hradního nádvoří. Podklad poskytl P. Chotěbor.

Fig. 2/1: Prague Castle, view from the west, First, Second and Fourth Courtyard highlighted, sources from P. Chotěbor.

2. ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM, PRŮBĚH A ZPRACOVÁNÍ

Soubor raně středověkých hrobů, vztažený k II. nádvoří Pražského hradu, vyžaduje upřesnění, týkající se skutečného rozsahu zkoumaného areálu (*Obr. 2/1*). Při lokalizaci nálezů na II. nádvoří Pražského hradu se obvykle uvažuje pouze o hrobech v okolí nejstaršího hradního kostela P. Marie. Areál, na němž se nacházejí zkoumané hroby, však zahrnuje celou západní část dnešního Pražského hradu. Jedná se nejen o dnešní II. hradní nádvoří, ale také o nádvoří I. a nádvoří „Na baště“ neboli čtvrté. V rámci dosavadních úvah o vývoji a rozsahu Pražského hradu se o uvedeném areálu uvažuje jako o východní předhradí (*Frolík – Smetánka 1997*). Dělicí linii mezi předhradím a akropolí (na III. hradním nádvoří a na ploše východně od něho) tvoří opevnění, procházející Středním křídlem. Pro tuto práci je západní hranice zkoumané plochy vymezena průběhem románské hradební zdi, procházející dodnes středem uvedeného křídla. Tato hradba nahradila po roce 1135 starší dřevohlinité opevnění, situované nepatrně východněji (*Obr. 2/2*).

Obr. 2/2: Praha – Hrad, I., II. a IV. hradní nádvoří. Čárkovaně vyznačen průběh románské hradební zdi z roku 1135, která tvoří východní hranici studovaného areálu. Šedé čtverce označují I., II. a IV. nádvoří. Vytvořil autor.

Fig. 2/2: Prague Castle, First, Second and Fourth Courtyards; dashed line: course of the Romanesque fortification wall from 1135 marked by, which forms the eastern border of the studied area; First, Second and Fourth Courtyard highlighted by grey squares; by the author.

Obr. 2/3: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a III. nádvořím 1929. Pracovní záběr na hloubení kolektoru. Č. neg. 1218.

Fig. 2/3: Prague Castle, passageway between the Second and Third Courtyards in 1929; view of the excavation of a utility tunnel, negative No. 1218.

Obr. 2/4: Praha – Hrad, IV. hradní nádvoří před zahájením úprav a výkopových prací v roce 1930. Č. neg. 2271.

Fig. 2/4: Prague Castle, Fourth Courtyard before the construction work and excavations in 1930, negative No. 2271.

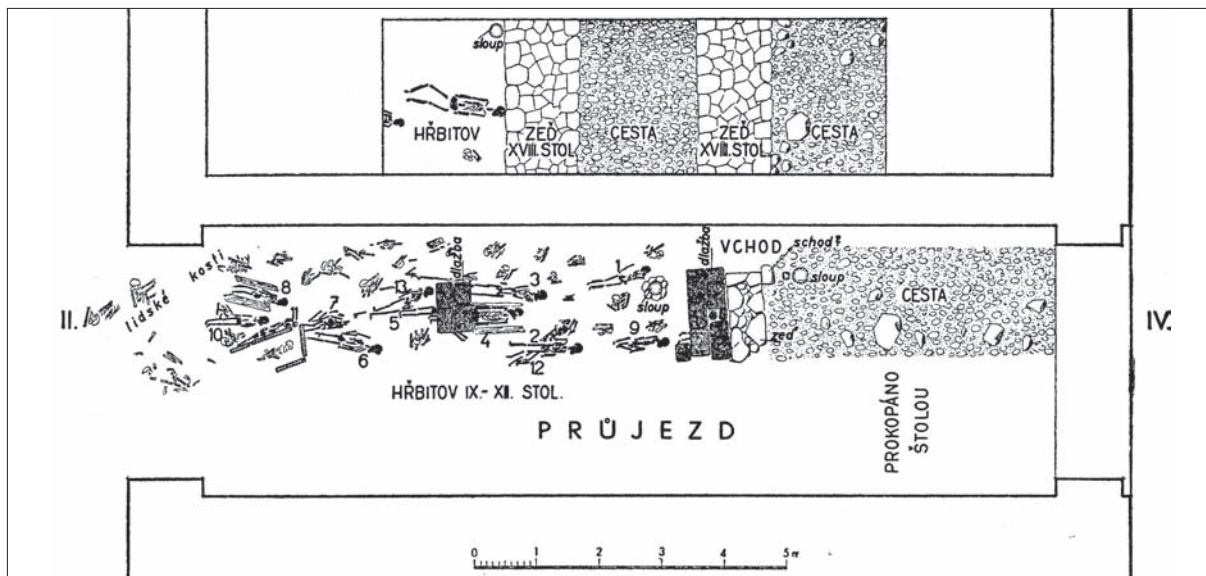
Obr. 2/5: Praha – Hrad, IV. hradní nádvoří a svah Jeleního příkopu. Hloubení sond v místě dnešní tzv. Plečnikovy lávky v roce 1930. Č. neg. 1307.

Fig. 2/5: Prague Castle, Fourth Courtyard and the slope of the Deer Moat; work on the trenches in the place of today's Plečnik Bridge in 1930, negative No. 1307.

Z hlediska vývoje Pražského hradu je nejdůležitějším objektem v ploše západního předhradí zaniklý kostel P. Marie, postavený nejpravděpodobněji v letech 882 – 884 jako nejstarší církevní stavba na Hradě (Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000, s. 17-96). Jako jednoznačná součást Pražského hradu (západní předhradí) fungoval celý areál až do postavení výše zmíněné románské hradby, která opevněný hradní areál omezila na původní akropoli. Další podstatnou proměnu přineslo zesilování opevnění Pražského hradu na konci vlády Přemysla Otakara II. v roce 1278. Současnou podobu (tj. rozsah stavebních objektů a jejich rozmístění) získalo původní západní předhradí až během přestavby Pražského hradu v období Marie Terezie (1754 – 1775, Frolík 2013). Větší úpravy se dotkly také IV. nádvoří („Na baště“) na základě projektu Josipa Plečnika (1930 – 1933).

Shromažďování poznatků o jednotlivých hrobech vykazovalo některé zvláštnosti. Hrobové nálezy netvořily jeden ucelený areál a nebyly převážně zkoumány v rámci kontinuálního výzkumu. Dokonce se o nich (s výjimkou hrobů v okolí kostela P. Marie) v minulosti neuvažovalo jako o jediném pohřebišti.

Hroby byly zkoumány a nalézány jako součást složitých stratigrafických situací často s převahou sídlištní komponenty, navíc i dlouhým časovým odstupem. Existence rozsáhlejšího pohřebiště byla zřejmá až v souvislosti s výzkumem okolí kostela P. Marie v letech 1950 až 1952 (Borkovský 1953). Ani potom se však u starších ojediněle nalézáných hrobů neuvažovalo o sounáležitosti s tímto hřbitovem.

Obr. 2/6: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo. Nálezy z let 1930 a 1946, na jejichž základě vyslovil I. Borkovský hypotézu o existenci kostela P. Marie v těchto místech (podle *Borkovský 1949*, s. 69, obr. III).

Fig. 2/6: Prague Castle, North-West Wing; finds from 1930 and 1946, based on which Ivan Borkovský suggested the existence of the Church of the Virgin Mary at this place (after *Borkovský 1949*, p. 69, fig. III).

Obr. 2/7: Praha – Hrad, II. nádvoří. Pohled na Západní křídlo během stavebních úprav. Archeologicky zkoumané plochy se nacházely v pravé části snímku. Sestaveno z č. neg. 10683 až 10685.

Fig. 2/7: Prague Castle, West Wing during building reconstructions; archaeologically excavated area was situated on the right. Compiled from negatives No. 10683 to 10685.

Západní část Pražského hradu také nebyla v minulosti předmětem stejné soustředěné pozornosti jako jiné plochy v centru Pražského hradu (III. nádvoří, klášter a bazilika sv. Jiří apod.), přestože zde proběhly rozsáhlé terénní úpravy. Téměř úplně chybí informace o terénní situaci na I. hradním nádvoří, které bylo do současné podoby upraveno ještě před zahájením archeologického výzkumu od vedení archeologického ústavu v roce 1925.¹ První archeologicky sledovaný zásah (byť nesoustavně) představovalo hloubení kolektoru, který probíhal z III. hradního nádvoří průjezdem ve Středním křídle a pokračoval přes II. nádvoří a dále průjezdem na IV. nádvoří (*Obr. 2/3*). Brankou z IV. nádvoří na Hradčanské náměstí Hrad opouštěl. Tyto práce probíhaly v letech 1929 až 1930, při čemž hrobové nálezy byly zaznamenány na dvou místech. Na straně druhé nebyly některé části výkopu zřejmě dokumentovány (část II. nádvoří). Velký plošný zásah znamenaly úpravy IV. nádvoří (*Obr. 2/4*), zahájené 17. 3. 1930 hloubením geologických a statických sond a následně dokumentací odhalovaných zdív a některých terénních situací (*Deník 1929-1934*). Práce zde pokračovaly s přestávkami až do 27. 5. 1931

¹ I přes velmi kusé informace o zdejší terénní situaci nejsou hrobové nálezy v tomto areálu očekávány.

(Obr. 2/5). Další hroby byly objeveny v roce 1946 v souvislosti s hledáním kostela P. Marie na základě hypotézy (Obr. 2/6), kterou vypracoval I. Borkovský na základě nálezů z roku 1930 (Borkovský 1949).² Následoval plošný odkryv, prováděný intenzivně v roce 1950 (Obr. 2/7 a Obr. 2/8) a pokračující s přestávkami až do roku 1952 (Borkovský 1953). Mezitím byly ještě zjištěny další hroby v průchodu mezi II. a III. nádvořím v roce 1948, ale do souvislosti se staršími nálezy nebyly uvedeny (Obr. 2/9). Obdobně tomu bylo s jednotlivými hroby registrovanými v roce 1960 severně od Španělského sálu (Obr. 2/10). Poslední archeologickou aktivitu, při níž byly na II. nádvoří objeveny hroby, byl záchranný archeologický výzkum v zákoutí mezi kaplí sv. Kříže a Středním křídlem v roce 1992 (Obr. 2/11).

Na II. nádvoří proběhly archeologické práce také v souvislosti s jeho úpravou do dnešní podoby v letech 1964 až 1966. Archeologický výzkum se soustředil na jižní polovinu II. nádvoří. Výsledky však zůstaly kromě stručných shrnutí nezpracovány (Borkovský 1969, s. 65-70).³ Hrobové nálezy při nich zjištěny nebyly. Studium deníků výzkumu zjišťuje ještě další výkopy, při nichž byly narušeny terény zejména na II. nádvoří (Deník 1963-65; Deník 1965-68 – Obr. 2/12). Severozápadní části výše vymezené plochy se dotkly rozsáhlé archeologické práce v Císařské konírně Severního křídla, při níž nebyly hrobové nálezy zjištěny. Obdobně byl záchranný archeologický výzkum proveden také v interiéru kaple sv. Kříže, tj. v těsném sousedství plochy, zkoumané v roce 1992 (Frolíková 2012; Frolíková – Matiašek 2012).

Obr. 2/8: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo během archeologického výzkumu kostela P. Marie v roce 1950, č. neg. 6445.

Fig. 2/8: Prague Castle, North-West Wing at the time of the excavation of the Church of the Virgin Mary in 1950, negative No. 6445.

Obr. 2/9: Praha – Hrad, průchod mezi II. a III. nádvořím 1948. Pracovní záběr na výkop. Č. neg. D5566.

Fig. 2/9: Prague Castle, passageway between the Second and Third Courtyards in 1948; view of the excavation, negative No. D5566.

² Postup I. Borkovského je pravděpodobně první známý případ, kdy byla vypracována odůvodněná hypotéza (na základě předchozích neúplných či nejednoznačných archeologických poznatků), následně provedena zjišťovací sondáž a posléze plošný odkryv, který původní hypotézu v plném rozsahu potvrdil.

³ Rozsah zkoumaných ploch je v publikacích zachycen zkráceně, event. některé i plošně větší akce nejsou zachyceny vůbec (Hrdlička 2005, Boháčová – Herichová 2008).

Obr. 2/10: Praha – Hrad, severní svah Jeleního příkopu pod Španělským sálem. Místo, kde byly objeveny hroby v roce 1960 na snímku č. neg. V3454 z roku 1930.

Fig. 2/10: Prague Castle, northern slope of the Deer Moat below the Spanish Hall; the place where graves were discovered in 1960; negative No. V3454 from 1930.

Obr. 2/11: Praha – Hrad, II. nádvoří, zákoutí u kaple sv. Kříže. Zkoumaná plocha po skončení výzkumu, hroby se nacházely v levé části snímku, č. neg. 84044.

Fig. 2/11: Prague Castle, Second Courtyard, corner at the Holy Cross Chapel; view of the excavated area after the archaeological excavation, the graves were situated on the left, negative No. 84044.

Obr. 2/12: Praha – Hrad, II. nádvoří u Severního křídla. Pohled do výkopu, hloubeného v roce 1964 v těsné blízkosti ploch archeologického výzkumu v roce 1950. Hrobové nálezy nebyly zjištěny.

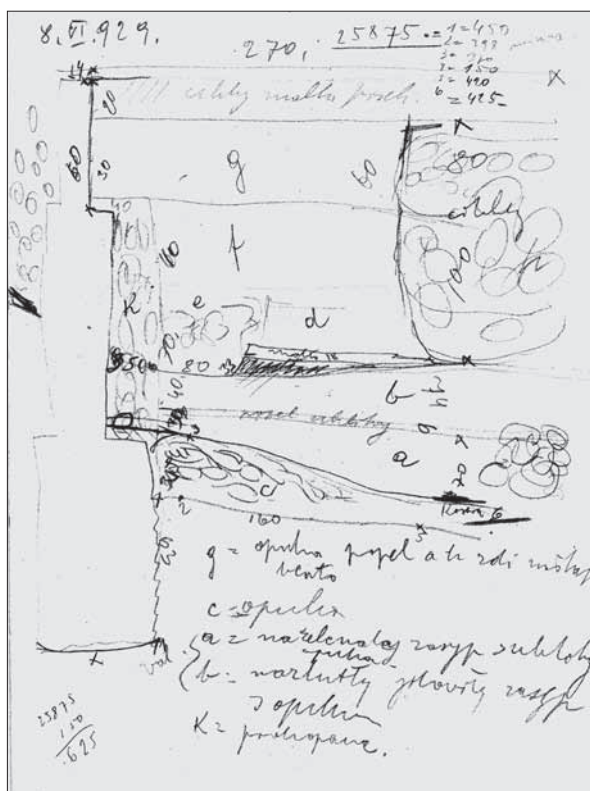
Fig. 2/12: Prague Castle, Second Courtyard at the North Wing; view of the excavation, dug in 1964 adjacent to the excavation area of 1950; no graves recorded.

3. PRAMENY

K hlubšímu poznání hrobů na II. hradním nádvoří a přilehlých prostorech přispívá, byť s určitými omezeními, dochovaná dokumentace. Tu můžeme rozdělit na písemnou (terénní zápisky, deníky, přírustkové seznamy), plánovou a fotografickou. Vzhledem k tomu, že archeologické poznávání probíhalo v rozmezí (nejméně) 1929 až 1996, je charakter této dokumentace rozmanitý a různě kvalitní.

3. 1. PÍSEMNÁ DOKUMENTACE

Základním východiskem jsou záznamy z deníku výzkumů (*Deník 1929/2; Deník 1929-34; Deník 1946-48; Deník 1946-52; Deník 1950-51*). Jejich „výpovědní“ hodnota je různorodá. Terénní deníky výzkumu Pražského hradu byly vedeny v kontinuální řadě záznamů od jeho zahájení jako vědeckého projektu, tj. od 4. června 1929 až do 15. února 1943. Pak následuje velká časová mezera a další kontinuálně zapisovaná řada deníků byla vedena až od 4. prosince 1958 do 30. září 1968. Jejich originály jsou uloženy na pracovišti Pražský hrad Oddělení záchranných výzkumů Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v.v.i. Během 2. světové války byly vyhotoveny tři kopie jejich první řady (1929 – 1943), z nichž jedna je uložena na též pracovišti a zbylé dvě v Archivu Pražského hradu.

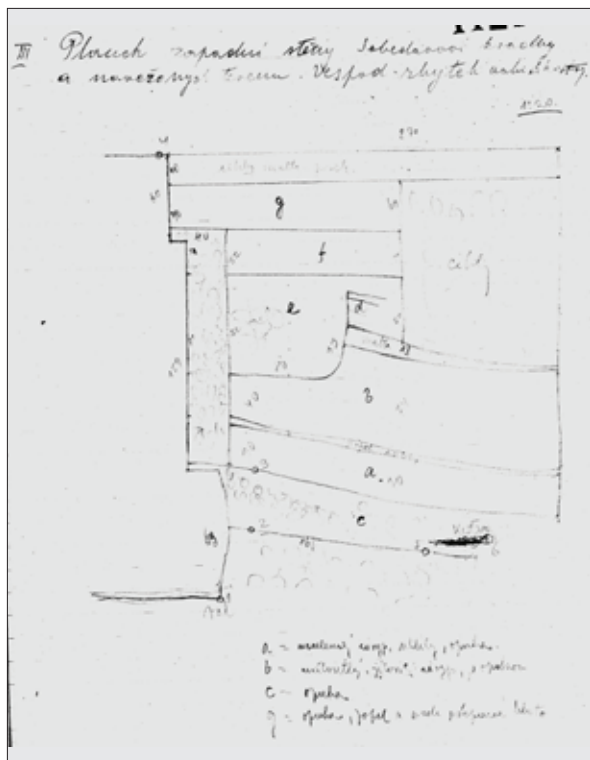
Obr. 3/1: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a III. nádvořím. Řez terénní situací na terénním náčrtu na volném listě, pořízený pravděpodobně přímo v terénu dne 8. 6. 1929 I. Borkovským.

Fig. 3/1: Prague Castle, passageway between the Second and Third Courtyard; cross section of the terrain, sketch on a loose page, probably from 6 June 1929, by I. Borkovský directly in the field.

V letech 1943 až 1958 byly záznamy vedeny z dnešního pohledu nesoustavně. Bylo založeno postupně několik dokumentů, označených jako deník. Zápisy nebyly vedeny kontinuálně a stránky nejsou číslovány, zčásti jsou zapsány na volných listech, a proto není zaručena jejich nepochybná úplnost (*Deník 1946-48; Deník 1950-51*⁴). Počítat musíme i se ztrátou některých záznamů. Např. pro výzkum v Západním křídle v roce 1946 jsou dochovány pouze 3 záznamy (15. 7. 1946, 16. 7. 1946 a 29. 7. 1946), které popisují zčásti situaci v sondě (sondách?) jižně od průjezdu v tomto křídle, ale vůbec nezachycují práce severně průjezdu, při čemž výzkum zde nepochybně probíhal (*Borkovský a kol. 1951, s. 72-73; Borkovský 1953, s. 130-131; Borkovský 1969, s. 96*). Stejně tak chybí záznamy o tehdy objevených hrobech. I v souvisleji vedených záznamech jsou zkratkovitě zachycené poznatky, některé ne zcela srozumitelně. Záznamy v těchto neúplných denících se navíc zčásti časově překrývají, takže je pravděpodobné, že byly z neznámých důvodů vedeny paralelně. Vzhledem k významu některých objevů, souvisejících s pohřebištěm (nález kostela P. Marie) byly vypracovány (v podstatě pro celý výzkum Pražského hradu výjimečně) souhrnné roční zprávy (*Borkovský 1950b; 1952*). Část informací můžeme čerpat z publikací, které jsou však úplnější jenom pro výzkum v letech 1950 až 1952 (výzkum kostela P. Marie – *Borkovský 1948; 1949; 1950a; 1951; 1953; 1961*).⁵

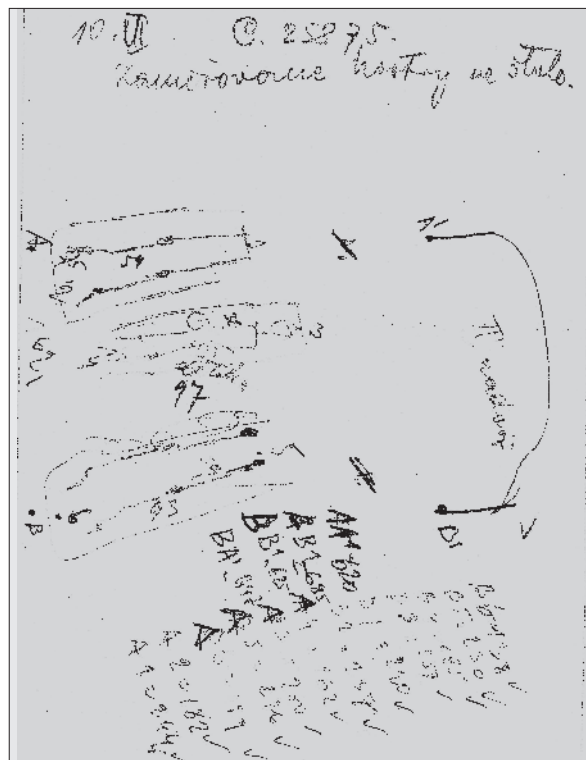
⁴ Přes převážně zaznamenaná terénní pozorování se v tomto deníku objevují odkazy na tehdejší společenskou situaci s jejími dnes obtížně pochopitelnými rysy: „Ode dneška brigada studentů pracuje stále a to stejní chlápci zavazali se nepřetržitě pracovat 14 dní. Před tím pracovali stud. z real. gymnas. v Dejvicích (Velvorská) a to odpoledne, dopol. mají skolu. Ode dneška jsou již prázdniny. Přejde příští pondělí ještě více studentů. Mnozí jsou průvodci hornických učňů, a proto nemohou se zúčastnit práci na výzkumu.“ (*Deník 1950-51, s. 10*).

⁵ Jako zajímavost se dochovaly též poznámky (*Zápis 1950*) o postupu výzkumu ze srpna 1950, kdy nebyl I. Borkovský na výzkumu přítomen. Dovolují nahlédnout do bezprostředního provozu a průběhu výzkumu. Informace o výzkumu hrobů však neobsahují.

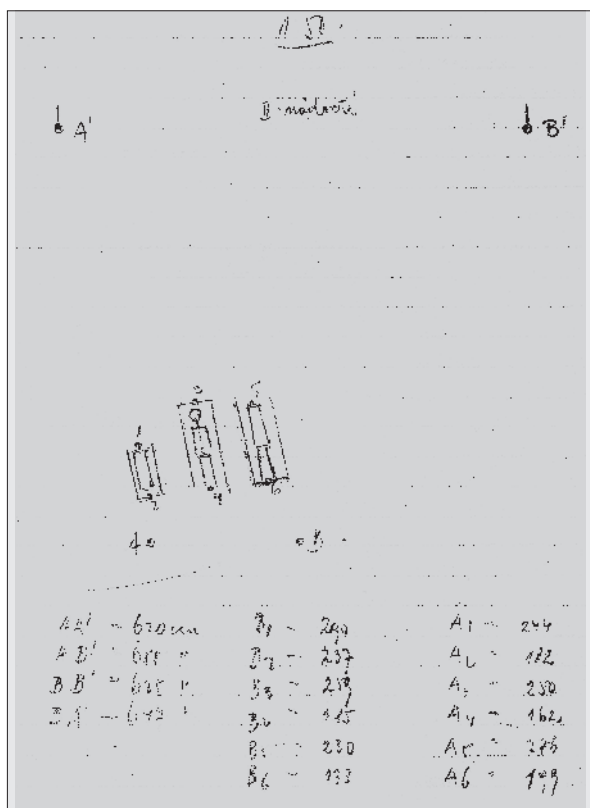
Obr. 3/2: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a III. nádvořím. Řez terénní situací ve formě čistopisu v terénním deníku (*Deník 1929/1*, s. 1124). Datováno 8. 6. 1929. Kreslil I. Borkovský.

Fig. 3/2: Prague Castle, passageway between the Second and Third Courtyards; cross section of the terrain, clean copy in the excavation diary (*Deník 1929/1*, p. 1124), dated 8 June 1929, drawn by Ivan Borkovský.

Obr. 3/3: Praha - Hrad, průjezd mezi II. a III. nádvořím. Náčrt terénní situace v průjezdu ze dne 8. 6. 1929, pořízený I. Borkovským.

Fig. 3/3: Prague Castle, passageway between the Second and Third Courtyard; sketch of the terrain in the passageway from 8 June 1929, drawn by Ivan Borkovský.

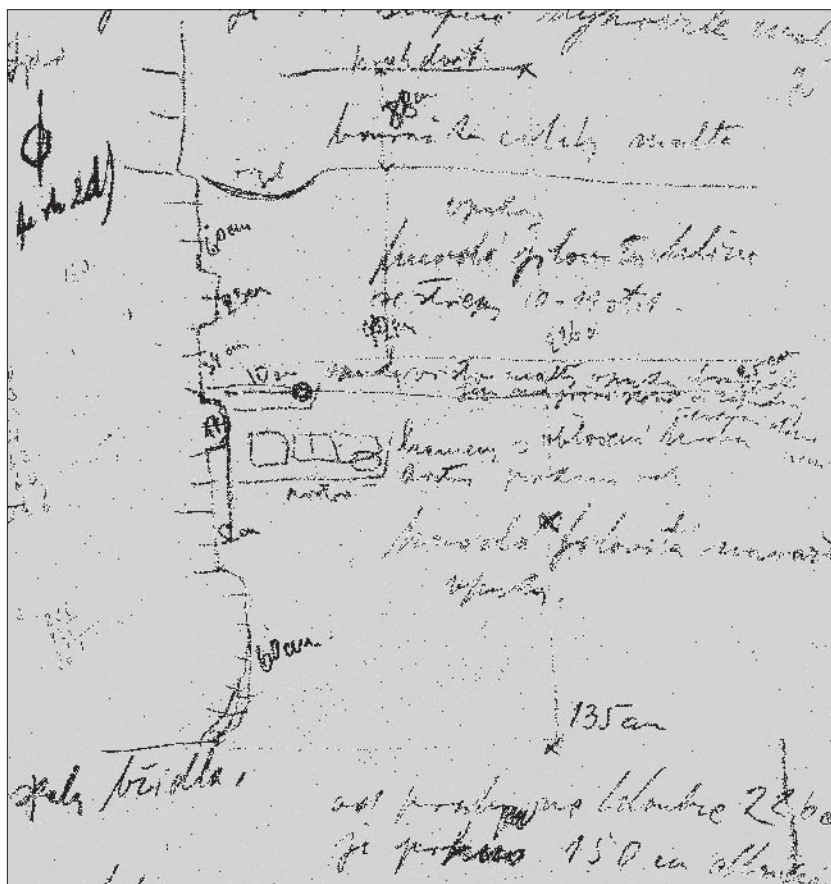

Obr. 3/4: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a III. nádvořím. Čistopis terénního náčrtu v průjezdu ze dne 8. 6. 1929 s údaji pro přesné vynesení do plánu. Bez znalosti terénního náčrtu by nebylo jasné, na základě jakých bodů je možné plán vsadit do celkové situace. Kreslil I. Borkovský.

Fig. 3/4: Prague Castle, passageway between the Second and Third Courtyards; clean copy of the field sketch from the passageway with exact data for the map, dated 8 June 1929; without this sketch it would be impossible to integrate this map into the overall situation; drawn by Ivan Borkovský.

K deníkovým záznamům ještě doplňme, že jejich pořizování mělo ustálený postup. Prvotní zápis byl zaznamenán zřejmě přímo v terénu na listy bloku, často s jednoduchými náčrtky terénní situace. Zápis obsahoval všechny podstatné údaje, zejména míry, kóty pro vynesení do plánu či orientaci ke světovým stranám. Někdy byl převeden do podobného, ale uspořádaného a dobře čitelného zápisu opět na volném listě (*Obr. 3/1 až Obr. 3/5*). Ten byl následně přepsán do deníku (pokud byl v příslušném období veden). Teprve zápisy v deníku byly obvykle doplněny o další upřesňující údaje, např. nivelaci. Záznamy na volných listech jsou dochovány jen částečně. Lze soudit, že po přepsání do terénního deníku nebyly považovány za důležité.

Důležité informace nacházíme v přírůstkovém seznamu nálezů (*Katalog 1, Katalog 2*). Někdy obsahují informace, které nenacházíme v deníkových či obdobných zápisech. Setkáváme se i se situací, že záznam v přírůstkové knize je jedinou informací o nálezu hrobu (např. hroby IIN064 až IIN066). Základní informace o konkrétních nálezech je čerpána ze zápisu v přírůstkové knize. Stejná informace se opakuje na sáčku s nálezem (pokud je dochován původní sáček), event. na lístku vloženém do sáčku s nálezem. Setkáváme se (ojediněle) i se situací, kdy tyto zápisy poskytují další informace. Srovnáme-li datum výzkumu hrobu s přírůstkovým číslem v seznamu nálezů, zjišťujeme, že část byla zapisována s velkým odstupem (např. soubor z roku 1946 př. č. 13366 byl zapsán zřejmě až po 16. květnu 1955). V některých případech došlo zřejmě k omylu v datu zápisu (součásti jednoho celku byly zapsány s ročním časovým rozdílem), ale srovnáním s deníkovými zápisy lze tato opomenutí eliminovat.

Obr. 3/5: Praha – Hrad, průchod mezi II. a III. nádvořím. Řez terénní situací na volném listě, pořízený v terénu dne 23. 5. 1948 I. Borkovským. Do čistopisu převeden nebyl.

Fig. 3/5: Prague Castle, passageway between the Second and Third Courtyards; cross section of the situation on a loose page from 23 May 1948 by I. Borkovský; no clean copy available.

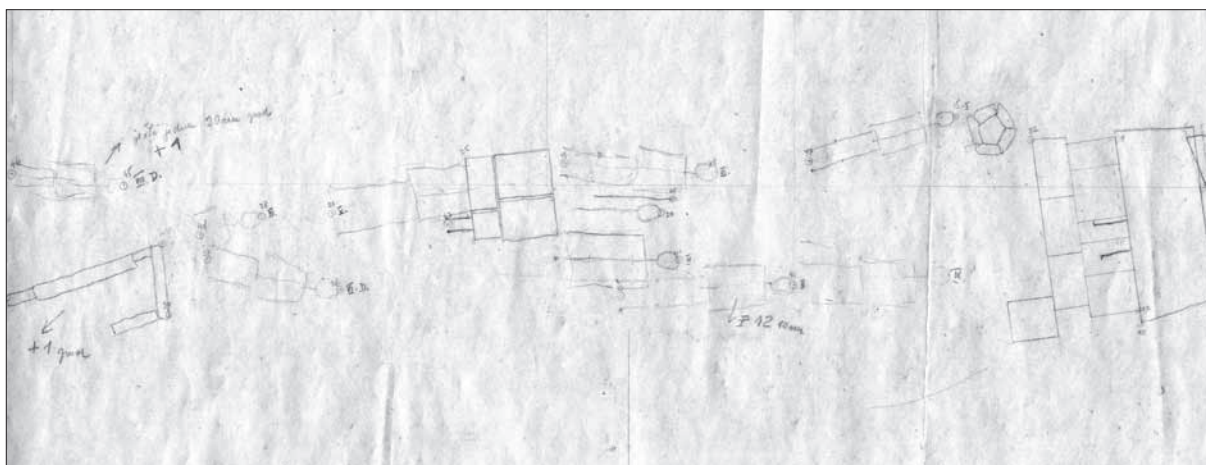
3. 2. PLÁNY

Základním pramenem pro studium jednotlivých hrobů a jejich vzájemných vztahů je dochovaná plánová dokumentace. Ta byla pořizována odlišným způsobem pro jednorázové akce (např. v průjezdu mezi II. a III. nádvořím v r. 1929). Pořízen byl pouze terénní náčrt, překreslený následně do terénního deníku (viz výše, *Obr. 3/3* a *Obr. 3/4*). Nedochovala se žádná dnes obvyklá dokumentace, kreslená v měřítku na milimetrovém papíře. Do celkového plánu nebyly tyto hroby zřejmě nikdy vyneseny a také z terénní situace byl publikován pouze řez (*Borkovský 1949*, obr. 1).

Někdy není k dispozici ani tento náčrt a zřejmě nebyl ani pořizován (např. hroby na IV. hradním nádvoří „Na baště“ v roce 1930). Tato situace je pravděpodobně v intencích dobových dokumentačních zvyklostí, které spíše preferovaly slovní popis. Obdobně byly dokumentovány hrobové nálezy na III. hradním nádvoří nebo hroby na pohřebišti na Loretánském náměstí (*Boháčová – Blažková 2011*).

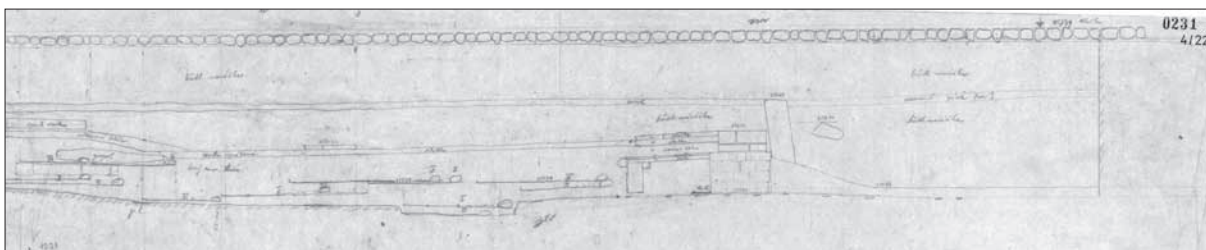
Popsané situaci také odpovídá plánová dokumentace z výzkumu v průjezdu mezi II. a IV. nádvořím v roce 1930. Pořízen byl terénní náčrt na baličím papíře (plán sign. č. 4/22-0231 - *Obr. 3/6*) se značenými body (kótami) pro vyhotovení čistopisu. Ten se pro průjezd nedochoval (nebyl vyhotoven?), ale musel existovat, protože je součástí celkových plánů pozdějšího výzkumu. Podobně byl pořízen řez i s popisem jednotlivých uloženin, opět na baličím papíře (sign. č. 4/22-0231 - *Obr. 3/7*), který byl převeden do čistopisu na pauzovacím papíře s tužkou provedenými doplňky (sign. 4/18-0217 - *Obr. 3/8*). Plán byl publikován až v roce 2000 (*Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000*, s. 26, obr. 2/7).

Výzkum v roce 1946 byl zřejmě dokumentován obdobně, ale k dispozici je pouze plán celkové situace (*Borkovský 1949*, obr. III). Terénní situace v nově zřizovaném průchodu pro pěší mezi II. a III. nádvořím ve Středním křídle, tj. v jižním sousedství výše zmíněného průjezdu byla dokumentována pouze formou náčrtku (*Deník 1946-48*, náčrt), který nebyl převeden do čistopisu a nevstoupil ani do celkových plánů.

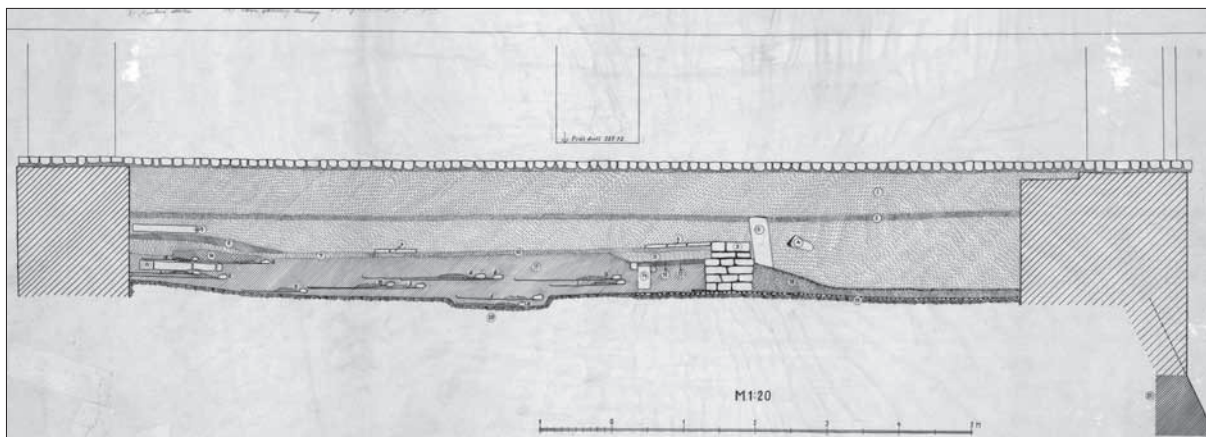
Obr. 3/6: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Terénní situace odkrytá archeologickým výzkumem – terénní náčrt. Uložen v archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, sign. 4/22-0231.

Fig. 3/6: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards; situation of the excavated area, field sketch, Archive of the Institute of Archaeology, Dept. Prague Castle, shelf mark 4/22-0231.

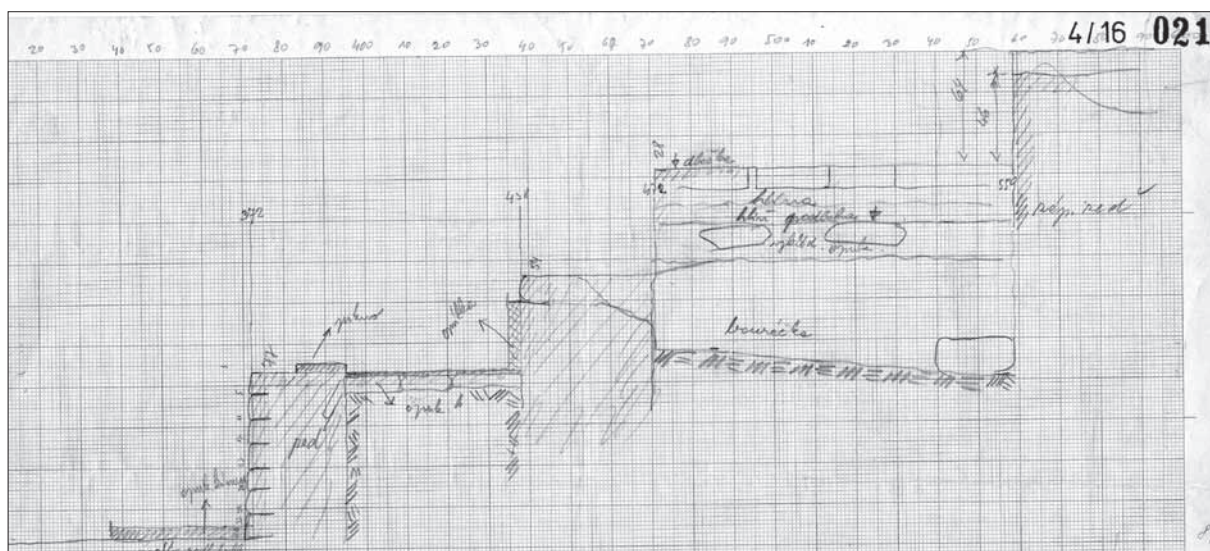
Obr. 3/7: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Řez terénní situací odkrytá archeologickým výzkumem – terénní náčrt. Uložen v archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, sign. 4/22-0231.

Fig. 3/7: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards; cross section of the situation of the excavated area, field sketch, Archive of the Institute of Archaeology, Dept. Prague Castle, shelf mark 4/22-0231.

Obr. 3/8: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Řez terénní situací odkrytou archeologickým výzkumem, čistopis na pauzovacím papíře. Uložen v archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, sign. 4/18-0217.

Fig. 3/8: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards, cross section of the situation of the excavation, clean copy on tracing paper, Archive of the Institute of Archaeology, Dept. Prague Castle, shelf mark 4/18-0217.

Obr. 3/9: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo. Řez terénem v západní části kostela P. Marie. Terénní dokumentace na milimetrovém papíře. Uložen v archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, sign. 4/16-0215.

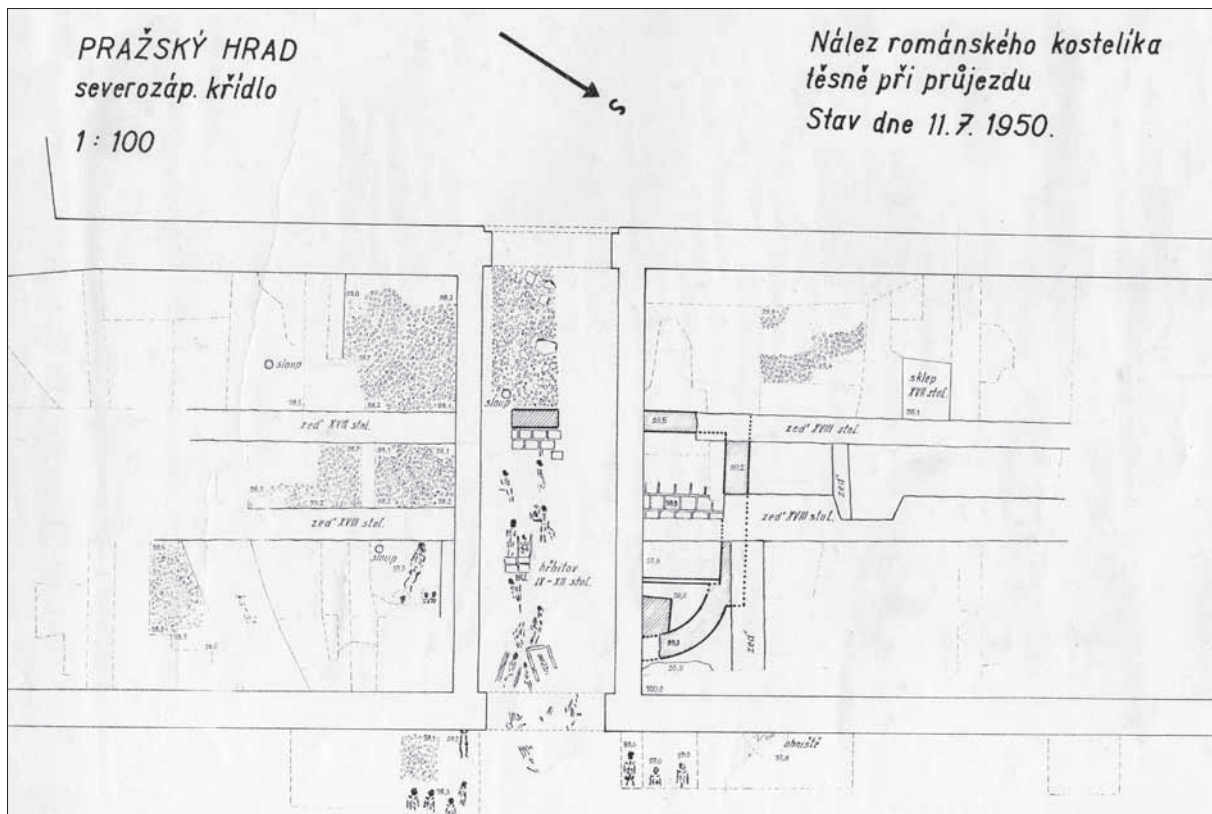
Fig. 3/9: Prague Castle, North-West Wing, cross section of the west part of St Mary's Church, field documentation on millimetre paper, Archive of the Institute of Archaeology, Dept. Prague Castle, shelf mark 4/16-0215.

Soustavněji byla plánová (kresebná) dokumentace zřejmě pořizována při výzkumu kostela P. Marie a jeho okolí v letech 1950 až 1952 (viz též *Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000*, s. 50-51). Jednak je vykreslení detailů na celkových plánech takové, že existenci podobné dokumentace předpokládá a jednak se alespoň ojedinělé ukázky dochovaly (*Obr. 3/9*), i když žádná s dokumentací hrobu.⁶ Dochované plány tvoří sérii celkových plánů výzkumu v jednotlivých fázích. Dochována však není fáze konečná, tj. někdy z 2. poloviny roku 1951 či 1952.

SOUPIS CELKOVÝCH PLÁNŮ VÝZKUMU:

Plán A: „Pražský hrad. Severozáp. křídlo. Nález románského kostelíka těsně při průjezdu. 1:100. Stav dne 11. 7. 1950.“ Originální matrice na pauzovacím papíře s tužkou vkreslenými doplňky. Archiv pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR Praha, sign. 4/18-0210 (*Obr. 3/10*). Plán zachycuje zčásti rozpracované sondy na II. nádvoří jižně (tj. hroby IIN034 až IIN038) a severně (hroby IIN039 až IIN041) od průchodu mezi II. a IV. nádvořím. Vykresleny jsou hroby odhalené v letech 1930 a 1946.

⁶ Čistopisy plánové dokumentace zhotovoval geodet František Buřil. Podle osudu podobné dokumentace z Jiřského kláštera se můžeme domnívat, že originální terénní dokumentace se soustředovala u něho jako podklad pro vypracování čistopisů. Po jejich vypracování se nevrátila na archeologické pracoviště a po smrti F. Buřila byla jako nezajímavá zlikvidována.

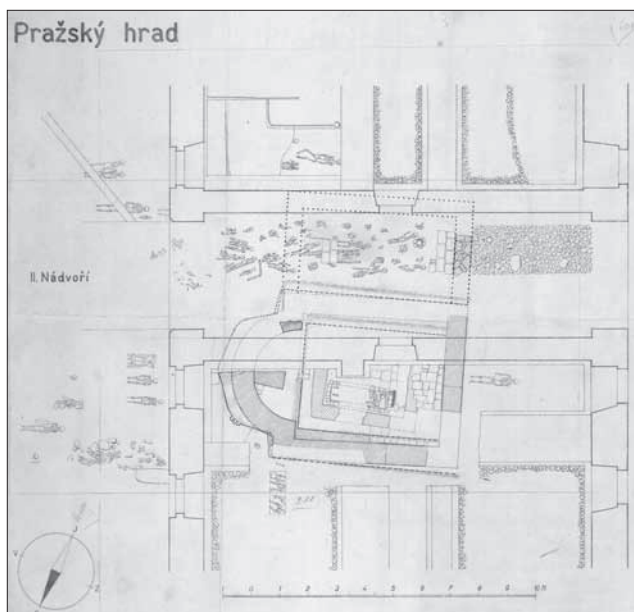
Obr. 3/10: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo a II. nádvoří. Plán stavu archeologického výzkumu ke dni 11. července 1950. Čistopis na pauzovacím papíře. Uložen v archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, sign. 4/16-0210.

Fig. 3/10: Prague Castle, North-West Wing and Second Courtyard; map of the archaeological situation on 11 July 1950; clean copy on tracing paper, Archive of the Institute of Archaeology, Dept. Prague Castle, shelf mark 4/16-0210.

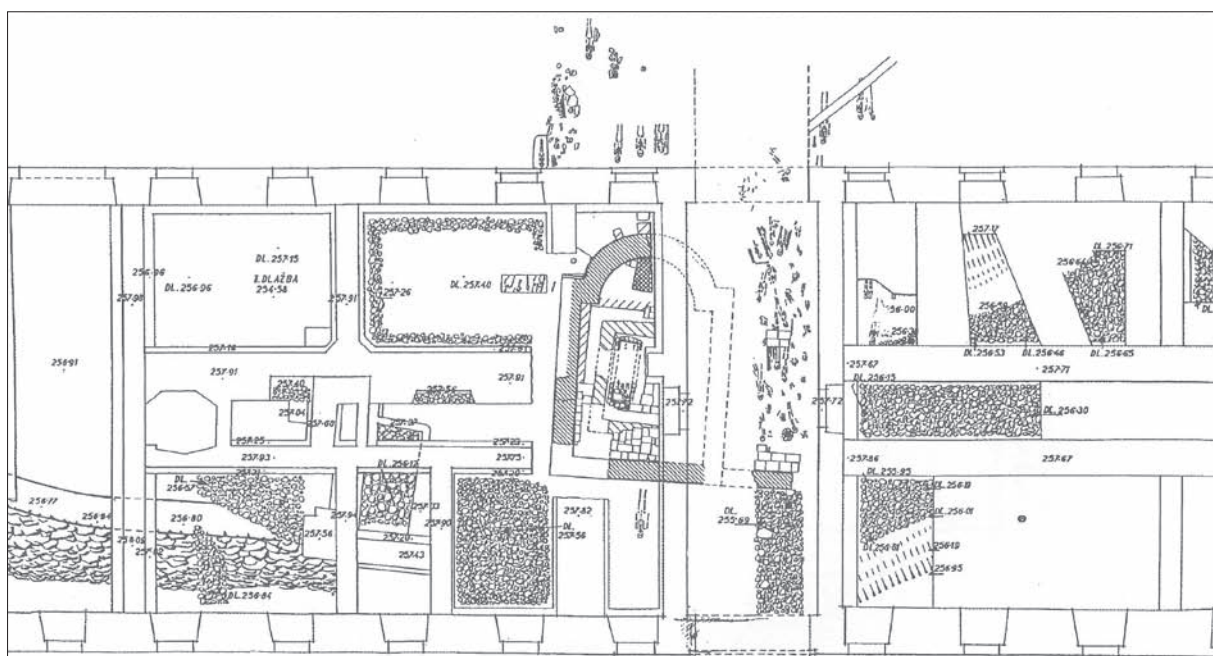
Obr. 3/11: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo a II. nádvoří. Plán stavu archeologického výzkumu ke dni 19. září 1950. Čistopis na pauzovacím papíře. Uložen v archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, sign. 4/27-0241.

Fig. 3/11: Prague Castle, North-West Wing and Second Courtyard; map of the archaeological excavation on 19 September 1950, clean copy on tracing paper, Archive of the Institute of Archaeology, Dept. Prague Castle, shelf mark 4/27-0241.

Obr. 3/12: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo a II. nádvoří. Plán stavu archeologického výzkumu ke dni 10. října 1950. Čistopis na pauzovacím papíře. Uložen v archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, sign. 4/21-0210.

Fig. 3/12: Prague Castle, North-West Wing and Second Courtyard, excavated area on 10 October 1950, clean copy on tracing paper, Archive of the Institute of Archaeology, Dept. Prague Castle, shelf mark 4/21-0210.

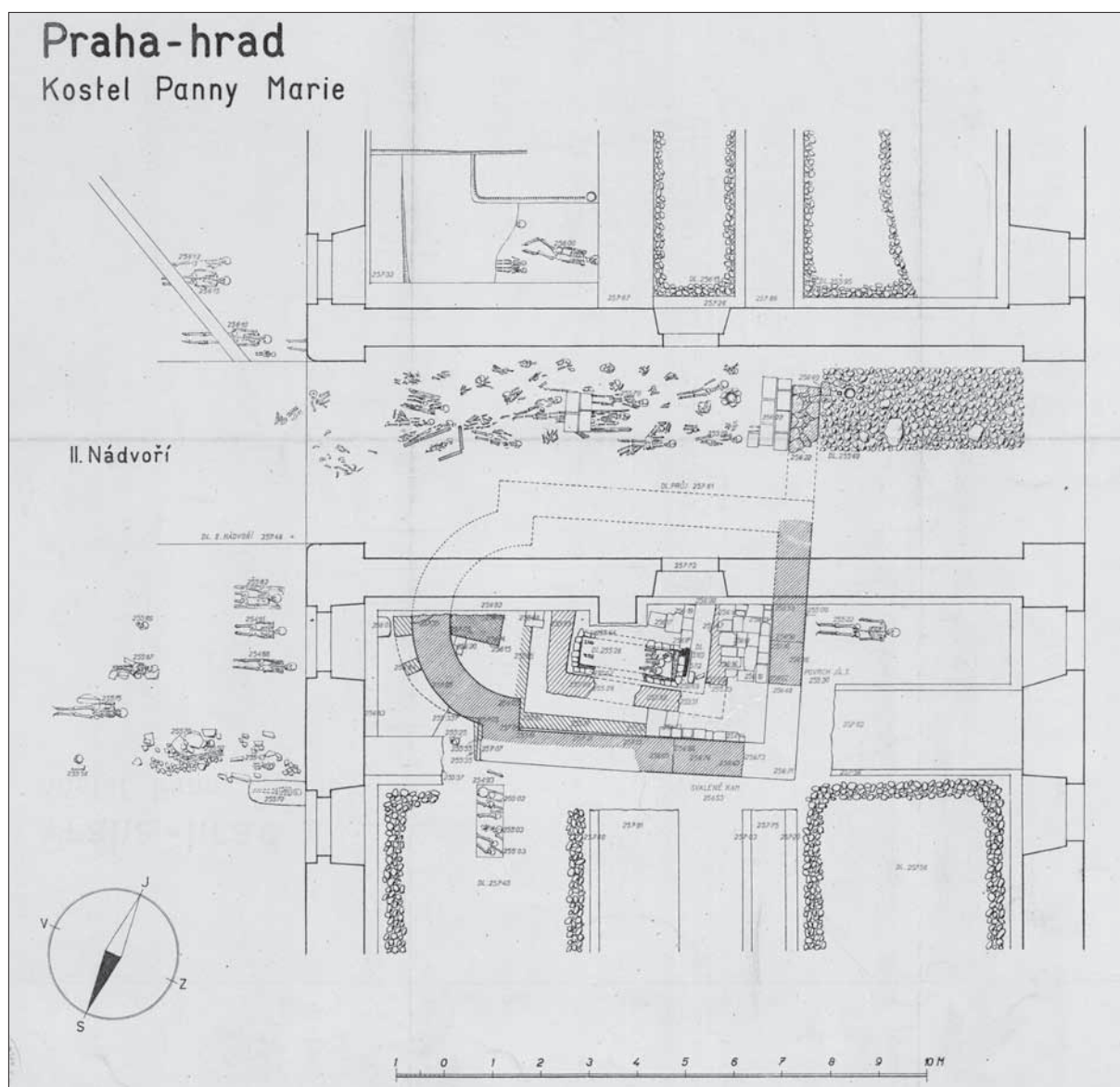

Obr. 3/13: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo a II. nádvoří. Plán stavu archeologického výzkumu po 10. říjnu 1950 s nivelačními údaji. Dvoubarevný tisk. Uložen v archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, sign. 4/12+8/4-0211.

Fig. 3/13: Prague Castle, North-West Wing and Second Courtyard; excavated area after 10 October 1950, levelling added, two-colour printing, Archive of the Institute of Archaeology, Dept. Prague Castle, shelf mark 4/12+8/4-0211.

Plán B: Praha – Hrad. Severozápadní křídlo a II. nádvoří. Stav odkryvu k 19. 9. 1950. Měřítko 1:50. Originální matrice na pauzovacím papíře. Archiv pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR Praha, sign. 4/27-0241. Doplněny jsou nivelační údaje (Obr. 3/17). Plán zachycuje stejnou situaci jako na plánu A s již rozšířenou sondou na II. nádvoří, jižně od průchodu mezi II. a IV. nádvořím (hroby IIN034 – IIN038), dále hrob západně od kostela P. Marie (hrob IIN032) a tzv. tumba a knížecí hrobku v interiéru kostela (hroby IIN061 a IN062). Na ploše severně průchodu mezi II. a IV. nádvořím jsou zakresleny hroby IIN039 až IIN041.

Plán C: „Praha – Hrad. Kostel P. Marie. Praha 10. října 1950. F. Buřil, STAU.“ Originální matrice na pauzovacím papíře. Grafické měřítko – 1:50. Archiv pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR Praha, sign. 4/11-0210 (Obr. 3/12). Severozápadní křídlo a II. nádvoří. Kostel P. Marie a okolí s vnesenými hrobovými nálezy. Situace na II. nádvoří zřejmě zakreslena v již konečné dokumentované podobě (tj. s hroby

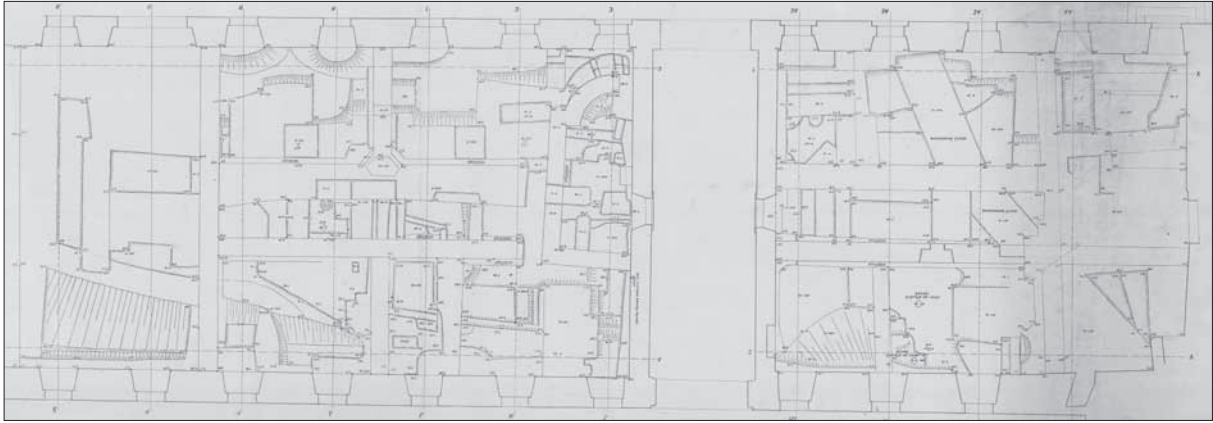
Obr. 3/14: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, II. a IV. hradní nádvoří. Plán stavu archeologického výzkumu s doplněnými nivelačními údaji. Poškozené matrice na pauzovacím papíře a dvoubarevný tisk. Archiv pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR Praha, sign. 4/5+5/4-0124.

Fig. 3/14: Prague Castle, North-West Wing, Second and Fourth Courtyard, map of the archaeological situation with levelling added, damaged matrices on tracing paper and two-colour printing, Archive of the Institute of Archaeology, Dept. Prague Castle, shelf mark 4/5+5/4-0124.

IIN034 – IIN048). Zachycen hrob západně od kostela P. Marie (IIN032) a tumba s hrobkou v interiéru kostela (hroby IIN061 a IIN062). Nově doplněna sonda severně od kostela P. Marie (hroby IIN053 – IIN056, IIN058, IIN068, IIN069), na styku apsidy a severní lodě kostela (hrob IIN050) a východně od apsidy (hrob IIN060). Plán je uchován ve dvou variantách, které se liší pouze různým zvýrazněním půdorysu kostela P. Marie a přístavku jižně od něho.

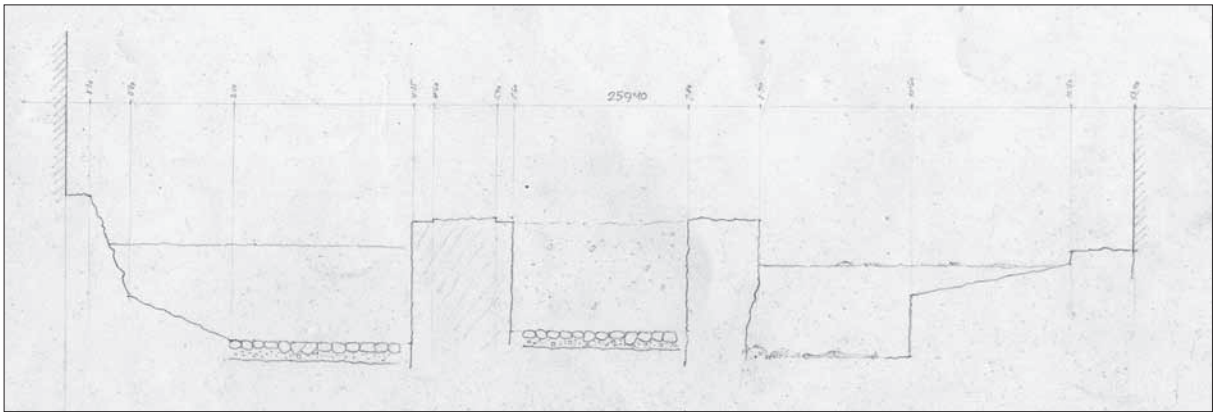
Plán D: „Praha – Hrad. Kostel P. Marie. Praha 10. října 1950. F. Buřil, STAU.“ Dvoubarevný tisk. Archiv pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR Praha, sign. 4/12+8/4-0211 (Obr. 3/13). Tyž plán jako C, ale s doplněnými nivelačními údaji. Tento plán jich zaznamenává nejvíce.

Plán E: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, II. a IV. hradní nádvoří. Poškozená matrice na pauzovacím papíře, zčásti doplněna nivelace. Archiv pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR Praha, sign. 4/5+5/4-0124 (Obr. 3/14). Celkový plán objevených archeologických situací vycházející z plánu z 10. října 1950. Počet hrobových nálezů již nevyšuje. Lze soudit, že zachycuje stav po skončení sezóny v roce 1950, protože později objevené hroby již nejsou zakresleny.

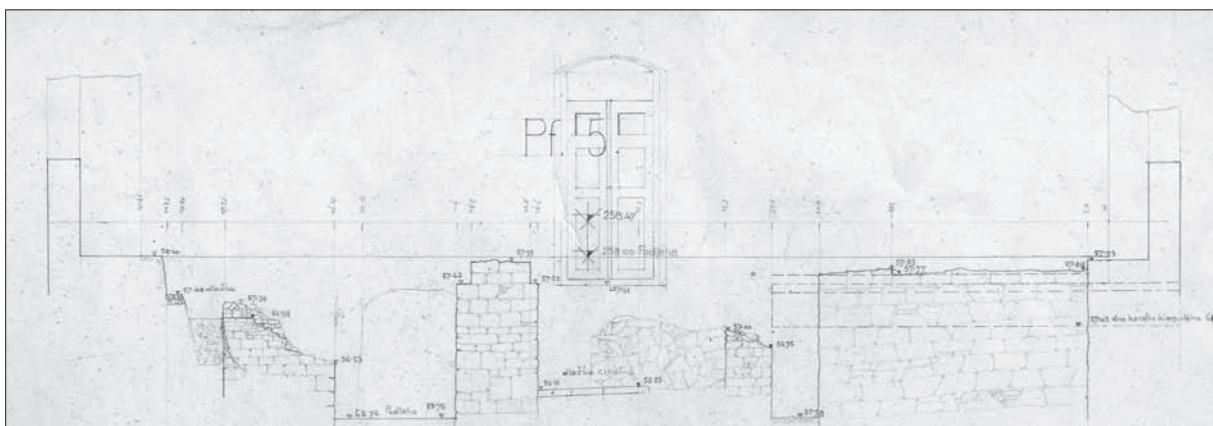
Obr. 3/15: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo. Terénní situace s nivelačními údaji. Archiv pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR Praha, sign. 763/47.

Fig. 3/15: Prague Castle, North-West Wing; field situation with levelling, Archive of the Institute of Archaeology, Dept. Prague Castle, shelf mark 763/47.

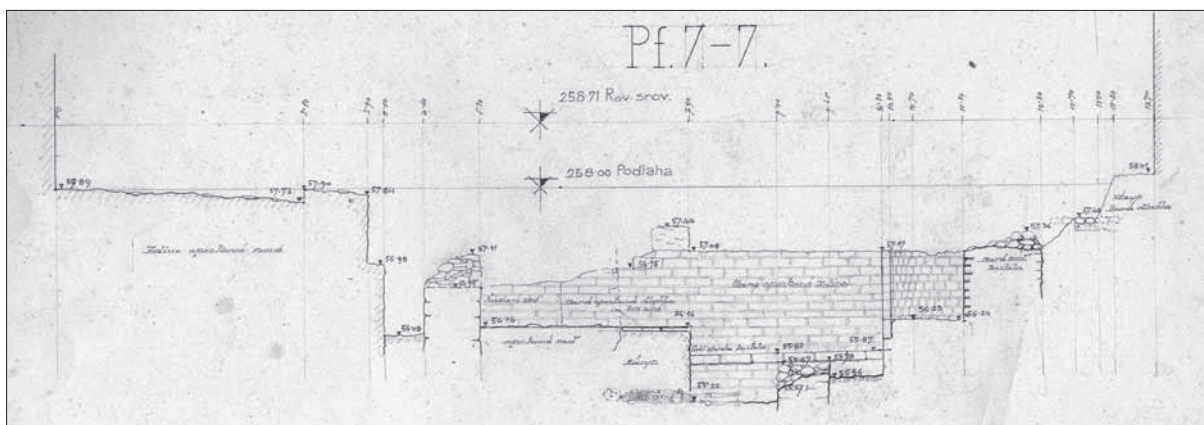
Obr. 3/16: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo. Neoznačený řez terénní situací jižně od průjezdu mezi II. a IV. nádvořím. Zachycen hrob IIN024. Archiv pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR Praha, sign. 4/32-0246 a 1Z50-L9.

Fig. 3/16: Prague Castle, North-West Wing, unmarked cross section of the field situation south of the passageway between Second and Fourth Courtyard, containing grave No. IIN024, Archive of the Institute of Archaeology, Dept. Prague Castle, shelf mark 4/32-0246 and 1Z50-L9.

Obr. 3/17: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo. Řez „Pf5“ terénní situací severně od průjezdu mezi II. a IV. nádvořím. Zachycen hrob IIN032. Archiv pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR Praha, sign. 4/31-0245.

Fig. 3/17: Prague Castle, North-West Wing, cross section marked as 'Pf5' in the passageway between the Second and Fourth Courtyards, containing grave No. IIN032, Archive of the Institute of Archaeology, Dept. Prague Castle, shelf mark 4/31-0245.

Obr. 3/18: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo. Řez „Pf7-7“ terénní situací severně od průjezdu mezi II. a IV. nádvořím. Prochází kostelem P. Marie s hroby IIN061 a IIN062. Archiv pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR Praha, sign. 4/31-0245.

Fig. 3/18: Prague Castle, North-West Wing, Cross section marked 'Pf7-7', north of the passageway between the Second and Fourth Courtyards, crossing St Mary's Church and graves No. IIN061 and IIN062; Archive of the Institute of Archaeology, Dept. Prague Castle, shelf mark 4/31-0245.

Obr. 3/19: Praha – Hrad, II. nádvoří, u kaple sv. Kříže. Fotogrammetrický plán zkoumané plochy. Zhotovila geodetická skupina ARÚ AV ČR, Praha v roce 1992. Uloženo v archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha.

Fig. 3/19: Prague Castle, Second Courtyard, at the Holy Cross Chapel, photogrammetric map of the excavated area, executed by the geodetic team of the Institute of Archaeology, Prague in 1992, Archive of the Institute of Archaeology, Dept. Prague Castle.

Plán F: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo. Terénní situace s nivelačními údaji. Archiv pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR Praha, sign. 763/47 (Obr. 3/15). Plán nezachycuje hroby (s výjimkou popisku v místě hrobu IIN024 a v místě sondy severně od kostela P. Marie), ale jako jediný podává představu o celkově prozkoumané ploše a dosažené hloubce. Terénní detaily jsou zachyceny schematicky a bez použití dalších plánů by byly jen obtížně vyložitelné. Plán není datován. Podle dosažených hloubek a situace kolem kostela P. Marie (dosud neodhalená tzv. starší apsida a nevykreslené hroby v interiéru kostela /IIN061 a IIN062/) byl pořízen pravděpodobně během podzimu 1950. V plánu jsou zakresleny polohy většího počtu řezů, které však neodpovídají níže uvedeným řezům.

Pravděpodobně po skončení archeologického výzkumu byla pořízena série řezů vedených přes odkrytou situaci. Není však znám plán, který by tyto řezy lokalizoval. Hroby jsou zachyceny na třech z nich. Nepopsaný řez zaznamenává řez Severozápadním křídlem jižně od průjezdu ve směru východ – západ tak, že je na řezu zobrazen hrob IIN024 (sign. 4/32-0246 a 1Z50-L9 - Obr. 3/16). Řez označený „Pf5“ zachycuje situaci severně od průjezdu a prochází zčásti odkrytým kostelem P. Marie a západně od něho hrobem IIN032 (sign. 4/31-0245 - Obr. 3/17). Poslední řez s označením „Pf7-7“ také prochází kostelem P. Marie ve směru východ – západ, a to zčásti (?) odhalenou hrobkou (hroby IIN061 a IIN062, sign. 4/31-0245 - Obr. 3/18). Všechny řezy uchovávají informace o nivelaci, hroby jsou však zakresleny schematicky. Poslední konvolut řezů terénní situací s pohřby v blízkém okolí kostela P. Marie byl dokumentován při revizním výzkumu v roce 1995 (Frolík - Maříková-Kubková - Růžičková - Zeman 2000, s. 17-48).⁷ Standardní plánová dokumentace byla pořizována během výzkumu v roce 1992 v zákoutí u kaple sv. Kříže, a to včetně fotogrammetrie (Obr. 3/19).

⁷ Z přehledu plánů a další dokumentace vyplývá, že pro archeologické aktivity v letech 1929 až 1955 jsou nivelační údaje dochovány nesoustavně, nejuplněji pro výzkum v okolí kostela P. Marie (1950-1952). Nikde se neuvádí, v kterém systému byla nivelace prováděna (tj. Jadran nebo Balt). V souladu s dobovými zvyklostmi lze předpokládat, že nivelace probíhala v soustavě Balt (jako výjimka pro území Pražského hradu, zbytek Prahy byl nivelován v systému Jadran).

3. 3. FOTOGRAFIE

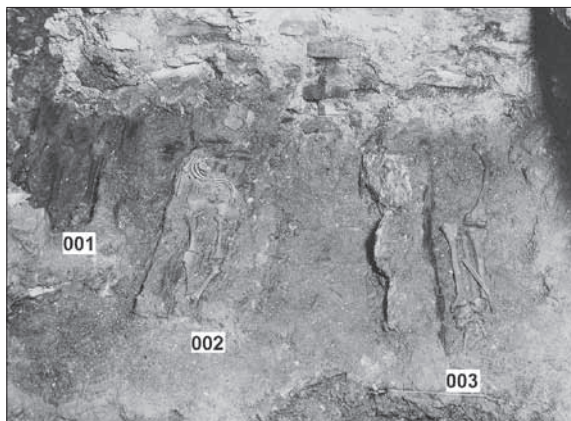
Velmi významným pramenem jsou fotografie, které známe pro většinu nalezených hrobů. Fotografie máme doloženy ve třech řadách. Jednu pořizoval nejspíše sám autor výzkumů od roku 1929 až do roku 1960 Ivan Borkovský. Fotografie jsou uchovány v kontinuální řadě karet s popisem na pracovišti Pražský hrad Archeologického ústavu a v kopii v Archivu Archeologického ústavu. Negativy a druhá originální řada karet byly z valné části zničeny při povodni v roce 2002 v hlavní budově Archeologického ústavu. Z tohoto důvodu jsou pro jejich identifikaci užita čísla původní řady.⁸ Část těchto fotografií je nízké kvality. Zpřístupněny jsou však všechny, protože jiné v případě některých hrobů nejsou k dispozici.

Druhá řada fotografií, často s identickými záběry, byla zřejmě pořizována profesionálním fotografem, protože se jedná převážně o zdařilejší snímky (p. Vojtou zmíněným v deníku?). Fotografie mají signaturu začínající písmenem „V“. Další fotografie byly zřejmě pořizovány přímo pro Kancelář prezidenta republiky, protože tam jsou dnes alespoň zčásti uloženy. Obvykle se signaturou začínající písmenem „D“. Pokud jsou označeny jménem autora, byl jím A. Gubčevský, který fotografoval řadu let výzkumné aktivity na Pražském hradě, např. při výzkumu na III. hradním nádvoří v letech 1925 až 1929.

Situace se dvěma soubory podobných fotografií je doložena již pro výzkum v průjezdu mezi II. a III. nádvořím v roce 1929 (*Obr. 3/20* a *Obr. 3/21*).⁹ Aktivity v roce 1930 na IV. nádvoří nebyly fotografovány.¹⁰

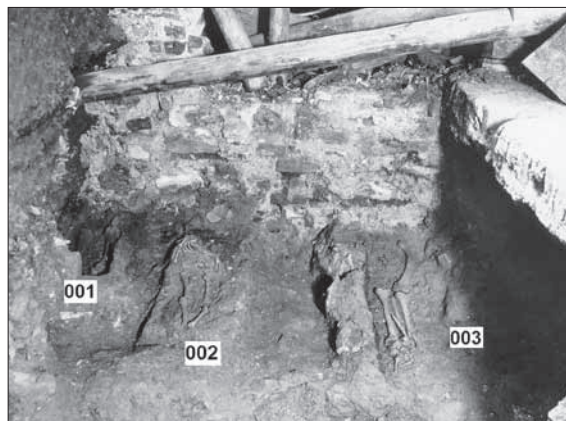
Rozsáhlý soubor fotografií je dochován pro výzkum v průjezdu mezi II. a IV. nádvořím, a to v obou řadách (tj. pořizované I. Borkovským a p. Vojtou). Fotografie I. Borkovského byly standardně archivovány i s popisem. Z připojených dat vyplývá, že byly pořizovány průběžně (*Obr. 3/22* až *Obr. 3/39*). Fotografie druhé řady (Vojta?) nesou pouze datum, kdy byly pořízeny. Vyplývá z nich, že se jednalo o jednorázovou návštěvu krátce před koncem výzkumu. Nejsou popsány (*Obr. 3/40* až *Obr. 3/49*). Pouze jediný snímek je znám pro výzkum jižně od uvedeného průjezdu v roce 1946 (*Obr. 3/50*).

Při zřizování průchodu pro pěší mezi II. a III. nádvořím v roce 1948 pravděpodobně pořizoval fotografie pouze A. Gubčevský pro Kancelář prezidenta. Snímky jsou popsány. Fotografie I. Borkovského nejsou známy (*Obr. 3/51* až *Obr. 3/53*).

Obr. 3/20: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a III. nádvořím. Č. neg. 1225, text: „Kostry ve štole průjezdu na II. nádvoří, západ. Soběslavovy hradby. Pohled od severu.“ Ve skutečnosti se jedná o pohled od východu. Snímek zachycuje hroby IIN001 až IIN003.

Fig. 3/20: Prague Castle, passageway between the Second and Third Courtyards, negative No. 1225, text: ‘skeletons in the tunnel of the passageway on the Second Courtyard, west of Soběslav’s fortification walls, view from the north’ - actually it was a view from the east with graves No. IIN001 to IIN003.

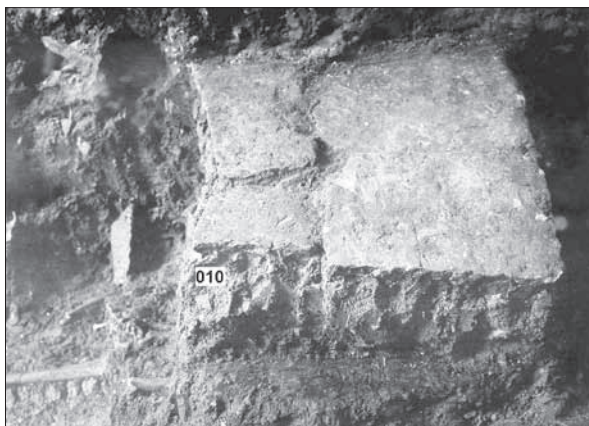
Obr. 3/21: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a III. nádvořím. Č. neg. V3602. Bez popisu. Pohled na hroby IIN001 až IIN003 od východu.

Fig. 3/21: Prague Castle, passageway between the Second and Third Courtyards, negative No. V3602; no description, view of graves No. IIN001 to IIN003 from the east.

⁸ Z neznámých důvodů byly fotografie po předání do archivu Archeologického ústavu po roce 1990 očíslovány znovu. Tato čísla, pokud se v literatuře objevují, mají hodnotu vyšší než 100000.

⁹ Do fotografií s větším počtem hrobů na jednom snímku, byla doplněna pro snazší orientaci jejich čísla, odpovídající číslům v katalogu v následující kapitole.

¹⁰ Jako málo pravděpodobná se jeví ztráta fotografií.

Obr. 3/22: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Č. neg. 1421, text „11. X. 1930. Průjezd z IV. na II. nád. Opuková podlaha rom. stavby uprostřed. – od severu“. Snímek zachycuje torzo podlahy z opukových dlaždic jižního přístavku ke kostelu P. Marie. Vlevo patrný vyčnívající dlouhé kosti, které dle umístění náležejí hrobu IIN010.

Fig. 3/22: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards, negative No. 1421, text: ‘11 October 1930; Passageway between the Fourth and Second Courtyards; limestone floor of the Romanesque building in the middle; from the north’; fragment of the limestone tiles in the southern annex of St Mary’s Church; long bones of grave IIN010 sticking out on the left.

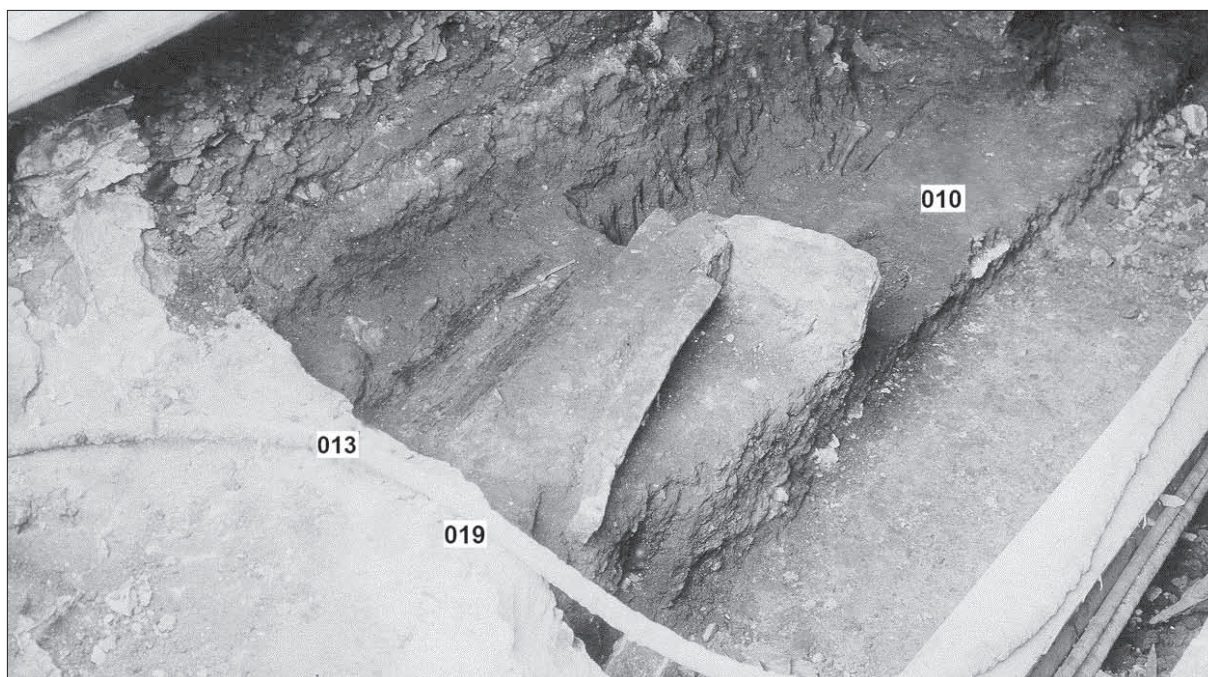
Obr. 3/23: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Č. neg. 1425, text: „11. X. 1930. Průjezd z IV. na II. nád. Kostra dětská č. 1. Od severu.“ Zachycuje hrob IIN006.

Fig. 3/23: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards, negative No. 1425, text: ‘11 October 1930; passageway from the Fourth to the Second Courtyard, child skeleton No. 1; from the north’ showing grave No. IIN006.

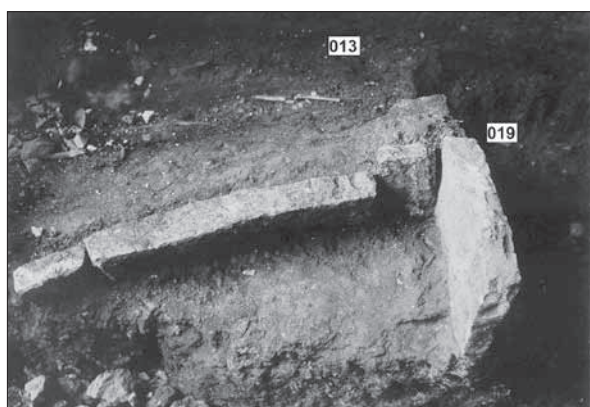
Obr. 3/24: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Č. neg. 1426, text: „11. X. 1930. Průjezd z IV. na II. nád. Kostra č. 4 a 3 pod opuk. podlahou rom. stavby. Od západu.“ V levém dolním rohu snímek zachycuje dolní končetiny hrobu IIN007 (kostra č. 2), při jejímž jižním okraji jsou patrné na výšku postavené opukové kameny – část obložení hrobu (?). Hrob IIN008 (kostra č. 3) je umístěn nejvíce napravo. Hrob IIN009 (kostra č. 4) je umístěn uprostřed snímku u skupiny odhalených hrobů. Patrná je superpozice obou hrobů s podlahou z opukových dlaždic, náležející jižnímu přístavku kostela P. Marie. Na severním okraji hrobu (tj. mezi hroby IIN008 a IIN009) patrný tmavší pruh, a to zetlelé dřevo náležející k hrobu IIN009. Hrob IIN010 (kostra č. 5) je zčásti viditelný za blokem s fragmentem podlahy z opukových dlaždic, tj. na snímku vzadu.

Fig. 3/24: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards, negative No. 1426, text: ‘11 October 1930; passageway from the Fourth to the Second Courtyard, skeletons No. 4 and 3 beneath the limestone floor of the Romanesque building, from the west.’ The lower left corner shows the lower limbs of skeleton No. 2 of grave IIN007; at the southern border we can see upright limestones erected to a certain height, perhaps a part of the lining of a grave (?). Grave IIN008 (skeleton No. 3) is situated at the far right. Grave IIN009 (skeleton No. 4) lies in the middle of the photograph at a group of uncovered graves. We can see both graves superimposed by the pavement of limestone tiles that belong to the southern annex of St Mary’s Church. On the northern border of the grave (i.e. between the graves IIN008 and IIN009) we can see a darker stripe, which belongs to decayed wood from grave IIN009. Grave IIN010 (skeleton No. 5) is visible only partially behind a block with the fragment of limestone pavement, i.e. in the background of the image.

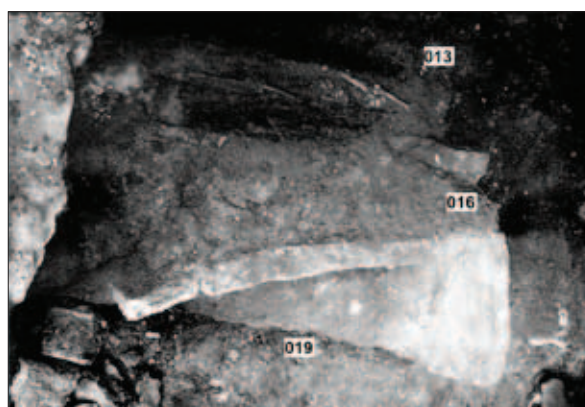
Obr. 3/25: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Č. neg. 1427, text: „11. X. 1930. Průjezd z IV. na II. nád. Kostra č. 8. 5., opuková hrobka a podlaha nad kostrami. Od severovýchodu.“ Hrob IIN010 (kostra č. 5) na snímku vzadu uprostřed – patrný dolní končetiny a superpozice s podlahou mladšího přístavku ke kostelu P. Marie. Hrob IIN013 umístěn vpředu vlevo. Dobře jsou patrné zbytky dřevěného obložení po stranách. Kosterní pozůstatky reprezentuje pouze několik kostí. Hrob IIN019 (opuková hrobka) na snímku vpředu vpravo, kosterní pozůstatky nejsou patrné.

Fig. 3/25: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards, negative No. 1427, text: ‘11 October 1930; passageway between the Fourth and Second Courtyard; skeleton No. 8; 5: limestone tomb and pavement above the skeletons; from the northeast.’ In the middle of the background: grave IIN010 (skeleton No. 5) with visible lower limbs, superimposed by the pavement of the later annex of St Mary’s Church; Grave IIN013 lies left in the foreground. We can clearly see the fragments of the wooden lining. The skeletal remains are represented by only a few bones. Grave IIN019 (limestone tomb) on the left in the foreground, no skeletal remains visible here.

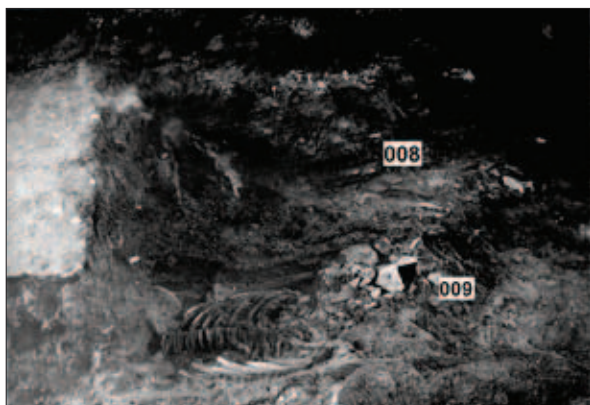
Obr. 3/26: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Č. neg. 1428, text: „11. X. 1930. Průjezd z IV. na II. nád. Hrobka s opukových desek a kostra č. 8. ve vých. části průjezdu. Od severovýchodu.“ Hrob IIN013 umístěn vzadu, špatně patrný kosti dlouhých končetin a zbytky dřevěného obložení po stranách. Hrob IIN019 v popředí, kosterní pozůstatky již neobsahuje.

Fig. 3/26: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards, negative No. 1428, text: ‘11 October 1930; passageway from the Fourth to the Second Courtyard; grave with limestone slabs and skeleton No. 8 in the east part of the passageway, from the northeast.’ Grave IIN013 is situated in the background, unclearly visible are the limb bones and fragments of the wooden lining on both sides. Grave IIN019 in the foreground does not contain skeletal remains in this picture any more.

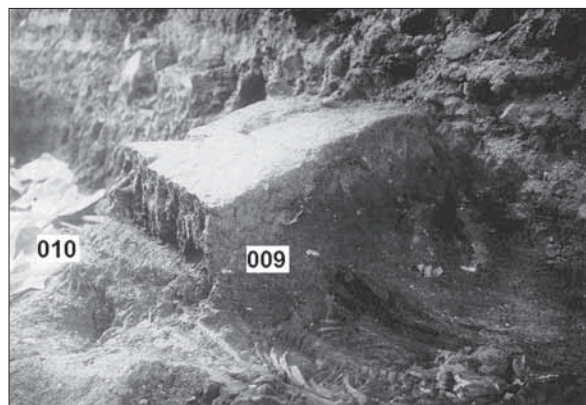
Obr. 3/27: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Č. neg. 1429, text: „11. X. 1930. Průjezd z IV. na II. nád. Opuková hrobka a kostra č. 8 (dětská) se zbytky rakve. Od severu.“ Snímek zachycuje hrob IIN013 téměř shora, patrný kosterní pozůstatky a fragmenty dřevěného obložení po stranách. Snímek zachycuje také hrob IIN019 shora, kosterní pozůstatky nejsou patrné.

Fig. 3/27: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards, negative No. 1429, text: ‘11 October 1930; passageway from the Fourth to the Second Courtyard; limestone grave and (child) skeleton No. 8 with coffin fragments; from the north.’ The image shows grave IIN013 almost from above, skeletal remains and the fragments of wooden lining on both sides; in addition, grave IIN019 from above, no skeletal remains visible here.

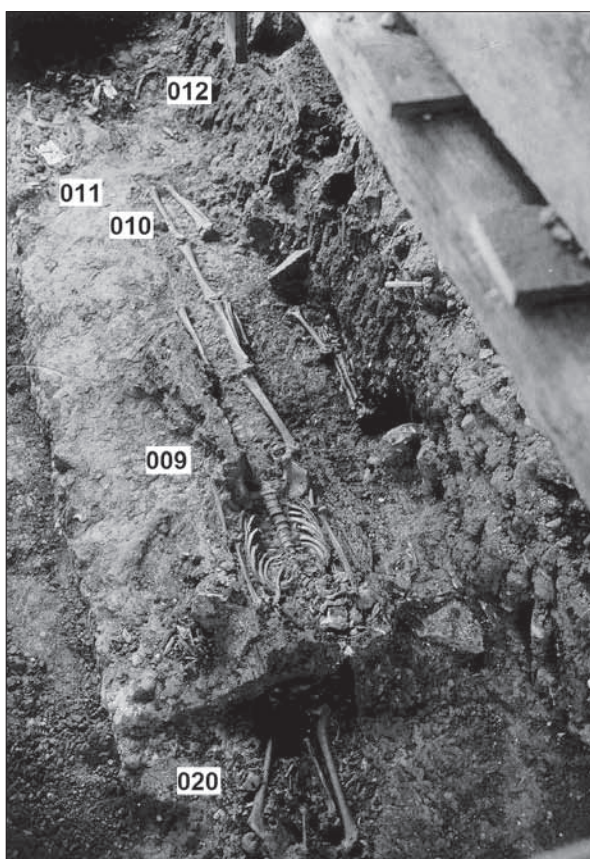
Obr. 3/28: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Č. neg. 1430, text: „13. X. 1930. Průjezd z IV. na II. nád. Kostra č. 4 a 3. a kus opukové podlahy nad níma. Od severu.“ Pozůstatky hrobu IIN008 jsou na snímku vzadu. Pozůstatky hrobu IIN009 se nacházejí na snímku vpředu, po stranách patrný zbytky zetlelého dřeva z obložení hrobu. Vlevo superpozice s mladší podlahou z opukových dlaždic náležející k jižnímu přístavku ke kostelu P. Marie.

Fig. 3/28: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards, negative No. 1430, text: ‘13 October 1930; passageway from the Fourth to the Second Courtyard; skeletons No. 4 and 3 and a piece of the limestone floor above them, from the north.’ The remains of grave IIN008 are visible in the background, remains of grave IIN009 in the foreground; on the sides, we can see fragments of decayed wood from the grave lining, superimposed later pavement of limestone tiles that belong to the southern annex of St Mary’s Church on the left.

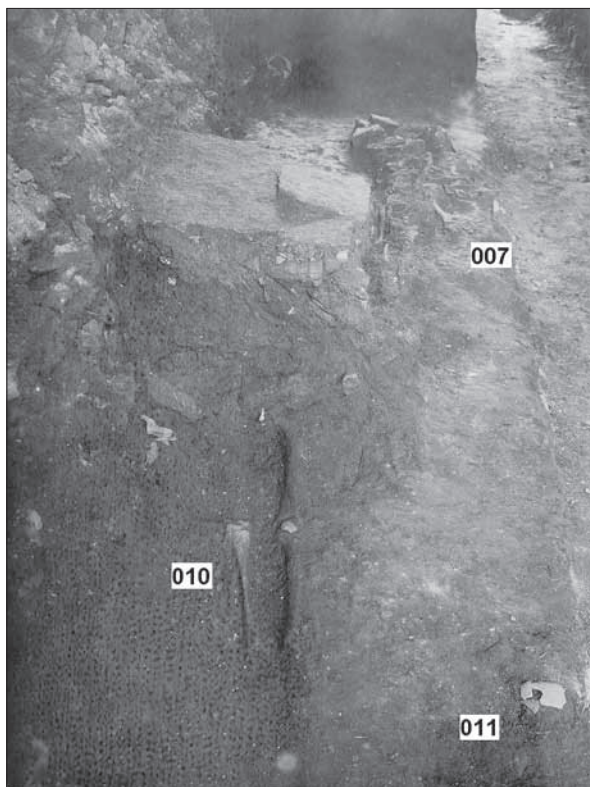
Obr. 3/29: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Č. neg. 1431, text: „13. X. 1930. Průjezd z IV. na II. nád. Opuková podlaha román. stavby a zbytky rakve kostry č. 4 pod ní. – Od západu.“ Pozůstatky hrobu IIN009 vpředu uprostřed, dobře patrný pruh zetlelého dřeva na jižní straně hrobu. Hrob v superpozici s mladší podlahou jižního přístavku ke kostelu P. Marie. Pozůstatky hrobu IIN010 jsou viditelné na snímku vzadu (dlouhé kosti), hrob je překryt folií či papírem.

Fig. 3/29: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards, negative No. 1431, text: ‘13 October 1930; passageway from the Fourth to the Second courtyard; limestone floor of the Romanesque building with the remains of the coffin of skeleton No. 4 beneath it; from the west.’ The remains of grave IIN009 are in the middle of the foreground; clearly visible is a stripe of decayed wood on the southern side of the grave. The grave is superimposed by the later pavement of the southern annex of St Mary’s Church. The remains of grave IIN010 are visible in the background (long bones), the grave is covered with foil or paper.

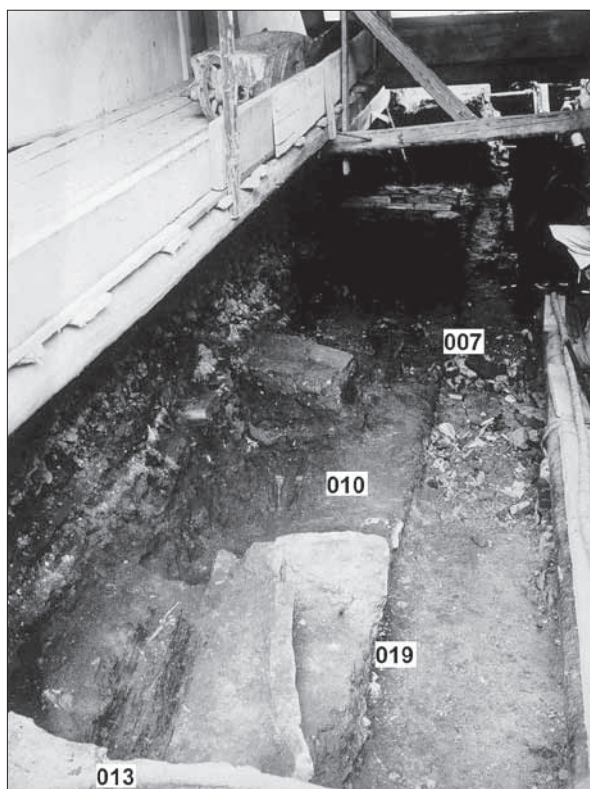
Obr. 3/30: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Č. neg. 1432, text: „13. X. 1930. Průjezd z IV. na II. nád. Kostra č. 4. a 5. – Od severu.“ Snímek byl ve skutečnosti pořízen od západu. Hrob IIN009 (kostra č. 4) je umístěn uprostřed, pořízen byl po odhalení celé kostry, tj. po odstranění fragmentu mladší podlahy z opukových dlaždic. Patrný pruh zetlelého dřeva jižně od kostry (v její horní polovině) a obdobný pás na severní straně v oblasti dolních končetin. Hrob IIN010 na snímku uprostřed vzadu. Z polohy zachovaných dolních končetin je zřejmé, že je starší než hrob IIN009. K téměř hrobu mohou náležet také kosti ruky u pravého okraje snímku. V oblasti (nedochované) hlavy plochý opukový kámen postavený na úzkou stranu. U spodního okraje snímku uprostřed patrný hrob IIN020, a to pouze střední část kostry, tj. pánev a kosti stehenní. Z jeho polohy je zřejmé, že je starší než hrob IIN009.

Fig. 3/30: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards, negative No. 1432, text: ‘13 October 1930; passageway from the Fourth to the Second Courtyard; skeletons No. 4 and 5, from the north.’ The image was actually taken from the west. Grave IIN009 (skeleton No. 4) is situated in the middle, the whole skeleton is uncovered, i.e. the fragment of the later pavement of limestone tiles was removed by that time. We can see a stripe of decayed wood south of the skeleton (in the upper half) and a similar stripe on the northern side in the place of the lower limbs. Grave IIN010 lies in the middle of the background. The position of the preserved lower limbs shows that they predate grave IIN009. The bones from a hand at the right margin could have belonged to the same grave. In the place of the (lost) head was a flat limestone standing upright. At the lower bottom of the image, we can see grave IIN020 in the middle, namely only the middle part of skeleton: pelvis and thigh bones. The position shows that it preceded grave IIN009.

Obr. 3/31: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Č. neg. 1433: text: „13. X. 1930. Průjezd z IV. na II. nád. Nohy kostry č. 4 pod opukovou podlahou. Od východu.“ Popis k snímku je chybný, uvedené nohy ve skutečnosti náleží kostře č. 5 (= hrob IIN010). Patrna superpozice s mladší podlahou v jižním přístavku ke kostelu P. Marie. Hrob IIN007 (kostra č. 2) je na snímku vpravo vzadu. V oblasti vzadu je patrna kumulace kamenů. Z hrobu IIN009 (kostra č. 4) je viditelná pouze levá horní končetina a pruh zetlelého dřeva podél ní. Zbytek je skryt za blokem s fragmentem mladší podlahy jižního přístavku ke kostelu P. Marie.

Fig. 3/31: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards, negative No. 1433: text: ‘13 October 1930; passageway from the Fourth to the Second Courtyard; legs of skeleton No. 4 below the limestone pavement; from the east.’ The description of the image is faulty: the bones actually belong to skeleton No. 5 (= grave IIN010), we can see the superimposed later pavement in the southern annex of St Mary’s Church. Grave IIN007 (skeleton No. 2) can be seen on the right in the background. The background shows a heap of stones. From grave IIN009 (skeleton No. 4) we can see only the left upper limb and a stripe of decayed wood along it. The remains are hidden behind a block with the fragment of the later pavement in the southern annex of St Mary’s Church.

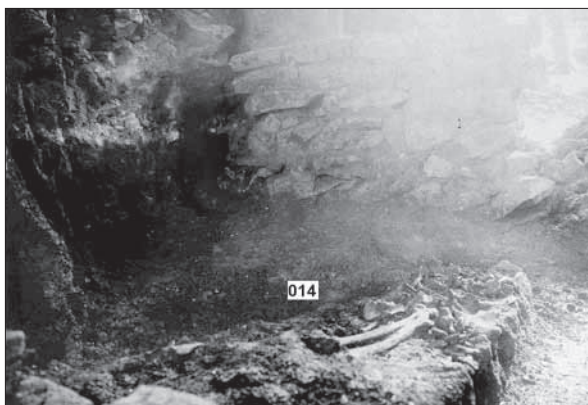
Obr. 3/33: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Č. neg. 1435, text: „13. X. 1930. Průjezd z IV. na II. nád. Celkový pohled do vykopané štoly v průjezdu od východu. Od východu.“ Hrob IIN007 je špatně patrný na snímku vzadu vpravo. Hrob IIN010 je na snímku uprostřed, patrný pouze dolní končetiny. Hrob IIN013 na snímku v popředí vlevo, dobře patrně zetlelé dřevě po stranách kostry. Hrob IIN019 (opuková hrobka) na snímku v popředí vpravo.

Fig. 3/33: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards, negative No. 1435, text: ‘13 October 1930; passageway from the Fourth to the Second Courtyard; overall view of the excavated tunnel in the passageway from the east; from the east.’ Grave IIN007 is poorly visible; grave IIN010 in the middle of the image; visible are the limbs; grave IIN013 on the image on the left in the foreground; We can clearly see the decayed wood on the sides of the skeleton; grave IIN019 (limestone tomb) on the image in the foreground on the right.

Obr. 3/32: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Č. neg. 1434: text: „13. X. 1930. Průjezd z IV. na II. nád. Kostra č. 6 a rozhazená kostra č. 7. – od severu.“ Kostra hrobu IIN011 (kostra č. 6) na snímku v popředí. Kostra hrobu IIN012 (kostra č. 7) na snímku vzadu vlevo.

Fig. 3/32: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards, negative No. 1434, text: ‘13 October 1930; passageway from the Fourth to the Second Courtyard; skeleton No. 6 and scattered skeleton No. 7; from the north’; skeleton (No. 6) of grave IIN011 in the foreground; skeleton No. 7 from grave IIN012 on the left in the background.

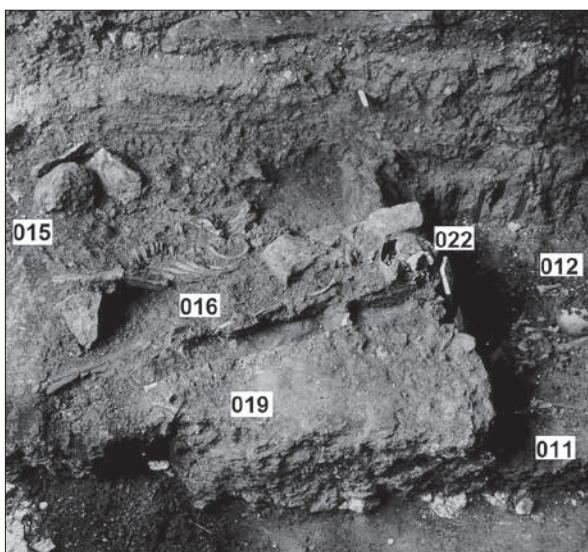
Obr. 3/34: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Č. neg. 1436, text: „14. X. 1930. Průjezd z IV. na II. nád. Vých. stěna román. zdi po odstranění podlahy a kostra č. 9. Od východu.“ Nekvalitní snímek hrobu IIN014, který je umístěn v popředí vpravo.

Fig. 3/34: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards, negative No. 1436, text: '14 October 1930; passageway from the Fourth to the Second Courtyard; eastern face of the Romanesque wall after removal of the pavement and skeleton No. 9; from the east.' This is a low-quality image of grave IIN014, which is situated in the foreground on the right.

Obr. 3/35: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Č. neg. 1437, text: „14. X. 1930. Průjezd z IV. na II. nád. Kostra č. 4. – od severu.“ Hrob IIN009 po odstranění bloku zeminy s fragmentem mladší podlahy jižního přístavku ke kostelu P. Marie. Podél levé ruky a v oblasti dolních končetin patrný pruh zetlelého dřeva. Z hrobu IIN010 patrná pouze část kostí pravé horní končetiny (viz snímek č. 1432) vlevo vzadu. V místech u (nedochované) hlavy vztyčený plochý opukový kámen (z obložení hrobu?).

Fig. 3/35: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards, negative No. 1437, text: '14 October 1930; passageway from the Fourth to the Second Courtyard; skeleton No. 4; from the north'; grave IIN009 after removal of the earth block with a fragment of the later floor of the southern annex of St Mary's Church; stripe of decayed wood along the left hand and at the lower limbs. From grave IIN010 we can see only a part of the right upper limb (cf. image No. 1432) on the left in the background; flat limestone (from the lining of the grave?), standing erect at the head (not preserved).

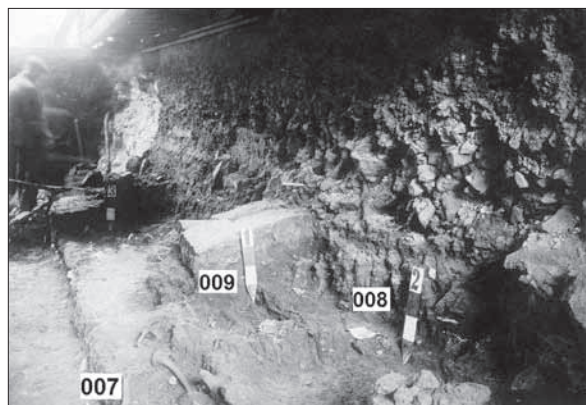
Obr. 3/36: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Č. neg. 1438, text: „14. X. 1930. Průjezd z IV. na II. nád. Kostra č. 10. a 12. po odstranění kostry č. 8 a opukové hrobky ve východním konci štoly a průjezdu. – od severu.“ Popis je chybný v určení kostry č. 12 (= hrob IIN017), ve skutečnosti se jedná o hrob IIN016 (kostra č. 11), jak vyplývá z označení na plánech. Hrob IIN012 na snímku zčásti patrný při pravém okraji. Hrob IIN015 je na snímku vzadu, po obou stranách patrné jednotlivé kameny i jejich kumulace. Hrob IIN016 leží v popředí snímku. U něho lebka, pravděpodobně z hrobu IIN022. Z negativu po rozebrané opukové hrobce (= hrob IIN019) vyplývá, že hrob IIN016 je stratigraficky starší. V případě kamenů mezi hroby IIN015 a IIN016 nelze určit, ke kterému patří.

Fig. 3/36: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards, negative No. 1438, text: '14 October 1930; passageway from the Fourth to the Second Courtyard; skeleton No. 10 and 12 after the removal of skeleton No. 8 and of the limestone tomb in the eastern end of the tunnel and the passageway; from the north.' The description is faulty, actually not skeleton No. 12 (= grave IIN017) but grave IIN016 (skeleton No. 11) is shown, as proven by the description in the maps. Grave IIN012 is visible only partially on the right margin; grave IIN015 in the background of the image, on both sides, individual stones and stone heaps; grave IIN016 lies in the foreground. A skull, probably from grave IIN022, lies nearby. The view of the dismantled limestone tomb (grave IIN019) shows that grave IIN016 is stratigraphically older. We cannot decide, to which grave the stones between graves IIN015 and IIN016 belong.

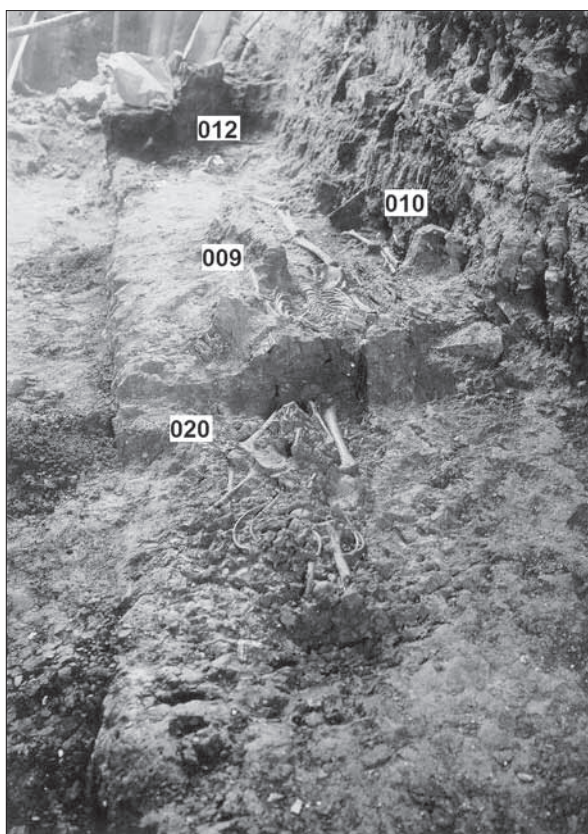
Obr. 3/37: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Č. neg. 1443, text: „15. X. 1930. Průjezd z IV. na II. nádvořím. zed' zbouraná, pískovce a teren, na kterým byla stavěná zed'. Lidská kost v tomto terenu – od východu.“ Kost považujeme za stopu hrobu (= IIN021).

Fig. 3/37: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards, negative No. 1443, text: '15 October 1930; passageway from the Fourth to the Second Courtyard; Romanesque wall dismantled, sandstone and terrain, on which the wall was built; human bone in the terrain; from the east'; the bone probably stems from grave IIN021.

Obr. 3/38: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Č. neg. 1444, text: „15. X. 1930. Průjezd z IV. na II. nádvořím. Celkový pohled do štoly na zbytky opukové podlahy, kostry a tereny. – od západu.“ Část spodních končetin hrobu IIN007 je viditelná u dolního okraje vlevo. Hrobu IIN008 patří rozrušená lebka vpravo uprostřed, u kolíku s č. 2 (viz snímek č. 1430). Horní polovina kostry hrobu IIN009 je na snímku uprostřed (označena kolíkem s č. 1). Zčásti patrný pruh zetlelého dřeva po pravé straně hrobu.

Fig. 3/38: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards, negative No. 1444, text: '15 October 1930; passageway from the Fourth to the Second Courtyard; overall view of the tunnel and remains of the limestone floor, skeletons and terrains; from the west'; a part of the lower limbs of grave IIN007 can be seen on the bottom margin on the left. The dislocated skull in the middle belongs to grave IIN008 at the peg with No. 2 (cf. image No. 1430). The upper part of the skeleton from grave IIN009 can be seen in the middle (peg with No. 1). A stripe of decayed wood is partially visible on the left side of the grave.

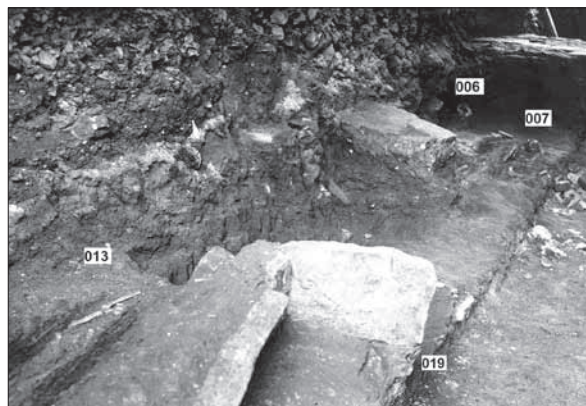
Obr. 3/39: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Č. neg. 1445, text: „Průjezd z IV. na II. nádvořím. Kostra č. 9 a 2. Pohled od západu“ Srovnání s celkovým plánem ukazuje, že určení obou hrobů je chybné. V popředí uprostřed je rozrušená kostra hrobu IIN020. Vzadu uprostřed patrné hroby IIN009 (= kostra č. 4) a napravo od něho zbytek hrobu IIN010 (= kostra č. 5).

Fig. 3/39: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards, negative No. 1445, text: 'passageway from the Fourth to the Second Courtyard; skeleton No. 9 and 2; view from the west; from the west'; a comparison with the overall map shows that the designation of the graves is faulty. In the foreground we can see the dispersed skeleton of grave IIN020; middle of the background: grave IIN009 (= skeleton No. 4) and on the right of it the remains of grave IIN010 (= skeleton No. 5).

Obr. 3/40: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Foto V4038, pořízeno 14. 10. 1930. Snímek zachycuje kvalitněji tutéž situaci jako snímek č. 1435. Hrob IIN007 je patrný na snímku vzadu vpravo. Hrob IIN010 je na snímku uprostřed, patrný pouze dolní končetiny. Hrob IIN013 na snímku v popředí vlevo, dobře patrné zetelé dřevo po stranách kostry. Hrob IIN019 (opuková hrobka) na snímku v popředí vpravo. Díky kvalitě snímku je vzadu navíc rozeznatelný hrob IIN006 (= kostra č. 1).

Fig. 3/40: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards, photograph V4038 from 14 October 1930; the image shows the same situation as image No. 1435. Grave IIN007 is visible on the right of the background. Grave IIN010 is situated in the middle of the image, we can see only the lower limbs; IIN013 is on the left in the foreground; we can clearly see decayed wood on the sides of the skeleton; IIN019 (limestone tomb) on the right in the foreground. The high quality of the images enables to detect grave IIN006 (skeleton No. 1) in the background.

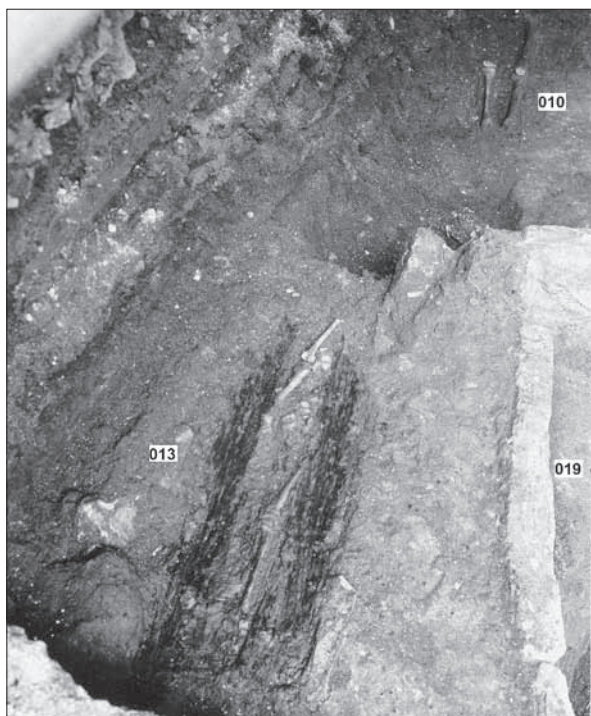
Obr. 3/41: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Foto V 4039, pořízeno 14. 10. 1930. Snímek zachycuje z poněkud jiného úhlu tutéž situaci jako snímky č. 1435 a V4038. Vzadu vlevo je viditelná lebka hrobu IIN006. Hrob IIN007 je patrný na snímku vzadu vpravo. Hrob IIN010 je na snímku uprostřed, patrný pouze dolní končetiny. Neúplný hrob IIN013 na snímku v popředí vlevo, dobře je patrné zetelé dřevo po stranách kostry. Hrob IIN019 (opuková hrobka) je na snímku neúplně zachycen v popředí vpravo.

Fig. 3/41: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards, photograph V 4039 from 14 October 1930. The image shows the same situation from a somewhat different angle than images No. 1435 and V4038. In the background we can see the skull from grave IIN006. Grave IIN007 is visible on the right of the background; grave IIN010 in the middle: only the lower limbs are visible. The incomplete grave IIN013 on the left in the foreground clearly shows decayed wood on the sides of the skeleton. Grave IIN019 (limestone tomb) is only partially visible on the right in the foreground.

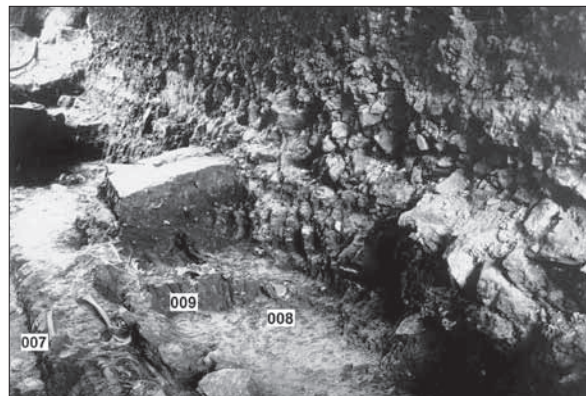
Obr. 3/42: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Foto V4040, pořízeno 14. 10. 1930. Zachycuje hrob IIN019 (opukovou hrobku) v detailu od východu, u levého okraje část hrobu IIN013.

Fig. 3/42: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards; Photograph V4040 from 14 October 1930 shows a detail of grave IIN019 (limestone tomb) from the east; part of grave IIN013 on the left margin.

Obr. 3/43: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Foto V4041, pořízeno 14. 10. 1930. Zachycuje především hrob IIN013 (kostra č. 8), dobře jsou patrné dochované kosti a pruhy zetlelého dřeva po stranách hrobu. U pravého okraje snímku část opukového obložení hrobu IIN019, v pravém horním rohu dolní končetiny hrobu IIN010 (= kostra č. 5).

Fig. 3/43: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards; Photograph V4041 from 14 October 1930 shows mainly grave IIN013 (skeleton No. 8), we can clearly see the preserved bones and a stripe of decayed wood on the sides of the grave. At the right margin, we see a part of the limestone lining of grave IIN019; the lower limbs from grave IIN010 (skeleton No. 5) in the upper corner on the right.

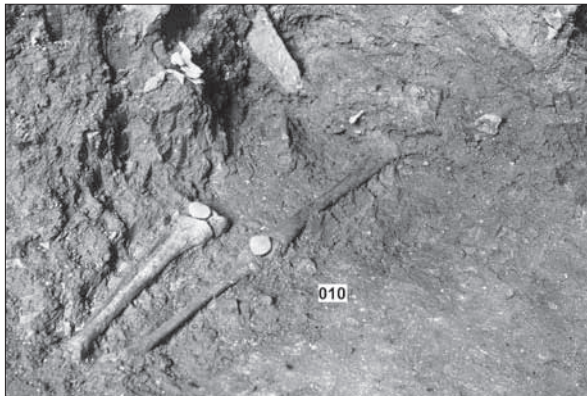
Obr. 3/44: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Foto V4042, pořízeno 14. 10. 1930. Zachycuje tutéž situaci jako snímek č. 1426. V levém dolním rohu téměř úplný hrob IIN007 (kostra č. 2), při jejímž jižním okraji patrný na výšku postavené opukové kameny – část obložení hrobu/?. Hrob IIN008 (kostra č. 3) je umístěn nejvíce napravo. Hrob IIN009 (kostra č. 4) je umístěn uprostřed snímku a skupiny odhalených hrobů. Patrná jeho superpozice obou hrobů s podlahou z opukových dlaždic, náležející jižnímu přístavku kostela P. Marie. Na severním okraji hrobu (tj. mezi hroby IIN008 a IIN009) patrný tmavší pruh, zetlelé dřevo náležející k hrobu IIN009.

Fig. 3/44: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards; the photograph V4042 from 14 October 1930 shows the same situation as image No. 1426: The almost complete grave IIN007 (skeleton No. 2) in the lower left corner with upright limestones at its south border (part of the grave lining?); grave IIN008 (skeleton No. 3) is situated on the far right; grave IIN009 (skeleton No. 4) in the middle of the image with stone heaps from the uncovered graves; we can see the floor of limestone tiles superimposed over the two graves, which belong to the southern annex of St Mary's Church. On the northern border of the grave (i.e. between the graves IIN008 and IIN009), we can see a darker stripe of decayed wood from grave IIN009.

Obr. 3/45: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Foto V4043, pořízeno 14. 10. 1930. Zachycuje z jiného úhlu v poněkud širším záběru tutéž situaci jako snímky č. 1426 a V4042. V levém dolním rohu úplný hrob IIN007 (kostra č. 2), při jejímž jižním okraji patrný na výšku postavené opukové kameny – část obložení hrobu (?). Hrob IIN008 (kostra č. 3) je umístěn nejvíce napravo. Hrob IIN009 (kostra č. 4) je umístěn uprostřed snímku a skupiny odhalených hrobů. Patrná jeho superpozice obou hrobů s podlahou z opukových dlaždic, náležející jižnímu přístavku kostela P. Marie. Na severním okraji hrobu (tj. mezi hroby IIN008 a IIN009) patrný tmavší pruh, zetlelé dřevo náležející k hrobu IIN009. Za blokem s opukovými dlaždicemi vyčnívají dolní končetiny hrobu IIN010.

Fig. 3/45: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards; photograph V4043 from 14 October 1930 presents, from another angle, a broader view of the same situation as in the images No. 1426 and V4042. In the left bottom corner, we can see the complete grave IIN007 (skeleton No. 2), and at its southern border upright limestones (part of the grave lining?). Grave IIN008 (skeleton No. 3) is situated on the far right; grave IIN009 (skeleton No. 4) in the middle of the image together with a group of uncovered graves. We can see the floor of limestone tiles superimposed over both graves, which belongs to the southern annex of St Mary's Church. On the northern border of the grave (i.e. between the graves IIN008 and IIN009), we can see a darker stripe of decayed wood from grave IIN009; the lower limbs of grave IIN010 are sticking out behind the block with limestone tiles.

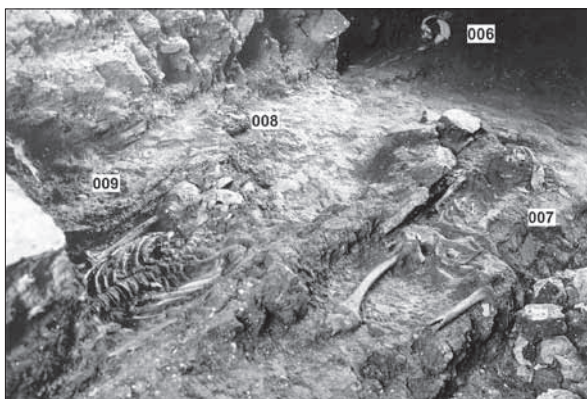
Obr. 3/46: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Foto V4044, pořízeno 14. 10. 1930. Detailní záběr (od severovýchodu) dolních končetin hrobu IIN010 (kostra č. 5) a jejich superpozice s podlahou z opukových dlaždic (kostel P. Marie).

Fig. 3/46: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards; Photograph V4044 from 14 October 1930 shows a detailed view of the lower limbs of grave IIN010 (skeleton No. 5) and the superimposed floor of limestone tiles that belong to St Mary's Church, view from the northeast.

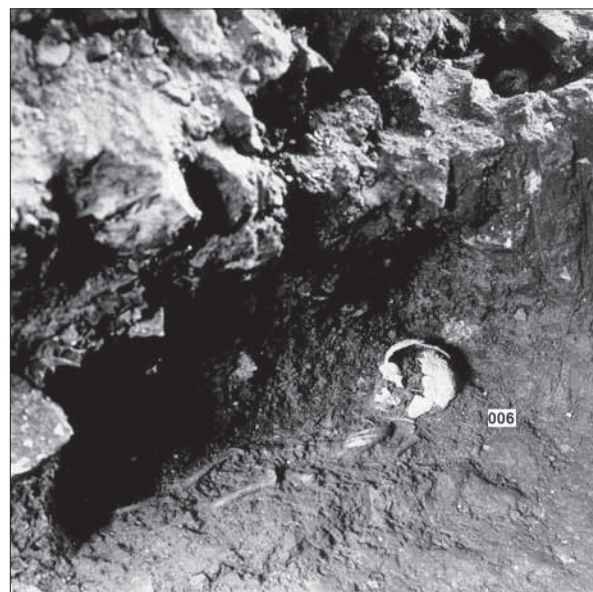
Obr. 3/47: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Foto V4045, pořízeno 14. 10. 1930. Od západu zachycuje uprostřed hrob IIN011 (= kostra č. 6), vpravo od něho hrob IIN012. U pravého dolního okraje dolní část dolních končetin hrobu IIN010.

Fig. 3/47: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards; Photograph V4045 from 14 October 1930 shows grave IIN011 (= skeleton No. 6) and grave IIN012 right of it; at the lower right bottom, we can see the lower limbs of grave IIN010 from the west.

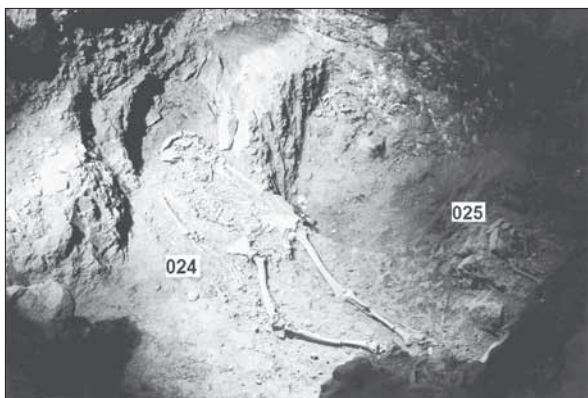
Obr. 3/48: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Foto V4046, pořízeno 14. 10. 1930. Od severovýchodu zachycuje celkem 4 hroby. Vpravo vzadu hrob IIN006 (kostra č. 1), u pravého okraje hrob IIN007 (kostra č. 2) včetně řady opukových kamenů u jejího pravého okraje (obložení?). Zcela vlevo špatně patrný hrob IIN008 (kostra č. 3), z něhož je na místě viditelná pouze rozbitá lebka. Uprostřed hrob IIN009 (kostra č. 4), a to horní polovina. Po obou stranách tohoto hrobu pruhy zetlelého dřeva.

Fig. 3/48: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards; Photograph V4046 from 14 October 1930 shows a total of four graves from the north-east. On the right in the background, we can see grave IIN006 (skeleton No. 1) at the right margin, and grave IIN007 (skeleton No. 2) including a row of limestones at its right border (lining?). The badly preserved grave IIN008 (skeleton No. 3) is on the far left; we can see only its broken skull *in situ*. Grave IIN009 (skeleton No. 4) is in the middle of the image, upper part of skeleton is visible; the grave is flanked by stripes of decayed wood.

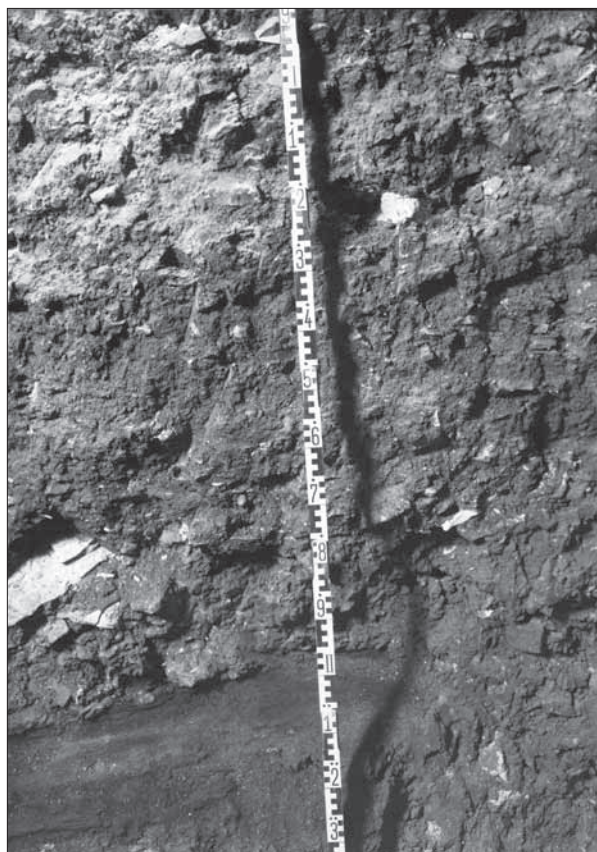
Obr. 3/49: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Foto V4051, pořízeno 14. 10. 1930. Na snímku hrob IIN006 (kostra č. 1) v detailním záběru od severovýchodu.

Fig. 3/49: Prague Castle, passageway between the Second and Fourth Courtyards; Photograph V4051 from 14 October 1930 shows a detailed view of grave IIN006 (skeleton No. 1) from the northeast.

Obr. 3/50: Praha – Hrad. Č. neg. 6549, text: „1950. Pražský hrad, severozáp. křídlo, kostel P. Marie. Pohled od jihozápadního okraje sondy, vyhloubené v roce 1946 (nejvýchodnější sonda uvnitř traktu při jižní stěně průjezdu) s kostrovými pohřby.“ Pohled do sondy s hroby IIN024 (vpředu) a IIN025 (u pravého okraje). Snímek byl zřejmě pořízen až v roce 1950, tj. 4 roky od odkryvu (!).

Fig. 3/50: Prague Castle, negative No. 6549, text: ‘1950; Prague Castle, North-West Wing, St Mary’s Church; view from the south-eastern border of the trench from 1946 (easternmost trench within the tract at the southern wall of the passageway) with skeleton burials’; view of the trench with graves IIN024 (in the foreground) and IIN025 (at the right margin); the photograph seems to have been taken only in 1950, i.e. 4 years after the excavation (!).

Obr. 3/51: Praha – Hrad, průchod mezi II. a III. nádvořím. Foto D5866, text: „Svatovítský průchodu z II. na III. nádvoří. Terén pod základy hradby. 26. V. 1948.“ Snímek zachycuje pruh zetlelého dřeva u stěny výkopu (profilu). Pravděpodobně se jedná o dřevo („zbytky prkna“) identifikované jako hrob IIN031.

Fig. 3/51: Prague Castle, passageway between the Second and Third Courtyards; photograph D5866, text: ‘St Vitus’ passageway from the Second to the Third Courtyard; terrain beneath the foundations of the fortification wall; 26 May 1948’; decayed wood at the wall of the excavation (section); the wood (‘remains of a board’) may have belonged to grave IIN031.

Obr. 3/52: Praha – Hrad, průchod mezi II. a III. nádvořím. Foto D5868, text: „Svatovítský průchodu z II. na III. nádvoří. Pohřebiště pod základy rom. hradby. 18. V. 1948.“ Pohled shora od západu do výkopu. Vpravo nahoře hrob IIN028, porušený základem románské hradby.

Fig. 3/52: Prague Castle, passageway between the Second and Third Courtyards; photograph D5868, text: ‘St Vitus’ passageway from the Second to the Third Courtyard; cemetery below the foundations of the Romanesque wall; 18 May 1948’; view of the excavation from the west, from above. On the top right, we can see grave IIN028, disturbed by the foundation of the Romanesque fortification wall.

Obr. 3/53: Praha – Hrad, průchod mezi II. a III. nádvořím. Foto D5870, text: „Svatovítský průchodu z II. na III. nádvoří. Pohřebiště pod základy rom. hradby. 18. V. 1948.“ Pohled do výkopu od východu. Vlevo dole je patrná horní část kostry hrobu IIN028, vpravo nahoře kosti hrobu IIN029.

Fig. 3/53: Prague Castle, passageway between the Second and Third Courtyards; photograph D5870, text: ‘St Vitus’ passageway from the Second to the Third Courtyard; cemetery below the foundations of the Romanesque fortification wall; 18 May 1948’; view of the excavation from the east. On the bottom left we can see the top part of the skeleton of grave IIN028; in the top right margin, we can see the skeleton of grave IIN029.

Obr. 3/54: Praha – Hrad. Č. neg. 6448, text: „Sč. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Pohled na zbytky kostela od západu.“ Celkový pohled do interiéru kostela s patrnou východní částí tumb (hrob IIN061) a mladší hrobky (Hrob IIN062). Pohled od západu.

Fig. 3/54: Prague Castle, negative No. 6448, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; view of the remains of the church from the west’; overall view of the church interior with visible eastern part of the tomb (grave IIN061) and later grave IIN062; view from the west.

Obr. 3/55: Praha – Hrad. Č. neg. 6451, text: „Sč. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Pohled dovnitř zbytků kostela od západu.“ Celkový pohled obdobný snímekům č. neg. 6448 a 6449 s tumbou (hrob IIN061) a hrobkou (hrob IIN062). Pohled od západu.

Fig. 3/55: Prague Castle, negative No. 6451, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; view of the interior of the remains of the church from the west’; overall view similar to images negative No. 6448 and 6449 with the tombs IIN061 and IIN062; view from the west.

Obr. 3/56: Praha – Hrad. Č. neg. 6454, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Pohled dovnitř zbytků kostela od západu. Kresba V. Kubašty.*“ Celkový pohled s tumbou (hrob IIN061) a hrobkou (hrob IIN062). Pohled od západu. Kresba zvýrazňuje některé hrany a detaily.

Fig. 3/56: Prague Castle, negative No. 6454, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; view of the interior of the remains of the church from the west; drawing by V. Kubašta’; overall view with the tombs IIN061 and IIN062; view from the west, some edges and details highlighted.

Obr. 3/57: Praha – Hrad. Č. neg. 6455, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Vnitřek kostela od západu.*“ Celkový pohled z mírného nadhledu celou odhalenou tumbou (hrob IIN061) a hrobkou (hrob IIN062) s kosterními pozůstatky.

Fig. 3/57: Prague Castle, negative No. 6455, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; interior of the church from the west’; overall view from slightly above of the uncovered whole tombs IIN061 and IIN062 with skeletal remains.

Obr. 3/58: Praha – Hrad. Č. neg. 6460, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Vnitřek kostela s hrobkou v pohledu od východu.*“ Detail západní části interiéru se západní částí tumby (hrob IIN061) a mladší hrobky (hrob IIN062) s kosterními pozůstatky.

Fig. 3/58: Prague Castle, negative No. 6460, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; interior of the church with the tomb from the east’; detail of the west part of the interior with the west part of the tombs IIN061 and the younger IIN062 with skeletal remains.

Obr. 3/59: Praha – Hrad. Č. neg. 6469, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Východní partie hrobky a apsida se zbytky oltářů a podlah.*“ V popředí východní část tumby (hrob IIN061) a mladší hrobky (hrob IIN062) s kosterními pozůstatky.

Fig. 3/59: Prague Castle, negative No. 6469, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; eastern part of the tomb with the apse and the remains of altar and pavements’; eastern parts of tombs IIN061 and IIN062 with skeletal remains in the foreground.

Obr. 3/60: Praha – Hrad. Č. neg. 6473, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Pohled shora na apsidu kostela se zbytkem oltáře.*“ Pohled shora do východní části kostela P. Marie s východní částí hrobky i kosterními pozůstatky (hrob IIN062) a tumby (hrob IIN061). Snímek se svým charakterem blíží fotogrammetrickému záběru.

Fig. 3/60: Prague Castle, negative No. 6473, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; view of the apse and remains of the altar from above’; view of the eastern part of St Mary’s Church with the eastern part of the grave with cut down remains (IIN062) and of the tomb (grave IIN061) from above; The image almost resembles a photogrammetric image.

Obr. 3/62: Praha – Hrad. Č. neg. 6486, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Zdivo starší a mladší apsidy v pohledu od severu.*“ Snímek zachycuje stejnou situaci jako č. neg. 6485 z poněkud jiného úhlu pohledu. Patrna sonda u vnějšího styku lodě a kostela.

Fig. 3/62: Prague Castle, negative No. 6486, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; walls of the older and younger apses from the north’; the image shows the same situation as negative No. 6485 from a somewhat different angle; trench at the outer connection of apse and nave.

Obr. 3/61: Praha – Hrad. Č. neg. 6485, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Zbytky mladší a starší apsidy kostela v pohledu od severu.*“ Celkový pohled na odkryv kolem apsidy kostela. V popředí sonda u vnějšího styku lodě a kostela, hrobové nálezy v ní nejsou patrné.

Fig. 3/61: Prague Castle, negative No. 6485, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; remains of the younger and older apses of the church viewed from the north’. Overall view of the excavation around the apse; trench at the outer connection of apse and nave, no grave finds visible.

Obr. 3/63: Praha – Hrad. Č. neg. 6487, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Zdivo starší a mladší apsidy při severním rohu. Pohled od severu.*“ Detail styku zdiva apsidy a lodě. U dolního okraje patrné kosterní pozůstatky hrobu IIN050.

Fig. 3/63: Prague Castle, negative No. 6487, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; walls of the younger and later apses at the north corner; view from the north’; detail of the connection between apse and nave; skeletal remains of grave IIN050 at the bottom margin.

Obr. 3/64: Praha – Hrad. Č. neg. 6488, text: „S_{z.} křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Nárožní kámen severových. nároží lodi kostela. Světlé zdivo nahoře – barokní přízdívka severní zdi lodi kostela.“ Detail základu severovýchodního nároží lodi kostela. Patrný dva řádky zdiva základu – horního tvořeného pískovcovou deskou a spodního v líci z menších opukových kamenů. Pod nimi patrný kosti hrobu IIN052.

Fig. 3/64: Prague Castle, negative No. 6488, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; cornerstone of the north-eastern corner of the church nave; light walls on the top, Baroque extension of the north wall of the church nave’; detail of the foundations of the north-eastern nave corner. We can see two rows of stones; the upper one consisting of a sandstone slab, the lower one of smaller limestones; below, we can see the bones of grave IIN052.

Obr. 3/65: Praha – Hrad. Č. neg. 6489, text: „S_{z.} křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Zdivo mladší a starší apsidy. Kresba V. Kubašty.“ Celkový pohled na apsidu kostela a severovýchodní nároží lodi od severu. Dobře patrné umístění sond u apsidy. V sondě u styku lodi a apsidy viditelné kosterní pozůstatky, zejména lebka, hrobu IIN050. V sondě u severní stěny loď zachyceny kosti hrobu IIN053. Kresba zachycuje řadu detailů, které nejsou patrné na fotografiích v důsledku špatných světelných podmínek.

Fig. 3/65: Prague Castle, negative No. 6489, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; walls of the younger and older apses; drawing by V. Kubašta’; overall view of the apse and the north-eastern corner of the nave from the north; the position of the trenches at the apse is clearly visible. In the trench at the connection of nave and apse, we can see the skeletal remains, esp. the skull, from grave IIN050. The trench at the north wall shows the bones from grave IIN053. The drawing shows a number of details that, due to poor light conditions, are invisible on the photographs.

Obr. 3/66: Praha – Hrad. Č. neg. 6494, text: „S_{z.} křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Celkový pohled od západu na zachované zbytky.“ Celkový pohled, v interiéru patrná západní část tumby (hrob IIN061) a do ní vložená mladší hrobka (hrob IIN062) s kosterními pozůstatky.

Fig. 3/66: Prague Castle, negative No. 6494, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; overall view of the preserved remains from the west’; overall view, in the interior, we can see a part of the tomb (IIN061) and the subsequently inserted grave IIN062 with skeletal remains.

Obr. 3/67: Praha – Hrad. Č. neg. 6495, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Vnitřek lodi kostela. Pohled od východu na zachované části hrobky.*“ Záběr západní části hrobky (hrob IIN062) s kosterními pozůstatky. Hrobka je vložena do starší tumbly (hrob IIN061), západní část odhalena jen částečně, v popředí zdivo východní části.

Fig. 3/67: Prague Castle, negative No. 6495, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; interior of the church nave; view of the preserved parts of the tomb from the east’; view of the western part of grave IIN062 with skeletal remains; the grave was inserted into the older tomb (grave IIN061); western part only partially uncovered, in the foreground, we can see the walls of the eastern part.

Obr. 3/68: Praha – Hrad. Č. neg. 6496, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Vnitřek kostela; západní část mladší hrobky se zbytky pohřbů.*“ Detailní pohled od severovýchodu na hrobku (hrob IIN062) s kosterními pozůstatky, vpravo vystupuje zdivo starší tumbly (hrob IIN061), vlevo od hrobky na řezu podlaha maltová tumbly.

Fig. 3/68: Prague Castle, negative No. 6496, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; church interior; western part of the younger grave with the remains of the tomb’; detailed view of the tomb (grave IIN062) with skeletal remains from the northeast, on the right, we can see the walls of the older tomb (grave IIN061); the mortar floor of the tomb is visible on the section left of the tomb.

Obr. 3/69: Praha – Hrad. Č. neg. 6497, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Pohled od západu na západ. okraj vnitřní hrobky s lebkami.*“ Detail zdiva západního okraje hrobky (hrob IIN062), v hrobce kosterní pozůstatky včetně druhotně přimíšené lebky.

Fig. 3/69: Prague Castle, negative No. 6497, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; view of the western border of the inner tomb with skull from the west’; detail of the walls of the western border of the tomb (grave IIN062), skeletal remains, including later intruded skull.

Obr. 3/70: Praha – Hrad. Č. neg. 6498, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Pohřby v mladší hrobce.*“ Detail kosterních pozůstatků v západní části hrobky (hrob IIN062). Pohled od východu.

Fig. 3/70: Prague Castle, negative No. 6498, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; burials in the later tomb’; detail of the skeletal remains in the western part of the tomb (grave IIN062) from the east.

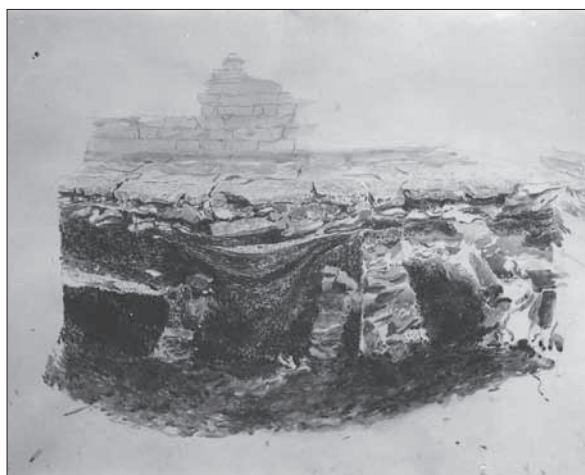
Obr. 3/72: Praha – Hrad. Č. neg. 6500, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Západní zeď starší hrobky v pohledu od severu.*“ Zčásti odhalená západní zeď tumbky (hrob IIN061) s přílehlou částí podlahy. Vlevo západní okraj mladší hrobky (hrob IIN062) s kosterními pozůstatky. Pohled od severu.

Fig. 3/72: Prague Castle, negative No. 6500, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; view of the western wall of the older tomb from the north’; partially uncovered western wall of the tomb (grave IIN061) with adjacent part of the floor; western border of the younger tomb (grave IIN062) with skeletal remains on the left; view from the north.

Obr. 3/71: Praha – Hrad. Č. neg. 6499, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Východní část hrobky se zachovanými částmi nohou.* Pohled od západu.“ Východní část hrobky (hrob IIN062) a východní část starší tumbky (hrob IIN061). Záběr blízký snímkům č.neg. 6469, 6470.

Fig. 3/71: Prague Castle, negative No. 6499, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; eastern part of the grave with preserved parts of the legs; view from the west’; eastern part of the tomb (grave IIN062) and eastern part of the older tomb (grave IIN061); image similar to the negatives No. 6469 and 6470.

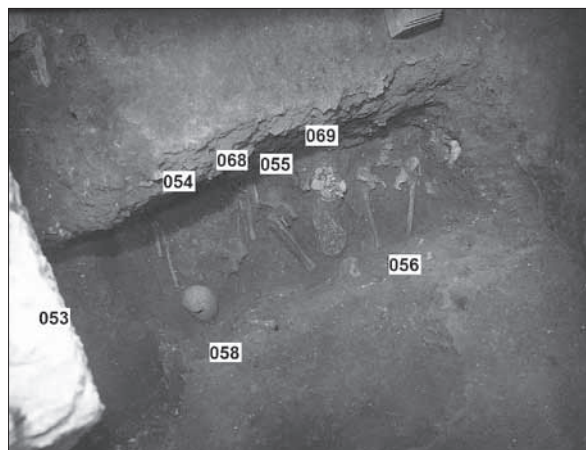
Obr. 3/73: Praha – Hrad. Č. neg. 6501, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Průřez terény pod dlažbou kostela a v hrobce po vybourání základů barokní přičky.* Kreslil a koloroval prof. arch. P. Janák.“ Řez napříč kostelem s patrným průřezem tumbky (hrob IIN061) a mladší hrobky (hrob IIN062). Pohled od východu. Kresba zachycuje základní řez interiérem kostela v archeologickém provedení dokumentovaný I. Borkovským (1953, s. 165, obr. 20).

Fig. 3/73: Prague Castle, negative No. 6501, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; cross section of the terrain below the church pavement and in the tomb after dismantling the foundations of the Baroque partition wall; drawn and coloured by prof. arch. P. Janák’; cross section of the church with cross section of the tomb (grave IIN061) and younger grave (grave IIN062); view from the east; The drawing shows a basic archaeological cross section of the interior, documented by Ivan Borkovský (1953, p. 165, fig. 20).

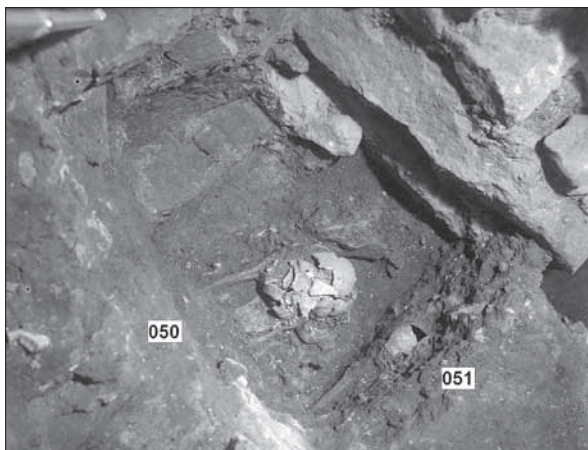
Obr. 3/74: Praha – Hrad. Č. neg. 6513, text: „Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Pískovcový kámen s důlky východně od staré apsidy kostela.“ Detail na náhrobní desku (hrob IIN060). Ždivo apsidy špatně patrné v pravé části snímku. Ostatní zdiva jsou mladší a náhrobní desku porušila. Pohled shora od severu.

Fig. 3/74: Prague Castle, negative No. 6513, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; sandstone with dents east of the old church apse’; detail of the tomb stone (grave IIN060); walls of the apse poorly visible in the right part of the image; the other walls are younger and the tomb slab was disturbed; view from the north, from above.

Obr. 3/75: Praha – Hrad. Č. neg. 6514, text: „Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Pohřby při východ. konci severní zdi kostela.“ Pohled do sondy od jihu. Patrné fragmenty hrobů (od jihu): IIN054 – pánevní oblast, části horních končetin + lebka z jiného pohřbu (hrob IIN058); IIN055 – část pánve a horní končetiny překryté druhotně přemístěnými kostmi; IIN056 – dobře patrná pánev a stehenní kosti; IIN068 – část pánve a kosti ruky; IIN069 – žebra a pravděpodobně ruka. Hrob IIN053 u zdi kostela je zachycen již po vyzdvižení kostí (?).

Fig. 3/75: Prague Castle, negative No. 6514, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; burials at the eastern end of the north church wall’; view of the trenches from the south; fragments of the graves (from the south): IIN054 – pelvis, parts of the upper limbs, skull from another burial (grave IIN058); IIN055 – part of the pelvis and upper limbs, covered with later bones; IIN056 – well visible pelvis and thigh bones; IIN068 – part of the pelvis and arm bones; IIN069 – ribs and probably a hand; grave IIN053 at the church wall already before the lifting of the bones (?).

Obr. 3/76: Praha – Hrad. Č. neg. 6515, text: „Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Hrob těsně při základech staré apsidy, u jejího severního ukončení. Pohled od SV.“ Patrná rozdrčená lebka, spodní čelist, pravá lopatka, klíční kost a loketní kost hrobu IIN050. Vpravo ve stěně sondy lebka a část horní končetiny hrobu IIN051.

Fig. 3/76: Prague Castle, negative No. 6515, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; grave directly adjacent to the foundations of the old apse, at the northern border of the apse; view from the northeast’; we can see the crushed skull, the mandible, right shoulder blade, clavicle and the ulna of grave IIN050; skull and part of the limb of grave IIN051 in the wall of the trench pit on the right.

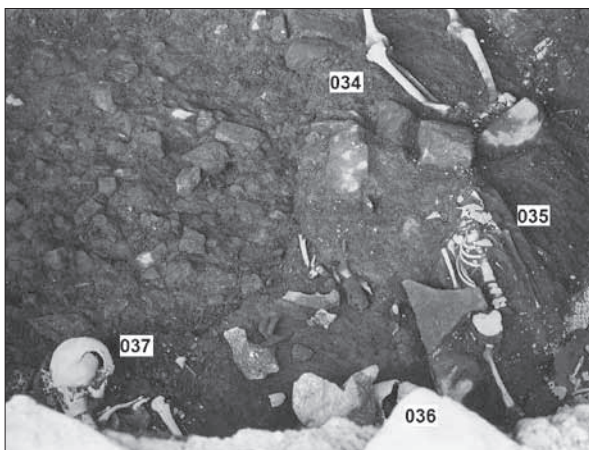
Obr. 3/77: Praha – Hrad. Č. neg. 6550, text: „II. nádvoří, slovanská. Pohled od severu na vrchní vrstvu kostek, v sondě severně od vyústění průjezdu na II. nádvoří (východ. apsidy kostela P. Marie).“ Nekvalitní snímek hrobu IIN039, pohled od severu.

Fig. 3/77: Prague Castle, negative No. 6550, text: ‘Second Courtyard, Slavic; view of the upper layer of skeletons from the north in the trench north of the opening of the passage to the Second courtyard (east of the apse of St Mary’s Church)’; lower-quality image of grave IIN039, view from the north.

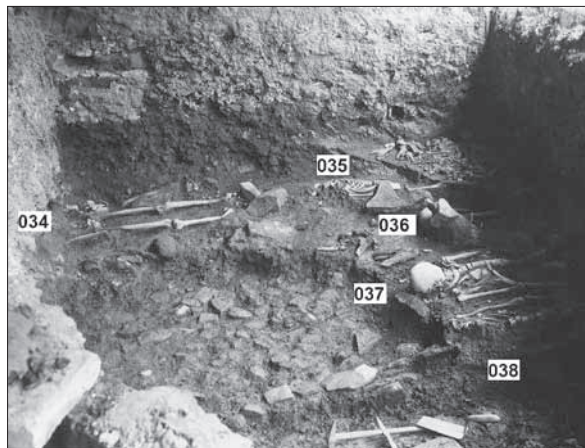
Obr. 3/78: Praha – Hrad. Č. neg. 6551, text: „II. nádvoří, slovanská. Pohled shora na svrchní vrstvu koster v sondě severně od vyústění průjezdu na II. nádvoří (východně apsidy kostela P. Marie).“ Detailní záběr hrobu IIN039 od jihu. Kolem hrobu patrný další lidské (?) kosti ze hřbitovní vrstvy a fragmenty keramiky.

Fig. 3/78: Prague Castle, negative No. 6551, text: ‘Second Courtyard, Slavic; view of the skeleton layer in the trench north of the opening of the passageway to the Second Courtyard (east of the apse of St Mary’s Church) from above’; detail of grave IIN039 from the south; the grave is surrounded by human (?) bones from the cemetery layer and ceramic fragments.

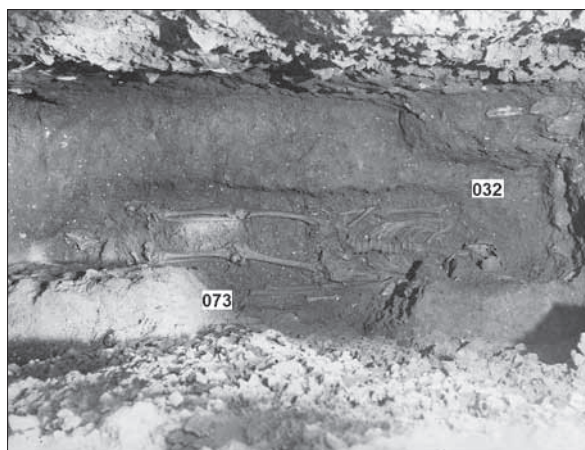
Obr. 3/80: Praha – Hrad. Č. neg. 6553, text: „II. nádvoří, slovanská. Pohled od východu na kostry v sondě jižně od vyústění průjezdu na II. nádvoří a na část dláždění v téže sondě.“ Na snímku v levém dolním rohu lebka a část pravé horní končetiny kostry hrobu IIN037, u pravého dolního rohu neúplná kostra hrobu IIN035. Mezi nimi patrna lebka hrobu IIN036 spolu se skupinou kamenů (obložení?). Vpravo nahoře dolní končetiny pohřbu IIN034. Vlevo nahoře povrch staršího štětování.

Fig. 3/80: Prague Castle, negative No. 6553, text: ‘Second Courtyard, Slavic; view of the skeletons in the trench south of the passage opening into the Second Courtyard and of a part of the pavement in the same trench from the east’; In the left bottom corner we can see the skull and the part of an upper limb of the skeleton from grave IIN037; an incomplete skeleton from grave IIN035 at the right bottom margin, and between them the skull from grave IIN036 together with a group of stones (lining?); the lower limb from burial IIN034 on the right of the upper margin. In the left margin the older pitched surface.

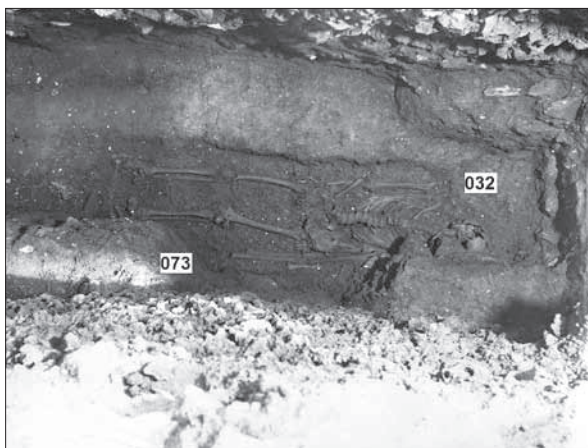
Obr. 3/79: Praha – Hrad. Č. neg. 6552, text: „II. nádvoří, slovanská. Pohled od jihu na kostry a dláždění v sondě jižně od vyústění průjezdu na II. nádvoří.“ Sonda není ještě rozšířena východním směrem na konečnou velikost, ale jsou patrný všechny odkryté hroby – vpravo dole část kostry hrobu IIN038, rovnoběžně s ní kompletnější kostra hrobu IIN037. Uprostřed u pravého okraje mezi skupinou kamenů patrna páteř kostry hrobu IIN036. Vlevo od ní hrob IIN035. Vzadu vlevo kosti dolních končetin hrobu IIN034. Vlevo dole odhalena plocha starší úpravy povrchu štětování.

Fig. 3/79: Prague Castle, negative No. 6552, text: ‘Second Courtyard, Slavic; view from the east, skeletons and pavement in the trench south of the opening of the passageway to the Second Courtyard’; the trench has not yet been prolonged eastwards but we can see all uncovered graves: a part of the skeleton from grave IIN038 on the right; parallel to it lies the more completely preserved skeleton of grave IIN037. In the middle of the right margin, among a group of stones, lies the skeleton of grave IIN036; to the left: grave IIN035; in the background on the left, the bones of the lower limbs from grave IIN034; on the left bottom margin, we can see the excavated surface of the older pitched floor.

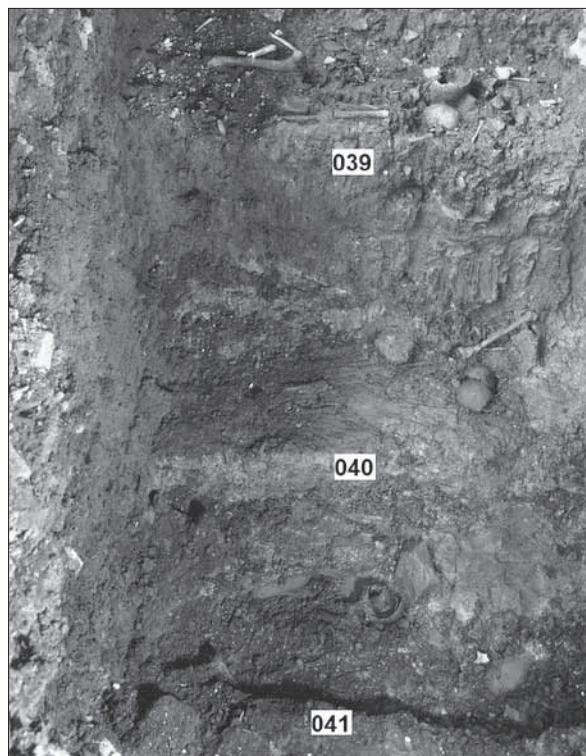
Obr. 3/81: Praha – Hrad. Č. neg. 6554, text: „S. křídlo, slovanská. Kostra v sondě západně od kostela.“ Pohled od východu. Patrna celá odhalená kostra hrobu IIN032. Vpravo od ní patrný dlouhé kosti dalšího hrobu IIN073.

Fig. 3/81: Prague Castle, negative No. 6554, text: ‘North-West Wing, Slavic; skeleton in the trench west of the church’; view from the east. We can see the whole uncovered skeleton of grave IIN032; to the right of it: the long limbs of another grave (IIN073).

Obr. 3/82: Praha – Hrad. Č. neg. 6555, text: „*Sz. křídlo, slovanská. Kostra v sondě západně od kostela.*“ Pohled od východu na stejnou situaci jako na č. neg. 6554 (tj. na hroby IIN032 a IIN073) z mírně změněného úhlu pohledu.

Fig. 3/82: Prague Castle, negative No. 6555, text: ‘North-West Wing, Slavic; skeleton in the trench west of the church’; view of the same situation as negative No. 6554 (i.e. of graves IIN032 and IIN073) from a slightly different angle.

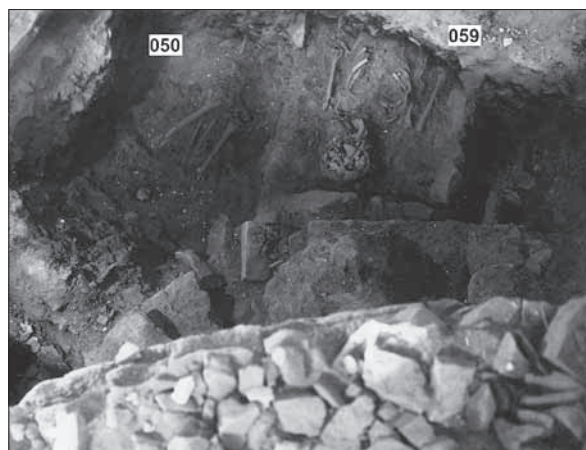
Obr. 3/83: Praha – Hrad. Č. neg. 6556, text: „*Pohled od severu do sondy severně při vyústění průjezdu na II. nádvoří.*“ Celkový pohled od severu na sondu před rozšířením východním směrem. Vzadu na vyvýšeném terénním stupni hrob IIN039, uprostřed hrob IIN040 a dole hrob IIN041.

Fig. 3/83: Prague Castle, negative No. 6556, text: ‘view of the trench north of the opening of the passageway to the Second Courtyard, from the north’; overall view from the north, trench before its enlargement eastwards; in the background: elevated grave IIN039, in grave IIN040 in the middle and grave IIN041 on the bottom.

Obr. 3/84: Praha – Hrad. Č. neg. 10696, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Zlom na severní straně starší apsidy, vnější stěna základů.*“ Pohled shora.“ V pravé části snímku patrna horní část kostry hrobu IIN059, za ní dolní končetiny hrobu IIN050.

Fig. 3/84: Prague Castle, negative No. 10696, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; angle in the northern side of the older apse, outer foundation wall; view from above’; in the upper part of the image, we can see the upper part of the skeleton of grave IIN059, behind it, the lower limbs of grave IIN050.

Obr. 3/85: Praha – Hrad. Č. neg. 10697, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Kostry východ. apsidy, zlom základu apsidy. Toto shora od západu.*“ Na snímku uprostřed hrob IIN059 (horní polovina kostry), vlevo dolní končetiny hrobu IIN050.

Fig. 3/85: Prague Castle, negative No. 10697, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; skeletons of the eastern apse, angle in the foundation of the apse; from above, from the west’; in the middle of the image, we can see grave IIN059 (upper half of the skeleton), lower limbs of grave IIN050 on the left.

Obr. 3/86: Praha – Hrad. Č. neg. 10698, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Kostry. Mladší apsida, starší apsida se zlomem v tvaru.*“ Vlevo uprostřed patrna dochovaná část kostry hrobu IIN059, u dolního okraje v tmavé části hrob IIN050.

Fig. 3/86: Prague Castle, negative No. 10698, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; skeletons; younger apse, older apse and v-shaped angle in the apse’; in the left middle, we can see the preserved part of the skeleton of grave IIN059, at the bottom margin in the dark part is grave IIN050.

Obr. 3/88: Praha – Hrad. Č. neg. 10700, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Zlom starší apsidy. Pohled od severozápadu.*“ Uprostřed snímku v zastíněné sondě špatně patrný kosti hrobu IIN050.

Fig. 3/88: Prague Castle, negative No. 10700, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; angle in the older apse; view from the northwest’; in the middle, in the over-shadowed trench, are the poorly visible bones of grave IIN050.

Obr. 3/87: Praha – Hrad. Č. neg. 10699, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Mladší a starší apsida kostela P. Marie s otvorem v sever. zdi průjezdu. Foto od severu.*“ Celkový pohled do prostoru mezi apsidou kostela P. Marie a obvodovou zdí severozápadního křídla. Záběr poskytuje představu o stísněnosti celé plochy.

Fig. 3/87: Prague Castle, negative No. 10699, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; younger and older apse of St Mary’s Church with opening to the north; walls of the passageway; photographed from the north’; overall view of the area between apse and the perimeter walls of the North-West Wing. The view gives an idea of the cramped conditions in the place.

Obr. 3/89: Praha – Hrad. Č. neg. 10701, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Zlom starší apsidy, vnější základy. Pohled od severu.*“ Pohled shora, správně však od jihu. Vpravo dole hrob IIN059 (horní polovina kostry), nad ním hrob IIN050 (dolní končetiny).

Fig. 3/89: Prague Castle, negative No. 10701, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; angle in the older apse, outer foundations; view from the north’; view from above, however, actually from the south; grave IIN059 (upper half of the skeleton) in the right bottom margin; above it grave IIN050 (lower limbs).

Obr. 3/90: Praha – Hrad. Č. neg. 10702, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Starší a mladší apside kostela P. Marie. Kostry.*“ Pohled od severu na stejnou situaci jako na snímku č. neg. 10701. Dole dolní končetiny kostry (hrob IIN050), nad ním hrob IIN059. Celá situace je špatně osvětlena.

Fig. 3/90: Prague Castle, negative No. 10702, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; older and younger apse of St Mary’s Church; skeletons’; view of the same situation as image negative No. 10701 from the north; lower limbs of the skeleton from IIN050 in the bottom margin, grave IIN059 above it; the whole view is poorly lit.

Obr. 3/92: Praha – Hrad. Č. neg. 10704, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Zlom starší apsidy pod apsidou mladší. Pohled shora od severu.*“ Snímek zabírá též prostor jako č. neg. 10699 z mírně změněného úhlu pohledu (nikoliv shora). V levém dolním rohu špatně patrná kostra hrobu IIN059.

Fig. 3/92: Prague Castle, negative No. 10704, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; angle of the older apse beneath the younger apse; view from above, from the north’. The image shows the same view as negative No. 10699 from a slightly different angle (not from above); poorly visible skeleton of grave IIN059 in the left bottom corner.

Obr. 3/91: Praha – Hrad. Č. neg. 10703, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Kostry východně staré apsidy. Stará apside ve zlomu poškozena kostrou. Pohled od severu.*“ Tatáž situace jako na snímku č. neg. 10702, ale lépe nasvícená. Dole hrob IIN050, nad ním hrob IIN059.

Fig. 3/91: Prague Castle, negative No. 10703, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; skeletons east of the old apse; old apse, angle damaged by skeleton; view from the north’; same view as in image negative No. 10702, but better lit; grave IIN050 on the bottom margin, grave IIN059 above it.

Obr. 3/93: Praha – Hrad. Č. neg. 10705, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Stará apside, její zlom poškozený kostrou.*“ Snímek je téměř totožný se záběrem č. neg. 10700 včetně špatného nasvětlení obou hrobů. Uprostřed vlevo hrob IIN050, vpravo hrob IIN059.

Fig. 3/93: Prague Castle, negative No. 10705, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; old apse, angle damaged by skeleton’. The view is almost identical to negative No. 10700, including the poor lighting of both graves; IIN050 in the middle, left; IIN059 on the right.

Obr. 3/94: Praha – Hrad. Č. neg. 10714, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Základy starší apsidy. Opus spicatum.*“ Pohled na část vnějšího líce základového zdiva apsidy po vybrání archeologických terénů. Dokládá odstranění všech hrobových pozůstatků. Pohled od severu.

Fig. 3/94: Prague Castle, negative No. 10714, text: ‘North-West Wing, St Mary’s Church, Slavic; foundations of the older apse; *opus spicatum*’; view of a part of the outer face of the foundation walls of the apse after the excavation of the archaeological terrain. This image proves that all skeletal remains were lifted; view from the north.

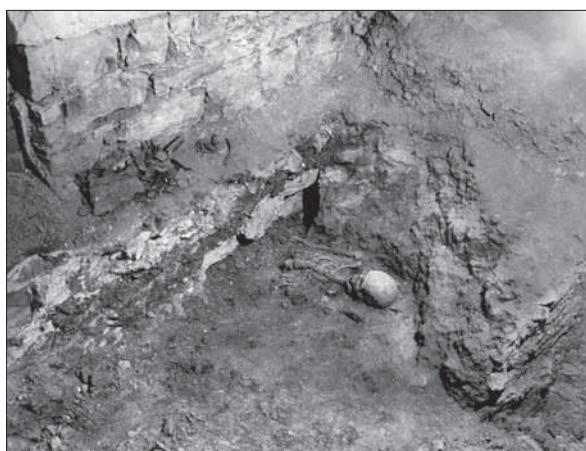
Obr. 3/95: Praha – Hrad. Č. neg. 10744, text: „*Sz. křídlo, jižní část, slovanská. Kostra poškozená základy východní zdi traktu.*“ Záběr je téměř totožný se snímkem č. neg. 10743. Hrob IIN063.

Fig. 3/95: Prague Castle, negative No. 10744, text: ‘North-West Wing, southern part, Slavic; skeleton damaged by the foundation walls of the east tract’; view is almost identical to the foregoing image, negative No. 10743; grave IIN063.

Obr. 3/96: Praha – Hrad. Č. neg. 10745, text: „*Sz. křídlo, jižní část, slovanská. Kostra poškozená východní zdi průjezdu. Celkový pohled.*“ Pohled na stejnou situaci (tj. hrob IIN063) jako na snímcích 10743 a 10744.

Fig. 3/96: Prague Castle, negative No. 10745, text: ‘North-West Wing, southern part, Slavic; skeleton damaged by the east wall of the passageway; overall view’; view of the same situation (i.e. grave IIN063) as in the images 10743 and 10744.

Obr. 3/97: Praha – Hrad. Č. neg. 10746, text: „*Sz. křídlo, jižně průjezdu, slovanská. Kostra poškozená základy východní zdi traktu. Celkový pohled.*“ Pohled na stejnou situaci jako na snímku č. neg. 10745. Zachycuje hrob IIN063 v širších souvislostech. Vlevo viditelný základ východní zdi traktu s částí ostění okenního výklenku. Tento detail umožňuje přesnější lokalizaci hrobu.

Fig. 3/97: Prague Castle, negative No. 10746, text: ‘North-West Wing, south of the passageway, Slavic; skeleton damaged by the foundations of the east tract; overall view’; view of the same situation as in the image negative No. 10745; grave IIN063 and its broader relations; on the left: foundations of the east tract with window jambs. This details allows to locate the grave more exactly.

Obr. 3/98: Praha – Hrad. Č. neg. D6517, text: „Sž. trakt, vnitřek kostela. Pohled od apsidy na terénní profil pod zbytkem svrchní dlažby a příčný průřez zasutou hrobkou po odbourání příčné tereziánské zdi.“ Fotografie základního řezu interiérem kostela s tumbou (hrob IIN061) a mladší hrobkou (hrob IIN062). Viz též č. neg. 6501 a kresba pořízená I. Borkovským (1953, s. 165, obr. 20).

Fig. 3/98: Prague Castle, negative No. D6517, text: ‘North-west tract, church interior; view from the apse of a terrain section beneath the fragment of the upper pavement and cross section of the inserted tomb after dismantling the Theresian transversal wall’; photograph of the basic section of the church interior with tomb (grave IIN061) and the later tomb (grave IIN062); see also negative No. 6501 and the drawing by Ivan Borkovský (1953, p. 165, fig. 20).

Obr. 3/99: Praha – Hrad. Č. neg. D6532, text: „Sž. trakt. Jižní stěna vnitřní hrobky a terény nad ní.“ Detail jihozápadního rohu hrobky (hrob IIN062) s patrnými kosterními pozůstatky na dně a dodatečně přimíšenou lebkou (vpravo uprostřed). Pohled od severovýchodu.

Fig. 3/99: Prague Castle, negative No. D6532, text: ‘North-west tract, south wall of the inner tomb and the terrain above it’; detail of the south-western corner of the tomb (grave IIN062) with skeletal remains on the bottom and an additional, intruded skull (middle on the right); view from the northeast.

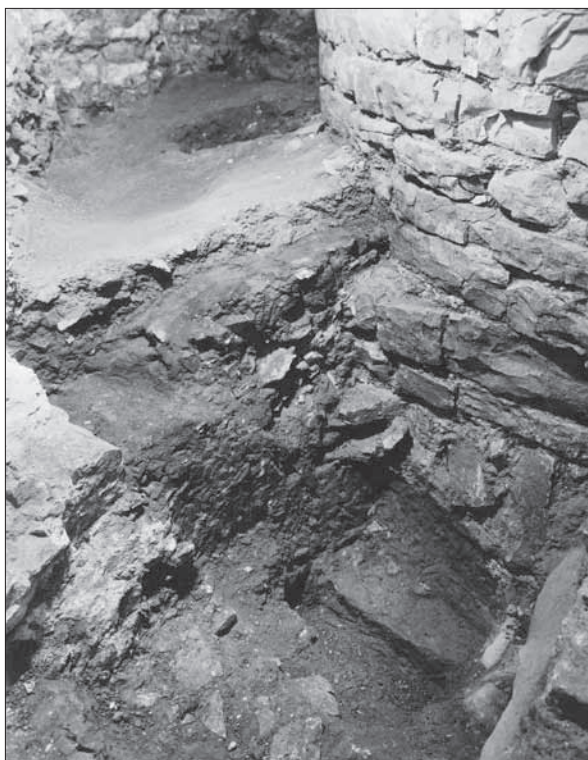
Obr. 3/100: Praha – Hrad. Č. neg. D6535, text: „Sž. trakt. Zbytky pohřebiště na II. nádvoří jižně od vyústění průjezdu. Pohled od jihovýchodu. Fotografoval Alex. Paul.“ Celkový pohled na skupinu hrobů v rozšířené sondě. Zleva zachyceny hroby IIN038 (fragmentárně dochovaná kostra bez lebky), IIN037 (těsně sousedí s předchozím hrobem, téměř v úplnosti zachovaná kostra), IIN036 (kostra přerušena cihlovým kanálkem), IIN035 (poškozená dětská kostra – chybí lebka) a IIN034 (dolní končetiny vpravo vzadu).

Fig. 3/100: Prague Castle, negative No. D6535, text: ‘North-west tract; remains of the cemetery on the Second Courtyard south of the opening of the passageway; view from the southeast; photographed by Alex. Paul’; overall view of a group of graves in the enlarged trench; on the right: graves IIN038 (fragmentarily preserved skeleton without skull), IIN037 (closely adjacent to the foregoing, almost completely preserved skeleton), IIN036 (skeleton disturbed by a small bricked canal), IIN035 (damaged child skeleton, the skull is missing) and IIN034 (lower limbs on the right in the background).

Obr. 3/101: Praha – Hrad. Č. neg. D6536, text: „Sž. trakt. Zbytky pohřebiště na II. nádvoří jižně vyústění průjezdu. Pohled od severových. Fotografoval Alex. Paul.“ Pohled na stejnou situaci jako na snímku D6535 z jiného směru. Od leva hroby IIN038, IIN037, IIN036, IIN035 a IIN034 (patrna jen část jedné končetiny).

Fig. 3/101: Prague Castle, negative No. D6536, text: ‘North-west tract; remains of the cemetery on the Second Courtyard south of the opening of the passageway; view from the northeast; photographed by Alex. Paul’; view of the same situation as in image D6535 from a different direction; from the left: graves IIN038, IIN037, IIN036, IIN035 and IIN034 (only a part of the lower limbs visible).

Obr. 3/102: Praha – Hrad. Č. neg. D6537, text: „Sz. trakt. Pohled od severozáp. na terény za oběma apsidami. Fotografoval Alex. Paul.“ Detail profilu, vedeného na vnější stěnu apsidy kostela P. Marie. Patrna též část jižní hrany hrobů IIN049 a IIN050.

Fig. 3/102: Prague Castle, negative No. D6537, text: 'North-west tract; view from the northwest of the terrain behind both apses; photographed by Alex. Paul'; detail of the section of the outer apse wall of St Mary's Church; part of the south edge of the graves IIN049 and IIN050.

Obr. 3/103: Praha – Hrad. Č. neg. D6538, text: „Sz. trakt. Pohled od východu na kostru se záušnicemi a kostrou s nádobou na II. nádvoří, severně od vyústění průjezdu. Fotografoval Alex. Paul.“ Pohled na hroby IIN045 (vlevo) a IIN046 (vpravo) po vypreparování od východu.

Fig. 3/103: Prague Castle, negative No. D6538, text: 'North-west tract; view from the east of a skeleton with temple rings and a skeleton with a vessel on the Second Courtyard north of the opening of the passageway; photographed by Alex. Paul'; view of graves IIN045 (on the left) and IIN046 (on the right) after cleaning, from the east.

Obr. 3/104: Praha – Hrad. Č. neg. D6543, text: „Sz. trakt. Kostra s esovitými záušnicemi nalezená na pohřebišti v prostoru II. nádvoří severně od vyústění průjezdu. Fotografoval Alex. Paul.“ Detailní záběr hrobu IIN045 od východu.

Fig. 3/104: Prague Castle, negative No. D6543, text: 'North-west tract; skeleton with S-shaped temple rings found on the cemetery in the area of the Second Courtyard north of the opening of the passageway; photographed by Alex. Paul'; detail of grave IIN045 from the east.

Obr. 3/105: Praha – Hrad. Č. neg. sine A, text: „Nálezy koster z pohřebiště na II. nádvoří, severovýchodně od průjezdu. Kostra ženy se záušnicemi a dětská kostra s nádobou.“ Snímek hrobů IIN045 (vlevo) a IIN046 (vpravo) po vypreparování. Vpravo od hrobu IIN045 pruh začištěného terénu, pravděpodobně podloží. Vzadu u základové zdi Severozápadního křídla pískovcová náhrobní deska hrobu IIN043. Negativ není k dispozici, snímek otištěn v *Borkovský a kol. 1951*, obrazová část, obr. 17.

Fig. 3/105: Prague Castle, negative No. sine A, text: ‘skeleton finds from the cemetery at the Second Courtyard north-east of the passageway; skeleton of a woman with temple rings and child skeleton with vessel’; view of graves IIN045 (on the left) and IIN046 (on the right) after cleaning; to the right of grave IIN045, we can see a stripe cleaned surface, probably the bedrock; sandstone tomb slab of grave IIN043 in the background at the foundation wall of the North-West Wing; negative not available, image taken from *Borkovský et al. 1951*, pictorial supplement, fig. 17.

Obr. 3/107: Praha – Hrad. Č. neg. sine C, text: „Základy starší apsidy a zdivo mladší apsidy kostela Panny Marie.“ Celkový pohled do prostoru za apsidou kostela P. Marie od severu. Patrný zejména řez zvrstvením, přiléhajícím k apsidě. Před ním zčásti vybraný hrob IIN049 a IIN050, zejména jeho jižní hrana. Negativ není k dispozici, snímek otištěn v *Borkovský a kol. 1951*, obrazová část, obr. 4.

Fig. 3/107: Prague Castle, negative No. sine C, text: ‘foundations of the older apse and the walls of the younger apse of St Mary’s Church’; overall view of the space with the apse of St Mary’s Church from the north; visible mainly in the layers adjacent to the apse; in front of it: the already excavated graves IIN049 and IIN050, esp. their southern border; negative not available, image taken from *Borkovský et al. 1951*, pictorial supplement, fig. 4.

Obr. 3/106: Praha – Hrad. Č. neg. sine B, text: „Poloha převrácené nádoby pod dětskou kostrou na pohřebišti při kostele P. Marie.“ Detailní záběr hrobu IIN046 po vypreparování. Dobře patrné obložení opukovými kameny a dnem vzhůru obrácená nádoba pod levou rukou kostry. Negativ není k dispozici, snímek otištěn v *Borkovský a kol. 1951*, obrazová část, obr. 18.

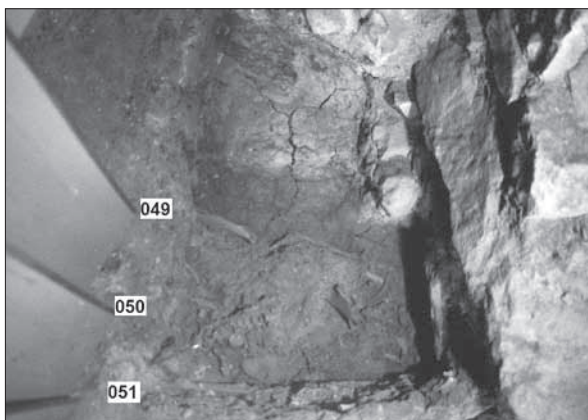
Fig. 3/106: Prague Castle, negative No. sine B, text: ‘bottom of overturned vessel beneath a child skeleton on the cemetery at St Mary’s Church’; detail of grave IIN046 after cleaning; clearly visible is the lining with limestones and the overturned vessel beneath the left hand; negative not available, image taken from *Borkovský et al. 1951*, pictorial supplement, fig. 18.

Obr. 3/108: Praha – Hrad. Č. neg. sine D, text: „Vnější severovýchodní roh kostela. Dole, při základovém zdivu starší apsidy leží pískovcová nárožní deska; nad ní vpravo část světlého barokního zdiva, přistavěného na severní stěnu kostela.“. Detail styku zdiva apsidy a severovýchodního nároží loď. Vpravo dole část jižní hrany hrobové jámy hrobu IIN049 a IIN050. Negativ není k dispozici, snímek otištěn v *Borkovský a kol. 1951*, obrazová část, obr. 5.

Fig. 3/108: Prague Castle, negative No. sine D, text: ‘outer north-western church corner; below at the foundation walls of the older apse, lies a sandstone corner slab; above it on the right the fragment of a light Baroque wall attached to the northern church wall’; detail of the connection between the apse wall and the north-eastern nave corner; on the right, below: a part of the southern edge of the grave pit of IIN049 and IIN050; negative not available, image taken from *Borkovský et al. 1951*, pictorial supplement, fig. 5.

Obr. 3/110: Praha – Hrad. Severozápadní křídlo. Č. neg. 90127. Sonda B1 s hroby IIN049 až IIN051. Pohled shora od severu.

Fig. 3/110: Prague Castle, North-West Wing, negative No. 90127; trench B1 with graves IIN049 to IIN051; view from above, from the north.

Obr. 3/109: Praha – Hrad. Severozápadní křídlo. Č. neg. 90126. Severozápadní nároží kostela P. Marie a část apsidy. Situace po vybrání sond I. Borkovského. Vzádu sonda B1 s hrobem IIN050, vpředu vpravo sonda B2 s hrobem IIN052. Pohled od severu.

Fig. 3/109: Prague Castle, North-West Wing, negative No. 90126; north-western corner of St Mary’s Church and a part of the apse; situation after the excavation of I. Borkovský’s trenches; background: trench B1 with grave IIN050; foreground, on the right: trench B2 with grave IIN052; view from the north.

Obr. 3/111: Praha – Hrad. Severozápadní křídlo. Č. neg. 90141. Jižní část sondy B2 s hrobem IIN052 pod základem severozápadního nároží kostela P. Marie. Pohled od severu.

Fig. 3/111: Prague Castle, North-West Wing, negative No. 90141; southern part of trench B2 with grave IIN052 below the foundations of the north-west corner of St Mary’s Church; view from the north.

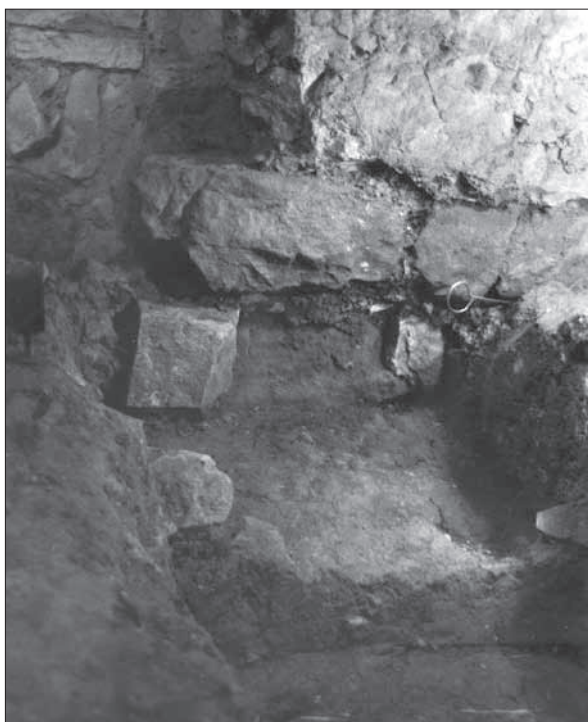
Obr. 3/112: Praha – Hrad. Severozápadní křídlo. Č. neg. 90142. Interiér kostela P. Marie. Současný stav východního konce hrobky (hrob IIN062) a tumbky (hrob IIN061). Vpředu recentní betonová vana naznačující původní rozsah hrobky. Pohled od západu.

Fig. 3/112: Prague Castle, North-West Wing, negative No. 90142. interior of St Mary's Church, current state of the eastern end of the tomb (grave IIN062) and the older tomb (grave IIN061); in the foreground: concrete basin marking the original extent of the tomb; view from the west.

Obr. 3/113: Praha – Hrad. Severozápadní křídlo. Č. neg. 90143. Interiér kostela P. Marie. Řez severní stěnou tumbky (hrob IIN061) a hrobky (IIN062). Pohled od západu.

Fig. 3/113: Prague Castle, North-West Wing, negative No. 90143, interior of St Mary's Church, cross section of the north wall of the older tomb (grave IIN061) and younger tomb IIN062; view from the west.

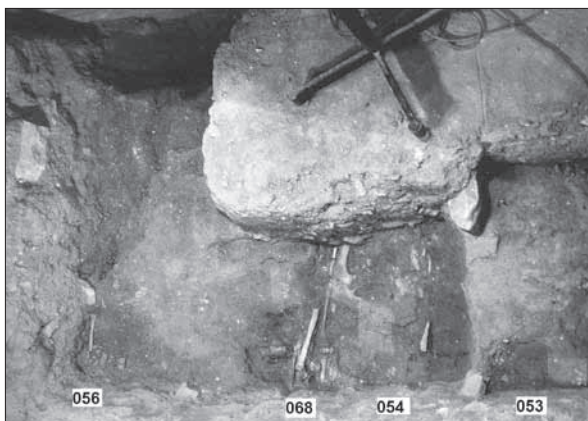

Obr. 3/115: Praha – Hrad. Severozápadní křídlo. Č. neg. 90163. Interiér kostela P. Marie. Detail vnitřního líce východní stěny hrobky (hrob IIN062). Pohled od západu.

Fig. 3/115: Prague Castle, North-West Wing, negative No. 90163; interior of St Mary's Church, detail of the inner face of the eastern tomb wall (grave IIN062), view from the west.

Obr. 3/114: Praha – Hrad. Severozápadní křídlo. Č. neg. 90161. Sonda I. Borkovského B2 po vybrání. Jižní část. Pod základem severozápadního nároží kostela hrob IIN052. Před ním část hrobové jámy hrobu IIN053, ohraničená (?) kamenem. Dole část hrobu IIN054. Pohled od severu.

Fig. 3/114: Prague Castle, North-West Wing, negative No. 90161, Ivan Borkovskýs trench B2 after excavation, southern part; grave IIN052 below the northwestern church corner; a part of the grave pit of IIN053 in front of it, delimited (?) with a stone; a part of grave IIN054 on the bottom, view from the north.

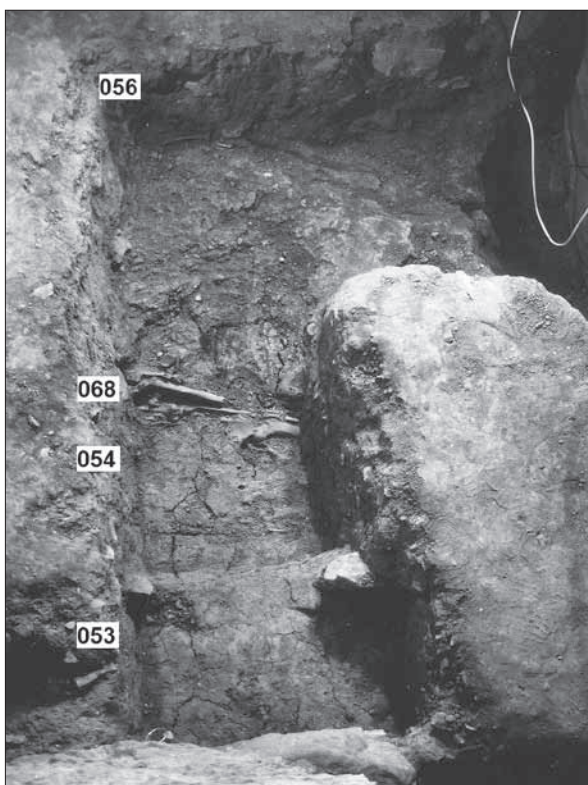
Obr. 3/116: Praha – Hrad. Severozápadní křídlo. Č. neg. 90169. Sonda I. Borkovského B2 po vybrání zásypů s hroby IIN053 (zůstala pouze část hrobové jámy). V hrobech IIN054, IIN056 a IIN068 zůstaly kosterní ostatky nevyzdviženy. Pohled shora od západu.

Fig. 3/116: Prague Castle, North-West Wing, negative No. 90169, Ivan Borkovský's trench B2 after excavation of the backfill with graves. Of IIN053 only a part of the original grave pit survived; the skeletal remains of IIN054, IIN056 and IIN068 were in situ; view from the west, from above.

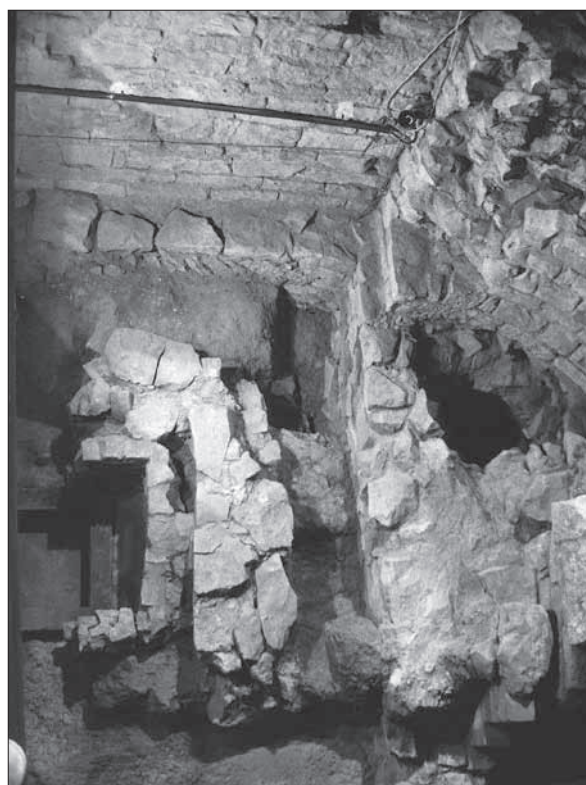
Obr. 3/117: Praha – Hrad. Severozápadní křídlo. Č. neg. 90170. Sonda I. Borkovského B3 po vybrání. Stehenní kost hrobu IIN057. Pohled shora od jihu.

Fig. 3/117: Prague Castle, North-West Wing, negative No. 90170, Ivan Borkovský's trench B3 after excavation; thigh bone from grave IIN057; view from the south, from above.

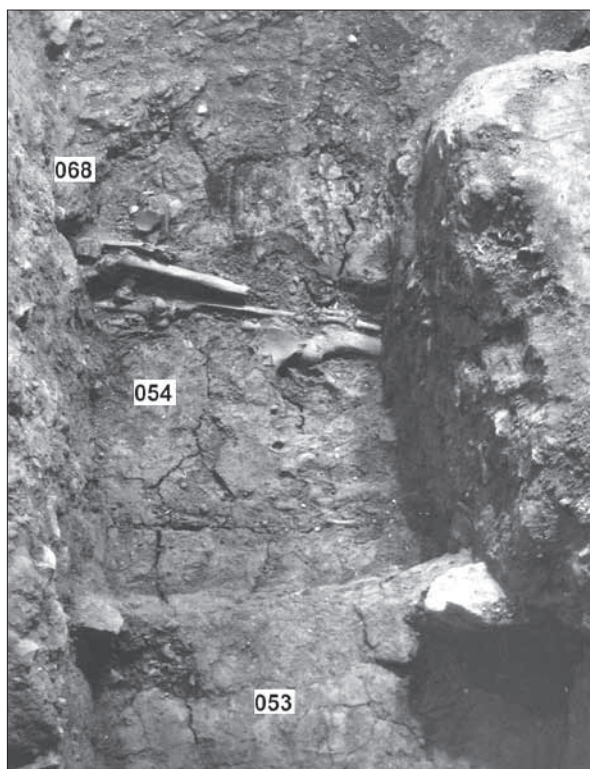
Obr. 3/118: Praha – Hrad. Severozápadní křídlo. Č. neg. 90171. Sonda I. Borkovského B2 po vybrání zásypů s hroby IIN053 (zůstala pouze část hrobové jámy). V hrobech IIN054, IIN056 a IIN068 zůstaly kosterní ostatky nevyzdviženy. Pohled shora od jihu.

Fig. 3/118: Prague Castle, North-West Wing, negative No. 90171, Ivan Borkovský's trench B2 after the removal of the backfill with graves IIN053 (only a part of the grave pit preserved); in the graves IIN054, IIN056 and IIN068 the skeletons remained unlifted; view from the south, from above.

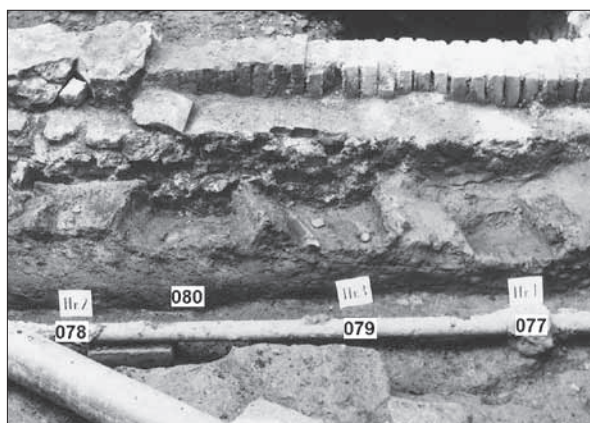
Obr. 3/119: Praha – Hrad. Severozápadní křídlo. Č. neg. 90182. Současný stav východní části lodi kostela P. Marie a přilehlé části apsidy. V lodi východní část tumb (hrob IIN061) a hrobky (IIN062). Pohled shora od jihu.

Fig. 3/119: Prague Castle, North-West Wing, negative No. 90182; current state of the eastern part of the aisle of St Mary's Church and the adjacent part of the apse; the aisle contains a part of the older tomb (grave IIN061) and younger tomb (IIN062); view from the south, from above.

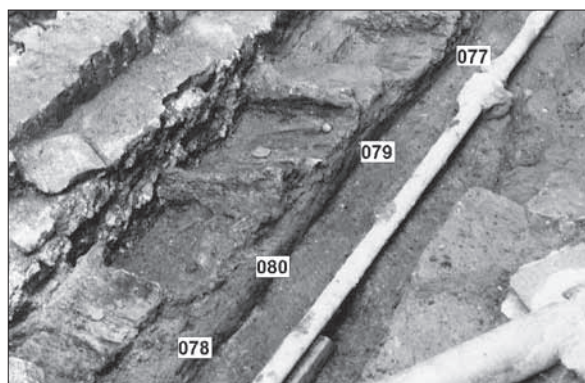
Obr. 3/120: Praha – Hrad. Severozápadní křídlo. Č. neg. 90185. Střední část sondy I. Borkovského B2 po vybrání. Patrné hroby IIN054 a IIN68 se zbytky kosterních ostatků. Dole část hrobové jámy hrobu IIN053. Pohled shora od jihu.

Fig. 3/120: Prague Castle, North-West Wing, negative No. 90185, middle part of I. Borkovský's trench B2 after excavation; we can see graves IIN054 and IIN68 with the fragments of the skeletal remains; on the bottom: a part of the grave pit of IIN053; view from the south, from above.

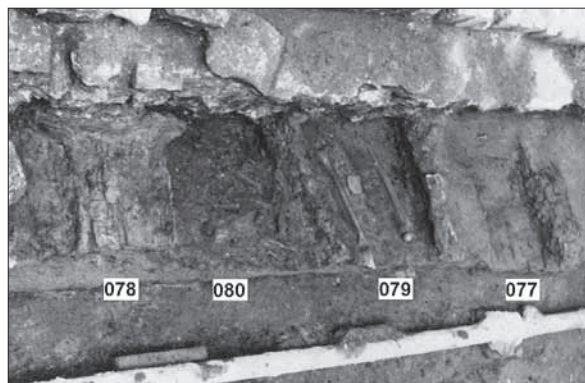
Obr. 3/122: Praha – Hrad, II. nádvoří, u kaple sv. Kříže. Č. neg. 84023. Celkový pohled na hroby IIN077 až IIN080 od západu.

Fig. 3/122: Prague Castle, Second Courtyard at the Holy Cross Chapel, negative No. 84023; overall view of graves IIN077 to IIN080 from the west.

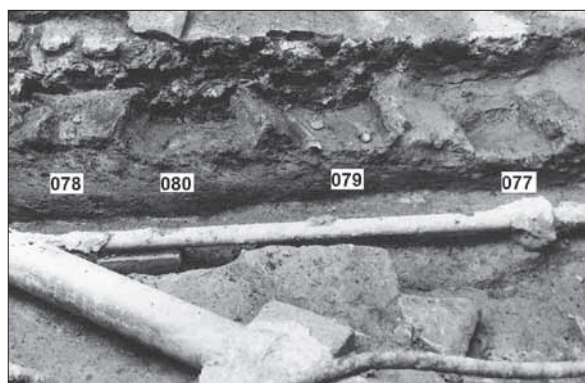
Obr. 3/121: Praha – Hrad, II. nádvoří, u kaple sv. Kříže. Č. neg. 84007. Celkový pohled na torza hrobů IIN077 až IIN080 od jihozápadu. Patrné značné narušení množstvím recentních inženýrských sítí.

Fig. 3/121: Prague Castle, Second Courtyard at the Holy Cross Chapel, negative No. 84007; overall view of the torsos of graves IIN077 to IIN080 from the south-west; considerable disturbances with modern utility lines.

Obr. 3/123: Praha – Hrad, II. nádvoří, u kaple sv. Kříže. Č. neg. 84034. Celkový pohled shora na hroby IIN077 až IIN080.

Fig. 3/123: Prague Castle, Second Courtyard at the Holy Cross Chapel, negative No. 84034; overall view of graves IIN077 to IIN080 from above.

Obr. 3/124: Praha – Hrad, II. nádvoří, u kaple sv. Kříže. Č. neg. 84035. Celkový pohled na hroby IIN077 až IIN080 od západu.

Fig. 3/124: Prague Castle, Second Courtyard at the Holy Cross Chapel, negative No. 84035; overall view of graves IIN077 to IIN080 from the west.

Velký konvolut snímků existuje pro výzkum kostela P. Marie a jeho nejbližšího okolí, tj. na plochách severně a jižně od průjezdu mezi II. a IV. nádvořím a také na přiléhající části II. nádvoří v letech 1950 až 1952. Snímky byly pořizovány průběžně a jasným důrazem na pozůstatky kostela P. Marie a situaci v jeho interiéru. Zbývající části zkoumané plochy jsou fotograficky dokumentovány mezerovitě (*Obr. 3/54 až Obr. 3/97*). Ty jsou zčásti vyplněny fotografiemi pořizovanými Kanceláří prezidenta republiky (*Obr. 3/98 až Obr. 3/104*). I tyto snímky kladou důraz na pozůstatky kostela P. Marie. Část fotografií z publikací (zejména *Borkovský a kol. 1951*) neuvádí zdroj, z něhož byly získány (*Obr. 3/105 až Obr. 3/108*). Porovnáním s fotografiemi, uloženými v Archivu Pražského hradu, je zřejmé, že jsou součástí výše uvedeného souboru. Také je zřejmé, že I. Borkovský i v tomto případě pořizoval téměř totožné snímky. Soustředěnější zájem na některé části terénní situace znamená, že část snímků opakuje s malými až nezatelnými rozdíly stejnou situaci. Týká se to i tumbky a hrobky v interiéru kostela (hroby IIN061 a IIN062). Pro potřeby publikace byl vybrán/vyobrazěn vždy snímek/snímky nejlépe zachycující situaci. Zbývající jsou pouze popsány:

Č. neg. 6449, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Vnitřek kostela od západu.*“ Celkový pohled do interiéru kostela s patrnou východní částí tumbky (hrob IIN061) a mladší hrobky (hrob IIN062). Mírně odlišný pohled jako na předchozím snímku. Pohled od západu.

Č. neg. 6450, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Vnitřek kostela od západu.*“ Celkový pohled do interiéru kostela s lépe patrnou východní částí tumbky (hrob IIN061) a mladší hrobky (hrob IIN062). V popředí fragmenty západní části tumbky i hrobky. V obou částech hrobky dosud nevyzdvižené kosterní pozůstatky. Pohled od západu.

Č. neg. 6452, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Zbytky kostela v pohledu od západu.*“ Celkový pohled do interiéru kostela z nadhledu. Patrna tumba (hrob IIN061) i hrobka (hrob IIN062). V obou částech hrobky dosud nevyzdvižené kosterní pozůstatky.

Č. neg. 6453, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Vnitřek kostela s hrobkou a apsidou v pohledu od západu.*“ Celkový pohled obdobný snímkům č. neg. 6448, 6449 a 6451 s tumbou (hrob IIN061) a hrobkou (hrob IIN062). Pohled od západu.

Č. neg. 6456, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Vnitřek kostela od západu.*“ Celkový pohled obdobný předchozím snímkům, zejména č. neg. 6448, 6449, 6450. Patrna tumba (hrob IIN061) i hrobka (hrob IIN062).

Č. neg. 6457, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Pohled od západu do zbytků kostela.*“ Celkový pohled obdobný předchozím snímkům, zejména č. neg. 6448, 6449, 6450. Patrna tumba (hrob IIN061) i hrobka (hrob IIN062).

Č. neg. 6458, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Vnitřek kostela od východu.*“ Celkový pohled, v interiéru patrna západní část tumbky (hrob IIN061) a do ní vložená mladší hrobka (hrob IIN062) s kosterními pozůstatky.

Č. neg. 6459, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Vnitřek kostela od východu.*“ Celkový pohled, v interiéru patrna západní část tumbky (hrob IIN061) a do ní vložená mladší hrobka (hrob IIN062) s kosterními pozůstatky. Snímek je shodný s předchozím (č. neg. 6458).

Č. neg. 6461, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Vnitřek kostela s hrobkou v pohledu od východu.*“ Detail západní části interiéru se západní částí tumbky (hrob IIN061) a mladší hrobky (hrob IIN062) s kosterními pozůstatky. Týž záběr jako na předchozím snímku (č. neg. 6460) z větší vzdálenosti.

Č. neg. 6470, text: „*Sz. křídlo, kostel P. Marie, slovanská. Východní konec hrobky se zbytky nártních kostí, vnitřek apsidy se zbytky oltářů, podlah a omítek na vnitřní lici. Pohled od západu.*“ Kromě hrobky (hrob IIN062) patrna také východní část starší tumbky (hrob IIN061).

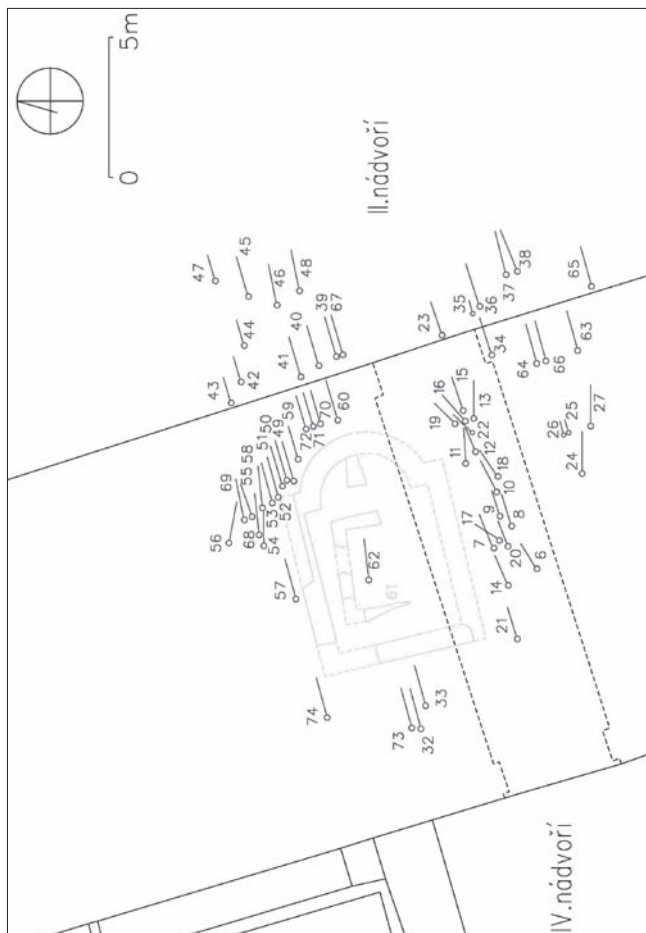
Č. neg. 10743, text: „*Sz. křídlo, jižní část, slovanská. Kostra poškozená východní zdí traktu, jižně nakrčené kostry.*“ Na snímku patrna dochovaná část kostry hrobu IIN063. Nakrčenou kostrou se pravděpodobně míní hrob IIN024.

Fotografická dokumentace doprovázela také revizní výzkum v roce 1995. Publikované snímky jsou výběrem z mnohem většího souboru s důrazem na znovu odkryté hrobové situace, přinášející detaily nepopsané v letech 1950 až 1952 (*Obr. 3/109 až Obr. 3/120*). Fotografie nebyly pravděpodobně pořízeny při odkryvu hrobů v letech 1954 a 1955 v Západním křídle stejně jako v roce 1960 v případě hrobů u severní strany Španělského sálu. Standardní fotodokumentace doprovázela záchranný archeologický výzkum v zákoutí u kaple sv. Kříže v roce 1992 (*Obr. 3/121 až Obr. 3/124*).

3. 4. NÁLEZY

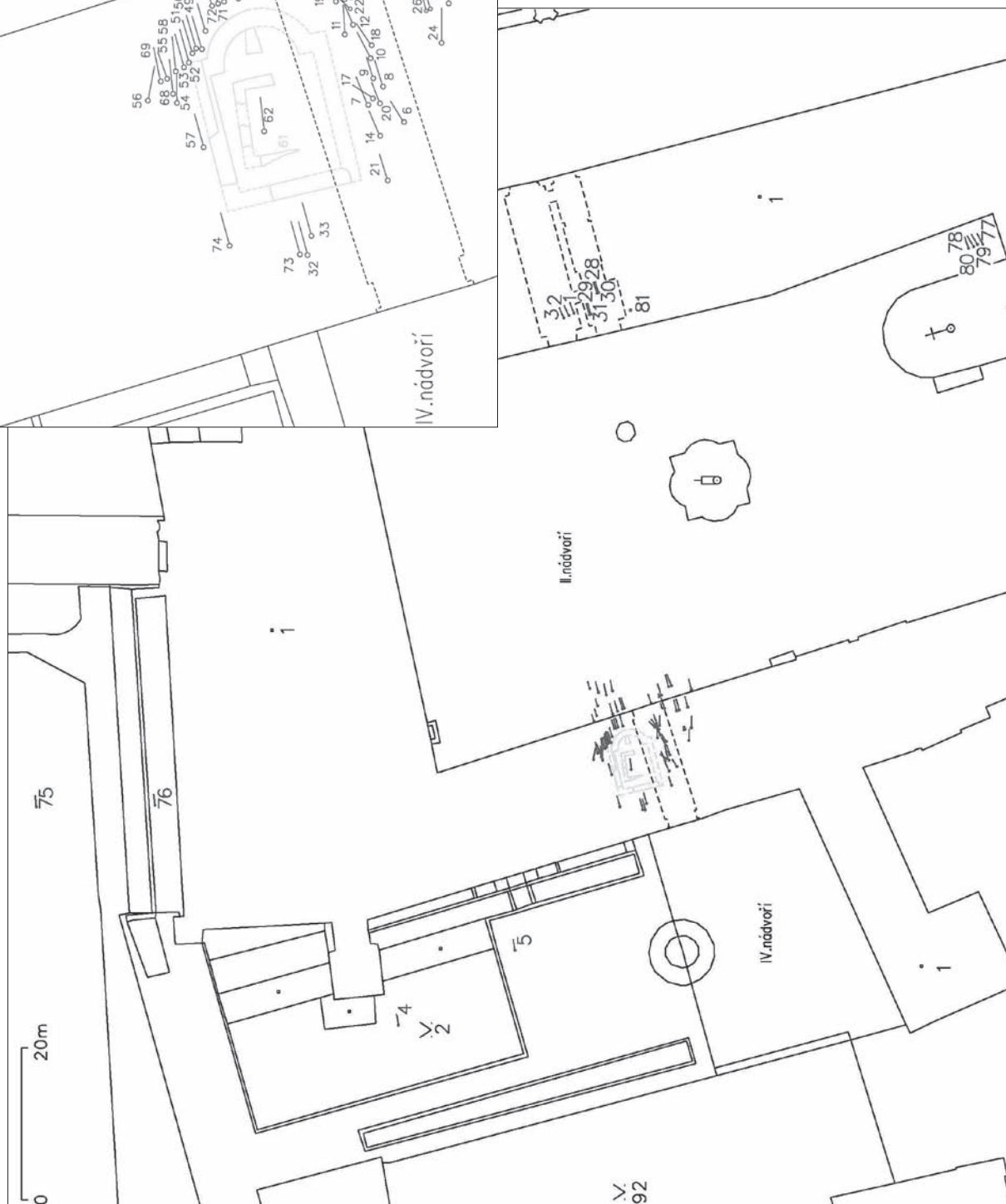
Během jednotlivých etap archeologických výzkumů bylo získáno značné množství movitých archeologických nálezů. O jejich množství nejlépe vypovídají pečlivě vedené přírůstkové seznamy (*Katalog 1; Katalog 2*). Vlastní nálezy byly ukládány do depozitářů archeologického výzkumu na Pražském hradě s identifikačním popisem. Při shromažďování celého souboru pro vyhodnocení se nicméně projevíly některé nedostatky. Nevelkou část nálezů se nepodařilo dohledat. Převážně se jedná o početně malé soubory. Lze předpokládat, že existují, ale při některé manipulaci s nálezy či stěhování depozitáře byly vloženy omylem do jiné bedny. Chybí také nevelký soubor nálezů, který I. Borkovský použil při vyhodnocení nálezů z let 1950 až 1952 (*Borkovský 1953*). Podle zkušeností ze zpracování jiných nálezů, kterými se zabýval, byly pravděpodobně jako zajímavé a důležité pro vyhodnocení vyčleněny zvlášť a uloženy jinde (?). K vlastnímu souboru se již nevrátily. V případě hrobových nálezů jsou tyto chybějící nálezy naštěstí vyobrazeny v publikaci (např. př. č. 12235 nebo př. č. 13234, *Borkovský 1953*, s. 185, 188-190, obr. 27 a 30).

Antropologický materiál se dochoval nerovnoměrně. Část zřejmě nebyla vůbec vyzdvižena, jak vyplývá z popisu nálezových okolností některých hrobů. Většina vyzdviženého materiálu byla postupně v neznámé době předána do sbírek Antropologického oddělení Přírodovědného muzea Národního muzea (např. nálezy z roku 1930), menší část zůstala v depozitářích na Pražském hradě. Ojediněle bylo evidováno i rozdělení jednoho celku mezi obě instituce. Nálezy byly při analýze revidovány a všechny uloženy v Národním muzeu. Část nálezů se pravděpodobně během doby rozpadla (zejména uhlíky či zlomky dřev, zčásti železa). Dochovaly se téměř všechny vzorky stavebního materiálu (opracované kameny, vzorky malt), ty však mají pro vyhodnocení pohřebiště jenom malý význam. Celkově však ztráty nepředstavují (s ohledem na jejich malý rozsah) překážku pro vyhodnocení pohřebiště.

Obr. 4/1: Praha – Hrad, II., IV. nádvoří a severní svah Jeleního příkopu. Plán pohřebiště. Z terénní dokumentace vypracovala firma GEO.CZ.

Fig. 4/1: Prague Castle, Second, Fourth Courtyard and the northern slope of Deer Moat; map of the cemetery; processed by GEO.CZ from the field documentation.

4. KATALOG

Svazek je věnován především katalogovému zpřístupnění jednotlivých hrobů nalezených a prozkoumaných ve výše uvedené části Pražského hradu. Katalog je zpracován s využitím dochované a velmi různorodé dokumentace popsané v předešlé kapitole, kde jsou zmíněny také plány, zachycující celistvější hrobové skupiny. Celkový plán všech hrobů nebo alespoň plán všech hrobů v okolí kostela P. Marie a na dalších částech II. a IV. nádvoří vypracován v době výzkumu nebyl a byl sestaven až pro potřeby tohoto katalogu (*Obr. 4/1*).¹¹ Fotografie byly v katalogu znovu použity pouze ty, které zachycují jednotlivý hrob. Je-li hrob dokumentován hromadnou fotografií, byl pořízen v případě potřeby výřez, někdy kvůli čitelnosti upravený (zesvětlený apod.). Původní stav je uchován na fotografiích v předchozí kapitole.

Katalogová hesla jsou sestavena tak, aby údaje i dokumentace k jednotlivým hrobům byly shromážděny na jednom místě. Pro strukturu popisu jednotlivých hrobů byly využity zkušenosti z předchozích katalogů (*Frolík – Smetánka 2014; Tomková 2006*) s mírnou modifikací, která vychází ze skutečnosti, že původní popisy většiny hrobů nejsou k dispozici a jsou rekonstruovány na základě zápisů rozmanité výpovědní hodnoty. Ty jsou zveřejněny v úplnosti, aby byla možná kontrola. Některé záznamy nejsou zcela srozumitelné nebo dovolují více výkladů.

STRUKTURA HESLA:

Číslo hrobu (IINxxx) – každému hrobu bylo nově přiřazeno číslo, které by ho mělo nadále jednoznačně identifikovat. Zároveň je zohledněna skutečnost, že pohřebiště v areálu Pražského hradu a nejbližším okolí byla v rámci zpracování a vyhodnocení označena zkratkami, evokujícími jejich lokalizaci (*Tomková – Frolík 2005*, s. 9). Hroby související s pohřebištěm v okolí kostela P. Marie mají označení IIN+číslo hrobu. Důvodem nového očíslování všech hrobů byla skutečnost, že hroby byly v rámci jednotlivých výzkumných sezon nebo místně vzdálených skupin opakovaně číslovány od čísla 1, event. část nebyla očíslována/označena vůbec (jednotlivě nalézané hroby). K novému číslu hrobu jsou připojena všechna předchozí označení (např. pořadové číslo v rámci roku).

Psaná terénní dokumentace (TD) – výpis z terénního deníku či terénních poznámek o hrobu. Zápis je ponechán v původní podobě a není ani jazykově upraven.

Psaná publikovaná terénní dokumentace (PD) – údaje o hrobu z literatury, pokud nebyly zachyceny v terénní dokumentaci, nebo přinášející údaje, které nejsou v terénní dokumentaci zachyceny.

Plány a kresby (PK) – plánová či jiná podobná dokumentace, na níž je hrob zachycen. Obvykle je uveden nejúplnější náčrt, event. náčrt chronologicky nejstarší. Následné náčrty/plány, opakující totožnou informaci jsou uvedeny pouze výběrově.

Nálezy (N) – nálezy z hrobu podle přírůstkových čísel v seznamech nálezů (přírůstkových knihách). Nálezy jsou rozděleny do tří skupin. Nálezy jako součást výbavy hrobu nebo pohřbeného (*N1*), nálezy v zásypu hrobové jámy (*N2*) a nálezy volněji související s hrobem (*N3*). Často jde o soubory popsané např. „*při odkrývání hrobů*“, „*pod hroby*“ apod. a jejich bezprostřední souvislost s vlastním hrobem je nejistá nebo nezřetelná. Tyto nálezy jsou uvedeny pouze sumárně a nejsou vyobrazeny.¹² Kosterní materiál byl zapisován nejednotně, někdy samostatně, někdy pod jedním přírůstkovým číslem spolu s nálezy všech uvedených skupin. Proto jsou některá přírůstková čísla uvedena dvakrát.

Fotografie - terén (F-T) – fotografie terénní situace, na nichž je hrob či jeho detaily zachyceny.

Fotografie – nálezy (F-N) – připojeny jsou především fotografie důležitějších předmětů/nálezů z doby jejich objevu, dokumentující původní stav, který se mohl do dnešní doby změnit.

Antropologické určení (A) – opírá se o analýzy *M. J. Beckera (2000, 2001)*. V rámci této analýzy bylo též určováno pohlaví u dětských koster. Výsledek bude potřebné podrobit diskusi, v citacích je však ponechán. Dodatečně identifikované kostry analyzovala *P. Stránská (2015)*.

Popis hrobu (P) – popis hrobu podle výše uvedené dokumentace.

Komentář (K) – komentář dochované dokumentaci či rekonstrukci (je-li potřebný) a informace se stratigrafickým či datovacím potenciálem.

Rozměry jsou v případě údajů z terénu uváděny v centimetrech a u nálezů v milimetrech.

¹¹ Celkový plán byl vypracován na základě starších dílčích plánů, sepsaných v kapitole 3. Tam, kde se plánová dokumentace nedochovala, byly využity fotografie, které se povedlo transformovat do podoby, použitelné pro vytvoření plánu. Tento postup vzhledem k nízké kvalitě některých fotografií nedovolil zcela přesné umístění hrobu. Chyba však nepřesahuje 10 cm. Z důvodu převážně chybějících údajů o hrobové jámě jsou v plánu schematicky vyneseny pouze kostry. Za sestavení plánu a překonání mnoha obtíží jsem zavázán firmě GEO.CZ.

¹² Detailní analýza této skupiny nálezů včetně jejich vyobrazení bude součástí druhého svazku s vyhodnocením pohřebiště.

Při popisu keramiky je použit systém, vypracovaný pro zpracování rozsáhlejších souborů z Pražského hradu (Frolík 1987; 1995; 1997; 1999; 2015; Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000). Keramika je podle makroskopicky pozorovatelných technologických rysů členěna do jednotlivých „technologických“ skupin. Vyčleněny byly skupiny „H1“ (**A**), „H2“ (**B**), „J“ (**C**), „JK“ (**D**), „kalichovitá“ (**E**), „zduřelá“ (**F**), „HK“ (**G**), „TM“ (**H**), „OST“ (**I**), „S/T“ (**J**), „ČMD“ (**K**), „tuha“ (**L**), „VS2“ (**M**), a „neurč“ (**N**). Takto vymezené skupiny jsou posuzovány ve vazbě na určitý typ okraje/okrajů. Skupina „kalichovitá“ se váže převážně na okraje kalichovité profilace, skupina „zduřelá“ na různé varianty okraje zduřelého, nejčastěji na tzv. okraj klasicky zduřelý. V textu se v rámci popisu používají z důvodu porovnání s ostatními texty, kde byl tento způsob použit, výše uvedená jednotlivých skupin formou zkratk v uvozovkách. Na obrázcích jsou z důvodu úspory písma nahrazeny písmeny (výše zvýrazněna tučně). U keramických fragmentů je doplněn na obrázcích průměr okraje nebo dna, pokud ho bylo možno změřit.

Použité zkratky:

A	antropologie
APH	Archiv Pražského hradu
č.	číslo
d.	délka
dř.	dřívě
Dř	dřevo
F-P	fotografie předmětu
F-T	fotografie z terénu
J	jih
LKo	lidské kosti
K	komentář
K	zlomky keramiky
Ko	zvířecí kosti
Mz	mazanice
N	nálezy
neg.	negativ
Obr.	obrázek
P	popis
PD	publikovaná psaná terénní dokumentace
pd	průměr dna
PK	plánová dokumentace
po	průměr okraje
př. č.	přírůstkové číslo
pv	průměr výdutě
S	sever
s.	strana
sign.	signatura
sine	neinventovaný negativ
Sz.	severozápadní
TD	psaná terénní dokumentace
U	uhlíky
v	výška
zl.	zlomek
Ø	průměr

Autoři dokumentace:

TERÉNNÍ FOTOGRAFIE:

I. Borkovský, J. Frolík, A. Gubčevský,
A. Paul, K. Tomková, p. Vojta

PLÁNY HROBŮ:

A. Bartošková, I. Borkovský, F. Buřil,
J. Frolík, K. Tomková

KRESBY:

Š. Dančo, J. Frolík, M. Housková,
V. Pincová, V. Uramová, E. Witzová

FOTOGRAFIE PŘEDMĚTŮ:

I. Borkovský, J. Frolík

4. 1. HLOUBENÍ ŠTOLY V PRŮJEZDU MEZI II. A III. NÁDVOŘÍM, 8. 6. 1929 – 11. 6. 1929 (VEDOUČÍ VÝZKUMU KAREL GUTH, TERÉNNÍ ODKRYV DOKUMENTOVAL IVAN BORKOVSKÝ)

Poprvé byly hrobové nálezy zaznamenány při poměrně chvatném hloubení štoly/kolektoru v průjezdu mezi II. a III. nádvořím, a to západě od románské hradby z roku 1135, která prochází středem tzv. Středního křídla, oddělujícího II. a III. hradní nádvoří. Nález hrobů (koster) se v deníku poprvé zmiňuje k datu 8. 6. 1929.¹³ Poslední záznam je ke dni 11. 6. 1929.¹⁴

Pohřby byly situovány v západní části dnešního průjezdu mezi II. a III. nádvořím, a to v jeho západní části, západně od románské hradby (*Obr. 4/01*). Terénní záznam dochoval také popis stratigrafie, v níž se hroby nalézaly, a to v náčrtu, pořízeném přímo na nalezišti (vložen volně v *Deníku 1929/2 – Obr. 4/02*) a pak v jeho překreslené podobě v deníku (*Deník 1929/2*, s. 1121 – *Obr. 4/03*). Týž řez byl v úplné podobě, tj. v celé délce průjezdu, také publikačně zveřejněn (*Borkovský 1948*, s. 56, obr. I – *Obr. 4/04*). Všechny tři varianty zachycují s nepatrnými odchylkami totéž. Obdobným způsobem byl vyhotoven také situační plán nalezených hrobů. Opět se dochoval terénní náčrt (vložen volně v *Deníku 1929/2 – Obr. 4/05*) i čistopis překreslený do terénního deníku (*Deník 1929/2*, s. 1124 – *Obr. 4/06*). Publikačně zveřejněn nebyl.

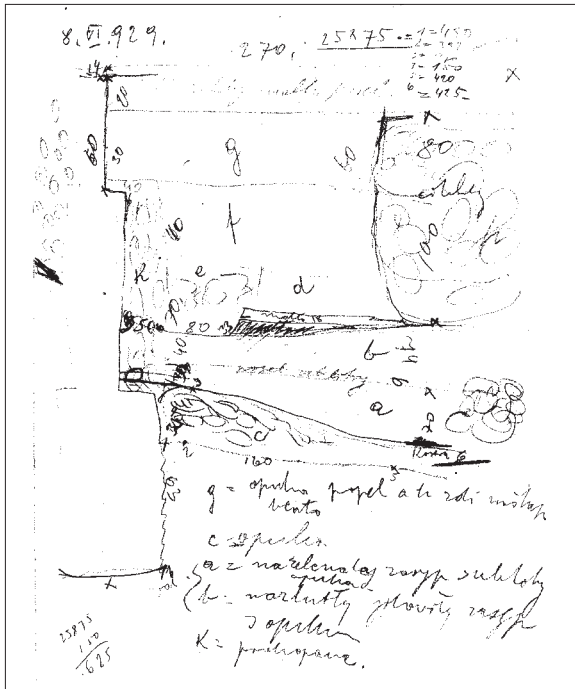
Řez vedený jižní stěnou výkopu zachycuje úplný průřez románskou základovou partií románské hradby včetně dvou základových ústupků. Základová spára zdi se nachází ve vrstvě označené jako černá navážka valového pláště (v publikaci, v deníku pouze „*val**“), na ní je uložena vrstva opuky (v deníku vrstva „*c*“), následovaná nazelenalým zásypem s uhlíky a opukou (v deníku vrstva „*a*“, v publikaci není opuka uvedena). Na povrchu této vrstvy byla zjištěna tenká vrstvička popele a uhlíků. Další uloženinou je nažloutlý jílovitý zásyp s opukou (v deníku vrstva „*b*“), dále vrstvička malty a blíže neoznačená vrstva (v deníku označena jako „*d*“, ale nepopsána). Do ní se zahlubuje jámovitý výkop vyplněný podle popisu „*navážkou*“. Výplň výkopu je překryta další vrstvou „*navážky*“. Teprve z této úrovně se zahlubuje výkop pro založení románské hradby. Jeho hloubka dosahuje asi 2,5 metru (přesněji nelze z kót na náčrtcích stanovit). Vkop je vyplněn „*opukou*“, stejně je charakterizována také první vrstva překrývající vyplněný vkop a přiléhající k hradbě. Do ní se zahlubuje výkop vyplněný podle popisu cihlami a maltou. Stratigrafii uzavírala v roce 1929 vrstva „*cihel, malty a písku*“. Na profilu i náčrtcích je zakreslena kostra v úrovni druhé nejspodnější vrstvy, tedy ve vrstvě „*opuky*“. V deníku se poloha koster charakterizuje jako „*leží na povrchu valu pod nazelenalou navážkou*“ (*Deník 1929/2*, s. 1120).¹⁵ V literatuře nacházíme o hrobech jen stručnou zmínku (*Borkovský 1969*, s. 139-140).¹⁶

13 „Prší...II. západně Soběslavové hradby ve štole odkryva teren ve kterém nalezané kostry které byly prokopane štolou tesně jdoucí u zapadního okraje prujezdu směrem jih-sever. Zaměřuji tereny navážek zapadně Soběslavové hradby. Vál který u východní stěny hradby klesá dolů se zapadní strany hradby jejíž sotva znatelný dolní svah ve kterém jsou kusy opuky. Soběslavova hradba stavěna asi v zapadním příkopu valu Břetislavského. Odpoledne ponechane dělnicy – více nikdo nepracuje jen malo dělníku připravuje železo pro betonování štoly – čistí kostry zapadně hradby a hlouběji jamu až pod základy Soběslavové hradby abych zjistit dukladnou výšku hradby již od druhého sokle dolního jest stavěné do rostleho tvrdého jili. Sokl je ještě ve zbytcích valu. Je dobře pozorovat jak hradba prokopala val, zvláště ve východní stěně a dutina volna prostory mezi valem a hradbou byla vyplněna a zasypana opukou. Kostry leží na povrchu valu pod nazelenalou navážkou“ (*Deník 1929/2*, s. 1120).

14 „Ve štole v prujezdu fotografuje p. Vojta kostry zapadně Soběslavové hradby. Fotografuji je rovněž ja“ (*Deník 1929/2*, s. 1126).

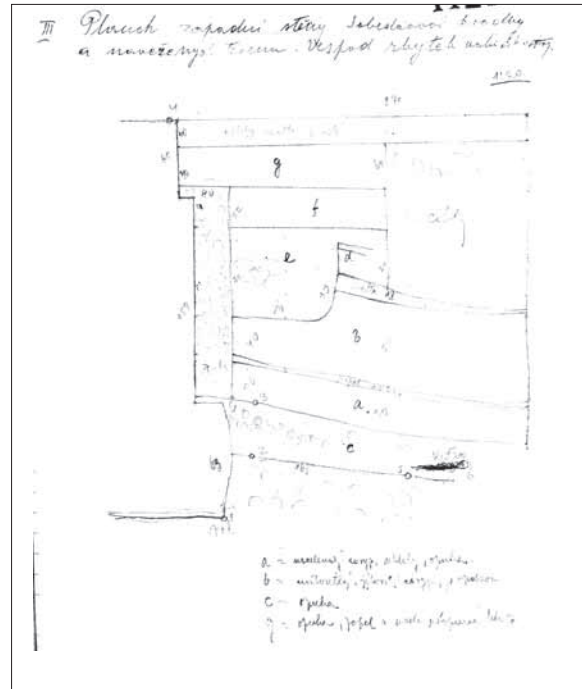
15 „V navážce nazelenale nad valem ale již na opuče válove nalezene hroby v rakvích které zda se jsou mladší nežli val a hradba, a byly u zapadního konce prokopané štolou ustředního topení. Zbyly dolní končetiny zbytky rakve. Zachovana jen uprostřed stoly kostra dětska a zbytky dvou hrobu. Kostry hlavami na západ“ (*Deník 1929/2*, s. 1123).

16 „Kostry pohřbené v rakvích obložených opukovými kameny byly také nalezeny v průjezdu mezi III. a II. nádvořím na západní straně u základů a pod základy břetislavské hradby. Byly odkryty pouze v šíři průchodu; rozšířit výzkum na větší plochu nebylo tehdy možné a ani v budoucnu nebude již toto místo na II. nádvoří pro výzkumné práce zpřístupněno, možno však předpokládat, že pohřby byly rovněž po obou stranách průchodu“ (*Borkovský 1969*, s. 139-140).

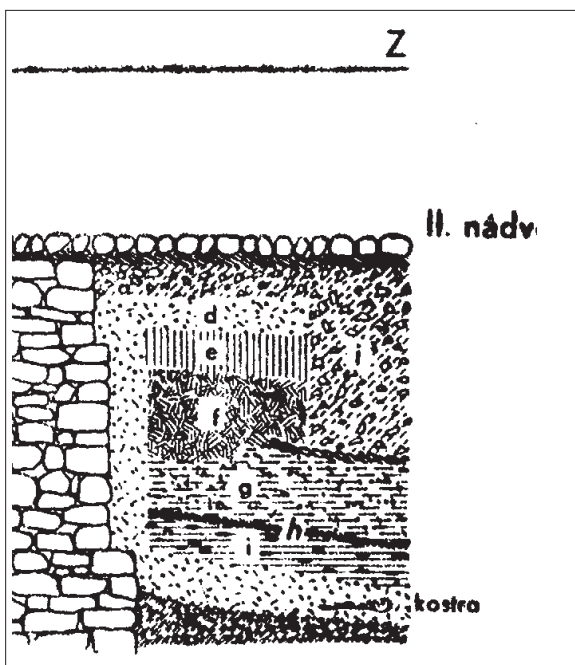
Obr. 4/2: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a III. nádvořím. Terénní náčrt řezu terénem v průjezdu ze dne 8. 6. 1929. Kreslil I. Borkovský.

Fig. 4/2: Prague Castle, passageway between the Second and Third Courtyards; field sketch of a cross section in the passageway from 8 June 1929, drawn by I. Borkovský.

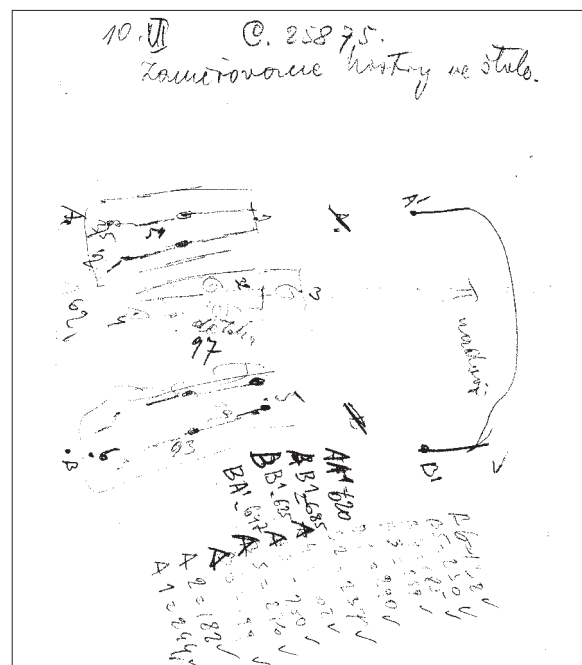
Obr. 4/3: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a III. nádvořím. Čistopis náčrtu řezu terénem v průjezdu v terénním deníku (*Deník 1929/2*, s. 1124). Kreslil I. Borkovský.

Fig. 4/3: Prague Castle, passageway between the Second and Third Courtyards; clean copy of a sketch of the terrain section in the excavation diary (*Deník 1929/2*, p. 1124), drawn by I. Borkovský.

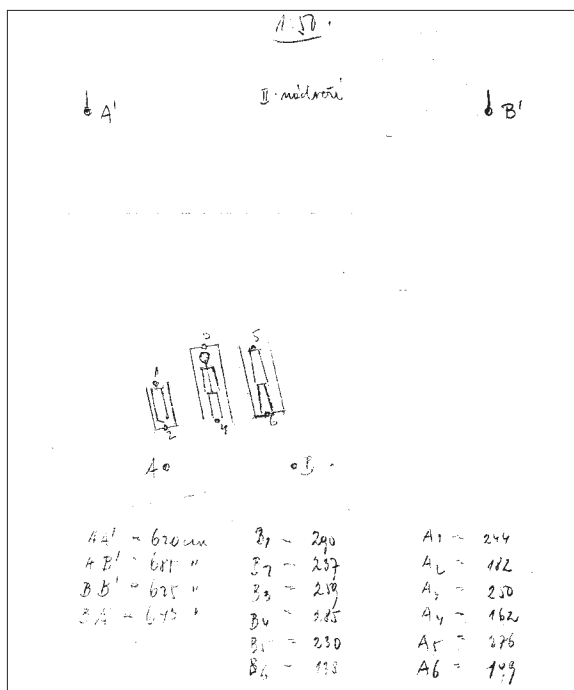
Obr. 4/4: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a III. nádvořím. Řez terénem v průjezdu ze dne 8. 6. 1929 upravený pro publikaci (podle *Borkovský 1948*, s. 56, obr. 1).

Fig. 4/4: Prague Castle, passageway between the Second and Third Courtyards; cross section in the passageway from 8 June 1929; adjusted after *Borkovský 1948*, p. 56, fig. 1.

Obr. 4/5: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a III. nádvořím. Náčrt terénní situace v průjezdu ze dne 8. 6. 1929. Kreslil I. Borkovský.

Fig. 4/5: Prague Castle, passageway between the Second and Third Courtyards; sketch of a field situation in the passageway from 8 June 1929; drawn by I. Borkovský.

Obr. 4/6: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a III. nádvořím. Čistopis terénního náčrtu v průjezdu ze dne 8. 6. 1929 s údaji pro přesné vynesení do plánu. Kreslil I. Borkovský.

Fig. 4/6: Prague Castle, passageway between the Second and Third Courtyards; clean copy of a cross section in the passageway from 8 June 1929 with exact measurements for the map; drawn by I. Borkovský.

Obr. 4/7: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a III. nádvořím. Hrob IIN001 na výřezu z fotografie V3602. Upravil autor.

Fig. 4/7: Prague Castle, passageway between the Second and Third Courtyards; grave IIN001 on a detail of photograph V3602; adjusted by the author.

HROB IIN001 (1/1929, „KOSTRA Č. 1“)

TD: „8. VI. 1929 ... západně Soběslavové hradby ve štolě odkryva teren ve kterém nalezené kostry které byly prokopané štolou tesně jdoucí u západního okraje průjezdu směrem jih-sever. Odpoledne ... čistí kostry západně hradby ... Kostry leží na povrchu valu pod nazelenalou navažkou“ (Deník 1929/2, s. 1120).

„10. VI. 1929. V navažce nazelenale nad valem ale již na opuce válove nalezeny hroby v rakvích které zda se jsou mladší nežli val a hradba, a byly u západního konce prokopané štolou ústředního topení. Zbyly dolní končetiny zbytky rakve. Zachovana jen uprostřed stoly kostra dětska a zbytky dvou hrobu. Kostry hlavami na západ.“

Kostra dětska v délce 97 cm, Zbyle končetiny dvou hrobu zachované v délce 54 cm a 93 cm“ (Deník 1929/2, s. 1123).

PD: Na publikovaném řezu (Borkovský 1969, s. 56, obr. 1) je pravděpodobně zakreslen tento hrob (podle plánu byl nejbližší jižní stěně výkopu, ale není nijak označen).

PK: Náčrtý řezu a plošné situace vložené do terénního deníku 1929/2 nebo do něho zakreslené (Deník 1929/2, s. 1121, 1123 – Obr. 4/01, 4/02, 4/04 a 4/05).

N1: Př. č. **11833** - III. nádvoří. Z rakve pohřbu v průjezdu na II. nádvoří, západně od hradby Soběsl. Kousky dřeva. 11. VI. 1929 (Katalog 1). Určení: Abies/Picea – 5 zl.), jehličnan – 22 zl. (Kočárová 2015).

Př. č. **11834** - III. nádvoří. Západně Soběslavové hradby, – v průjezdu na II. nádvoří. – Prokopaná. Kostra č. 1. (od jihu). 11. VI. 1929 (Katalog 1). Nedochováno.

N3: Př. č. **11818** - III. nádvoří. U koster ve štolě, – v průjezdu na II. nádvoří. Střepty. 10. VI. 1929 (Katalog 1).

F-T: Č. neg. 1225 (Obr. 3/20), V3602 (Obr. 3/21).

A: Antropologický materiál se nedochoval.

P: V deníku není zvlášť popsán (s výjimkou délky „zbylé končetiny ... zachované v délce 54 cm“ – Deník 1929/2, s. 1123), popis lze odvodit z kótovaného náčrtku (Deník 1929/2, s. 1124). Z polohy hrobu lze dedukovat, že se jedná o hrob, jehož pozice je zanesena do výše popsaného řezu. Díky tomu lze uvést také dva nivelační údaje (východní strana hrobu 254,55 m n. m., západní strana hrobu 254,50 m n. m.). Pro popis hrobu jsou rozhodující fotografie (Obr. 4/07). Z hrobu se dochovaly pouze dolní končetiny v délce 54 cm. Z jejich pozice vyplývá, že nebožtík byl uložen v obvyklé pozici na zádech hlavou k západu. Náčrtek zachycuje kolem kostry přesný obrys, patrně se jedná o zmiňované „zbytky rakve“ (Deník 1929/2, s. 1123). Fotografie zachycuje výrazné zbytky dřeva po stranách a pod kostrou. O eventuální hrobové jámě a její výplni nemáme žádné informace.

Kosterní pozůstatky nedoprovázely žádné hrobové nálezy s výjimkou zbytků dřevěné „rakve“. Vztažení nalezených zlomků dřeva (př. č. **11833**) k hrobu IIN001 je pouze pravděpodobné. V přírůstkové knize nálezů není explicitně uvedeno, ale zapsáno před zápisem o kosterním materiálu z tohoto hrobu (př. č. **11834**).

K: Hrob IIN001 nemá stratigrafický vztah k jinému hrobu.

HROB IIN002 (2/1929, „KOSTRA Č. 2“)

TD: „8. VI. 1929 ... západně Soběslavové hradby ve štole odkryva teren ve kterém nalezené kostry které byly prokopané štolou tesně jdoucí u západního okraje průjezdu směrem jih-sever. Odpoledne ... čistí kostry západně hradby ... Kostry leží na povrchu valu pod nazelenalou navažkou“ (Deník 1929/2, s. 1120).

„10. VI. 1929 V navažce nazelenale nad valem ale již na opuce válove nalezeny hroby v rakvích které zda se jsou mladší nežli val a hradba, a byly u západního konce prokopané štolou ustředního topení. Zbyly dolní končetiny zbytky rakve. Zachovana jen uprostřed stoly kostra dětska a zbytky dvou hrobu. Kostry hlavami na západ.“

Kostra dětska v délce 97 cm, Zbyly končetiny dvou hrobu zachované v délce 54 cm a 93 cm“ (Deník 1929/2, s. 1123).

PD: ---

PK: Náčrt vložený do terénního deníku 1929/2 nebo do něho zakreslený (Deník 1929/2, s. 1121, 1123 – Obr. 4/04 a Obr. 4/05).

N1: Př. č. **11835** – III. nádvoří. Západně Soběslavové hradby, – v průjezdu na II. nádvoří. – Prokopaná. Kostra č. 2. dětská. 11. VI. 1929 (Katalog 1). Nedochováno.

N3: Př. č. **11818** – III. nádvoří. U koster ve štole, – v průjezdu na II. nádvoří. Střepty. 10. VI. 1929 (Katalog 1).

F-T: Č. neg. 1225 (Obr. 3/20), V3602 (Obr. 3/21).

A: Antropologický materiál se nedochoval. Podle popisu v terénním deníku dítě.

P: V deníku není zvláště popsán („Kostra dětska v délce 97 cm“, Deník 1929/2, s. 1123). Všechny ostatní údaje lze odvodit z náčrtku (Obr. 4/04 a Obr. 4/05). Hrob ležel uprostřed zkoumané trojice. Podle náčrtku se dochovala celá kostra v obvyklé poloze na zádech, hlavou k západu, s rukama podél těla. Linie po stranách kostry a za hlavou snad zachycuje zbytky „rakve“, i když deník je přímo v souvislosti s tímto pohřbem neuvádí. Podle fotografie (Obr. 4/08) se nacházelo dřevo i pod kostrou. O eventuální hrobové jámě a její výplni nemáme žádné informace. Kosterní pozůstatky nedoprovázely žádné hrobové nálezy s výjimkou zbytků dřevěné „rakve“.

K: Hrob IIN002 nemá stratigrafický vztah k jinému hrobu.

Obr. 4/8: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a III. nádvořím. Hrob IIN002 na výřezu z fotografie V3602. Upravil autor.

Fig. 4/8: Prague Castle, passageway between the Second and Third Courtyards; grave IIN002 on a detail of photograph V3602; adjusted by the author.

HROB IIN003 (3/1929, „KOSTRA Č. 3“)

TD: „8. VI. 1929 ... západně Soběslavové hradby ve štole odkryva teren ve kterém náležané kostry které byly prokopané štolou tesně jdoucí u západního okraje průjezdu směrem jih-sever. Odpoledne ... čistí kostry západně hradby ... Kostry leží na povrchu valu pod nazelenalou navažkou“ (Deník 1929/2, s. 1120).

„10. VI. 1929 V navažce nazelenale nad valem ale již na opuce válove nalezeny hroby v rakvích které zda se jsou mladší nežli val a hradba, a byly u západního konce prokopané štolou ustředního topení. Zbyly dolní končetiny zbytky rakve. Zachována jen uprostřed stoly kostra dětska a zbytky dvou hrobu. Kostry hlavami na západ.

Kostra dětska v délce 97 cm, **Zbyly končetiny dvou hrobu zachované v délce 54 cm a 93 cm**“ (Deník 1929/2, s. 1123).

PD: ---

PK: Náčrt vložený do terénního deníku 1929/2 nebo do něho zakreslený (Deník 1929/2, s. 1121, 1123 - Obr. 4/04 a Obr. 4/05).

N1: Př. č. **11836** – III. nádvoří. Západně Soběslavové hradby, – v průjezdu na II. nádvoří. – Prokopaná. Kostra č. 3. (od jihu). 11. VI. 1929 (Katalog 1). Nedochováno.

N3: Př. č. **11818** – III. nádvoří. U koster ve štole, – v průjezdu na II. nádvoří. Střepty. 10. VI. 1929 (Katalog 1).

F-T: Č. neg. 1225 (Obr. 3/20), V3602 (Obr. 3/21).

A: Antropologický materiál se nedochoval.

P: Hrob se v deníku také zvlášť nepopisuje, s výjimkou uvedení délky („Zbyly končetiny ... zachovány v délce ... 93 cm“, Deník 1929/2, s. 1123). Všechny ostatní údaje lze odvodit z náčrtku (Obr. 4/04 a Obr. 4/05). Dochovaly se dolní končetiny, podle nichž můžeme usuzovat, že kostra ležela v obvyklé poloze na zádech, hlavou k západu. Linie po stranách kostry a v nohách zřejmě zachycuje „zbytky rakve“ (Deník 1929/2, s. 1123). Na fotografii je jasně patrná linie zetlelého dřeva podél levé nohy (Obr. 4/09). Fotografie vcelku jednoznačně ukazuje řadu 3 větších opukových kamenů podél levé nohy vně výše zmíněné stopy po zetlelém dřevu. Na opačné (pravé straně) registrujeme nevýraznou hranu a dva nevelké opukové kameny ve výši stehenní kosti. O eventuální hrobové jámě a její výplni nepodává deník žádné informace. Kosterní pozůstatky nedoprovázely žádné hrobové nálezy s výjimkou zbytku dřevěné „rakve“.

K: Hrob IIN002 nemá stratigrafický vztah k jinému hrobu.

Obr. 4/9: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a III. nádvořím. Hrob IIN003 na výřezu z fotografie V3602. Upravil autor.

Fig. 4/9: Prague Castle, passageway between the Second and Third Courtyard; grave IIN003 on a detail of photograph V3602; adjusted by the author.

K: K celkové nálezové situaci hrobů IIN001 až IIN003¹⁷: Hroby byly nalezeny v rámci poměrně složitě a poměrně detailně popsané stratigrafie. Některé z jejích vrstev poskytly nálezy. Přímo ke kostrám jsou vztaženy pouze zlomky keramiky př. č. **11818**. Neuvádí se však konkrétnější informace o tom, zda střepy pocházejí z vrstvy, do níž byly kostry uloženy či o zlomky z výplně hrobových jam. Keramické fragmenty pocházejí ještě z dalších vrstev, především z nejnižší zastižené vrstvy, označené jako „val“ (př. č. **11819** - přesné určení dovoluje lokalizování pod základ hradby¹⁸). Z následující vrstvy v deníku označené jako „c“ byl získán nejméně jeden keramický fragment (př. č. **11887**¹⁹), z další následující vrstvy „a“ byly „střepy“ vybrány dokonce dvakrát (př. č. **11811** a **11814**²⁰), stejně je tomu i u další vrstvy „b“, stratigraficky mladší než vrstva „a“ (př. č. **11809** a pravděpodobně také **11807**²¹). Další nálezy pocházejí z více kontextů/uloženin. Platí to o keramice př. č. **11764**²², horních 80 cm souvrství zahrnuje povrchovou vrstvu „cihel, malty a písku“ a pod ní ležící kontexty, označené na náčrtu „g“ a „f“, stejně jako zásah vyplněný „cihlami“. Také další soubor př. č. **11779**²³, zřejmě z mechanicky vybrané vrstvy, zahrnuje více přirozeně uložených kontextů, minimálně vrstvy označené na náčrtu „f“, „e“ a „d“. Z narušených terénů pochází také poslední zaznamenaný celek (př. č. **11805**²⁴), který navíc naznačuje, že původně se na zkoumaném místě nacházelo zřejmě více hrobů a byly zničeny při stavbě inženýrských sítí.

4. 2. IV. NÁDVOŘÍ („NA BAŠŤĚ“), HLOUBENÍ SOND, 24. 3. 1930 – 20. 5. 1930 (VEDOUČÍ VÝZKUMU KAREL GUTH, TERÉNNÍ ODKRYV DOKUMENTOVAL IVAN BORKOVSKÝ)

Mimořádně kusé jsou dochované informace o nálezech koster při výkopových pracech na IV. hradním nádvoří (též „Na baště“) v roce 1930 (*Obr. 4/01*). Z informací ve výkopovém deníku (*Deník 1929-34*, s. 1163-1186) je zřejmé, že v severní části nádvoří, v sousedství Španělského sálu probíhalo hloubení většího počtu sond (sondy 1 až 8), v nichž byly objeveny mimo jiné také kosterní pozůstatky. Dochovaná dokumentace bohužel uvedené sondy blíže nelokalizuje. Situace komplikuje skutečnost, že ve stejné době probíhalo hloubení jiné série výkopů pro základové pilíře nové opěrné zdi do Horního Jeleního příkopu v souvislosti s budováním nové rampy a schodiště od Prašného mostu na IV. nádvoří („Na Baště“). Také tyto sondy byly číslovány od čísla 1 (sondy I až IX), což nedovolovalo přesnou lokalizaci hrobových nálezů. Pouze tyto výkopové práce byly povšechně dokumentovány fotograficky (č. 1307 s textem „*Svah Jeleního příkopu. Hloubení sond pro pilíře. Pohled od JZ*“, event. též V4354, V4355 a V4356). Pro správnou lokalizaci sond je podstatný náčrt, dochovaný ve stavební dokumentaci v Archivu Pražského hradu (sign. 10108/2 – *Obr. 4/10*).²⁵

¹⁷ Na tomto místě je terénní situace pouze popsána. Analýza a chronologie budou přiblíženy ve druhém svazku.

¹⁸ Př. č. **11819** – „III. nádvoří. Pod základy Soběslavové hradby ve štole, – v průjezdu na II. nádvoří. – Střepy. 8. VI. 1929“ (Katalog 1).

¹⁹ Př. č. **11887** – „III. nádvoří. V pokračování válu západně Soběslavové hradby mezi opukou na vrchu válu uprostřed štoly v průjezdu. Střep. 19. VI. 1929“ (Katalog 1).

²⁰ Př. č. **11811** – „III. nádvoří. Z terenu „a“ ve štole, západně od Soběslav. hradby, severní část. – V průjezdu na II. nádvoří. – Střepy. 8. VI. 1929 (Katalog 1). Nenalezeno.

Př. č. **11814** - III. nádvoří. Z terenu „a“ ve štole, západně od hradby Soběslavové, – v průjezdu na II. nádvoří. – Střepy. 8. VI. 1929“ (Katalog 1). Nenalezeno.

²¹ Př. č. **11809** – „III. nádvoří. Z horního terenu jilu a opuky, západně hradby Soběslavové, nad západní části valu. – Pod průjezdem na II. nádvoří. – Střep. 7. VI. 1929.“ (Katalog 1).

př. č. **11807** – „III. nádvoří. Z terenu „b“ ve štole, západně hradby Soběslavové. V průjezdu na II. nádvoří. Střep. 8. VI. 1929.“ (Katalog 1). Ač zápis neuvádí konkrétní označení vrstvy, z popisu je ztotožnění s vrstvou „b“ zřejmé.

²² Př. č. **11764** – „III. nádvoří. Z navezeného terenu, 80 cm silného pod dlažbou, západně od hradby Soběslavové. – Průjezd na II. nádvoří. Střepy. 4. VI. 1929“ (Katalog 1). Nenalezeno.

²³ Př. č. **11779** – „III. nádvoří. Západně hradební zdi Soběslavové, z úrovně navážky spálené opuky a uhliku, 80 cm pod dlažbou, – teren silný 50 cm, začínající se u uskočené zdi hradby. Pod průjezdem na II. nád. Střepy. 5. VI. 1929“ (Katalog 1). Nenalezeno.

²⁴ Př. č. **11805** – „III. nádvoří. Západně Soběslavové hradby v nahazených kostích pod zdi staré štoly, – v průjezdu na II. nádvoří. – Střepy. 7. VI. 1929“ (Katalog 1).

²⁵ Za upozornění na příslušnou dokumentaci a konzultaci v této otázce jsem zavázán Ivě Herichové.

HROB IIN004 (1/1930)

TD: „24. 3. 1930 Sonda č. 3. Ve hloubce 10 m, nalezena kostra, která zpracována. Stále zvětralá břídla promíchaná se spálenou opukou ...“ (Deník 1929-34, s. 1163).

PD: ---

PK: Situační plán sond 1 – 8, APH, sign 10108/2 (Obr. 4/10).

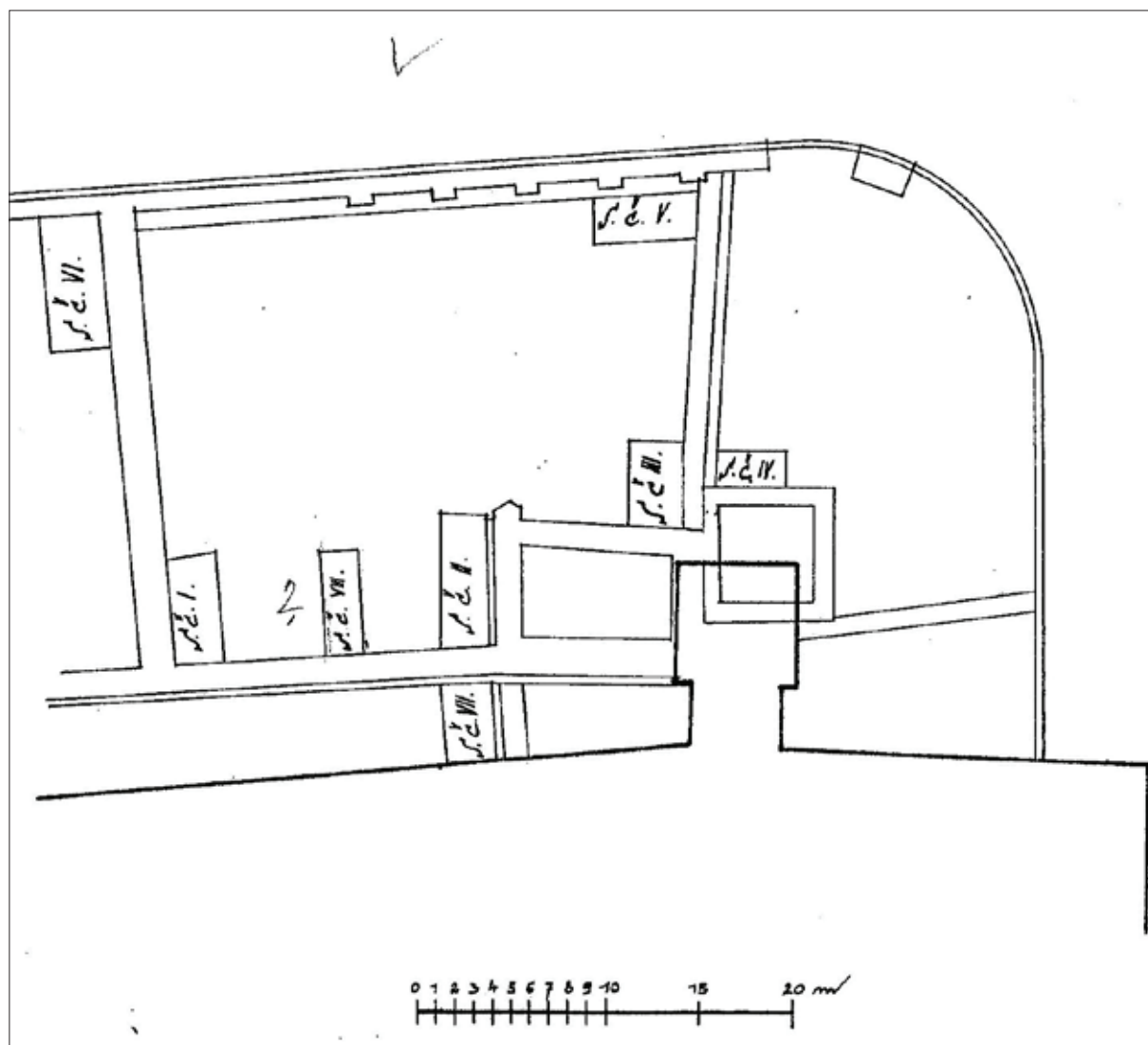
N: Nedochovaly se a nejsou zapsány v seznamu nálezů.

F-T: ---

A: Antropologický materiál není k dispozici.

P: ---

K: K hrobovému nálezu se dochovala pouze stručná zmínka v terénním deníku, údaj, že byla „zpracována“ je možno chápat tak, že byla zničena bez možnosti dokumentace a vyzdvižení. Pozoruhodná je značná hloubka, v níž byla kostra nalezena.

Obr. 4/10: Praha – Hrad, IV. nádvoří. Situační plán sond 1 až 8 z roku 1930. Hrobové nálezy byly dokumentovány v sondách 3 a 8. Uloženo v Archivu Pražského hradu (sign. 10108/2).

Fig. 4/10: Prague Castle, Fourth Courtyard; map showing trenches 1 and 8 from 1930; burials were documented in the trenches 3 and 8; Prague Castle Archive (shelf mark 10108/2).

HROB IIN005 (2/1930)

TD: „16. 5. 1930 Sonda č. 8. Hluboká 15 m, od jižní stěny černá vrstva ve hloubce 12.80 m, od záp. stěny 11. m, spodek 11.75, dno sondy 12.30 m. V této černé vrstvě kostra rozbitá dělníky, hlavou k jihozápadu. dělníci o nálezu ničeho nehlásili. Leží na svahu černého terénu uvnitř.“ (Deník 1929-34, s. 1186).

PD: ---

PK: Situační plán sond 1 – 8, APH, sign 10108/2 (Obr. 4/10).

N1: Př. č. **12070** – IV. nádvoří. Sonda č. 8. na svahu Jeleního příkopu. – Ve hloubce 11 m, v černém románském terenu. Rozbitá kostra. 16. V. 1930 (Katalog 1).

N3: Př. č. **12071** – ze sondy č. 8, – z černého terénu, – ve hloubce 11-12 m. Zvířecí kosti. 16. V. 1930 (Katalog 1). Nedochováno.

Př. č. **12072** – Sonda č. 8, na svahu Jeleního příkopu. Střepty z černého terénu 12-13 st, ve kterém byla kostra. Střepty. 16. V. 1930 (Katalog 1).

F-T: ---

A: Antropologické určení: (A) žena, věk 58 +/- 10 let, dále malé fragmenty dalších skeletů (B – žena, věk 45 +/- 10 let; C – dítě, věk 6 +/- 2 roky; D – novorozenec – Becker 2001, s. 10-11).

P: Informace o nálezu kostry nejsou příliš sdělné, ale lze z nich odvodit její uložení ve značné hloubce (dle seznamu nálezů 11 m). Orientována snad byla ve směru jihozápad-severovýchod, pokud byla uložena v obvyklé poloze na zádech. O rozměrech hrobu, existenci a úpravě hrobové jámy či její výplni nemáme žádné informace.

K: Stratigrafická pozice kostry není zachycena jednoznačně. Zápis v deníku snad můžeme interpretovat také tak, že kostra byla do vrstvy, z níž byly vyzdvíženy nálezy (př. č. **12072**), zapuštěna. To by také vysvětlovalo poněkud nejasnou informaci, že „leží na svahu černého terénu uvnitř“ (Deník 1929-34, s. 1186). Přítomnost jednotlivých kostí z dalších skeletů může naznačovat intenzivnější pohřbívání s postupným rozrušováním starších pohřbů mladšími a vznik tzv. hřbitovní vrstvy. K hrobovým nálezům v těchto místech může mít vztah ještě nález záušnic (př. č. **12074**²⁶), učiněný hlouběji v téže sondě, i když potvrzení tohoto předpokladu je patrně již nedosažitelné.

4. 3. II. NÁDVOŘÍ, PRŮJEZD SPOJUJÍCÍ II. A IV. NÁDVOŘÍ („NA BAŠTĚ“), HLOUBENÍ ŠTOLY, 11. 10. 1930 – 5. 11. 1930

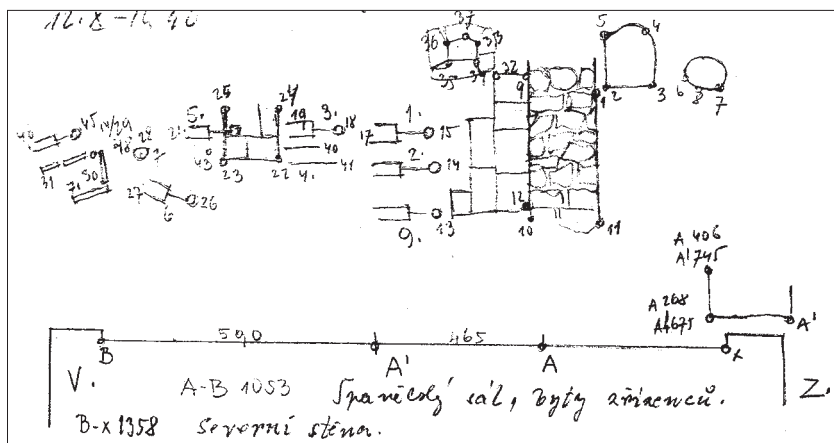
(VEDOUCÍ VÝZKUMU KAREL GUTH, TERÉNNÍ ODKRYV DOKUMENTOVAL IVAN BORKOVSKÝ)

Skupina hrobů byla objevena při hloubení štoly, procházející průjezdem ze II. na IV. hradní nádvoří (zvané též „Na Baště“) v říjnu a listopadu 1930 (Obr. 4/07). Štola pokračovala oběma směry, tj. dále na západ přes IV. hradní nádvoří. Směrem na východ protínala napříč II. nádvoří a navazovala na štolu hloubenou v průjezdu mezi II. a III. hradním nádvořím. Dokumentace archeologických situací v úseku štoly hloubené od západu (tj. ze IV. nádvoří) byla zahájena dne 11. 10. 1930. Archeologické práce zde proběhly velmi rychle, pravděpodobně pod tlakem stavební činnosti. Detailnější dokumentace končí datem 15. 10. 1930. Poslední zápis, který se týká práce v průjezdu, byl učiněn již 16. 10. 1930. Štola byla hloubena dále východním směrem přes II. nádvoří. Dokumentace terénů v úseku navazujícím na průjezd proběhla ve dnech 5. 11. 1930 až 10. 11. 1930. První zachycenou konstrukcí byla románská zeď, náležející západní stěně jižního přístavku ke kostelu P. Marie, který se nacházel na severní straně průjezdu a jehož existenci nebylo v roce 1930 ještě nic známo. Objev románské zdi vedl k detailnímu popisu dochované stratigrafie, jejíž popis a rozbor již byl podán na jiném místě (Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000, s. 51-53, 89-90). Zde se soustředíme na objevené hrobové nálezy, které byly učiněny také již 11. 10. 1930.²⁷

Terénní situace v průjezdu byla naposledy popsána a rozebrána při revizi nálezové situace kostela P. Marie (Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000, s. 51-53, 89-90). Mohla se opřít o dvě

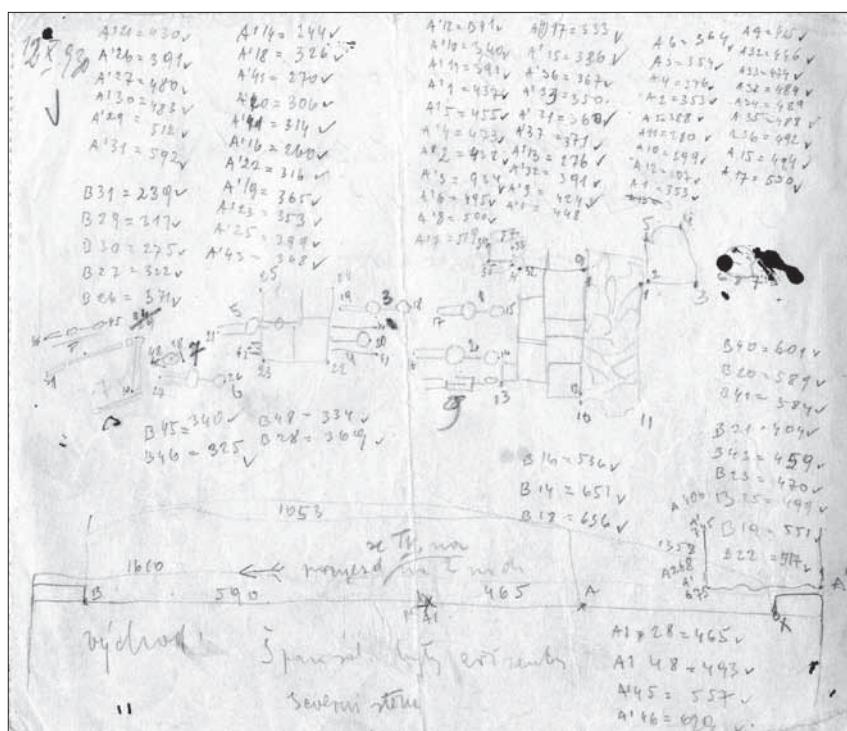
²⁶ „IV. nádvoří. Sonda č. 8 na svahu Jeleního příkopu. Nalezené v terenu 12-13. st. v hloubce 14 m u severní stěny. Zaušnice (3). 20. V. 1930“ (Katalog 1).

²⁷ „... V černém románském terénu po celé délce uvnitř místnosti (východní zeď nenalezena) pod dlažbou jsou pohřby, hlavně děti; Na 7 koster celých, 4 dětské. Mimo to jsou všude kosti na hromadě složené, důkaz to, že pohřebiště bylo dlouho používáno. Kostry jsou v rakvích 40 cm širokých aneb na prkně v jednom případě. Rovněž nalezena hrobka obložená opukovými deskami, dělníci však severní stěnu zničili. Na deskách zbytky malty“ (Deník 1929-34, s. 1215-6).

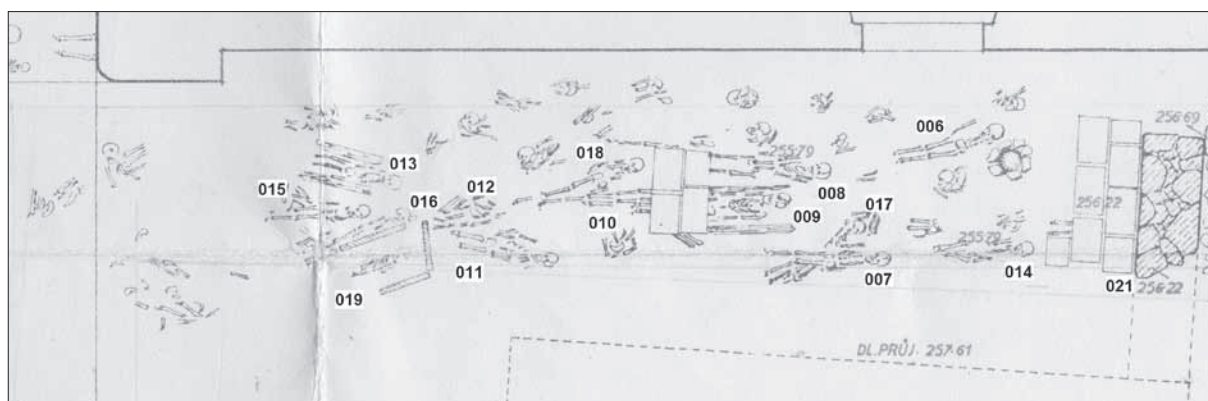
Obr. 4/11: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Skica polohopisné situace hrobů z 12. 10. 1930 v terénním deníku (*Deník 1929-34*, s. 1216). Kreslil I. Borkovský.

Fig. 4/11: Prague Castle, passageway between Second and Fourth Courtyards; sketch of the graves from 12 October 1930 in the excavation diary (*Deník 1929-34*, p. 1216); drawn by I. Borkovský.

Obr. 4/12: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Skica polohopisné situace hrobů na terénním náčrtu z 12. 10. 1930. Vloženo do terénního deníku (*Deník 1929-34*). Kreslil I. Borkovský.

Fig. 4/12: Prague Castle, passageway between Second and Fourth Courtyards, sketch of the graves from 12 October 1930; loose paper in the excavation diary (*Deník 1929-34*); drawn by I. Borkovský.

Obr. 4/13: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Výřez z plánu pohřebiště (sign. 4/5+5/4-124) s hroby v průjezdu (IIN006 až IIN019, IIN021). Doplněna jsou čísla hrobů. Skupiny kostí mezi hroby neodpovídají nálezové situaci a jsou doplněny schematicky.

Fig. 4/13: Prague Castle, passageway between Second and Fourth Courtyards; detail from the map of the cemetery (shelf mark 4/5+5/4-124) with the graves in the passageway (IIN006 to IIN019, IIN021), grave numbers added; the bone heaps between the graves do not correspond to the find situation, and were completed only schematically.

starší zveřejnění, detailnější (*Borkovský 1949*, s. 67-73, obr. II a III) a stručnější (*Borkovský 1953*, s. 130). Dále se mohla opřít o dochované plány a řez průjezdem v podobě terénního záznamu i čistopisu (*Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000*, s. 50-51 – plán 4/18-0217 / *Obr. 3/08/*; plán 4/18-0231 / *Obr. 3/06* a *Obr. 3/07/*, plán 4/27-0241 / *Obr. 3/11* a *Obr. 3/13/*²⁸). Postup prací a řadu detailů zachycuje výkopový deník (*Deník 1929-34*, s. 1212-1225 – *Obr. 4/11*), dochován je také náčrt pořízený přímo v terénu (*Deník 1929-34*, náčrt na vloženém listu – *Obr. 4/12*). Některá zjištění však již nebyla zanesena do publikované dokumentace. Stejně tak se zdá, že některé deníkové zápisy a popisy fotografií byly činěny až s určitým odstupem, protože tento popis neodpovídá zachycenému postupu prací. Fotografie a jejich porovnání s dochovanými plány ukazuje, že poloha některých hrobů nebyla vynesena zcela přesně, nicméně jejich vzájemné stratigrafické vztahy lze bez problémů správně určit (*Obr. 4/13*).

Hroby se nacházely v rámci jednotné stratigrafické situace západně od shora uvedené románské kvádríkové zdi jižního přístavku kostela P. Marie. Nejsvrchnější část stratigrafie tvořily dvě vrstvy břidlových navážek, proložené vrstvou písku. Pod nimi se nacházela dlažba z opukových, pravouhle osekaných dlaždic, položených do žluté jílovité vrstvy s kousky vápna. Dlaždice se dochovaly ve dvou nespojitých ostrůvcích. Pod dlažbou a jejím jílovitým podkladem byla zjištěna „šedočerná hlína se střepy“, ležící na 6–8 cm silné vrstvě malty. Pod maltou bylo objeveno „černé bláto“ s množstvím lidských kostí a různě dochovanými hroby.²⁹ Na západní straně se pod „černým blátem“ dochovala vrstva, skládající se z opukových kamínků a valounků („cesta“).³⁰ Na zbylé ploše se pod ní nacházelo již jen podloží, do něhož se zahluboval žlábek („strouha“³¹, a to ve směru jihovýchod – severozápad – č. neg. 1441).

Celá nálezová situace je poměrně podrobně fotograficky dokumentována, a to ve více řadách snímků (viz výše – *Obr. 3/20 až Obr. 3/120*). Slovní informace o jednotlivých hrobech jsou různé kvality, obecně platí, že ve výkopovém deníku jsou podchyceny některé rozměry a vztah jednotlivých hrobů navzájem. Údaje o úpravě hrobu, míře jeho dochování a úpravě podávají spíše fotografie a plány.

28 Na plánu sign. 4/27-0241 je situace jednotlivých hrobů vynesena neúplně.

29 „11.-14. X. 1930. Průjezd ze IV. na II. nádvoří. Při hloubení štoly v průjezdu na druhé nádvoří po odstranění 20 cm dlažby z navážky sestávající z větších kusů břidly přišlo se přímo u vchodu policejní strážnice na zdivo a opukovou dlažbu. Základy stojí přímo na cestě rom. opukové a valounkové.“

Zed' je stavěna z opuky na žlutou hlínu. Zdivo řádkové 8-14 cm silné, kvádríky 16-39 cm dlouhé.

Na východní straně odkryta dlažba z opukových desek nesoucí stopy po ohni a kladené přímo k lici vých. zdi, což ukazuje že zde byl vnitřek budovy, asi kostela. Na povrchu zdiva při čištění byla nalezena 5-8 cm silná vrstva žlutky, tak jako i na spálené rom. věži na IV. nádvoří při hloubení štoly.

Pod dlažbou desek jest vrstva žlutky, na které byly uloženy desky, byla to asi velice špatná malta, protože jsou v ní zjištěny stopy po vápně. Vrstva žlutky je silná 6-8 cm. Pod vrstvou je šedočerná hlína se střepy, 20 cm silná. Pod vrstvou této hlíny, která je těsně u východní stěny zdi, jež vybíhá zde v sokl. Sokl ten má ještě 6 cm černošedé hlíny po coklem. Pod šedočernou hlínou je vrstva malty bílé, vzdálené však od stěny zdi 6 cm, což nasvědčuje, že byla prokopána při stavbě zdi.

Vrstva malty je silná 8 cm, ale ve vzdálenosti 100 cm východně úplně zaniká. Uložena je na upěchovaném rom. terénu.

V šedočerném blátě nad maltou zjištěny u stěny zdi pod žlutkou dva otvory, jeden okrouhlý o \varnothing 9 cm, druhý vedle něho čtverhranný, dolů zašpičatělý jako stopa po kůlu, průměr 9-10 cm, od zdi vzdálený 10 cm, čtvercovitý 18 cm.

Mezi nimi je stěnka 3 cm silné hlíny od severního rohu zdi vzdálená, čtvercovitá díra 72 cm.

Od těchto dvou otvorů směrem východním 100 cm zjištěna, druhá, 72 cm vých. od obou děr. V témže terénu větší, hluboká 40 cm, obložená opukovými kameny.

Okrouhlá díra je hluboká 30 cm, čtverhranná 31 cm.

*Terén románský, který východně od vrstvy malty spojuje se s hořejším a pokračuje směrem východním do vzdálenosti 4 m do druhého kousku odkryté dlažby. Na něm je vrstva žlutky, která jde pod dlažbu a na ní leží také zde a zdá se zvyšovati a je silná 8 cm. Žlutku odděluje od černého románského terénu šedočerná vrstva promíchanou opukou a kostmi a je nad dlažbou silná 34 cm“ (*Deník 1929-34*, s. 1212-1215).*

„14. X. 1930. ... Terén románský v němž jsou kostry a pohřby je silný 64-70 cm“ (*Deník 1929-34*, s. 1218).

„15. X. 1930. ... V celém rom. terénu průměrně 63 cm silném nalézají se lidské kosti, kusy lebek, střepy“ (*Deník 1929-34*, s. 1222).

„16. X. 1930. U východního konce štoly pod průjezdem, kde žlutka je zvýšená, nalézají se pod ní vrstva terénu románského, hnědošedého 30 cm silného, nad rostlým terénem je 20 cm silná vrstva černého starého bláta románského, ve kterém nalezeny 4 esovité malé náušnice a půl skleněného prstenu. V tomto terénu jsou rozházené lidské kosti“ (*Deník 1929-34*, s. 1222).

30 „15. X. 1930. Cesta spodní, která jde k západní stěně místnosti pokračovala asi dále na východ, zjištěna jest u jižního cípu zdi, kde její základy nebyly sbourány a směrem východním byla stržena pohřebištěm.“

*Relativní stáří a poměr k sobě odkrytých věcí: spodní cesta, pohřebiště, rom. zed' s dlažbou, vrchní cesta zvedající se od ostění k západní stěně zdi ve vzdálenosti 120 cm, tam jest na úrovni starší cesty a u ostění jest její výška 35 cm a výška základové zdi k lici činí 44 cm“ (*Deník 1929-34*, s. 1221).*

31 „15. X. 1930. ... Od severního konce románské zdi ve vzdálenosti 50 cm, od jižního konce 140 cm byla však v rostlém terénu vykopána strouha 15 cm hluboká, 42 cm široká, se spádem od východu k západu, tak přesně i byla orientovaná“ (*Deník 1929-34*, s. 1221).

HROB IIN006 (3/1930; „KOSTRA Č. 1“)

TD: „14. X. 1930. ... Od kostry hrobu č. 2 směrem západním ve vzdálenosti 110 cm od kostry č. 1 směrem severozápadním, ve vzdálenosti 80 cm, od vých. stěny zdi nalezeny kostra č. 9 ...“ (Deník 1929-34, s. 1218).

PD: Plánek hrobových nálezů v průjezdu mezi II. a IV. nádvořím (Borkovský 1949, s. 69, obr. III).

PK: Náčrt a čistopis v terénním deníku z 12. 10. 1930 (Deník 1929-34, s. 1216 – Obr. 4/11; Obr. 4/12), plány a jejich náčrty – sign. 4/18-0217 (Obr. 3/08); 4/18-0231 (Obr. 3/06 a Obr. 3/07); 4/27-0241 (Obr. 3/11 a Obr. 3/13).

N1: Př. č. 12179 – u východní zdi román. v průjezdě z IV. na II. nád. (viz plánek 12. X. 1930). Kostra dětská č. 1. 15. X. (Katalog 1).

N3: Př. č. 12169 – z román. terenu, ve kterém jsou pohřby a mezi kostrami po různu, – v průjezdu z IV. na II. nád. – Střepey. 15. X. (Katalog 1). Nedochováno.

F-T: Č. neg 1425 (Obr. 3/23), V4038 (Obr. 3/40), V4039 (Obr. 3/41), V4046 (Obr. 3/43), V4051 (Obr. 3/49).

A: Muž??, věk 5,0 (Becker 2001, s. 16).

P: Hrob byl situován v jihozápadním rohu zkoumané plochy, těsně u stěny výkopu. Podle plánů a fotografie kostra v běžné poloze na zádech, natažené nohy, hlavou k západu, ruce podél těla (Obr. 4/14). Hrobová výbava se nezmiňuje. O rozměrech a úpravě hrobové jámy nejsou dochovány žádné informace. Užití dřeva či kamenů neindikují ani dochované fotografie. Již v době odkryvu byl podle popisu k fotografii č. 1425 určen jako dětský.

K: Hrob nemá stratigrafický vztah k jinému hrobu.

Obr. 4/14: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Hrob IIN006 na výřezu z fotografie V4051. Pohled od severovýchodu. Upravil autor.

Fig. 4/14: Prague Castle, passageway between Second and Fourth Courtyards, grave IIN006 on a detail of photograph V4051; view from the northeast; adjusted by the author.

HROB IIN007 (4/1930; „KOSTRA Č. 2“)

TD: „12. X. 1930. ... Kostra č. 9 vzdálená od kostry č. 2 více ke zdi 110 cm v rovné čáře“ (Deník 1929-34, s. 1217);

„14. X. 1930. ... Od kostry hrobu č. 2 směrem západním ve vzdálenosti 110 cm od kostry č. 1 směrem severozápadním, ve vzdálenosti 80 cm, od vých. Stěny zdi nalezeny kostra č. 9 ...“ (Deník 1929-34, s. 1218);

„14. X. 1930. ... Pod kostrou č. 2, kostra č. 12, přeházená ve hloubce 10 cm“ (Deník 1929-34, s. 1219);

„15. X. 1930. ... Pod kostrou č. 2 ve hloubce 10 cm rozházené kosti kostry na rostlém jílu“ (Deník 1929-34, s. 1219).

PD: Plánek hrobových nálezů v průjezdu mezi II. a IV. nádvořím (Borkovský 1949, s. 69, obr. III).

PK: Náčrt a čistopis v terénním deníku z 12. 10. 1930 (Deník 1929-34, s. 1216 – Obr. 4/11; Obr. 4/12), plány a jejich náčrt – sign. 4/18-0217 (Obr. 3/08); 4/18-0231 (Obr. 3/06 a Obr. 3/07); 4/27-0241 (Obr. 3/11 a Obr. 3/13).

N1: Př. č. **12180** – v průjezdě z IV. na II. nád. mezi kostrou č. 4 a 9. (Viz planek z 12. X. 1930). Kostra č. 2. 15. X. (Katalog 1).

N3: Př. č. **12169** – z román. terenu, ve kterém jsou pohřby a mezi kostrami po různu, – v průjezdu z IV. na II. nád. – Střepey. 15. X. (Katalog 1). Nedochováno.

F-T: Č. neg. 1426 (Obr. 3/24), 1433 (Obr. 3/31), 1435 (Obr. 3/33), 1444 (Obr. 3/38), V4038 (Obr. 3/40), V4039 (Obr. 3/41), V4042 (Obr. 3/44), V4043 (Obr. 3/45), V4046 (Obr. 3/48).

A: Žena, věk 35 +/- 7 let (Becker 2001, s. 16-17).

P: Hrob byl situován při severní hraně zkoumané plochy. Jeho severní strana byla narušena recentním výkopem (chybí levá horní končetina kostry). Jiný, ale v dokumentaci neidentifikovaný zásah, zřejmě odstranil dolní končetiny přibližně od kolen dolů (Obr. 4/15). Podle plánů a fotografie ležela kostra v běžné poloze na zádech, hlavou k západu. Nohy natažené, dochována je pravá ruka podél těla. Hrobová výbava se nezmiňuje. Z úpravy hrobové jámy registrujeme obložení opukovými kameny na jižní straně. U horní poloviny těla je patrná řada pěti kamenů, zčásti postavených na úzkou hranu. Pokračování východním směrem (k dolním končetinám) není dochováno. Jeho stopou může být ojedinělý kámen u pravého kolena.

K: Jednoznačný je stratigrafický vztah hrobu IIN007 k níže ležícímu a staršímu hrobu IIN017 (kostra 12). Vzájemná poloha hrobů IIN007 a IIN009 a chybějící opukové obložení může naznačovat, že hrob IIN009 (kostra 4) je mladší a při jeho hloubení bylo opukové obložení narušeno a odstraněno. Tento vztah však není pouze podle fotografií jednoznačně prokazatelný.

Obr. 4/15: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Hrob IIN007 na výřezu z fotografie V4043. Pohled od severozápadu. Upravil autor.

Fig. 4/15: Prague Castle, passage-way between Second and Fourth Courtyards, grave IIN007 on a detail of photograph V4043; view from the northwest; adjusted by the author.

HROB IIN008 (5/1930; „KOSTRA Č. 3“)

TD: „16. X. 1930. ... *Kostra č. 3* – 255,79^m /m. n. n./ (*Deník 1929-34*, s. 1220).

PD: Plánek hrobových nálezů v průjezdu mezi II. a IV. nádvořím (*Borkovský 1949*, s. 69, obr. III).

PK: Náčrt a čistopis v terénním deníku z 12. 10. 1930 (*Deník 1929-34*, s. 1216 – *Obr. 4/11; Obr. 4/12*), plány a jejich náčrty – sign. 4/18-0217 (*Obr. 3/08*); 4/18-0231 (*Obr. 3/06 a Obr. 3/07*); 4/27-0241 (*Obr. 3/11 a Obr. 3/13*).

N1: Př. č. **12181** – v průjezdě z IV. na II. nádv. východně od dětské kostry č. 1. (*Viz planek z 12. X. 1930*). Zbytky kostry č. 3. 15. X. (Katalog 1). Nedochováno.

N3: Př. č. **12165** – nalezené v horním románském terenu při odkryvaní koster č. 3 a 4, v průjezdu z IV. na II. nádv. – Tři záušnice bronzové + 1 záuš. rozvinutá. 10. X. (Katalog 1³²).

Př. č. **12169** – z román. terenu, ve kterém jsou pohřby a mezi kostrami po různu, – v průjezdu z IV. na II. nádv. – Střepy. 15. X. (Katalog 1). Nedochováno.

Př. č. **12171** – z román. terenu, kde byly pohřby pod opukovou dlažbou, – v průjezdě z IV. na II. nádv. Malta. 15. X. (Katalog 1). Nedochovala se.

F-T: Č. neg. 1426 (*Obr. 3/24*), 1430 (*Obr. 3/28*), 1444 (*Obr. 3/38*), V4042 (*Obr. 3/44*), V4043 (*Obr. 3/45*), V4046 (*Obr. 3/48*).

A: Antropologický materiál není k dispozici (komentář viz *Becker 2001*, s. 18).

P: Hrob byl situován u jižní strany zkoumané plochy. Podle plánové dokumentace byly dochovány všechny dlouhé kosti, dokládající běžnou polohu na zádech s rukama podél těla. Hrob byl orientován hlavou k západu. Fotografie jednoznačně dokládají polohu lebky, z dalších kostí jsou snad viditelné fragmenty žeber (*Obr. 4/16*). Nevíme ovšem, zda nebyl hrob fotograficky dokumentován až po částečném vybrání antropologického materiálu (který se navíc nedochoval). Hrobová výbava se nezmiňuje žádná. O podobě, rozměrech a úpravě hrobové jámy nemáme také žádné informace. Jeden ze dvou hrobů, k němuž známe ojedinelý nivelační údaj. Pravé rameno kostry leželo v úrovni 255, 79 m n. m. (podle plánu).

K: Při odkryvaní tohoto hrobu a hrobu sousedního (IIN009) byly nalezeny celkem 4 záušnice (př. č. **12165**), ale je pravděpodobné, že pocházejí z některého blíže neidentifikovatelného staršího hrobu, protože nebyly nalezeny v nějaké pro záušnice obvyklé poloze v konkrétním hrobě. Hrob IIN008 nemá zaznamenán stratigrafický vztah k žádnému dalšímu pohřbu. Podle polohy kostí hrobu IIN010 (kostra 5) na snímku č. neg. 1432 (*Obr. 3/30*) je však velmi pravděpodobné, že hrobová jáma hrobu IIN008 narušila pohřeb IIN010, a to zejména v oblasti hlavy. Hrob IIN008 byl překryt podlahou mladšího (jižního) přístavku ke kostelu P. Marie.

Obr. 4/16: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Hrob IIN008 na výřezu z fotografie 1430. Pohled od severu. Upravil autor.

Fig. 4/16: Prague Castle, passage-way between Second and Fourth Courtyards, grave IIN008 on a detail of photograph 1430; view from the north; adjusted by the author.

³² Nálezy pod př. č. 2165 jsou dnes dva. Jeden obsahuje 4 záušnice, z toho jednu deformovanou, druhý dvě záušnice, z toho také jednu deformovanou (srovnej též *Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000*, s. 82, pozn. 58).

HROB IIN009 (6/1930; „KOSTRA Č. 4“)

TD: „14. X. 1930. ... Pod kouskem dlažby ve hloubce 40 cm je **kostra č. 4**. ... Pod **kostrou č. 4** kostra č. 5 ve hloubce 10 cm a jižně od ní ve vzdálenosti 35 cm kostra č. 13, na téže výši co kostra č. 5“ (*Deník 1929-34*, s. 1219);

„15. X. 1930. ... Odkrývá se kostra č. 4, pod ní ve hloubce 10 cm kostra č. 5“ (*Deník 1929-34*, s. 1219).

PD: Plánek hrobových nálezů v průjezdu mezi II. a IV. nádvořím (*Borkovský 1949*, s. 69, obr. III).

PK: Náčrt a čistopis v terénním deníku z 12. 10. 1930 (*Deník 1929-34*, s. 1216 – *Obr. 4/11; Obr. 4/12*), plány a jejich náčrty – sign. 4/18-0217 (*Obr. 3/08*); 4/18-0231 (*Obr. 3/06 a Obr. 3/07*); 4/27-0241 (*Obr. 3/11 a Obr. 3/13*).

N1: Př. č. **12182** – v průjezdě z IV. na II. nádv. (*Viz planek z 12. X. 1930*). Kostra č. 4 v rakvi. 15. X. (Katalog 1).

N3: Př. č. **12165** – nalezené v horním románském terenu při odkryvaní koster č. 3 a 4, v průjezdu z IV. na II. nádv. – Tři záušnice bronzové + 1 záuš. rozvinutá. 10. X. (Katalog 1).

Př. č. **12169** – z román. terenu, ve kterém jsou pohřby a mezi kostrami po různu, – v průjezdu z IV. na II. nádv. – Střepy. 15. X. (Katalog 1). Nedochováno.

Př. č. **12171** – z román. terenu, kde byly pohřby pod opukovou dlažbou, – v průjezdě z IV. na II. nádv. Malta. 15. X. (Katalog 1). Nedochovala se.

F-T: Č. neg. 1430 (*Obr. 3/28*), 1431 (*Obr. 3/29*), 1432 (*Obr. 3/30*), 1433 (*Obr. 3/31*), 1437 (*Obr. 3/35*), 1444 (*Obr. 3/38*), 1445 (*Obr. 3/39*), V4042 (*Obr. 3/44*), V4043 (*Obr. 3/45*), V4046 (*Obr. 3/48*).

A: Žena??, věk 48 +/- 10 let (*Becker 2001*, s. 18-19).

P: Hrob se nacházel přibližně uprostřed zkoumané plochy a kostra se zachovala v relativně dobrém vztahu. Opět registrujeme orientaci hlavou k západu v poloze na zádech s nataženými nohama, ruce jsou nataženy podél těla (*Obr. 4/17*). Hrobová výbava se nezmiňuje žádná, také k tomuto pohřbu však musíme uvést informaci o nálezu čtyř záušnic (př. č. **12165**) při jeho odkryvání a při odkryvání sousedního hrobu IIN008. O hrobové jámě a její velikosti nemáme žádné údaje. Po obou stranách horní poloviny těla byly zachovány výrazné zbytky dřeva, dobře patrné na fotografiích. Další stopy dřeva byly zjištěny nad horní částí levé nohy a nad pánví (č. 1432 – *Obr. 3/30*, č. 1445 – *Obr. 3/39*), z jejich pozice vyplývá, že kromě dřeva na bocích bylo dřevo (deska?) užito také k překrytí kostry.

K: Hrob je stratigraficky starší než opuková podlaha mladšího jižního přístavku ke kostelu P. Marie. Při hloubení jámy pro hrob IIN009 byl narušen pohřeb IIN010 (odstraněna musela být nejméně levá strana jeho horní poloviny). Hrob svou horní částí překryl starší blíže nedokumentovaný pohřeb IIN020.

Obr. 4/17: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Hrob IIN009 na výřezu z fotografie 1432. Pohled od západu. Upravil autor.

Fig. 4/17: Prague Castle, passageway between Second and Fourth Courtyards, grave IIN009 on a detail of photograph 1432; view from the west; adjusted by the author.

HROB IIN010 (7/1930; „KOSTRA Č. 5“)

TD: „14. X. 1930. ... Pod kostrou č. 4 kostra č. 5 ve hloubce 10 cm a jižně od ní ve vzdálenosti 35 cm kostra č. 13, na téže výši co kostra č. 5“ (Deník 1929-34, s. 1219); „15. X. 1930. ... Odkrývá se kostra č. 4, pod ní ve hloubce 10 cm kostra č. 5“ (Deník 1929-34, s. 1219).

PD: Plánek hrobových nálezů v průjezdu mezi II. a IV. nádvořím (Borkovský 1949, s. 69, obr. III).

PK: Náčrt a čistopis v terénním deníku z 12. 10. 1930 (Deník 1929-34, s. 1216 – Obr. 4/11; Obr. 4/12), plány a jejich náčrt – sign. 4/18-0217 (Obr. 3/08); 4/18-0231 (Obr. 3/06 a Obr. 3/07); 4/27-0241 (Obr. 3/11 a Obr. 3/13).

N1: Př. č. 12183 – v průjezdě z IV. na II. nád. (Viz planek z 12. X. 1930). Kostra č. 5 (zbytky). 15. X. (Katalog 1)

N3: Př. č. 12169 – z román. terenu, ve kterém jsou pohřby a mezi kostrami po různu, – v průjezdu z IV. na II. nád. – Střepey. 15. X. (Katalog 1). Nedochováno.

Př. č. 12171 – z román. terenu, kde byly pohřby pod opukovou dlažbou, – v průjezdě z IV. na II. nád. Malta. 15. X. (Katalog 1). Nedochovala se.

F-T: Č. neg. 1421 (Obr. 3/22), 1426 (Obr. 3/24), 1427 (Obr. 3/25), 1431 (Obr. 3/29), 1432 (Obr. 3/30), 1433 (Obr. 3/31), 1435 (Obr. 3/33), 1437 (Obr. 3/35), 1445 (Obr. 3/39), V4038 (Obr. 3/40), V4039 (Obr. 3/41), V4040 (Obr. 3/42), V4043 (Obr. 3/45), V4044 (Obr. 3/46), V4045 (Obr. 3/47).

A: Žena, věk 18 +/- 1 rok (Becker 2001, s. 19).

P: Hrob se nacházel u jižního okraje zkoumané plochy, přibližně uprostřed. Byl značně narušen mladšími pohřby, takže se z kostry v původním anatomickém uložení dochovaly zčásti dolní končetiny (mimo pravou stehenní kost). Ze vzájemné pozice dalších kosterních pozůstatků vyplývá, že k němu mohly patřit také kosti pravé horní končetiny, které však zřejmě nejsou v původní anatomické pozici (snímek č. 1432 – Obr. 3/30 a Obr. 4/18). Podle polohy nohou bylo tělo uloženo v obvyklé pozici na zádech hlavou k západu s nataženými nohama. O podobě a velikosti hrobové jámy nejsou žádné údaje. Opukový kámen postavený na užší hranu a na fotografiích patrný u kostí horní končetiny (Obr. 3/30 a Obr. 3/25) by mohl být vzhledem ke své poloze svědectvím o obložení kameny. Hrobová výbava se nezmiňuje žádná.

K: Stratigraficky je hrob IIN010 starší než hrob IIN009 a patrně také IIN008. Vztah k hrobu IIN018, který ležel jižně od něho, není jednoznačný. Pokud je správně vynesena vztah obou koster na plánu (např. Borkovský 1949, s. 69, obr. III), musel být hrob IIN010 mladší.

Obr. 4/18: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Hrob IIN010 na výřezu z fotografie 1432. Pohled od západu. Upravil autor.

Fig. 4/18: Prague Castle, passageway between Second and Fourth Courtyards, grave IIN010 on a detail of photograph 1432; view from the west; adjusted by the author.

HROB IIN011 (8/1930; „KOSTRA Č. 6“)

TD: „14. X. 1930. ... Pod kamennou hrobkou ve hloubce 25 cm je dětská kostra č. 6 a 8³³ rozházená“ (Deník 1929-34, s. 1219);

„15. X. 1930. ... *Kostra č. 8 a 6 jsou dětské*“ (Deník 1929-34, s. 1219).

PD: Plánek hrobových nálezů v průjezdu mezi II. a IV. nádvořím (Borkovský 1949, s. 69, obr. III).

PK: Náčrt a čistopis v terénním deníku z 12. 10. 1930 (Deník 1929-34, s. 1216 – Obr. 4/11; Obr. 4/12), plány a jejich náčrtý – sign. 4/18-0217 (Obr. 3/08); 4/18-0231 (Obr. 3/06 a Obr. 3/07); 4/27-0241 (Obr. 3/11 a Obr. 3/13).

N1: Př. č. 12184 – v průjezdě z IV. na II. nád. (Viz planek z 12. X. 1930). *Kostra dětská č. 6. 15. X.* (Katalog 1).

N3: Př. č. 12169 – z román. terenu, ve kterém jsou pohřby a mezi kostrami po různu, – v průjezdu z IV. na II. nád. – Střeby. 15. X. (Katalog 1). Nedochováno.

Př. č. 12195 – nalezené v blatovitým, černým román. terenu, starsím – spodním pod terenem koster ve vých. konci průjezdu. – 4 esovité zaušnice a půl zeleného, skleněného prstenu (?). 16. X. (Katalog 1).

F-T: Č. neg. 1434 (Obr. 3/32), V4045 (Obr. 3/47).

A: Žena, dětský věk 5,5 +/- 1 rok (Becker 2001, s. 19).

P: Hrob ležel u severního okraje zkoumané plochy ve východní části průjezdu. Kostra byla zčásti narušena (pravá horní končetina, žebra levé strany v neanatomické poloze?, lebka odsunuta?). Přesto můžeme určit obvyklou polohu na zádech, hlavou k západu, nohy natažené, ruce podél těla (Obr. 4/19). O podobě, velikosti a úpravě hrobové jámy nejsou žádné informace. Hrobová výbava nebyla zjištěna žádná.

K: Stratigrafický vztah k jiným hrobům není jednoznačně určitelný. Podle chybějících kostí dolních končetin se zdá, že hrob byl narušen, a to při hloubení sousedícího jižního hrobu IIN012. Poloha opukové hrobky (hrob IIN019) se zdá nasvědčovat překrytí nejspodnější části dolních končetin hrobu IIN011, který by tak byl starší. Fotografie bohužel nedovolují jednoznačné rozhodnutí, protože zmíněný detail je na všech v zákrytu či hlubokém stínu.

Obr. 4/19: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Hrob IIN011 na výřezu z fotografie 1434. Pohled od severu. Upravil autor.

Fig. 4/19: Prague Castle, passageway between Second and Fourth Courtyards, grave IIN011 on a detail of photograph 1434; view from the north; adjusted by the author.

³³ Označení kostry jako č. 8 musí být chybné, z plánu vyplývá, že se jedná o kostru č. 7 (= hrob IIN012).

HROB IIN012 (9/1930; „KOSTRA Č. 7“)

TD: „14. X. 1930. ... Pod kamennou hrobkou ve hloubce 25 cm je *dětská kostra č. 6 a 8³⁴ rozházená*“ (*Deník 1929-34*, s. 1219).

PD: Plánek hrobových nálezů v průjezdu mezi II. a IV. nádvořím (*Borkovský 1949*, s. 69, obr. III).

PK: Náčrt a čistopis v terénním deníku z 12. 10. 1930 (*Deník 1929-34*, s. 1216 – *Obr. 4/11; Obr. 4/12*), plány a jejich náčrty – sign. 4/18-0217 (*Obr. 3/08*); 4/18-0231 (*Obr. 3/06 a Obr. 3/07*); 4/27-0241 (*Obr. 3/11 a Obr. 3/13*).

N1: Př. č. **12185** – *lebka a kosti rozházené jižně od kostry č. 6. – v průjezdě. – Kostra č. 7. 15. X.* (Katalog 1)

N3: Př. č. **12169** – *z román. terenu, ve kterém jsou pohřby a mezi kostrami po různu, – v průjezdu z IV. na II. nád. – Střepy. 15. X.* (Katalog 1). Nedochováno.

Př. č. **12195** – *nalezené v blatovitým, černým román. terenu, starsím – spodním pod terenem koster ve vých. konci průjezdu. – 4 esovitě zaušnice a půl zeleného, skleněného prstenu (?). 16. X.* (Katalog 1).

F-T: Č. neg. 1434 (*Obr. 3/32*), 1438 (*Obr. 3/36*), V4045 (*Obr. 3/47*).

A: Kosterní pozůstatky více jedinců. A – Žena?, věk 15,5 +/- 2 roky; dále malé zlomky tří dalších skeletů (B – dítě, věk 1-2 roky; C – adolescent, věk 11 +/- 3 roky; D – dítě, věk 4-5 let – *Becker 2001*, s. 20-21).

P: Hrob ležel v těsném jižním sousedství hrobu IIN011, tj. u východního konce průjezdu, přibližně uprostřed zkoumaného pruhu terénu. Těsně východně od něho se nacházejí hroby IIN019 a IIN016. Fotografie (zejména č. 1434 – *Obr. 3/32*) přesvědčivěji než plán dokládají, že se jednalo o neanatomicky uloženou hromádku lidských kostí s lebkou na západní straně (*Obr. 4/20*). Původní uložení kostry tedy nemůžeme určit. Chybí informace o podobě, velikosti a úpravě hrobové jámy. Již z polohy kostí samotných je zřejmé, že k jejich uložení došlo nejspíše v důsledku hloubení mladšího hrobu. Obtížné je ovšem určit, který to mohl být. V úvahu přichází shora zmíněné hroby IIN016 a IIN019. Hrobová výbava se neuvádí žádná.

K: Pravděpodobné je, že při hloubení jámy pro tento hrob došlo k narušení staršího pohřbu IIN011. Na podélném řezu průjezdem (*Obr. 3/08*), který zachycuje také, v jaké hloubce byly jednotlivé hroby zjištěny, je hrob IIN012 (kostra č. 7) promítnut do řezu velmi mělko, téměř k povrchu hřbitovní vrstvy a jeho dolní končetiny jakoby překrývají opukovou hrobku (hrob IIN019). Zejména takto zobrazený hloubkový údaj musí být chybný. Z fotografií (č. 1438 – *Obr. 3/36*, V4045 – *Obr. 3/47*) jednoznačně vyplývá, že hroby IIN012 a IIN011 (kostra 6) ležely v téže úrovni a oba hlouběji než hroby IIN015 (kostra 10), IIN016 (kostra 11) a IIN019 (opuková hrobka).

Obr. 4/20: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Hrob IIN012 na výřezu z fotografie 1434. Pohled od severu. Upravil autor.

Fig. 4/20: Prague Castle, passageway between Second and Fourth Courtyards, grave IIN012 on a detail of photograph 1434; view from the north; adjusted by the author.

³⁴ Viz poznámka č. 33.

HROB IIN013 (10/1930; „KOSTRA Č. 8“)

TD: „14. X. 1930. ... Pod *kostrou* *dětskou* č. 8 jižně od hrobky kamenné nalezena ... kostra nová ... Pod *kostrou* č. 8, *dětskou* je kostra č. 10 ve hloubce 20 cm a kostra č. 11.“ (Deník 1929-34, s. 1218-9);

„15. X. 1930. ... *Kostru* č. 8 a 6 jsou *dětské* ... Pod *kostrou* č. 8 a pod hrobkou ve hloubce 20 cm jsou 2 kostry rozházené, 25 cm od sebe vzdálené“ (Deník 1929-34, s. 1219).

PD: Plánek hrobových nálezů v průjezdu mezi II. a IV. nádvořím (Borkovský 1949, s. 69, obr. III).

PK: Náčrt a čistopis v terénním deníku z 12. 10. 1930 (Deník 1929-34, s. 1216 – Obr. 4/11; Obr. 4/12), plány a jejich náčrt – sign. 4/18-0217 (Obr. 3/08); 4/18-0231 (Obr. 3/06 a Obr. 3/07); 4/27-0241 (Obr. 3/11 a Obr. 3/13).

N1: Př. č. 12186 – jižně od kamenné hrobky - v průjezdu z II. na IV. nád. Kostra *dětská* č. 8 na prkně (kousky prkna). 15. X. (Katalog 1).

N2: Př. č. 12166 – nalezený v středním románským románským terenu při odkryvání kostry č. 8, ve vých. konci štoly z IV. na II. nád. v průjezdu. – (střední rom. teren u vých. konci štoly je teren horní, pod ním spodní teren rom.) – Modrý skleněný korálek. 11. X. (Katalog 1).

1. Skleněný dvoudílný segmentovaný korál modré barvy. D. 12 mm, Ø 6,1 mm (Obr. 4/22).

N3: Př. č. 12169 – z román. terenu, ve kterém jsou pohřby a mezi kostrami po různu, – v průjezdu z IV. na II. nád. – Střepty. 15. X. (Katalog 1). Nedochováno.

Př. č. 12195 – nalezené v blatovitým, černým román. terenu, starsím – spodním pod terenem koster ve vých. konci průjezdu. – 4 esovitě zaušnice a půl zeleného, skleněného prstenu (?). 16. X. (Katalog 1).

F-T: Č. neg. 1427 (Obr. 3/25), 1428 (Obr. 3/26), 1429 (Obr. 3/27), 1435 (Obr. 3/33), V4038 (Obr. 3/40), V4039 (Obr. 3/41), V4040 (Obr. 3/42), V4041 (Obr. 3/43).

F-N: ---

A: Kosterní pozůstatky více jedinců. A – novorozenec, věk asi 1,5 měsíce, B – žena???, věk 50+ let (Becker 2001, s. 21).

P: Hrob se nacházel v jihovýchodním rohu zkoumané plochy a tedy také průjezdu mezi II. a IV. nádvořím. Kosterní pozůstatky se dochovaly pouze fragmentárně. Podle fotografií je určitelná pouze levá dolní končetina a pravděpodobně pravá horní končetina (Obr. 4/21), ale tomuto určení neodpovídá antropologický rozbor (Becker 2001, s. 21). Plánová dokumentace zachycuje v těchto místech více méně kompletní *dětskou* (?) kostru (Obr. 4/13). V tomto případě je však pravděpodobné pouze schematické znázornění podle předběžného určení kostry jako *dětské*.³⁵ Vzhledem k velikosti hrobu je pravděpodobné, že byl hlouben jako *dětský*. Poloha kostry není spolehlivě určitelná. Hrobová výbava bezprostředně související s nebožtíkem nebyla nalezena žádná. V zásypu byl objeven ojedinělý modrý korál (př. č. 12166), pokud správně interpretujeme údaj o nálezu „v ... terenu při odkrývání kostry ...“. Velikost, podoba a úprava hrobové jámy nebyla určena. Kosterní pozůstatky doprovázely po stranách výrazné stopy zetlelého dřeva. Podle fotografie č. V4041 (Obr. 3/43) je pravděpodobné, že se zbytky dřeva nacházely také pod kostrou. Nebožtík by v tom případě nejspíše ležel na prkně.

K: Ze stratigrafických vztahů je zřejmé, že hrob IIN013 překrýval starší hrob IIN015.

Obr. 4/21: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Hrob IIN013 na výřezu z fotografie V4041. Pohled od severu. Upravil autor.

Fig. 4/21: Prague Castle, passageway between Second and Fourth Courtyards, grave IIN013 on a detail of photograph V4041; view from the north; adjusted by the author.

³⁵ Schematické zakreslení koster přináší již tužkový nedokončený náčrt situace doprovázející tužkové vynesení podélného řezu (sign. 4/22-0231 – Obr. 3/06). Kostra je na náčrtu zachycena úplněji, než je doložitelné podle fotografie.

HROB IIN014 (11/1930; „KOSTRA Č. 9“)

TD: „12. X. 1930. ... **Kostra č. 9** vzdálená od kostry č. 2 západně více ke zdi 110 cm v rovné čáře.“ (Deník 1929-34, s. 1217);

„14. X. 1930. ... Od kostry hrobu č. 2 směrem západním ve vzdálenosti 110 cm od kostry č. 1 směrem severozápadním ve vzdálenosti 80 cm, od vých. stěny zdi nalezena **kostra č. 9**, rozrušená, kosti přeházené leží 20 cm nad rostlým terénem. ... **Kostra č. 9** přeházená, dlouhá 80 cm, kosti v nepořádku na hromadě. Široká 30 cm.“ (Deník 1929-34, s. 1218-9)

PD: Plánek hrobových nálezů v průjezdu mezi II. a IV. nádvořím (Borkovský 1949, s. 69, obr. III).

PK: Náčrt a čistopis v terénním deníku z 12. 10. 1930 (Deník 1929-34, s. 1216 – Obr. 4/11; Obr. 4/12), plány a jejich náčrty – sign. 4/18-0217 (Obr. 3/08); 4/18-0231 (Obr. 3/06 a Obr. 3/07); 4/27-0241 (Obr. 3/11 a Obr. 3/13).

N1: Př. č. **12187** – u východní stěny zdi západně od kostry č. 2. – v průjezdě z IV. na II. nád. Kostra č. 9. 15. X. (Katalog 1).

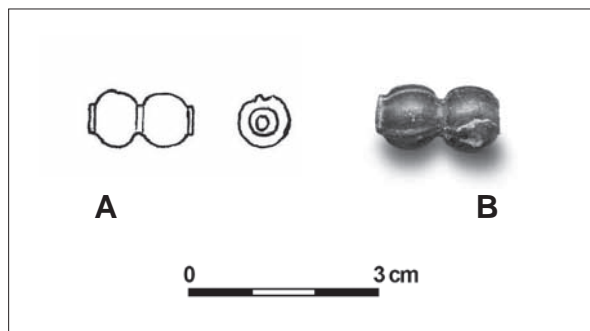
N3: Př. č. **12169** – z román. terenu, ve kterém jsou pohřby a mezi kostrami po různu, – v průjezdu z IV. na II. nád. – Střeby. 15. X. (Katalog 1). Nedochováno.

F-T: Č. neg. 1436 (Obr. 3/34).

A: Žena, věk 20 let (Becker 2001, s. 21-2).

P: Hrob se nacházel v severozápadním rohu plochy s hroby, v těsném východním sousedství románské západní zdi jižního přístavku ke kostelu P. Marie a ke zdi přiléhající ploše z opukových dlaždic. Kosterní pozůstatky se dochovaly v částečně druhotně přemístěné poloze. Dochovaná fotografie je jen málo kvalitní, a tak k bližšímu popisu polohy nepřispívá (Obr. 4/23). V dochovaných plánech je kostra vynesena v částečně patrné poloze na zádech a s hlavou k západu (Obr. 4/13). O podobě a úpravě hrobové jámy nejsou uvedeny žádné informace. Jako jediný hrob má k dispozici dva nivelační údaje. Ke kostře se vztahuje údaj 255,79 m n. m. Povrch mladší podlahy z opukových dlaždic byl zjištěn na úrovni 256,22 m n. m. Rozdíl mezi těmito dvěma hodnotami naznačuje možnou úroveň původního zahloubení. Hrobová výbava nebyla zjištěna žádná.

K: Hrob nemá žádný stratigrafický vztah k jinému hrobu.

Obr. 4/22: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Hrob IIN013. Skleněný korálek nalezený v zásypu hrobu, př. č. 12166. A - kreslila M. Housková, B - foto autor.

Fig. 4/22: Prague Castle, passageway between Second and Fourth Courtyards, grave IIN013, glass bead from the backfill of the grave, accession No. 12166; A - drawn by M. Housková; B - photographed by the author.

Obr. 4/23: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Hrob IIN014 na výřezu z fotografie 1436. Pohled od východu. Upravil autor.

Fig. 4/23: Prague Castle, passageway between Second and Fourth Courtyards, grave IIN014 on a detail of photograph 1436, view from the east; adjusted by the author.

HROB IIN015 (12/1930; „KOSTRA Č. 10“)

TD: 14. X. 1930. ... Pod kostrou dětskou č. 8 jižně od hrobky kamenné, 20 cm pod kostrou č. 8, nalezená v rakvi **kostra nová, dospělého člověka, v rakvi obložené kameny, dolní končetiny překopány zdi, snad náhodně; vedle ní nalézá se rozrušená lebka dítěte ... Pod kostrou č. 8, dětskou je kostra č. 10 ve hloubce 20 cm a kostra č. 11.**“ (Deník 1929-34, s. 1218). „15. X. 1930. ... Pod kostrou č. 8 a pod hrobkou ve hloubce 20 cm jsou 2 kostry rozházené, 25 cm od sebe vzdálené“ (Deník 1929-34, s. 1219).

PD: Plánek hrobových nálezů v průjezdu mezi II. a IV. nádvořím (Borkovský 1949, s. 69, obr. III).

PK: Náčrt a čistopis v terénním deníku z 12. 10. 1930 (Deník 1929-34, s. 1216 – Obr. 4/11; Obr. 4/12), plány a jejich náčrty – sign. 4/18-0217 (Obr. 3/08); 4/18-0231 (Obr. 3/06 a Obr. 3/07); 4/27-0241 (Obr. 3/11 a Obr. 3/13).

N1: Př. č. **12188** – pod jižní stěnou hrobky rozházená - v průjezdě z IV. na II. nád. Kostra č. 10. 15. X. (Katalog 1).

N3: Př. č. **12169** – z román. terenu, ve kterém jsou pohřby a mezi kostrami po různu, – v průjezdu z IV. na II. nád. – Střepy. 15. X. (Katalog 1). Nedochováno.

Př. č. **12195** – nalezené v blatovitým, černým román. terenu, starsím – spodním pod terénem koster ve vých. konci průjezdu. – 4 esovitě zaušnice a půl zeleného, skleněného prstenu (?). 16. X. (Katalog 1).

F-T: Č. neg. 1438 (Obr. 3/36).

A: Dítě, věk 10 +/- 2 roky (Becker 2001, s. 22).

P: Hrob se nacházel u východního konce zkoumané plochy, u základové zdi, která průjezd na této straně uzavírala a jejíž hloubení hrob narušilo³⁶. Neúplné kosterní pozůstatky byly odkryty v anatomické poloze (Obr. 4/24). Chybějící lebku lze připsat na vrub hloubení mladšího hrobu IIN013. Podle dochované části je zřejmé, že kostra ležela v obvyklé poloze na zádech, hlavou k západu s nataženými nohama. Poloha rukou není na fotografii patrná, podle plánu se dochovala pravá ruka v natažené poloze. O velikosti a podobě hrobové jámy nejsou k dispozici žádné údaje. Kolem kostry se dochovalo (částečně?) kamenné obložení. Na straně severní je to řada čtyř kamenů v oblasti nedochované hlavy a jeden kámen u levého stehna. Na straně jižní je to skupina tří kamenů v oblasti pánve a stehna. Jeden z těchto kamenů je zaoblený, takže to pravděpodobně nebyla opuka (tak se podle fotografie jeví ostatní kameny). Hrob neobsahoval žádnou výbavu.

K: Stratigraficky je hrob IIN015 starší než hrob IIN013.

Obr. 4/24: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Hrob IIN015 na výřezu z fotografie 1438. Pohled od severu. Upravil autor.

Fig. 4/24: Prague Castle, passageway between Second and Fourth Courtyards, grave IIN015 on a detail of photograph 1438; view from the north; adjusted by the author.

³⁶ Zed' není zachycena na žádném plánu, podélný řez ji však zobrazuje stejně jako fotografie č. 1438 (Obr. 3/36).

HROB IIN016 (13/1930; „KOSTRA Č. 11“)

TD: „14. X. 1930. ...Pod hrobkou kamennou jest **kostra muže**, lebka jeho stojí vedle, patrně při stavbě hrobky odstraněna. Dolní končetiny useknuté zdí hradu. Pod kostrou č. 8, dětskou je kostra č. 10 ve hloubce 20 cm a **kostra č. 11.**“ (Deník 1929-34, s. 1218-9); „15. X. 1930. ... Pod kostrou č. 8 a pod hrobkou ve hloubce 20 cm jsou 2 kostry rozházené, 25 cm od sebe vzdálené“ (Deník 1929-34, s. 1219).

PD: Plánek hrobových nálezů v průjezdu mezi II. a IV. nádvořím (Borkovský 1949, s. 69, obr. III).

PK: Náčrt a čistopis v terénním deníku z 12. 10. 1930 (Deník 1929-34, s. 1216 – Obr. 4/11; Obr. 4/12), plány a jejich náčrty – sign. 4/18-0217 (Obr. 3/08); 4/18-0231 (Obr. 3/06 a Obr. 3/07); 4/27-0241 (Obr. 3/11 a Obr. 3/13).

N1: Př. č. **12189** – pod dětskou kostrou č. 8, ve hloubce 20 cm, – v průjezdu z II. na IV. nád. Kostra č. 11. 15. X. (Katalog 1).

N3: Př. č. **12169** – z román. terenu, ve kterém jsou pohřby a mezi kostrami po různu, – v průjezdu z IV. na II. nád. – Střepey. 15. X. (Katalog 1). Nedochováno.

Př. č. **12195** – nalezené v blatovitým, černým román. terenu, starsím – spodním pod terénem koster ve vých. konci průjezdu. – 4 esovité zaušnice a půl zeleného, skleněného prstenu (?). 16. X. (Katalog 1).

F-T: Č. neg. 1438 (Obr. 3/36).

A: Muž, 65 +/- 5 let (Becker 2001, s. 23).

P: Hrob se nacházel v severovýchodním rohu zkoumané plochy u východního konce průjezdu v těsném sousedství hrobu IIN015 na straně jižní a hrobu IIN019 na straně severní. Podle fotografie č. 1438 byl uložen víceméně rovnoběžně s nimi. Narušená kostra se neúplně dochovala ve své pravé části (Obr. 4/25). Podle fotografie lze určit, že kostra ležela původně v obvyklé poloze na zádech s hlavou k západu. Dochovaná pravá ruka i část pravé nohy jsou nataženy. Na fotografii patrná lebka není součástí tohoto hrobu (viz hrob IIN022). Podoba, úprava a velikost hrobové jámy nebyla zaznamenána. Hrobová výbava nebyla zjištěna.

K: Stratigrafický vztah je zřejmý k hrobu IIN019 (opuková hrobka). Zřizování tohoto hrobu bylo příčinou značného narušení hrobu IIN016.

Obr. 4/25: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Hrob IIN016 na výřezu z fotografie 1438. Pohled od severu. Upravil autor.

Fig. 4/25: Prague Castle, passageway between Second and Fourth Courtyards, grave IIN016 on a detail of photograph 1438; view from the north; adjusted by the author.

HROB IIN017 (14/1930; „KOSTRA Č. 12“)

TD: „14. X. 1930. ... Pod kostrou č. 2, **kostra č. 12**, přeházená ve hloubce 10 cm“ (Deník 1929-34, s. 1219).

PD: Plánek hrobových nálezů v průjezdu mezi II. a IV. nádvořím (Borkovský 1949, s. 69, obr. III).

PK: Náčrt a čistopis v terénním deníku z 12. 10. 1930 (Deník 1929-34, s. 1216 – Obr. 4/11; Obr. 4/12), plány a jejich náčrty – sign. 4/18-0217 (Obr. 3/08); 4/18-0231 (Obr. 3/06 a Obr. 3/07); 4/27-0241 (Obr. 3/11 a Obr. 3/13).

N1: Př. č. **12190** – v průjezdě z IV. na II. nádv. – (Viz planek 12. X. 1930) – Kostra č. 12 bez lebky. 15. X. (Katalog 1)

N3: Př. č. **12169** – z román. terenu, ve kterém jsou pohřby a mezi kostrami po různu, – v průjezdu z IV. na II. nádv. – Střepty. 15. X. (Katalog 1). Nedochováno.

F-T: ---

A: A – Muž, 15,5 +/- 1 rok a ojedinelá kost dalšího skeletu (B) – dítě, věk 10 – 12 let – Becker 2001, s. 23).

P: Hrob se nacházel u severního okraje zkoumané plochy, a to přibližně uprostřed západní poloviny. Podle zápisu v deníku a dochovaných plánů (Obr. 4/13) byla kostra narušena, tj. zčásti v neanatomické poloze. Přesto je zobrazena tak, že můžeme určit, že ležela v obvyklé poloze na zádech. Na rozdíl od ostatních hrobů je výrazněji orientována tak, že hlava míří k jihozápadu a nohy severovýchodu. Hrob byl jako jediný zahlouben do podloží (dle řezu asi 10 cm) a průmět hrobové jámy do řezu činí na délku 120 cm (Obr. 3/08). Vzhledem k odlišné orientaci řezu a hrobu musela být skutečná délka větší. Další informace o úpravě hrobové jámy nejsou k dispozici. Hrobová výbava se nezmiňuje žádná.

K: Stratigraficky je zřejmé, že hrob IIN017 je starší než hrob IIN007 (kostra 2).

HROB IIN018 (15/1930; „KOSTRA Č. 13“)

TD: 14. X. 1930. ... Pod kostrou č. 4 kostra č. 5 ve hloubce 10 cm a jižně od ní ve vzdálenosti 35 cm **kostra č. 13**, na téže výši co kostra č. 5 (Deník 1929-34, s. 1219).

PD: Plánek hrobových nálezů v průjezdu mezi II. a IV. nádvořím (Borkovský 1949, s. 69, obr. III).

PK: Náčrt a čistopis v terénním deníku z 12. 10. 1930 (Deník 1929-34, s. 1216 – Obr. 4/11; Obr. 4/12), plány a jejich náčrty – sign. 4/18-0217 (Obr. 3/08); 4/18-0231 (Obr. 3/06 a Obr. 3/07); 4/27-0241 (Obr. 3/11 a Obr. 3/13).

N1: Př. č. **12191** – v průjezdě z IV. na II. nádv. – (Viz planek 12. X. 1930) – Kostra č. 13. 15. X. (Katalog 1).

N3: Př. č. **12169** – z román. terenu, ve kterém jsou pohřby a mezi kostrami po různu, – v průjezdu z IV. na II. nádv. – Střepty. 15. X. (Katalog 1). Nedochováno.

F-T: ---

A: Žena, věk 16 +/- 3 roky (Becker 2001, s. 24).

P: Hrob se nacházel přibližně uprostřed zkoumané plochy, východně od dochovaného fragmentu podlahy z opukových dlaždic mladšího jižního přístavku ke kostelu P. Marie (Obr. 4/13). Pro popis hrobu lze využít jen plánovou dokumentaci. Podle ní byl hrob uložen v obvyklé poloze na zádech, hlavou k západu. Nohy byly nataženy stejně jako ruce. Hrobová výbava se neuvádí žádná. Stejně tak nejsou informace o velikosti, podobě a úpravě hrobové jámy.

K: Jednoznačný stratigrafický vztah k některému jinému pohřbu hrob IIN018 nemá. Podle plánů můžeme usuzovat, že by mohl být starší než hrob IIN010. Zdá se totiž, že dochovaná dolní část dolních končetin je v natolik blízkém kontaktu s hrobem IIN018, že ho musela narušit.

HROB IIN019 (16/1930; „OPUKOVÁ HROBKA“)

TD: „11. – 14. X. 1930. ... Rovněž nalezena **hrobka** obložená opukovými deskami, dělníci však severní stěnu zničili. Na deskách zbytky malty“ (Deník 1929-34, s. 1216);

„14. X. 1930. ... Pod **hrobkou** kamennou jest kostra muže, lebka jeho stojí vedle, patrně při stavbě hrobky odstraněna ... Pod kamennou **hrobkou** ve hloubce 25 cm je dětská kostra č. 6 a 8 rozházená.“ (Deník 1929-34, s. 1219);

„15. X. 1930. ... Pod kostrou č. 8 a **pod hrobkou** ve hloubce 20 cm jsou 2 kostry rozházené, 25 cm od sebe vzdálené ... Na místě, kde byl **hrobka** z opukových desek je rostlý terén prokopaný do hloubky 15 cm, v půdoryse vypadá tak, jako uložení desek. Hroby nebyly již nikde zapuštěny do rostlého terénu“ (Deník 1929-34, s. 1219, 1222).

PD: Plánek hrobových nálezů v průjezdu mezi II. a IV. nádvořím (Borkovský 1949, s. 69, obr. III).

PK: Náčrt a čístopis v terénním deníku z 12. 10. 1930 (Deník 1929-34, s. 1216 – Obr. 4/11; Obr. 4/12), plány a jejich náčrt – sign. 4/18-0217 (Obr. 3/08); 4/18-0231 (Obr. 3/06 a Obr. 3/07); 4/27-0241 (Obr. 3/11 a Obr. 3/13).

N1: Př. č. **12177** – ve východ. konci průjezdu z IV. na II. nád. – Desky z hrobky román. 15. X. (Katalog 1). Nedochovány.

N3: Př. č. **12195** – nalezené v blatovitým, černým román. terenu, starsím – spodním pod terenem koster ve vých. konci průjezdu. – 4 esovitě zaušnice a půl zeleného, skleněného prstenu (?). 16. X. (Katalog 1).

F-T: Č. neg. 1427 (Obr. 3/25), 1428 (Obr. 3/26), 1429 (Obr. 3/27), 1435 (Obr. 3/33), 1438 (Obr. 3/36), V4038 (Obr. 3/40), V4039 (Obr. 3/41), V4040 (Obr. 3/42), V4041 (Obr. 3/43).

A: Antropologický materiál není k dispozici.

P: Tento hrob se nacházel v severovýchodním rohu zkoumané plochy u východního konce průjezdu (Obr. 4/26). Podle fotografií se kosterní pozůstatky nedochovaly, i když je dochované plány vykreslují. Výjimku tvoří tužkový náčrt doprovázející tužkovou kresbu podélného profilu (Obr. 3/06), který kosterní pozůstatky nezobrazuje. Absenci kostry naznačuje také její chybění v přírůstkovém seznamu nálezů. Jedinou výjimku představují dvě drobné kosti na fotografii V4040 (Obr. 3/42), u nichž však lze předpokládat spíše nález během vybírání výplně či začišťování. Z výše uvedeného vyplývá, že o poloze kostry a její orientaci nelze uvést nic bližšího. O velikosti hrobové jámy také nejsou bližší informace, na šířku lze usuzovat podle velikosti kamenné komory, která byla do jámy vložena. Délka zůstává neznámá, neboť severovýchodní část hrobové jámy byla zničena recentním zásahem. Komora byla tvořena plochými opukovými deskami – dlaždicemi obdobného vzhledu, jaké známe z mladších podlah kostela P. Marie či jižního přístavku k tomuto kostelu (př. č. **12177**). Na jižní straně se dochovaly tři, jedna další uzavírala západní stranu hrobu. Na severní straně snad byla původně zřejmě dochována jedna deska, neboť je zobrazena na plánech. Fotografie jí nezobrazují. Podle informace z výkopového deníku lze soudit, že zde původně byla, ale byla zničena při výkopových pracích. Podle fotografie č. 1438 byly desky zapuštěny jen mělko do dna hrobové jámy (Obr. 3/36). Zápis ve výkopovém deníku naznačuje, že hrob byl zapuštěn do podloží („rostlý terén prokopaný do hloubky 15 cm“). Odlišně je však zachycen na podélném profilu, kde žádný zásah do podloží neregistrujeme (Obr. 3/8). Výška kamenných desek je na řezu určitě zkreslena (je zakreslena v porovnání s fotografiemi jako příliš nízká). Snad můžeme údaj o patnácticentimetrovém zapuštění do podloží chápat jen jako zahloubení do úrovně pode dnem komory. Hrobová výbava se neuvádí žádná.

K: Stratigraficky je hrob IIN019 mladší než hrob IIN016, který byl při budování komory značně porušen. Poloha dolní části spodních končetin hrobu IIN011 v publikaci (Borkovský 1949, s. 69, obr. III) naznačuje, že mohly být hrobem IIN019 poškozeny či překryty. Hrob IIN011 by byl v tomto případě také starší než hrob IIN019. Jiné dochované plány (Obr. 4/13) však tento detail tak jednoznačně nezachycují a rozhodnutí podle fotografií také není možné.

Obr. 4/26: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Hrob IIN019 na výřezu z fotografie 1428. Pohled shora od severu. Upravil autor.

Fig. 4/26: Prague Castle, passageway between Second and Fourth Courtyards, grave IIN019 on a detail of photograph 1428; view from above, from the north; adjusted by the author.

HROB IIN020 (17/1930)

TD: ---

PD: ---

PK: ---

N: Nedochovaly se a nejsou zapsány v přírůstkovém seznamu

F-T: Č. neg. 1432 (*Obr. 3/30*), 1445 (*Obr. 3/39*).

A: Antropologický materiál není k dispozici.

P: Na dvou fotografiích je západně od hrobu IIN009, tedy přibližně uprostřed zkoumané plochy, větší část kostry (*Obr. 4/27*). V ostatní dokumentaci se tento hrob nikde nezmiňuje. Kostra se dochovala neúplně (chybí např. lebka) a také část kostí je uložena v neanatomické poloze. Přemístěna a rozrušena jsou žebra, jiné kosti se dostaly do oblasti pánve a stehen. Přesto lze určit, že kostra ležela v obvyklé poloze na zádech hlavou k západu. Nohy byly nataženy. Levá ruka byla natažena podél těla, o poloze druhé ruky nelze uvést nic bližšího. Hrobová výbava se neuvádí žádná. Zachyceny nebyly ani žádné informace o podobě, velikosti a úpravě hrobové jámy.

K: Stratigraficky je hrob IIN020 bezpečně starší než hrob IIN009. Podle situace na plánech je zřejmé, že musel být v těsném kontaktu s hroby IIN007 a IIN017, ale ten není zdokumentován. Značné narušení horní poloviny těla by naznačovalo, že hrob IIN020 mohl být narušen při hloubení jednoho z hrobů IIN007 nebo IIN017. Ukázka hrobu, který unikl z dnes neznámých důvodů písemné i kresebné dokumentaci

Obr. 4/27: Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Hrob IIN020 na výřezu z fotografie 1445. Pohled od západu. Upravil autor.

Fig. 4/27: Prague Castle, passageway between Second and Fourth Courtyards, grave IIN020 on a detail of photograph 1445; view from the west; adjusted by the author.

HROB IIN021 (18/1930)

TD: „14. X. 1930. ... *Pod základy románské zdi, přímo pod kameny v černém románském terénu, je kousek lidské kosti, 2 nohy, což nasvědčuje, že zde již pohřebiště bylo a teprve pak byla vystavěna románská zeď s dlažbou*“ (*Deník 1929-34*, s. 1218).

PD: ---

PK: ---

N1: Př. č. **12193** – *nalezené přímo pod základy románské zdi u vých. stěny severního cípu, – v průjezdu z IV. na II. nádv. Lidské kosti (2). 15. X. (Katalog 1). Nedochovaly se.*

N3: Př. č. **12168** – *ze šedého a černého terénu pod opukovou podlahou a žlutkou u vých. stěny rom. zdi v průjezdu z IV. na II. nádv. – Střepy a omítka. 14. X. (Katalog 1). Nedochovaly se.*

F-T: Č. neg. 1443 (*Obr. 3/37*).

A: Antropologický materiál není k dispozici.

P: Záznam ve výkopovém deníku uvádí jednoznačný nález lidských kostí „*pod základy románské zdi*“, tedy na západním konci zkoumané plochy. Slovnímu popisu odpovídá zobrazení na podélném řezu průjezdem, kde je lidská kost naznačena nad vrstvou oblázků (cestou), při čemž západní pokračování tohoto hrobu je zdi zničeno (*Obr. 3/08*) a západně od zdi je terénní situace odlišná (především sem nepokračuje hřbitovní vrstva). Tuto polohu kostí zaznamenává také tužková skica plánu, doprovázející tužkové vyobrazení řezu (*Obr. 3/06*). Na čístopisech plánů a v publikaci (*Borkovský 1949*, s. 69, obr. III) se zmíněné dvě kosti objevují těsně východně od dochované plochy dlaždicové podlahy, přiléhající ke zdi. Nenacházíme je však na žádné fotografii. Situaci neřeší fotografie č. 1443, která na oblázkové vrstvě zachycuje a v připojeném popisu zmiňuje lidskou kost (*Obr. 3/37*). Podle její polohy se však jedná o jinou kost než ve dvou předchozích zobrazeních. Přednost má podle našeho názoru poloha vynesená v prvotní dokumentaci (tužkový profil a tužková skica plánu), posun v čístopisech snad vznikl záměnou hrany, od níž se kosti vynášely (tj. hrana dochované dlažby místo líce zdi). Celková situace nedovoluje jednoznačně rozhodnout, zda se skutečně jednalo o hrob, ale I. Borkovský o takové interpretaci uvažoval, a proto je zde jako hrob uveden. Rekonstrukce stratigrafického vývoje na nalezišti by také za předpokladu, že hřbitov původně pokračoval západním směrem, naznačovala postup poškozování a ničení hrobu obdobně. V místě budované zdi byl odstraněn při hloubení výkopu pro její založení. Západně od ní byl odstraněn při snižování terénu a nahrazen zde zjištěnými „cestami“ (*Borkovský 1953*, s. 130, 166-168). Intaktně by se dochovala jen spodní část dolních končetin. Jsou-li dochované kosti součástí hrobu, ležela by kostra v obvyklé orientaci západ – východ. Další informace (o hrobové výbavě, úpravě, velikosti a podobě hrobové jámy) nejsou k dispozici.

K: Hrob IIN021 je ze stratigrafického hlediska starší než zděný (mladší) přístavek na jižní straně kostela P. Marie.

HROB IIN022 (19/1930, „KOSTRA Č. 14“)

TD: ---

PD: Plánek hrobových nálezů v průjezdu mezi II. a IV. nádvořím (*Borkovský 1949*, s. 69, obr. III).**PK:** Náčrt a čistopis v terénním deníku z 12. 10. 1930 (*Deník 1929-34*, s. 1216 – *Obr. 4/11* a *Obr. 4/12*).**N1:** Př. č. **12192** – *mezi hrobkou a kostrou č. 11; v průjezdě z IV. na II. nádvo. Rozhazená, lebka zachovaná. Kostra č. 14. 15. X.* (Katalog 1)**N3:** Př. č. **12169** – *z román. terenu, ve kterém jsou pohřby a mezi kostrami po různu, – v průjezdu z IV. na II. nádvo. – Střeby. 15. X.* (Katalog 1). Nedochováno.**F-T:** Č. neg. 1438 (*Obr. 3/36*).**A:** Žena, věk 48 +/- 5 let (*Becker 2001*, s. 23).**P:** Záznam v přírůstkovém seznamu určuje nález jako „kostru“, tedy jako samostatný hrob. V plánu však není pod tímto číslem vyneseno a není o něm zmínka ani ve výkopovém deníku. Pouze na fotografii č. 1438 (*Obr. 3/36*) registrujeme u západního konce hrobu IIN016 lebku (*Obr. 4/28*). Podle antropologického určení pochází z jiné osoby než kosterní pozůstatky v hrobě IIN016. Podle lokalizace nálezu v přírůstkovém seznamu se nemůže jednat o jiné určení. Nalezená lebka je v druhotné poloze a nemohla pocházet z žádného ze sousedních hrobů, vylučuje to antropologický rozbor. Jedná se tedy o stopu dalšího hrobu, ale k jeho původní poloze a výbavě nelze uvést žádné údaje.**K:** Uvažovat je možné o tom, že se jedná o další hrob, narušený při zřizování hrobu IIN019 (opuková hrobka).**Obr. 4/28:** Praha – Hrad, průjezd mezi II. a IV. nádvořím. Hrob IIN022 na výřezu z fotografie 1438. Pohled od severu. Upravil autor.**Fig. 4/28:** Prague Castle, passageway between Second and Fourth Courtyards, grave IIN022 on a detail of photograph 1438; view from the north; adjusted by the author.

HROB IIN023 (19/1930)

TD: ---

PD: ---

PK: Skica terénní situace z 5. 11. 1930 (*Deník 1929-34*, s. 1222 – *Obr. 4/29*) a náčrt téže situace (*Deník 1929-34*, volně vložený list – *Obr. 4/30*).

N1: Nedochovaly se a nejsou zapsány v přírůstkovém seznamu

N3: Př. č. **12213** – Štola na II. nádvi.; střepy z román. terenu po různu. *Střepy. 5. XI.* (Katalog 1).

Př. č. **12214** – Štola na II. nádvi., těsně vých. průjezdu na IV. nádvi. – z román. terenu (rozrušené pohřebiště). *Lebka. 5. XI.* (Katalog 1).

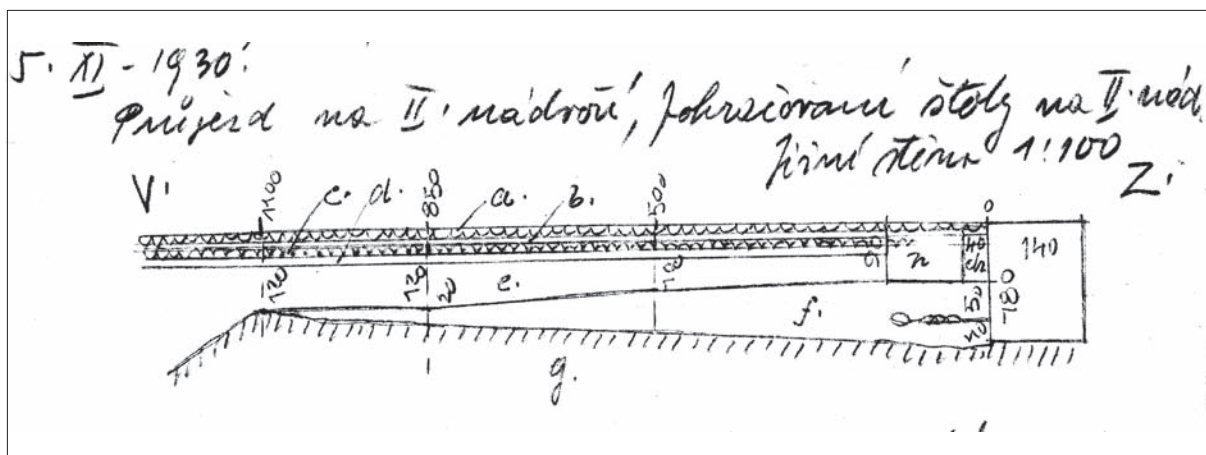
Př. č. **12215** – Štola na II. nádvi., – těsně vých. průjezdu na IV. nádvi., – kosti z rozrušených hrobu – románský teren. *Lidské kosti, střepy. 5. XI. 1930* (Katalog 1).

Př. č. **12216** – Štola na II. nádvi., – těsně východně průjezdu na IV. nádvi., – při hloubení štoly. – *Lidské kosti porůznu. 5. XI.* (Katalog 1)

F-T: ---

A: Antropologický materiál se nedochoval.³⁷

P: Hrob lokalizujeme na základě skicy jižní stěny výkopu pro štolu východně od průjezdu mezi II. a IV. nádvořím (tedy již v ploše II. nádvoří) z 5. 11. 1930 (*Obr. 4/29*) a náčrtu, který byl pořízen přímo v terénu – *Obr. 4/30*). Obě kresby zachycují schematicky v rámci „černého románského terénu“, který je pokračováním obdobné vrstvy z průjezdu, 40 cm nad podloží kostru. Kostra je zakreslena v poloze na zádech. Orientována je hlavou k východu, tedy opačně než je obvyklé. Žádné další údaje nejsou k dispozici.

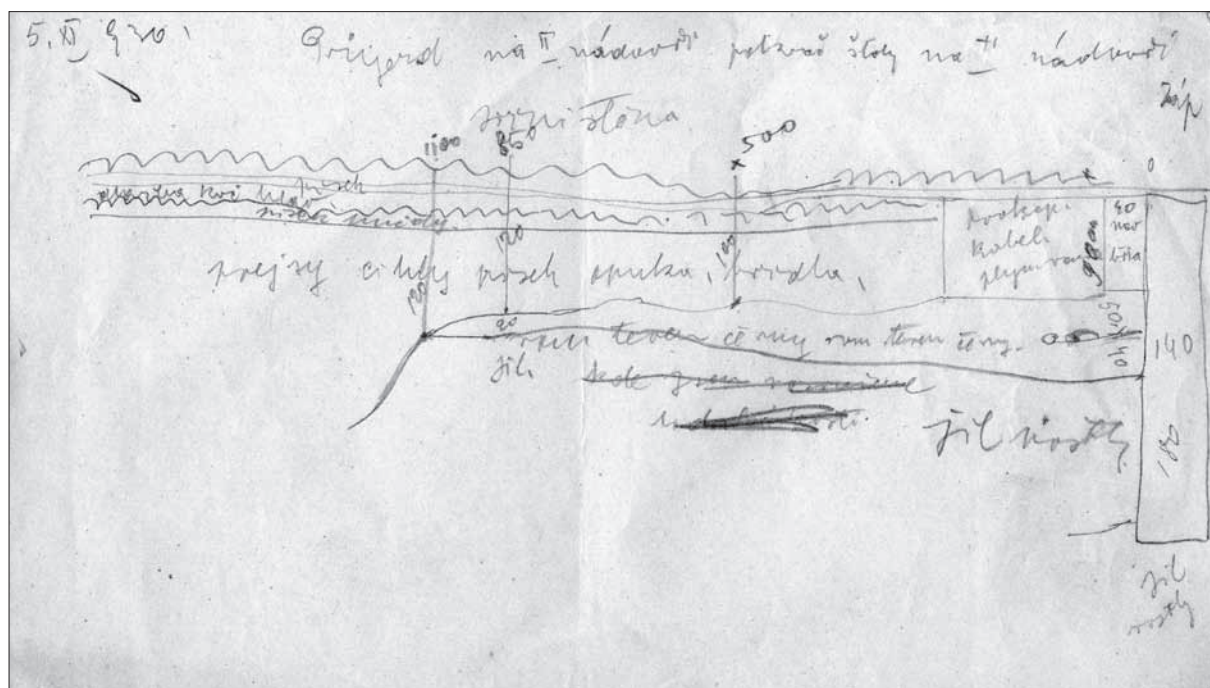
Obr. 4/29: Praha – Hrad, II. nádvoří. Výkop pro štolu, skica terénní situace v jižní stěně. *Deník 1929-34*, s. 1222. Kreslil I. Borkovský.

Fig. 4/29: Prague Castle, Second Courtyard, excavation for a tunnel, field sketch of the southern section; *Deník 1929-34*, p. 1222; drawn by I. Borkovský.

³⁷ Dochovaný antropologický materiál nedovoluje bezproblémové ztotožnění s popisovaným hrobem, proto není uveden.

K: Plánová dokumentace v těchto místech žádný hrob nevykresluje (Obr. 3/10, Obr. 3/12, Obr. 3/14 a Obr. 4/13). Nacházíme na nich pouze neanatomický shluk kostí. Nelze však posoudit, nakolik odpovídá realitě a nakolik jen naznačuje přítomnost rozptýlených kostí, jak jsou zapsány v přírůstkovém seznamu nálezů (př. č. 12214 až 12216). Antropologické určení by dovolovalo uvažovat o souvislosti s hrobem IIN023 pouze u př. č. 12214, které obsahuje pouze lebku (antropologické určení – muž???, věk 60+ – Becker 2001, s. 12; srovnej též Becker 2000, s. 296). Zbylé dva soubory jsou charakterizovány jako „kosti z rozrušených hrobů“ (př. č. 12215) a „lidské kosti porůznu“ (př. č. 12216), což se nezdá svědčit pro celistvý kosterní materiál z hrobu, i když v obou případech antropologický rozbor určil vždy pouze jednoho jedince.³⁸ Hrob nemá stratigrafický vztah k jinému hrobu.

K: Antropologické nálezy, které nelze připsat konkrétním hrobům pocházejí také z vrstvy „černého bláta“, která se nacházela mezi výše popsány hroby, či přesněji, do níž byly tyto hroby uloženy. Plánová dokumentace zachycuje mezi hroby jednotlivé neanatomické kumulace kostí (Obr. 4/13). Je však otázkou nakolik je toto zobrazení realistické a nakolik má pouze zobrazit přítomnost početných lidských kostí v této vrstvě. Pro schematicčnost zachycení svědčí, že žádnou kumulaci nezachycuje fotografická dokumentace. Skupiny lidských kostí jsou zobrazeny i v místech kudy bezpečně probíhala základová zeď východní strany průjezdu (Obr. 3/10, Obr. 3/12, Obr. 3/14). Přes omezenou vypovídací schopnost se jedná o materiál, který mohl být antropologicky vyhodnocen a který naznačuje, jak velké množství starších hrobů mohlo být zničeno mladším pohřbíváním. Kosterní materiál je zapsán pod př. č. 12194.³⁹ Antropologické určení identifikovalo zlomky skeletů 8 adultních a 20 subadultních jedinců (Becker 2000, s. 292–295; Becker 2001, s. 14–25).

Obr. 4/30: Praha – Hrad, II. nádvoří. Výkop pro štolu, skica terénní situace v jižní stěně. Náčrt volně vložený do *Deníku* 1929–34. Kreslil I. Borkovský.

Fig. 4/30: Prague Castle, Second Courtyard, excavation for a tunnel, field sketch of the southern section; loosely inserted in the diary (*Deník* 1929–34); drawn by I. Borkovský.

³⁸ Př. č. 12215 – Žena, stupeň adultus (Becker 2000, s. 296, Becker 2001, s. 13); př. č. 12216 – Muž, stupeň adultus (Becker 2001, s. 13).

³⁹ Př. č. 12194 - z román. terenu v průjezdu nad a mezi hroby. - *Lidské kosti po různu*. 15. X. (Katalog 1). Mezi kostmi byl nalezen (dochoval se?) pouze ojedinělý keramický zlomek. S ohledem na situaci dalších částí pohřebiště je pravděpodobné, že se keramické zlomky nedochovaly, pokud jimi není soubor př. č. 12169 (z román. terenu, ve kterém jsou pohřby a mezi kostrami po různu, - v průjezdu z IV. na II. nád. - Střepey. 15. X. - Katalog 1).

4. 4. ZÁPADNÍ KŘÍDLA JIŽNĚ OD PRŮJEZDU SPOJUJÍCÍHO II. A IV. NÁDVOŘÍ, ZJIŠŤOVACÍ SONDY, 5. 7. – 29. 7. 1946 (IVAN BORKOVSKÝ)

V roce 1946 byly hloubeny celkem tři sondy jižně od průjezdu mezi II. a IV. nádvořím. Tato akce navázala na zjištění z roku 1930 a měla potvrdit hypotézu, že se v uvedeném místě nachází kostel P. Marie, jehož poloha byla v té době ještě neznámá. Výzkumné práce jsou mimořádně neúplně dokumentačně doloženy, chybí deníkové záznamy⁴⁰, skromná je také fotodokumentace⁴¹. Většinu informací můžeme čerpat pouze z přehledné plánové dokumentace (např. *Borkovský 1949*, s. 69, obr. III), detailní plány jednotlivých situací (hrobů) také postrádáme. Kosterní nálezy se nedochovaly a nebyly ani zapsány do přírůstkového seznamu nálezů. Nelze ani přesně určit dobu, kdy sondáž proběhla. Výzkum byl zahájen 15. července⁴², kdy byl přerušena⁴³, nevíme. Datum 29. července uvozuje poslední dochovaný záznam.⁴⁴ Alespoň částečnou rekonstrukci nálezové situace dovolují především přehledné plány (*Obr. 3/10 až Obr. 3/14*) a několik stručných zmínek v publikacích (*Borkovský 1953*, s. 131⁴⁵).

Terénní situaci, zjištěnou v roce 1946 lze rekonstruovat jen zčásti. Hrobové nálezy byly učiněny pouze v sondě, umístěné v severovýchodním rohu křídla přiléhajícího k průjezdu mezi II. a IV. nádvořím (sonda 1). Tehdejší dlažbou byla zjištěna mohutná vrstva přemístěného břidlového podloží, vyplňující mísovitou proláklinu, na jejímž dně byla objevena cesta vyložená oblázky a štěrkem. Její okraj probíhal v sondě jihozápadním okrajem. Od něho se zdvihal terén k severovýchodu, a to o 0,6 až 0,8 metru. V tomto terénu byly objeveny kostry (*Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000*, s. 53-54).

⁴⁰ O akci z roku 1946 se dochovaly krátké záznamy deníkového charakteru z 15. 7., 16. 7. a 29. 7.

⁴¹ Známá je jen jediná fotografie (č. 6549 – *Obr. 3/50*) hrobových nálezů z roku 1946, ale datovaná rokem 1950. Mohla skutečně být pořízena až v tomto roce, protože práce v roce 1950 navázaly na sondy z roku 1946, které zřejmě nebyly zasypány.

⁴² „15. července 1946. U jižní stěny průjezdu (těsně) byl zahájen výkop za účelem zjištění dalšího pokračování zdiva domnělého kostela. Zdivo bylo nalezeno společně s dlažbou a s hroby pod ní v r. 1930. (Viz denník str. ...). Při stavbě štoly v průjezdu u dveří do policejní, dnes ovšem zmizelé strážnice. Odstraňovala se vrstva mouru z uhlí, byla zde skládka“ (*Deník 1946-52*).

⁴³ „5. června 1950. Archeologický výzkum začal v jižní části od průjezdu a pokračoval v místech, kde byl v roce 1946 z nedostatku prostředků ukončen“ (*Deník 1946-52*).

⁴⁴ „29. července 1946. Při ohledávání terénu se zjistilo, že pod 10 cm vrstvou prachu a malty, která byla podložkou dlažby přízemních místností vybouraného traktu, je rostlá břidla, která se ukázala jako navážka. Upěchovaná navážka břidly přišla sem asi ve 13. - 14. století, neboť obsahuje keramické zlomky a kosti z téže doby. Byla patrně navedena pro vyrovnání terénu v karolinské době. Zatím nevíme. Navážka břidly je u západního konce jižní zdi průjezdu 165 cm silná, pod ní je románský terén a dlážděná cesta. U východního konce za průjezdovou zdí byly nalezeny kost a také dlažba. Zdivo kostela nebylo ještě zjištěno. Výzkum dále pokračuje“ (*Deník 1946-52*).

⁴⁵ „V sondách, vyhloubených jižně od průjezdu bylo zjištěno oblázkové dláždění cest, u východního konce průjezdu byly nalezeny čtyři kostry dospělých a dětí. Románské zdivo nebylo nalezeno žádné“ (*Deník 1946-52*). Ve zprávě (*Borkovský 1950b*) se píše o 5 hrobech („Bylo pak jižně od průjezdu uvnitř západního křídla zjištěno: jestliže existovala jižní zeď domnělého kostelíka - ku kteréžto domněnce sváděl zbytek zdi s dlažbou nalezený v roce 1930 v průjezdu -, pak byla odstraněna stavbou základu jižní zdi průjezdu v XVIII. stol. Dále za zdi průjezdu byla zjištěna silná vrstva břidlové navážky a pod ní zbytky k východu dále směřující a oblázky dlážděné cesty. Ve východní části bylo nalezeno 5 koster dospělých a dětí, orientovaných hlavou k západu“). Dochovaná dokumentace tento počet pro rok 1946 nepotvrzuje. Je možné, že I. Borkovský započítal v roce 1950 i hrob IIN034, zjištěný až tehdy.

HROB IIN024 (1/1946)

TD: ---

PD: Plánek hrobových nálezů (*Borkovský 1949*, s. 69, obr. III).PK: Plány sign. 4/16-0210 (*Obr. 3/10*), sign. 4/27-0241 (*Obr. 3/11* a *Obr. 3/13*), sign. 4/21-0210 (*Obr. 3/12*) a sign. 4/5+5/4-0124 (*Obr. 3/14*).

N: Nedochovaly se a nejsou zapsány v přírůstkovém seznamu.

F-T: Č. neg. 6549 (*Obr. 3/50*).

A: Antropologický materiál se nedochoval.

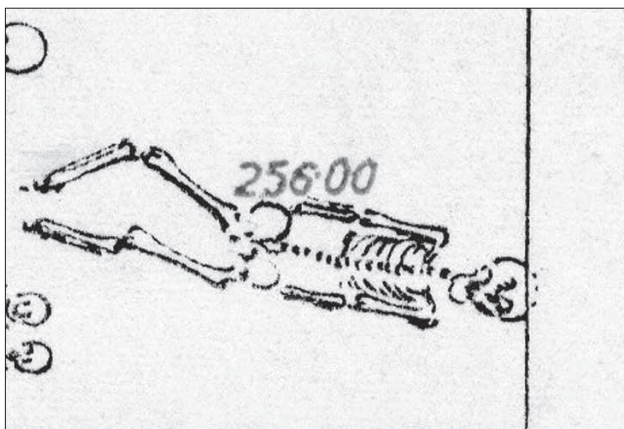
P: Jednalo se o kostru v obvyklé poloze na zádech s orientací hlavou k západu (*Obr. 4/31* a *Obr. 4/32*). Nohy byly mírně pokrčeny s koleny ohnutými směrem k jihu. Ruce ležely podél těla. Podle fotografie se kostra dochovala téměř v úplnosti a jednalo se o dospělého jedince. Hrobová výbava není známa. Na fotografii je zčásti patrna v partii za hlavou hrobová jáma, jejíž okraj půlkruhovitě obkružuje lebku. Na severní straně jsou zachyceny tři menší na výšku postavené kameny, které by mohly být pozůstatkem kamenného obložení. Ke kostře se vztahuje nivelační údaj 256.00 m n. m., povrch terénu (břidlové vrstvy?) v severozápadním rohu sondy činil 257,32 m n. m.

K: Hrob nemá stratigrafický vztah k jiným pohřbům. Uchování nálezů ze sezony 1946 je pravděpodobně pouze částečné. S tímto vrocením byly zapsány pouze dva soubory (př. č. **13072** a př. č. **13366**⁴⁶), při čemž druhý z nich podle vysokého čísla se značným odstupem.

Obr. 4/31: Praha – Hrad, Západní křídlo, jižně průjezdu mezi II. a IV. nádvořím. Hrob IIN024 na výřezu z fotografie 6549. Upravil autor.

Fig. 4/31: Prague Castle, West Wing, south of the passageway between the Second and Fourth Courtyards; grave IIN024 on a detail of photograph 6549; adjusted by the author.

Obr. 4/32: Praha – Hrad, Západní křídlo, jižně průjezdu mezi II. a IV. nádvořím. Hrob IIN024 na výřezu z plánu 4/10-0124. Upravil autor.

Fig. 4/32: Prague Castle, West Wing, south of the passageway between the Second and Fourth Courtyards; grave IIN024 on a detail of plan 4/10-0124; adjusted by the author.

⁴⁶ Př. č. **13072** – Severozápadní křídlo, východní část u jižní stěny průjezdu. Střepty a kosti z břidlové navážky ze sondy u dveří mezi zdívem. 25. VII. 1946 (Katalog 1); Př. č. **13366** – Severozápadní křídlo, vybouraný trakt, sondy u jižní stěny průjezdu, východní konec. Střepty z černého románského terénu. 28. VII. 1946. (Katalog 2).

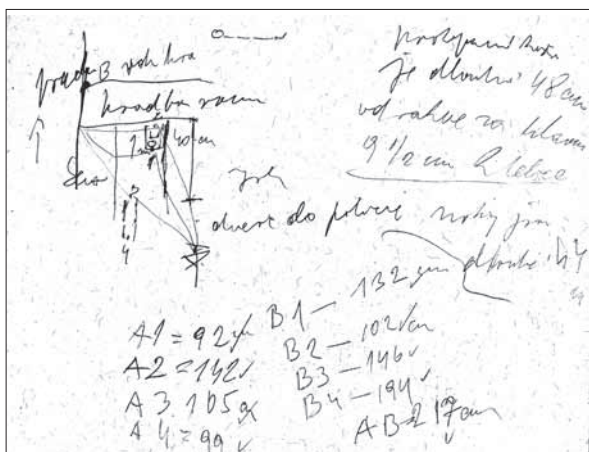
HROB IIN025 (2/1946)**TD:** ---**PD:** Plánek hrobových nálezů (*Borkovský 1949*, s. 69, obr. III).**PK:** Plány sign. 4/16-0210 (*Obr. 3/10*), sign. 4/27-0241 (*Obr. 3/11* a *Obr. 3/13*), sign. 4/21-0210 (*Obr. 3/12*) a sign. 4/5+5/4-0124 (*Obr. 3/14*).**N:** Nedochovaly se a nejsou zapsány v přírůstkovém seznamu.**F-T:** Č. neg. 6549 (*Obr. 3/50*).**A:** Antropologický materiál se nedochoval.**P:** Hrob je dokumentován pouze na plánech. Na fotografii č. 6549 (*Obr. 3/50*) je zachycen nezřetelně ve stínu při pravém okraji (*Obr. 4/33*). Nacházel se severně od předchozího hrobu IIN024. Jednalo se o kostru v obvyklé poloze na zádech, hlavou k západu. Nohy byly nataženy, ruce podél těla. Podle velikosti byl tento hrob dětský, na snímku patrná část kostry se dochovala v úplnosti. Hrobová výbava se neuvádí, informace o velikosti, podobě a úpravě hrobové jámy nejsou známy.**K:** Stratigrafický vztah k jinému hrobu není zaznamenán, i když je hrob IIN025 na plánu v těsném kontaktu s dalším dětským hrobem IIN026.**Obr. 4/33:** Praha – Hrad, Západní křídlo, jižně průjezdu mezi II. a IV. nádvořím. Hrob IIN025 na výřezu z fotografie 6549. Upravil autor.**Fig. 4/33:** Prague Castle, West Wing, south of the passageway between the Second and Fourth Courtyards; grave IIN025 on a detail of photograph 6549; adjusted by the author.

HROB IIN026 (3/1946)**TD:** ---**PD:** Plánek hrobových nálezů (*Borkovský 1949*, s. 69, obr. III).**PK:** Plány sign. 4/16-0210 (*Obr. 3/10*), sign. 4/27-0241 (*Obr. 3/11* a *Obr. 3/13*), sign. 4/21-0210 (*Obr. 3/12*) a sign. 4/5+5/4-0124 (*Obr. 3/14*).**N:** Nedochovaly se a nejsou zapsány v přírůstkovém seznamu.**F-T:** ---**A:** Antropologický materiál se nedochoval.**P:** Hrob je dokumentován pouze na plánech. Na fotografii č. 6549 (*Obr. 3/50*) není viditelný. Nacházel se u severního okraje sondy, v sousedství jižní stěny průjezdu. Z druhé strany těsně vedle a rovnoběžně ležela kostra hrobu IIN025. Jednalo se o kostru v obvyklé poloze na zádech, hlavou k západu. Nohy byly nataženy, ruce podél těla. Podle velikosti byl tento hrob dětský. Hrobová výbava se neuvádí, informace o velikosti, podobě a úpravě hrobové jámy nejsou známy.**K:** Stratigrafický vztah k jinému hrobu není zaznamenán, i když je hrob IIN025 na plánu v těsném kontaktu s dalším dětským hrobem IIN026.**HROB IIN027 (4/1946)****TD:** ---**PD:** Plánek hrobových nálezů (*Borkovský 1949*, s. 69, obr. III).**PK:** Plány sign. 4/16-0210 (*Obr. 3/10*), sign. 4/27-0241 (*Obr. 3/11* a *Obr. 3/13*), sign. 4/21-0210 (*Obr. 3/12*) a sign. 4/5+5/4-0124 (*Obr. 3/14*).**N:** Nedochovaly se a nejsou zapsány v přírůstkovém seznamu.**F-T:** ---**A:** Antropologický materiál se nedochoval.**P:** Hrob je dokumentován na plánech a představuje ho pouze lebka. Na snímku č. 6549 (*Obr. 3/50*) je v místě hrobu v pravém dolním rohu hluboký stín. V době odkryvu byla považována za součást hrobu. Situaci zachycenou na plánech (*Obr. 3/10* až *Obr. 3/14*) lze chápat i tak, že linie nakreslená východně od lebky představuje hranici sondy a zbylá kostra leží v té době nezkoumaném terénu. Pokud se jednalo o úplnější kosterní pozůstatky, ležely v obvyklé orientaci hlavou k západu. Další informace nejsou k dispozici. Hrobové nálezy se nezmiňují.**K:** Hrob nemá stratigrafický vztah k jiným pohřbům. Při výzkumu od roku 1950 zůstával po dlouhou dobu blok terénu východně od hrobu IIN027. Postupně byl rozkopáván/zkoumán v letech 1950, 1954 a 1955. Zbylá část hrobu IIN027 zjištěna/zdokumentována nebyla.

4. 5. STŘEDNÍ KŘÍDLO, ZŘIZOVÁNÍ PRŮCHODU MEZI II. A III. NÁDVOŘÍM, 13. 5. 1948 – 25. 5. 1948 (IVAN BORKOVSKÝ)

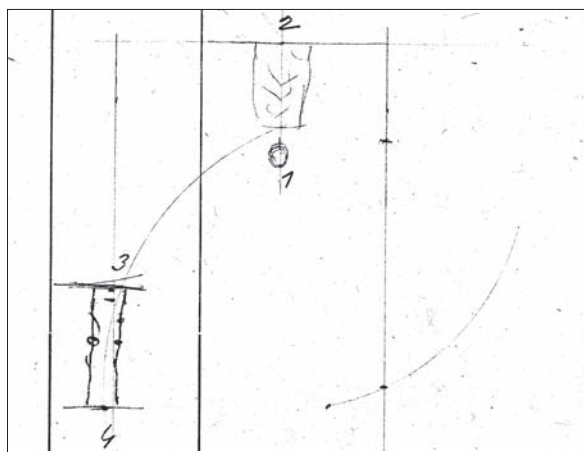
V květnu 1948 proběhla za ztížených podmínek archeologická sondáž při zřizování průchodu mezi II. a III. nádvořím, který probíhá po jižní straně staršího průjezdu, v němž byly hroby dokumentovány v roce 1929 (viz výše).⁴⁷ Základním záměrem výzkumu bylo blíže poznat románskou hradbu, event. starší valové opevnění (Borkovský 1949, s. 55-58; Borkovský 1962, s. 447-448; Borkovský 1969, s. 51-2). Informace o archeologických pracích můžeme čerpat z výkopového záznamu (*Deník 1946-48*), dochována je část nálezů. Výsledky výzkumu nebyly publikovány a terénní situace nevstoupila do souhrnných plánů či pojednání.⁴⁸

Terénní situaci lze zčásti rekonstruovat. Za účelem poznání základových poměrů románské hradby byla západně od ní hloubena sonda, v níž byla zjištěna poměrně jednoduchá stratigrafická situace (dochovaná skica profilu – *Obr. 3/06*, vložena do *Deníku 1946-48*). Celková hloubka sondy činila 360 cm, kde bylo zachyceno skalní podloží, tvořené břidlicí. Nasedala na něj asi 200 cm mocná „hnědá jílovitá navážka, opuka“, překrytá 10-25 cm silnou „vrstvou malty, opuka, bouračka“. Nasedala na ní další vrstva, charakterizovaná jako „opuka, hnědá jílovitá hlína se střepy 10. – 11. stol.“ silná 72 cm. V úrovni povrchu této vrstvy bylo zjištěno rozhraní základového a nadzemního zdiva románské hradby, jinak založeného až na skalním podloží. Stratigrafii uzavírala 88 cm mocná vrstva popsána jako „bouračka, cihly, malta“. Hrobové nálezy byly zjištěny ve spodní „hnědé jílovité navážce“. Bezpečně byly doloženy tři pohřby, jeden další je nejasný (*Obr. 4/01*). Polohu dvou z nich zachycuje náčrt na listu vloženém v deníku (*Deník 1946-48* – *Obr. 4/34*), zčásti čistopisně vyneseny na druhé straně téhož listu (*Obr. 4/35*).

Obr. 4/34: Praha – Hrad. Střední křídlo, průchod mezi II. a III. nádvořím. Náčrt terénní situace hrobů IIN28 a IIN30. Kreslil I. Borkovský.

Fig. 4/34: Prague Castle, Central Wing, passageway between the Second and Third Courtyards, field sketch of graves IIN28 and IIN30; drawn by I. Borkovský.

Obr. 4/35: Praha – Hrad. Střední křídlo, průchod mezi II. a III. nádvořím. Čistopis terénní situace hrobů IIN28 a IIN30. Kreslil I. Borkovský.

Fig. 4/35: Prague Castle, Central Wing, passageway between the Second and Third Courtyards, clean copy of the field situation of graves IIN28 and IIN30; drawn by I. Borkovský.

⁴⁷ Znalost o této akci je zčásti zamlžena existencí dvou výzkumů v těsném sousedství vedle sebe, tj. v průjezdu v roce 1929 a v průchodu v roce 1948. Zčásti je dána i chybným vrocením obou akcí (např. Borkovský 1969, s. 51) nebo jejich záměnou (např. Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000, s. 91).

⁴⁸ „Nový průchod ze 2. – na 3. nád. pokračování. Západní konec průchodu. Květen 1948 14. V. V průchodu (nově zřizovaném) ze III. na II. nádvoří byla zjištěna a stavební správou zaměřovaná a fotografována hradební románská zeď. ... Za západní strany hradby při jižní straně průchodu bylo po dlouhých tahanicích se stavební firmou rozhodnuto provést sondu (práce velmi pospíchaly ze všech stran bylo žádáno aby průchod byl co nejdříve hotov), aby se zjistilo složení terenu. Nemám pomocníka, který by dbal mých rozkazů a nařízení, čímž se tereny ničí a keramika sebrána z terenu se smíchává a pak jsou zkrášlovány fantasiemi, rymou a naříkaním“ (*Deník 1946-48*).

HROB IIN028 (1/1948)

TD: „14. V. 1948. ... Bylo zjištěno, že 187 cm od kamenného prahu dveří (nově zřízených v průchodu do policejní strážnice) je kostra v rakvi prokopána základy hradby, orientovaná hlavou k západu. Ve hloubce 90 cm od prahu se sokl základu hradby a výška terenu do kterého hradba byla stavěná. Nad coklem je ještě 20 cm hlíny tak že ten je schovaný v té hloubce pod povrchem terenu. Stavbou základu hradby byla kostra prokopána v panvi a v loktech. Byla v rakvi, rakev přikrytá prknem, dospělý člověk ... Prokopaná kostra hradbou je dlouhá 48 cm, od rakve za hlavou k lebce je 9 1/2 cm.“ „13. V. 1948.⁴⁹ ... Kostra prokopaná hradbou byla v rakvi orientovaná hlavou k Z nohy východu“ (Deník 1946-48).

PD: ---

PK: Řez terénní situací v jižní stěně výkopu/sondy – náčrt vložený v terénním deníku (Obr. 3/05), pro lepší srozumitelnost překreslený (Obr. 4/36), náčrt polohy hrobu (Obr. 4/34) a čistopis téže situace (Obr. 4/35).

N1: Př. č. 12700 – Nový průchod ze II. na III. nádvoří. Lebka vrchní kostry a ukázka dřevě z rakve, v níž kostra ležela. Lebka, dřevo rakve. 24. V. 1948. dř. č. 12702 (Katalog 1). Nedochováno.

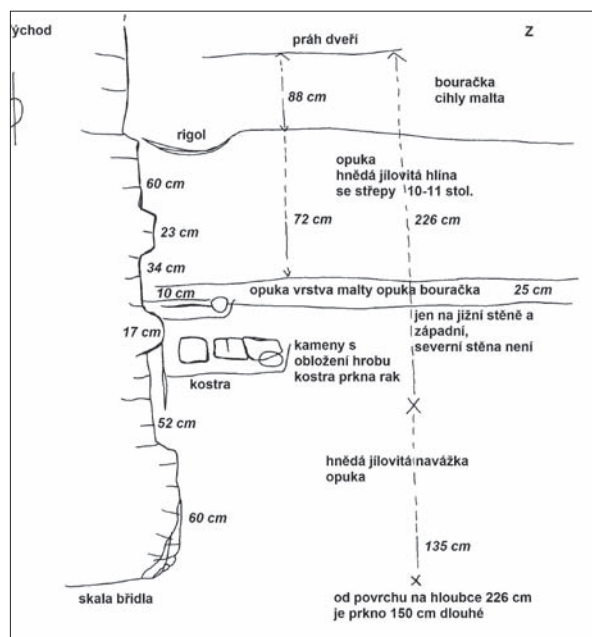
N3: Př. č. 12699 – Nový průchod ze II. na III. nádvoří. Sonda u západní stěny hradby. Střepty z navážky západně románské hradby z úrovně koster. Prostora mezi dvěma vrstvami koster, je asi 35 cm silná. Střepty. 24. V. 1948. dř. č. 12704 (Katalog 1); Př. č. 12703 – Průchod ze II. na III. nádvoří, sonda u západní stěny hradby. Střepty a lidské kosti nalezené v navážce nad vrstvou koster. Střepty, lidské kosti. 24. V. 1948. dř. č. 12705 (Katalog 1).

F-T: Č. neg. D5868 (Obr. 3/52), D5870 (Obr. 3/53).

A: Antropologický materiál se nedochoval.

P: Detailnější informace o tomto hrobu podává výkopový deník, skica řezu a dva náčrtů plánu jsou schematické. Kostra ležela v poloze na zádech, hlavou k západu (Obr. 4/37). Dochována byla pouze horní polovina skeletu. Hrobová výbava se neuvádí. Nebožtík byl pohřben v „rakvi“, jejíž detailnější podoba nebyla zaznamenána, jistě je jen překrytí dřevěnou deskou. O úpravě hrobové jámy také nebyly zaznamenány žádné informace.

K: Pro určení stáří hrobu je důležitá informace o jeho porušení základem románské hradby a také skutečnost, že překrývá nejméně jeden starší hrob (hrob IIN030).

Obr. 4/36: Praha – Hrad. Střední křídlo, průchod mezi II. a III. nádvořím. Překreslený řez terénní situací v jižní stěně průchodu. Vypracoval autor.

Fig. 4/36: Prague Castle, Central Wing, passageway between the Second and Third Courtyards, clean copy of the cross section in the south wall of the passageway; by the author.

Obr. 4/37: Praha – Hrad. Střední křídlo, průchod mezi II. a III. nádvořím. Hrob IIN028 na výřezu z fotografie D5868. Upravil autor.

Fig. 4/37: Prague Castle, Central Wing, passageway between the Second and Third Courtyards; grave IIN028 on a detail of photograph D5868; adjusted by the author.

⁴⁹ Správné datum je pravděpodobně 23. V. 1948, v deníku tento zápis následuje po záznamu ze 14. V. 1948 a předchází zápisu z 25. V. 1948.

HROB IIN029 (2/1948)

TD: „14. V. 1948 ... **Západně** od prokopené kostry ve hloubce 40 cm od povrchu předešle kostry jsou nohy kostry další orient Z-V, lebka je ještě ve stěně a patrně byla odstraněná již dříve betonovou zdi štoly, která zde probíhá od severu k jihu u záp stěny traktu. ... **Nohy prokopené kostry druhé jsou dlouhé 44 cm.**“ (Deník 1946-48)

PD: ---

PK: Náčrt polohy hrobu (Obr. 4/34) a čistopis téže situace (Obr. 4/35), vloženo v terénním deníku.

N1: Nedochovaly se a nejsou zapsány v přírůstkovém seznamu.

N3: Př. č. **12699** – *Nový průchod ze II. na III. nádvoří. Sonda u západní stěny hradby. Střepty z navážky západně románské hradby z úrovně koster. Prostora mezi dvěma vrstvami koster, je asi 35 cm silná. Střepty. 24. V. 1948. dř. č. 12704* (Katalog 1);

Př. č. **12703** – *Průchod ze II. na III. nádvoří, sonda u západní stěny hradby. Střepty a lidské kosti nalezené v navážce nad vrstvou koster. Střepty, lidské kosti. 24. V. 1948. dř. č. 12705* (Katalog 1).

F-T: Č. neg. D5870 (Obr. 3/53 a Obr. 4/38).

A: Antropologický materiál se nedochoval.

P: Výkopový deník podává jediné známé informace, další představují dva velmi schematické plány (Obr. 4/34 a Obr. 4/35). Kostra ležela v obvyklé orientaci s (nedochovanou) hlavou k západu, pravděpodobně na zádech. Nohy byly natažené (Obr. 4/38). Hrobová výbava se nezmiňuje, stejně jako chybí informace o podobě, úpravě a velikosti hrobové jámy.

K: ---

Obr. 4/38: Praha – Hrad. Střední křídlo, průchod mezi II. a III. nádvořím. Hrob IIN029 na výřezu z fotografie D5870. Upravil autor.

Fig. 4/38: Prague Castle, Central Wing, passageway between the Second and Third Courtyards; grave IIN029 on a detail of photograph D5870; adjusted by the author.

HROB IIN030 (3/1948)

TD: „13. (23?) V. 1948. ... Kostra prokopaná hradbou byla v rakvi orientovaná hlavou k Z nohy východu. Pod touto kostrou ve hloubce 30 cm je kostra další stejně prokopána hradbou. Kostry jsou pod vrstvou z malty. Kostra spodní byla obložena opukovými kameny v rakvi.“ (Deník 1946-48)

PD: ---

PK: Řez terénní situací v jižní stěně výkopu/sondy – náčrt vložený v terénním deníku (Obr. 3/06), pro lepší srozumitelnost překreslený (Obr. 4/36).

N1: Př. č. 12701 – Nový průchod ze II. na III. nádvoří. Pohřebiště u západní stěny hradby. Lebka spodní kostry. Lebka (rozdrčená). 24. V. 1948. dř. č. 12703 (Katalog 1).

N3: Př. č. 12699 – Nový průchod ze II. na III. nádvoří. Sonda u západní stěny hradby. Střeby z navážky západně románské hradby z úrovně koster. Prostora mezi dvěma vrstvami koster, je asi 35 cm silná. Střeby. 24. V. 1948. dř. č. 12704 (Katalog 1);

Př. č. 12703 – Průchod ze II. na III. nádvoří, sonda u západní stěny hradby. Střeby a lidské kosti nalezené v navážce nad vrstvou koster. Střeby, lidské kosti. 24. V. 1948. dř. č. 12705 (Katalog 1).

F-T: ---

A: Žena, 65+ let (Becker 2001, s. 26).

P: Informace o tomto hrobu podává pouze výkopový deník a řez (Obr. 3/06 a Obr. 4/36), kde je doplňující vysvětlivka „kameny s obložení hrobu, kostra, prkna rak⁴⁵⁰“. Kostra ležela v obvyklé poloze na zádech, hlavou k západu. Hrobová výbava se neuvádí. Skelet byl uložen v „rakvi“, jejíž detailnější popis chybí. Při úpravě hrobové jámy bylo použito obložení z opukových kamenů. Dolní končetiny byly zčásti odstraněny při zakládání románské hradby, míra tohoto poškození se však neuvádí.

K: Pro časové zařazení hrobu je podstatné poškození (prokopání) základem románské hradby a dále překrytí stejně poškozeným hrobem IIN028.

HROB IIN031 (4/1948)

TD: „14. V. 1948 ... U severní stěny sondy asi 15 cm ve výšce od noh kostry předešlé je vidět ve stěně prkno probíhající od západu k východu, naležící rakvi asi další kostry.“ (Deník 1946-48)

PD: ---

PK: Řez terénní situací v jižní stěně výkopu/sondy – náčrt vložený v terénním deníku (Obr. 3/06), pro lepší srozumitelnost překreslený (Obr. 4/36).

N1: Př. č. 12702 – Nový průchod ze II. na III. nádvoří. Zbytky prkna. 22. V. 1948. dř. č. 12707⁵¹ (Katalog 1). Určení: Abies/Pinus – 5 zl., Pinus – 7 zl., jehličnan – 28 zl. (Kočárová 2015).

N3: Př. č. 12699 – Nový průchod ze II. na III. nádvoří. Sonda u západní stěny hradby. Střeby z navážky západně románské hradby z úrovně koster. Prostora mezi dvěma vrstvami koster, je asi 35 cm silná. Střeby. 24. V. 1948. dř. č. 12704 (Katalog 1);

Př. č. 12703 – Průchod ze II. na III. nádvoří, sonda u západní stěny hradby. Střeby a lidské kosti nalezené v navážce nad vrstvou koster. Střeby, lidské kosti. 24. V. 1948. dř. č. 12705 (Katalog 1).

F-T: Č. neg. D5866 (Obr. 3/51).

A: Antropologický materiál nebyl zjištěn.

P: Zprávu o nálezů prkna v severní stěně sondy považujeme za hrob jen podmíněně. Kosterní pozůstatky nebyly objeveny, plocha směrem k severu nebyla zkoumána. Pro možnost, že se jednalo o hrob, svědčí přibližně stejná hloubka uložení. Jednoznačné rozhodnutí však není možné.

K: ---

K: Samotné hrobové nálezy neposkytují příliš informací s datovacím potenciálem ale poloha v rámci stratigrafie je vcelku jednoznačná. Románská hradba je v těchto místech založena do příkopu před valovým opevněním. Spodní „hnědá jílovitá navážka, opuka“ je zavážkou či splachem v tomto příkopu ještě z doby jeho funkce. Následující vrstva „malty, opuka, bouračka“ je stavební vrstvou k románské hradbě. Výše položená „opuka, hnědá jílovitá hlína se střeby 10. – 11. stol.“ je planýrkou, která vyrovnala terén do úrovně rozhraní mezi základovým a nadzemním zdívkem. Lze odhadnout, že většina materiálu z této vrstvy bude sekundárně přemístěna. Přítomnost lidských kostí v této vrstvě naznačuje možnost dlouhodobějšího pohřbívání

⁵⁰ Nutno doplnit na „rakve“.

⁵¹ Připsání nálezů tomuto hrobu vychází pouze z kombinace zprávy o nálezů a data jeho zapsání. Přesné určení zápisů v přírůstkovém seznamu postrádá.

(př. č. 12703⁵²). Pro pokus o přímé časové zařazení hrobů mohou být použity nálezy z horní části vrstvy, do níž byly pohřby uloženy („z úrovně koster“ – př. č. 12699⁵³). Vrstva sama by měla být ze stratigrafického hlediska starší. Situace hrobů mohla být složitější, jak naznačuje informace o nálezu jiného „prkna“ ve stratigraficky staré (?) situaci.⁵⁴

4. 6. II. NÁDVOŘÍ. SEVEROZÁPADNÍ KŘÍDLA PO OBOU STRANÁCH PRŮJEZDU SPOJUJÍCÍHO II. A IV. NÁDVOŘÍ, PŘILÉHAJÍCÍ ČÁST II. NÁDVOŘÍ, PLOŠNÝ ODKRYV, 5. 6. 1950 – 19. 12. 1952 (IVAN BORKOVSKÝ)

Časově i plošně nejrozsáhlejší akce uskutečněná v souvislosti s výzkumem hrobových nálezů na II. hradním nádvoří a přilehlých palácových křídlech. Tento výzkum navázal na nedokončenou zjišťovací sondáž v roce 1946 s cílem potvrdit hypotézu o existenci kostela P. Marie v těchto místech (*Borkovský 1948; 1949*). Kostel byl také již v roce 1950 skutečně objeven a následovalo rozvinutí výzkumu do plochy s cílem prozkoumat co největší část jeho okolí. Výzkum probíhal na 4 oddělených plochách (dvě v interiéru Západního, resp. Severozápadního křídla, dvě na II. nádvoří). Výzkum na těchto 4 plochách však probíhal nerovnoměrně, na některá místa se několikrát vracel. Deníkové zápisky však nejsou dostatečně jednoznačné, proto nejsou hroby označeny podle data odkryvu (nelze ho vždy přesně určit), ale po jednotlivých plochách. Kolísají také údaje o počtu hrobů zkoumaných na jednotlivých plochách.⁵⁵

K výzkumu z let 1950 – 1952 přiřazují ještě výsledky revizního zkoumání z let 1995 a 1996, které revidovalo starší dokumentaci a doplňovalo chybějící detaily. Pro posouzení hrobových nálezů je důležité, že nebyl zjištěn žádný pohřeb, který by nebyl odkryt již při výzkumu v letech 1950 – 1952. V některých případech však mohla být dokumentace obohacena o nové detaily. Ta je přiřazena k původním číslům hrobů. Označení hrobů však respektuje výsledky revizního výzkumu v tom smyslu, že doplňuje počet hrobů tam, kde se podařilo pohřeb odkrytý v letech 1950 – 1952 rozčlenit na více samostatných jednotek. S aktivitami v letech 1950 – 1952 souvisí také ojedinělé nálezy z let 1954 a 1955, které jsou známy jen díky zápisům v přírůstkových seznamech nálezů.

52 Př. č. 12703 – Průchod ze II. na III. nádvoří, sonda u západní stěny hradby. Střepty a lidské kosti nalezené v navážce nad vrstvou koster. Střepty, lidské kosti. 24. V. 1948. dř. č. 12705 (Katalog 1).

53 Př. č. 12699 – Nový průchod ze II. na III. nádvoří. Sonda u západní stěny hradby. Střepty z navážky západně románské hradby z úrovně koster. Prostora mezi dvěma vrstvami koster, je asi 35 cm silná. Střepty. 24. V. 1948. dř. č. 12704 (Katalog 1).

54 Nález prkna byl učiněn 25. V. 1948 („Od práhu ve hloubce 226 cm je prkno 150 cm dlouhé pod ním však není kostra.“) v hloubce asi 50-60 cm pod povrchem spodní „hnědé jílovité navážky“. Prkno bylo 150 cm dlouhé. Stejnou informaci přináší poznámka na náčrtu řezu terénem (*Obr. 3/05*). Za hrobový nález není považován, protože nebyl zjištěn antropologický materiál a ani I. Borkovský ho jako hrob neinterpretovat. Pro úplnost je třeba zmínit ještě keramické zlomky z „vrchní vrstvy“, jejichž výpovědní hodnota je kvůli neuzavřenosti souboru problematická (př. č. 12698 – *Nový průchod ze II. na III. nádvoří. Střepty z vrchní vrstvy, která se skládá z bouračky, tj. opukových kamenů. Sonda u západní stěny románské hradby. Zda všechny střepty pocházejí z této vrstvy, nelze říci. Střepty. 22. V. 1948. dř. č. 12706* (Katalog 1).

55) Např. v těsném prostoru mezi apsidou kostela a východní zdi Severozápadního křídla byly podle jednoho údaje zkoumány 3 hroby (*Deník 1950-51*), podle jiného 5 hrobů („Kolem apsidy bylo nalezeno 5 koster, a pak také lidské kosti volně ležící z hrobů porušených. Práce zde však byla narychlo provedená, a to již společně s dělníky od stavebního podniku, kteří pracovali na této malé prostoroře pneumatikovým kladivem“ – *Borkovský 1952*). Obdobně nejasný je údaj o množství koster pohřbených údajně ve více vrstvách na II. nádvoří východně od apsidy kostela („Za apsidou byly nalezeny 4 vrstvy koster, vrchní vrstva koster má obložení z opukových kamenů“ – *Borkovský 1950a*, s. 197; „Největší nakupení koster bylo zjištěno východně od apsidy a těsně u ní, kde byly čtyři vrstvy koster nad sebou. ... Mimo čtyři vrstvy koster bylo východně od apsidy v navážkách hřbitova nalezeno množství jednotlivě pohozených kostí z porušených hrobů, četné opukové kameny z obložení hrobů i kusy ztřeštěných prken, pod kterými nebo na kterých byly kostry pochovány. Neporušené kostry první vrstvy shora spočívaly 10-15 cm pod červenou spálenou vrstvou z požáru kostela“ – *Borkovský 1953*, s. 168) s jasnou zprávou o nálezu pouhých 8 koster na celé zkoumané ploše na II. nádvoří („Po obou stranách průjezdu na II. nádvoří bylo nalezeno 8 neporušených koster a více lidských kostí z porušených hrobů. Jižně od průjezdu bylo v černém hřbitovním terénu nalezeno 6 volně ležících esovitých bronzových záušnic pocházejících z rozrušených hrobů. Rovněž u západní stěny kostelíka u severní zdi průjezdu byla nalezena lidská kostra a u severní zdi kostelíka /tereziánská chodba/ lidské kosti a velká bronzová esovitá záušnice“ – *Borkovský 1950b*).

TD: „22. července – 26. července 1950. 26. 7. se mimo ostatních prací odstraňoval kanál u severní zdi průjezdu. V sondě u západní zdi kaple byla těsně u této zdi pod základním soklem nalezena **kostra** a dětská lebka. ... U západní zdi je **167 cm dlouhá kostra**. U levé ruky jsou kameny a kosti jiné kostry, položené více k jihu. ... Černá vrstva nad jílem u kostry je 53 cm silná. Kostra je orientována hlavou k západu. Mezi nohama kostry byly nalezeny 2 kusy malty. Malta po srovnání s maltou, která se nachází v západní zdi kaple, není jí podobná a pochází odněkud z jiné stavby. ... Je zde zachován terén, do kterého je stavěna kaple, terén je stejně vysoký jako sokl kaple. Je ho zachován jen úzký pruh. V tomto terénu se nacházejí střepy ... V tomto terénu se však vyskytují také lidské kosti, což nasvědčuje tomu, že tento terén byl prokopán hrobovými jamami, a také střepy se mohly dostat z povrchu do spodu, t. j. do terénu, ve kterém stál kostel. Nález kostry u západní stěny kaple nasvědčuje tomu, že zde v západní stěně nebyl vchod“
 „27. července – 4. srpna 1950. ... Čistila se **kostra** nalezená u západní zdi kaple. Při tom bylo zjištěno, že samotná dětská lebka byla zakopána u zdi kaple a že základy nepřerušily kostru“ (Deník 1946-52).

PD: ---

PK: Hrob je zachycen pouze na celkových plánech (Obr. 3/10 až Obr. 3/14, zvětšený výřez – Obr. 4/39) a na jednom řezu terénní situací (Obr. 3/17), zde pravděpodobně schematizované). Řez terénní situací západně od kostela P. Marie, pořízený v r. 1995 (Obr. 4/40 – Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000, s. 41, obr. 2/25).

N1: Nedochovaly se a nejsou zapsány v přírůstkovém seznamu.

N2: Př. č. **13143** (26. 7. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu. 2 kousky malty nalezené mezi nohama kostry těsně západně kostelíka (Katalog 2).

N3: Př. č. **13145** (25. – 26. 7. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu. Terén u západní zdi kostelíka, dokterého byl kostel založen. Terén od soklu až na jíl (na kostru). Střepy, lidské a zvířecí kosti (materiál důležitý pro datování vzniku kaple) (Katalog 2).

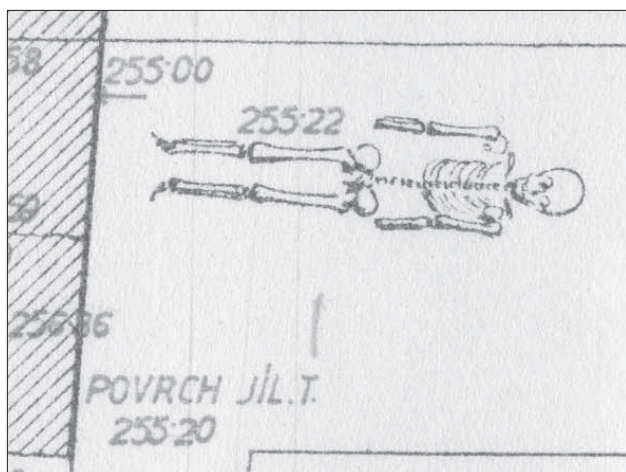
F-T: Č. neg. 6554 (Obr. 3/81), 6555 (Obr. 3/82).

A: Antropologický materiál se nedochoval. Podle fotografií dospělá osoba.

P: Jedná se o jediný úplně odhalený hrob na západní straně kostela (Obr. 4/39). Na fotografiích (Obr. 4/41) je patrná po pravé straně kostry přibližně rovná hrana hrobové jámy, nejspíše té její části, která se zahlubuje do skalního podloží (viz též Obr. 4/40 – kontext 143). K tomuto hrobu lze vztáhnout zaznamenané nivelační údaje – u nohou kostry (dno hrobové jámy?) úroveň 255,22 m n. m., „povrch jílovitého terénu“⁵⁶ má úroveň 255,20 m n. m. Nejsou patrné žádné detaily úpravy hrobové jámy či použití dřeva nebo kamene. Nebožtík byl pohřben v natažené poloze na zádech hlavou k západu a s rukama podél těla. Hrobové přídatky či nálezy ze zásypu se s výjimkou dvou fragmentů malty (př. č. **13143**) neuvádějí. Kosterní materiál byl vyzdvižen, protože na místě se nedochoval, ale je nezvěstný.

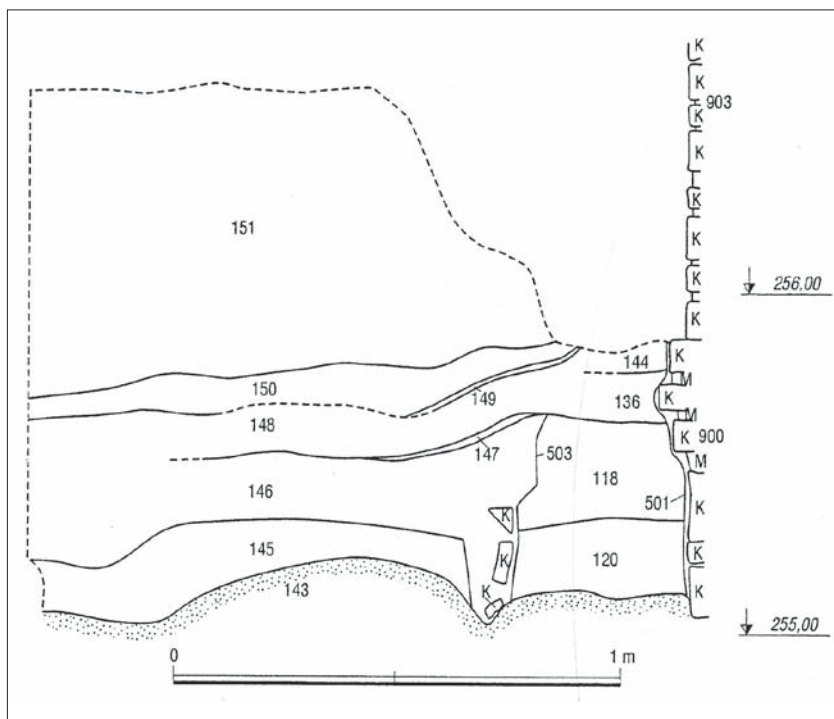
K: Dochovaný popis v deníku v kombinaci s terénními pozorováními z roku 1995 (Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000, s. 32-34, 41, 47, obr. 2/25) umožňuje rekonstrukci stratigrafické situace, i když z hrobu samotného se in situ nedochovalo nic (Obr. 4/40). Podloží je v těchto místech zvětralá skála (kontext 143), na němž je uložena vrstva zjílovatělé zvětralé navětralé podložní skály. Na něm je uložen původní půdní horizont (kontext 118), který je pravděpodobně zčásti totožný s „černou vrstvou nad jílem“ zmíněnou v deníkovém zápise. Uložení 120 a 118 mají dohromady mocnost 0,57 m, tedy téměř totožnou s údajem v deníku. Ještě výše se nacházejí hlinité uložení 136 a 144 o celkové mocnosti 0,24 m. Do nich teprve se zahlubuje vkop pro postavení mladší fáze kostela. Určit, z které úrovně byla zahlobena hrobová jáma pohřbu IIN032, není dnes možné. Nelze ani jednoznačně potvrdit, že hrobová jáma dokumentovaná na řezu v roce 1995 je skutečně hrobovou jamou hrobu IIN032. Přítomnost zlomků malty v zásypu dokládá, že hrob byl vyhlouben u zděné stavby. Na severní straně překrývá hrob IIN032 podle fotografie další kosterní pozůstatky (hrob IIN073), měl tedy by být stratigraficky mladší. Vztah k dalšímu hrobu (IIN033), který se nacházel východněji (tj. mezi hrobem IIN032 a západní zdí kostela) není zaznamenan.

⁵⁶ Nelze určit, zda se tím míní úroveň povrchu podloží – kontextu 143 (Obr. 4/40) nebo jeho navětralé povrchové části – kontext 120. Podle stavu z roku 1995 a nepravidelného povrchu je možné obojí. Kontext 143 má podle měření z roku 1995 úroveň 255,05 – 255,30 m n. m., kontext 120 v dochovaném úseku až úroveň 255,35 m n. m.

Obr. 4/39: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, západně od kostela P. Marie. Hrob IIN032 na výřezu z plánu 4/5+5/4-0124.

Fig. 4/39: Prague Castle, North-West Wing, west of St Mary's Church; grave IIN032 on a detail of plan 4/5+5/4-0124.

Obr. 4/40: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo. Řez dokumentovaný v r. 1995 u vnější strany západní stěny kostela. Podloží tečkovaně. Kreslil autor.

Fig. 4/40: Prague Castle, North-West Wing; cross section documented in 1995 on the outside of the western church wall; subsoil dotted; drawn by author.

Obr. 4/41: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, západně kostela P. Marie. Hrob IIN032 na výřezu z fotografie 6555. Upravil autor.

Fig. 4/41: Prague Castle, North-West Wing, west of St Mary's Church, grave IIN032 on a detail of photograph 6555; adjusted by the author.

HROB IIN033

TD: „22. července – 26. července 1950. 26. 7. se mimo ostatních prací odstraňoval kanál u severní zdi průjezdu. V sondě u západní zdi kaple byla těsně u této zdi pod základním soklem nalezena kostra a **dětská lebka**. ... V tomto terénu se nacházejí střepy ... V tomto terénu se však vyskytují také lidské kosti, což nasvědčuje tomu, že tento terén byl prokopán hrobovými jamami, a také střepy se mohly dostat z povrchu do spodu, t.j. do terénu, ve kterém stál kostel.“

„27. července – 4. srpna 1950. ... Čistila se kostra nalezená u západní zdi kaple. Při tom bylo zjištěno, že **samotná dětská lebka** byla zakopána u zdi kaple a že základy nepřerušily kostru“ (Deník 1946-52).

PD: ---

PK: ---

N1: Př. č. **13144** (27. 7. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu. Střep a lebeční kosti nalezené u kostry (kosti lebky dítěte, u záp. zdi kaple) u západní zdi kostelíka P. Marie pod terénem, do kterého byl kostelík postaven (založen) (Katalog 2). Platí pro kosti lebky.

N2: Př. č. **13144** (27. 7. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu. Střep a lebeční kosti nalezené u kostry (kosti lebky dítěte, u záp. zdi kaple) u západní zdi kostelíka P. Marie pod terénem, do kterého byl kostelík postaven (založen) (Katalog 2). Platí pro keramiku.

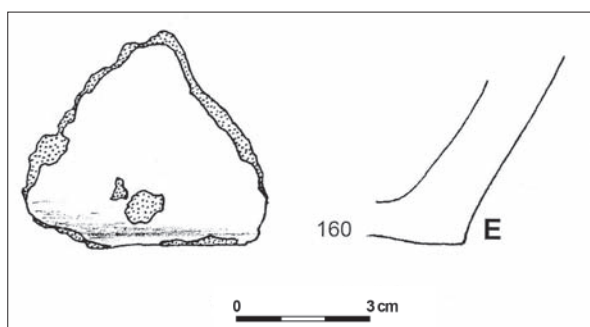
1. Keramický zlomek ode dna, skupina „kalichovitá“ (Obr. 4/42).

F-T: ---

A: Žena, věk 8 +/- 1 rok (Becker 2000, s. 303-304).

P: Vyčlenění tohoto nálezu jako samostatného hrobu může být předmětem diskuse. Známé je pouze to, že se u západní zdi mladší fáze kostela P. Marie našla ojedinělá lidská lebka. Její vztah k hrobu IIN032 není zcela jasný – nabízejí se dvě možnosti: zbytek samostatného hrobu narušený hrobem IIN032 nebo nález ze zásypu hrobu IIN032. Pravděpodobnější je zřejmě druhá možnost, protože pruh terénu mezi hrobem IIN032 a zdí kostela je jen asi 0,4 m široký. Při obvyklé orientaci hrobu hlavou k západu by musel být zdí kostela narušen, což I. Borkovský v deníkovém zápise vyloučil.

K: Jedná se tedy o stopu hrobu stratigraficky staršího než hrob IIN032, ale o jeho bližší podobě a výbavě nelze uvést nic dalšího. Keramický fragment zmíněný s nálezem kosterních pozůstatků nebyl nalezen.

Obr. 4/42: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo. Hrob IIN033, keramický zlomek ze zásypu (př. č. 13144); kresbila V. Uramová.

Fig. 4/42: Prague Castle, North-West Wing, grave IIN033, ceramic fragment from the backfill (accession No. 13144); drawn by V. Uramová.

TD: „12. září 1950. Jižně průjezdu II. nádvoří byly nalezeny kostry. Černý kulturní terén, ve kterém byly kostry, byl 67-112 cm pod povrchem dlažby. Původní byl ve hloubce 112 cm. Vrstva byla 30-40 cm silná, obsahovala střepy a zvířecí kosti, ležela na rostlém terénu. Těsně u zdi traktu a těsně u jižního průjezdu na II. nádvoří byla ve hloubce 20 cm opukovou zdi prokopaná dlažba, a, jak se zdá, byla to cesta od severozápadu od cesty, která je již ve hluboké sondě u vrat traktu.

Nad dlažbou bylo nalezeno 6 (dospělých i dětských) koster⁵⁷, některé byly přelaty kabelem. **Jedna byla prokopána (východ.) zdi traktu.** Na povrchu černého terénu byla od ohně načervenalá půda, a byla tu jakoby hnízda. Na východ od těchto koster byly terény prokopány kabelem, vodovodem a tereziánskou kanalisací, která jde napříč sondou k jihozápadu dovnitř traktu. Jižně od průjezdu byl černý terén jen 30-40 cm silný. U koster, těsně u zdi traktu, byly nalezeny v černé navážce volně ležící esovité záušnice z poškozených koster. Jinak byly kostry nataženy hlavou k západu, nohama k východu, byly v rakvích (tři), neboť u koster byly nalezeny stopy po dřevě. Ihned pod kostrami, těsně u zdi těsně u zdi traktu, byla dlažba, která nepokračovala dále k východu. Tam se nacházel ihned rostlý jíl. Kostry byly dospělé i dětské...

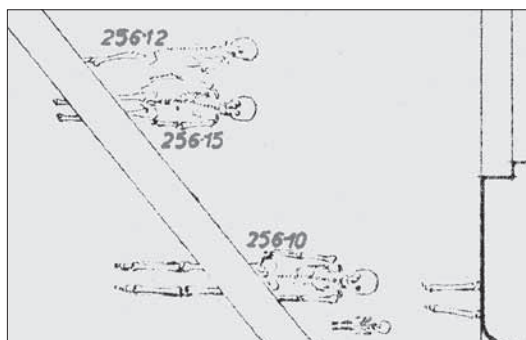
26. září 1950 ... Po levé straně průjezdu na II. nádvoří byly odstraněny kostry; 8 cm pod kostrami se nachází hnědá, popelovitá, 1 cm silná vrstva, která pochází z doby, kdy kostel hořel. To znamená, že kostry jsou ještě mladší, neboť se zde pohřbívalo ještě po požáru kostela. Střepy jsou mezi kostrami a nad nimi. Kostry neprokopávají hnědý terén, t. zn. že terén zde byl výše“ (Deník 1946-52).

PD: ---

PK: Hrob je zachycen na celkových plánech (Obr. 3/10 až Obr. 3/14), výřez z finálního celkového plánu z 10. 10. 1950 (Obr. 4/43).

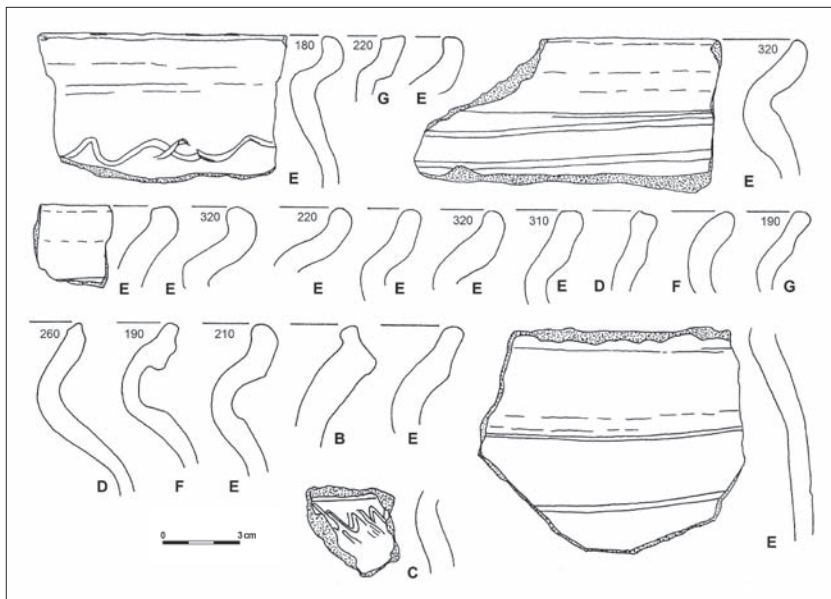
N1: Př. č. 13119 (7. 7. 1950) – II. nádvoří, jižně průjezdu z II. na IV. nádvoří. Po levé (jižní) straně průjezdu kostra porušená základy tereziánského traktu sz. křídla (v rohu). Střepy (Katalog 2). Antropologický materiál.

N2: Př. č. 13119 (7. 7. 1950) – II. nádvoří, jižně průjezdu z II. na IV. nádvoří. Po levé (jižní) straně průjezdu kostra porušená základy tereziánského traktu sz. křídla (v rohu). Střepy (Katalog 2).

Obr. 4/43: Praha – Hrad, II. nádvoří. Hroby IIN034 až IIN038 na výřezu z plánu 4/5+5/4-0124. Poloha hrobů je zčásti schematizovaná a nesouhlasí se stavem, dokumentovaným na fotografiích. Upravil autor.

Fig. 4/43: Prague Castle, Second Courtyard, graves IIN034 to IIN038 on a detail of plan 4/5+5/4-0124; the position of the graves is partially schematized and does not correspond to the photographs; adjusted by the author.

Obr. 4/44: Praha – Hrad, II. nádvoří. Hrob IIN034, keramické zlomky ze zásypu (př. č. 13119). Kreslil Š. Dančo a autor.

Fig. 4/44: Prague Castle, Second Courtyard, grave IIN034; ceramic fragments from the backfill (accession No. 13119); drawn by Š. Dančo and the author.

⁵⁷ Všechna dochovaná dokumentace jednoznačně ukazuje, že hrobů bylo na této ploše v roce 1950 zkoumáno pouze pět. Šestý byl zjištěn až v roce 1954 (hrob IIN065). Vysvětlit tento rozpor neumíme. Teoreticky je možné, že šestý hrob mohl být v roce 1950 zjištěn, ale z neznámých důvodů nebyl zaznamenán do dokumentace a ani vyfotografován.

1. 160 keramických zlomků; z toho skupina „H2“ 12 ks; „HK“ 28 ks; „J“ 1 ks; „JK“ 18 ks; „kalichovitá“ 89 ks; „tuha“ 1 ks; „zduřelá“ 11 ks. (Obr. 4/44).

N3: Př. č. **13120** (VIII. 1950) – II. nádvoří, jižně průjezdu z II. na IV. nádvoří. Střeby a kosti z černé vrstvy, ve které jsou kostry. Černá vrstva na rostlém terénu, terén hřbitova. Střeby, kosti (Katalog 2).

Př. č. **13121** (VIII. 1950) – II. nádvoří, jižně průjezdu z II. na IV. nádvoří, sonda u východ. stěny křídla. 3 záušnice volně ležící v černém terénu pod horní vrstvou koster. Zlomky šhniého dřeva z rakve. Polovina hliněného korálu. 3 bronz. esov. záušnic, polovina korálu, zbytky rakve (Katalog 2).

Př. č. **13122** (VIII. 1950) – II. nádvoří, jižně průjezdu z II. na IV. nádvoří. Střeby, kosti a jiné předměty z jižní strany průjezdu těsně u východ. strany traktu, nad kostrou a i mezi kostrami a také z dlážděné cesty. Střeby, kosti (Katalog 2).

Př. č. **13123** (28. 9. 1950) – II. nádvoří, jižně průjezdu z II. na IV. nádvoří. Střeby z černé navážky pod kostrami jižně průjezdu nad hnědou vrstvou. Kostí a želez. tyčinka ve 2 zlomcích. Střeby, kosti, 1 želez. předmět (Katalog 2).

Př. č. **13141** (28. 9. 1950) – II. nádvoří, část jižně průjezdu, těsně u průjezdu z II. na IV. nádvoří. Střeby a kosti nalezené pod kostrami. Černý terén až na jíl, 30 cm silný. Střeby, kosti (Katalog 2).

F-T: Č. neg. 6552 (Obr. 3/79), 6553 (Obr. 3/80), D6535 (Obr. 3/100), D6536 (Obr. 3/101).

A: Antropologický materiál se nedochoval. Podle fotografií dospělá osoba.

P: Hrob je poprvé zaznamenán na plánu, zachycujícím stav výzkumu k 17. 7. 1950 (Obr. 3/10), ale nejstarší deníkový záznam je až z 12. září 1950. Zachycen je také na všech dalších plánech výzkumu (Obr. 3/11 až Obr. 3/14), ovšem již ve změněné (chybné!) podobě.⁵⁸ O situaci nejlépe informují fotografie (Obr. 4/45). Podle nich byly z kostry objeveny dolní končetiny, pánev a část kostí rukou.⁵⁹ Zbytek byl odstraněn při stavbě Severozápadního křídla. Kostra byla pohřbena v obvyklé orientaci (tj. hlavou k západu), v natažené poloze s rukama podél těla. Pravá noha byla mírně pokrčena (Obr. 3/80). U konce dolních končetin je zachycena skupina tří kamenů, kterou můžeme považovat za zbytek obložení. Podle fotografií nelze určit, zda se k tomuto hrobu vztahuje zmínka o stopách dřeva. Na plánu ze 17. 7. 1950 je zaznamenán relativní nivelační údaj („98,2“), který lze vzájemným srovnáním údajů převést na hodnotu 256,25 m n. m. O hrobové výbavě nejsou žádné záznamy.

Při výzkumu hrobu byl shromážděn soubor zlomků keramiky, který však není jednoznačně určen jako výplň hrobové jámy (př. č. **13119**).

K: Na základě deníkových záznamů je možné zčásti rekonstruovat stratigrafickou situaci. Hrob se nacházel v „černém kulturním terénu“, a vrstva byla „30 – 40 cm silná, obsahovala střeby a zvířecí kosti, ležela na rostlém terénu“. Tento údaj byl později zpřesněn tak, že pod černou vrstvou se nacházela dlažba, ležící na rostlém terénu. Lze předpokládat, že soubor př. č. **13119** pochází z této vrstvy. Pod kostrami byla také zjištěna 1 cm silná hnědá popelovitá vrstvička. Vztah této vrstvy k dlažbě nebyl zaznamenán. Fotografie dále ukazují, že „černý kulturní terén“ byl překryt další světlejší (?) a kamenitější vrstvou, shora uzavřenou dlažbou nádvoří s podkladem. Vrstva s kostrami se měla nacházet v hloubce 67 – 112 cm, jiný údaj nebyl zachycen.

Hrob IIN034 nemá stratigrafický vztah k žádnému sousednímu hrobu.

Obr. 4/45: Praha – Hrad, II. nádvoří. Hrob IIN034 na výřezu z fotografie 6552. Upravil autor.

Fig. 4/45: Prague Castle, Second Courtyard, grave IIN034 on a detail of photograph 6552; adjusted by the author.

⁵⁸ Nejstarší plán (Obr. 3/10) zachycuje dolní končetiny a pánev, což odpovídá situaci na fotografiích. Ostatní plány zaznamenávají již jen dolní končetiny od kolen dolů.

⁵⁹ V rohu sondy, severně od kostry fotografie zaznamenávají nezřetelně lebeční kosti, na něž však nenavazují žádné další kosterní pozůstatky. Snad se jednalo o ojedinělý nález v rámci kulturní vrstvy. Na časově mladších snímcích (D6535 – Obr. 3/100, D6536 – Obr. 3/101) jsou zachyceny u pokrčené pravé nohy dvě dlouhé kosti. Za součást hrobu je nepovažujeme, protože na časově starších snímcích (6552 – Obr. 3/79, 6553 – Obr. 3/80), které dokumentují sondu v ještě plošně menším stavu (stejně jako plán ze 11. 7. 1950 – Obr. 3/10), se tyto kosti nenacházejí.

TD: „12. září 1950. Jižně průjezdu II. nádvoří byly nalezeny kostry. Černý kulturní terén, ve kterém byly kostry, byl 67-112 cm pod povrchem dlažby. Původní byl ve hloubce 112 cm. Vrstva byla 30-40 cm silná, obsahovala střepy a zvířecí kosti, ležela na rostlém terénu. Těsně u zdi traktu a těsně u jižního průjezdu na II. nádvoří byla ve hloubce 20 cm opukovou zdi prokopaná dlažba, a, jak se zdá, byla to cesta od severozápadu od cesty, která je již ve hluboké sondě u vrat traktu.

Nad dlažbou bylo nalezeno 6 (dospělých i dětských) koster, některé byly přeřaty kabelem. Jedna byla prokopána (východ.) zdi traktu. Na povrchu černého terénu byla od ohně načervenalá půda, a byla tu jakoby hnízda. Na východ od těchto koster byly terény prokopány kabelem, vodovodem a tereziánskou kanalisací, která jde napříč sondou k jihozápadu dovnitř traktu. Jižně od průjezdu byl černý terén jen 30-40 cm silný. U koster, těsně u zdi traktu, byly nalezeny v černé navážce volně ležící esovitě záušnice z poškozených koster. Jinak byly kostry nataženy hlavou k západu, nohama k východu, byly v rakvích (tři), neboť u koster byly nalezeny stopy po dřevě. Ihned pod kostrami, těsně u zdi těsně u zdi traktu, byla dlažba, která nepokračovala dále k východu. Tam se nacházel ihned rostlý jíl. Kostry byly dospělé i dětské...

26. září 1950 ... Po levé straně průjezdu na II. nádvoří byly odstraněny kostry; 8 cm pod kostrami se nachází hnědá, popelovitá, 1 cm silná vrstva, která pochází z doby, kdy kostel hořel. To znamená, že kostry jsou ještě mladší, neboť se zde pohřbívalo ještě po požáru kostela. Střepy jsou mezi kostrami a nad nimi. Kostry neprokopávají hnědý terén, t. zn. že terén zde byl výše“ (Deník 1946-52).

PD: ---

PK: Hrob je zachycen v celkových plánech (Obr. 3/10 až Obr. 3/14), výřez z finálního celkového plánu z 10. 10. 1950 (Obr. 4/43).

N3: Př. č. 13120 (VIII. 1950) – II. nádvoří, jižně průjezdu z II. na IV. nádvoří. Střepy a kosti z černé vrstvy, ve které jsou kostry. Černá vrstva na rostlém terénu, terén hřbitova. Střepy, kosti (Katalog 2).

Př. č. 13121 (VIII. 1950) – II. nádvoří, jižně průjezdu z II. na IV. nádvoří, sonda u východ. stěny křídla. 3 záušnice volně ležící v černém terénu pod horní vrstvou koster. Zlomky shněho dřeva z rakve. Polovina hliněného korálu. 3 bronz. esov. záušnic, polovina korálu, zbytky rakve (Katalog 2).

Př. č. 13122 (VIII. 1950) – II. nádvoří, jižně průjezdu z II. na IV. nádvoří. Střepy, kosti a jiné předměty z jižní strany průjezdu těsně u východ. strany traktu, nad kostrou a i mezi kostrami a také z dlážděné cesty. Střepy, kosti (Katalog 2).

Př. č. 13123 (28. 9. 1950) – II. nádvoří, jižně průjezdu z II. na IV. nádvoří. Střepy z černé navážky pod kostrami jižně průjezdu nad hnědou vrstvou. Kosti a želez. tyčinka ve 2 zlomcích. Střepy, kosti, 1 želez. předmět (Katalog 2).

Př. č. 13141 (28. 9. 1950) – II. nádvoří, část jižně průjezdu, těsně u průjezdu z II. na IV. nádvoří. Střepy a kosti nalezené pod kostrami. Černý terén až na jíl, 30 cm silný. Střepy, kosti (Katalog 2).

F-T: Č. neg. 6552 (Obr. 3/79), 6553 (Obr. 3/80), D6535 (Obr. 3/100), D6536 (Obr. 3/101).

A: Antropologický materiál se nedochoval. Podle fotografií dítě.

P: Hrob se nacházel u severního okraje sondy, východně od předchozího hrobu.⁶⁰ Jeho stratigrafické a hloubkové údaje jsou stejné jako v případě předchozího hrobu (IIN034). Nivelační údaj k tomuto hrobu není k dispozici, podle fotografií mohl být uložen nepatrně mělčeji než hrob IIN034. O velikosti a úpravě hrobové jámy nejsou zaznamenány žádné údaje. Fotografie (zejména č. 6553 – Obr. 3/80) ukazuje překrytí pravé strany kosterních pozůstatků v oblasti pánve a dolních končetin dvěma kameny, z nichž jeden byl plochý (zbytek opukového obložení?). Podle fotografií nelze určit, zda se k tomuto hrobu vztahuje zmínka o stopách dřeva. Spodní část dolních končetin byla odstraněna průkopem pro kabel, krytým cihlami.

Kosterní pozůstatky byly narušeny, zejména lebka (Obr. 4/46). Zcela chyběla levá polovina pánve a levá dolní končetina. Kostra byla pohřbena v obvyklé natažené poloze, hlavou k západu, s rukama podél těla. O hrobové výbavě nejsou žádné záznamy.

K: Hrob nemá stratigrafický vztah k žádnému sousednímu hrobu.

Obr. 4/46: Praha – Hrad, II. nádvoří. Hrob IIN035 na výřezu z fotografie 6553. Upravil autor.

Fig. 4/46: Prague Castle, Second Courtyard, grave IIN035 on a detail of photograph 6553; adjusted by the author.

⁶⁰ Správný vztah mezi hroby a velikost hrobu IIN035 je zaznamenán (podle srovnání s fotografiemi) jen na plánu ze 17. 7. 1950 (Obr. 3/10). Na ostatních je poloha hrobu posunuta a kosterní pozůstatky zaznamenány jen schematicky a ve zmenšené podobě.

TD: „12. září 1950. Jižně průjezdu II. nádvoří byly nalezeny kostry. Černý kulturní terén, ve kterém byly kostry, byl 67-112 cm pod povrchem dlažby. Původní byl ve hloubce 112 cm. Vrstva byla 30-40 cm silná, obsahovala střepy a zvířecí kosti, ležela na rostlém terénu. Těsně u zdi traktu a těsně u jižního průjezdu na II. nádvoří byla ve hloubce 20 cm opukovou zdi prokopaná dlažba, a, jak se zdá, byla to cesta od severozápadu od cesty, která je již ve hluboké sondě u vrat traktu.

Nad dlažbou bylo nalezeno 6 (dospělých i dětských) koster, některé byly přefaty kabelem. Jedna byla prokopána (východ.) zdi traktu. Na povrchu černého terénu byla od ohně načervenalá půda, a byla tu jakoby hnízda. Na východ od těchto koster byly terény prokopány kabelem, vodovodem a tereziánskou kanalisací, která jde napříč sondou k jihozápadu dovnitř traktu. Jižně od průjezdu byl černý terén jen 30-40 cm silný. U koster, těsně u zdi traktu, byly nalezeny v černé navázce volně ležící esovitě záušnice z poškozených koster. Jinak byly kostry nataženy hlavou k západu, nohama k východu, byly v rakvích (tři), neboť u koster byly nalezeny stopy po dřevě. Ihned pod kostrami, těsně u zdi těsně u zdi traktu, byla dlažba, která nepokračovala dále k východu. Tam se nacházel ihned rostlý jíl. Kostry byly dospělé i dětské...

26. září 1950 ... Po levé straně průjezdu na II. nádvoří byly odstraněny kostry; 8 cm pod kostrami se nachází hnědá, popelovitá, 1 cm silná vrstva, která pochází z doby, kdy kostel hořel. To znamená, že kostry jsou ještě mladší, neboť se zde pohřbívalo ještě po požáru kostela. Střepy jsou mezi kostrami a nad nimi. Kostry neprokopávají hnědý terén, t. zn. že terén zde byl výše“ (Deník 1946-52).

PD: ---

PK: Hrob je zachycen pouze na celkových plánech (Obr. 3/10 až Obr. 3/14), výřez z finálního celkového plánu z 10. 10. 1950 (Obr. 4/43).

N3: Př. č. 13120 (VIII. 1950) – II. nádvoří, jižně průjezdu z II. na IV. nádvoří. Střepy a kosti z černé vrstvy, ve které jsou kostry. Černá vrstva na rostlém terénu, terén hřbitova. Střepy, kosti (Katalog 2).

Př. č. 13121 (VIII. 1950) – II. nádvoří, jižně průjezdu z II. na IV. nádvoří, sonda u východ. stěny křídla. 3 záušnice volně ležící v černém terénu pod horní vrstvou koster. Zlomky shněho dřeva z rakve. Polovina hliněného korálu. 3 bronz. esov. záušnic, polovina korálu, zbytky rakve (Katalog 2).

Př. č. 13122 (VIII. 1950) – II. nádvoří, jižně průjezdu z II. na IV. nádvoří. Střepy, kosti a jiné předměty z jižní strany průjezdu těsně u východ. strany traktu, nad kostrou a i mezi kostrami a také z dlážděné cesty. Střepy, kosti (Katalog 2).

Př. č. 13123 (28. 9. 1950) – II. nádvoří, jižně průjezdu z II. na IV. nádvoří. Střepy z černé navázky pod kostrami jižně průjezdu nad hnědou vrstvou. Kostí a želez. tyčinka ve 2 zlomcích. Střepy, kosti, 1 želez. předmět (Katalog 2).

Př. č. 13141 (28. 9. 1950) – II. nádvoří, část jižně průjezdu, těsně u průjezdu z II. na IV. nádvoří. Střepy a kosti nalezené pod kostrami. Černý terén až na jíl, 30 cm silný. Střepy, kosti (Katalog 2).

F-T: Č. neg. 6552 (Obr. 3/79), 6553 (Obr. 3/80), D6535 (Obr. 3/100), D6536 (Obr. 3/101).

A: Antropologický materiál se nedochoval. Podle fotografií dospělá osoba.

P: Hrob se nacházel u severního okraje sondy, ale jižně od hrobu IIN035. Jeho stratigrafické a hloubkové údaje jsou stejné jako v případě předchozího hrobu (IIN035) s výjimkou vztahu ke starší níže položené dlažbě, která, jak se podle fotografií zdá, pod hrob nepokračovala. U hrobu je dochován nivelační údaj (256,10 m n. m.), a to u jižního okraje v oblasti pánve (na plánu stavu výzkumu z 10. 10. 1950 (Obr. 3/14), na plánu s datem 19. 9. 1950 je měřený bod umístěn u lebky – Obr. 3/13). O velikosti a úpravě hrobové jámy nejsou zaznamenány žádné údaje. Podle fotografií se u hlavy (na jižní straně nacházel rozměrný opukový blok postavený na výšku, snad součást obložení (Obr. 4/47). Podle fotografií nelze určit, zda se k tomuto hrobu vztahuje zmínka o stopách dřeva. Nebožtík byl uložen v obvyklé poloze (tj. natažený na zádech hlavou k západu a s rukama podél těla). Hrob byl porušen výkopem pro kabel, který ho přefal v oblasti pánve a horní části stehenních kostí. Podle fotografií se zdá, že hrob zachycený v konečné podobě (tj. na plánech, zachycujících stav k 10. 10. 1950 – Obr. 3/12), je zakreslen ve schematizované podobě, tj. v zachovalejším stavu, než byl odhalen. Na fotografiích zřetelně chybí celá pravá stehenní kost a větší část pravé paže. Podle průběhu výkopu pro kabel musela chybět také celá pánev. O hrobové výbavě nejsou k dispozici žádné informace.

K: Hrob nemá stratigrafický vztah k žádnému dalšímu hrobu, i když mezera mezi hroby IIN036 a IIN035 musela být velmi malá.

Obr. 4/47: Praha – Hrad, II. nádvoří. Hrob IIN036 na výřezu z fotografie D6535. Upravil autor.

Fig. 4/47: Prague Castle, Second Courtyard, grave IIN036 on a detail of photograph D6535; adjusted by the author.

HROB IIN037 (KOSTRA Č. 2)⁶¹

TD: „12. září 1950. Jižně průjezdu II. nádvoří byly nalezeny kostry. Černý kulturní terén, ve kterém byly kostry, byl 67-112 cm pod povrchem dlažby. Původní byl ve hloubce 112 cm. Vrstva byla 30-40 cm silná, obsahovala střepy a zvířecí kosti, ležela na rostlém terénu. Těsně u zdi traktu a těsně u jižního průjezdu na II. nádvoří byla ve hloubce 20 cm opukovou zdi prokopaná dlažba, a, jak se zdá, byla to cesta od severozápadu od cesty, která je již ve hluboké sondě u vrat traktu.

Nad dlažbou bylo nalezeno 6 (dospělých i dětských) koster, některé byly přefaty kabelem. Jedna byla prokopána (východ.) zdi traktu. Na povrchu černého terénu byla od ohně načervenalá půda, a byla tu jakoby hnízda. Na východ od těchto koster byly terény prokopány kabelem, vodovodem a tereziánskou kanalisací, která jde napříč sondou k jihozápadu dovnitř traktu. Jižně od průjezdu byl černý terén jen 30-40 cm silný. U koster, těsně u zdi traktu, byly nalezeny v černé navážce volně ležící esovité záušnice z poškozených koster. Jinak byly kostry nataženy hlavou k západu, nohama k východu, byly v rakvích (tři), neboť u koster byly nalezeny stopy po dřevě. Ihned pod kostrami, těsně u zdi těsně u zdi traktu, byla dlažba, která nepokračovala dále k východu. Tam se nacházel ihned rostlý jíl. Kostry byly dospělé i dětské...

26. září 1950 ... Po levé straně průjezdu na II. nádvoří byly odstraněny kostry; 8 cm pod kostrami se nachází hnědá, popelovitá, 1 cm silná vrstva, která pochází z doby, kdy kostel hořel. To znamená, že kostry jsou ještě mladší, neboť se zde pohřbívalo ještě po požáru kostela. Střepy jsou mezi kostrami a nad nimi. Kostry neprokopávají hnědý terén, t. zn. že terén zde byl výše“ (Deník 1946-52).

PD: ---

PK: Hrob je zachycen pouze na celkových plánech (Obr. 3/10 až Obr. 3/14), výřez z finálního celkového plánu z 10. 10. 1950 (Obr. 4/43).

N3: Př. č. 13120 (VIII. 1950) – II. nádvoří, jižně průjezdu z II. na IV. nádvoří. Střepy a kosti z černé vrstvy, ve které jsou kostry. Černá vrstva na rostlém terénu, terén hřbitova. Střepy, kosti (Katalog 2).

Př. č. 13121 (VIII. 1950) – II. nádvoří, jižně průjezdu z II. na IV. nádvoří, sonda u východ. stěny křídla. 3 záušnice volně ležící v černém terénu pod horní vrstvou koster. Zlomky shněho dřeva z rakve. Polovina hliněného korálu. 3 bronz. esov. záušnic, polovina korálu, zbytky rakve (Katalog 2).

Př. č. 13122 (VIII. 1950) – II. nádvoří, jižně průjezdu z II. na IV. nádvoří. Střepy, kosti a jiné předměty z jižní strany průjezdu těsně u východ. strany traktu, nad kostrou a i mezi kostrami a také z dlážděné cesty. Střepy, kosti (Katalog 2).

Př. č. 13123 (28. 9. 1950) – II. nádvoří, jižně průjezdu z II. na IV. nádvoří. Střepy z černé navážky pod kostrami jižně průjezdu nad hnědou vrstvou. Kosti a želez. tyčinka ve 2 zlomcích. Střepy, kosti, 1 želez. předmět (Katalog 2).

Př. č. 13141 (28. 9. 1950) – II. nádvoří, část jižně průjezdu, těsně u průjezdu z II. na IV. nádvoří. Střepy a kosti nalezené pod kostrami. Černý terén až na jíl, 30 cm silný. Střepy, kosti (Katalog 2).

F-T: Č. neg. 6552 (Obr. 3/79), D6535 (Obr. 3/100), D6536 (Obr. 3/101).

A: Antropologický materiál se nedochoval. Podle fotografií spíše dospělá osoba.

P: Hrob se nacházel přibližně uprostřed zkoumané plochy jižně od hrobu IIN036. Jeho stratigrafické a hloubkové údaje jsou stejné jako v případě předchozího hrobu (IIN036). Níže položená dlažba je zaznamenána u hlavy pohřbeného, východně od nohou nepokračovala a pravděpodobně se zde nacházelo podloží. U hrobu se dochoval nivelační údaj, u pravého ramene byla zaznamenána úroveň 256,15 m n. m. (a to na plánu stavu k 10. 10. 1950 – Obr. 3/14, na plánu zachycujícím stav výzkumu k 19. 9. 1950 je měřený bod umístěn u lebky – Obr. 3/13). O velikosti a úpravě hrobové jámy nejsou zaznamenány žádné informace. U pravé stehenní kosti fotografie (č. D6535 – Obr. 3/100, D6536 – Obr. 3/101) zaznamenávají tmavší skvrnu, která může být stopou prkna či dřevěné desky, na němž byl kostra ležela. Hrob byl poškozen výkopem pro kabel krytý cihlami, při čemž vztah těchto dvou situací zachycený na fotografiích neodpovídá stavu na plánech. Na plánech výkop (nesprávně) protíná hrob v oblasti kolen. Na fotografiích je jednoznačně vidět, že kabelový výkop odstranil spodní část dolních končetin (přibližně od lýtek dolů). Nebožtík byl pohřben na zádech v natažené poloze s rukama podél těla (Obr. 4/48). Poloha pravé ruky v oblasti ramene je narušena, nejspíše však recentně.

O hrobové výbavě nejsou k dispozici žádné informace.

K: U hrobu je zaznamenán údaj, že je mladší než sousední hrob IIN038. Na nesoučasnost ukazuje také extrémně malá mezera mezi hroby IIN037 a IIN038.

Obr. 4/48: Praha – Hrad, II. nádvoří. Hrob IIN037 na výřezu z fotografie D6535. Upravil autor.

Fig. 4/48: Prague Castle, Second Courtyard, grave IIN037 on a detail of photograph D6535; adjusted by the author.

⁶¹ Číslování koster počínající jedničkou bylo zopakováno během výzkumu několikrát, proto činí obtíže ztotožnění části antropologického materiálu s konkrétními hroby. Platí to především pro př. č. 13269-13273, která jsou označena jenom jako kostry 1 až 5.

HROB IIN038 (KOSTRA Č. 3)

TD: „12. září 1950. Jižně průjezdu II. nádvoří byly nalezeny kostry. Černý kulturní terén, ve kterém byly kostry, byl 67-112 cm pod povrchem dlažby. Původní byl ve hloubce 112 cm. Vrstva byla 30-40 cm silná, obsahovala střepy a zvířecí kosti, ležela na rostlém terénu. Těsně u zdi traktu a těsně u jižního průjezdu na II. nádvoří byla ve hloubce 20 cm opukovou zdí prokopaná dlažba, a, jak se zdá, byla to cesta od severozápadu od cesty, která je již ve hluboké sondě u vrat traktu.

Nad dlažbou bylo nalezeno 6 (dospělých i dětských) koster, některé byly přetaty kabelem. Jedna byla prokopána (východ) zdi traktu. Na povrchu černého terénu byla od ohně načervenalá půda, a byla tu jakoby hnízda. Na východ od těchto koster byly terény prokopány kabelem, vodovodem a tereziánskou kanalisací, která jde napříč sondou k jihozápadu dovnitř traktu. Jižně od průjezdu byl černý terén jen 30-40 cm silný. U koster, těsně u zdi traktu, byly nalezeny v černé navážce volně ležící esovitě záušnice z poškozených koster. Jinak byly kostry nataženy hlavou k západu, nohama k východu, byly v rakvích (tři), neboť u koster byly nalezeny stopy po dřevě. Ihned pod kostrami, těsně u zdi těsně u zdi traktu, byla dlažba, která nepokračovala dále k východu. Tam se nacházel ihned rostlý jíl. Kostry byly dospělé i dětské...

26. září 1950 ... Po levé straně průjezdu na II. nádvoří byly odstraněny kostry; 8 cm pod kostrami se nachází hnědá, popelovitá, 1 cm silná vrstva, která pochází z doby, kdy kostel hořel. To znamená, že kostry jsou ještě mladší, neboť se zde pohřbívalo ještě po požáru kostela. Střepy jsou mezi kostrami a nad nimi. Kostry neprokopávají hnědý terén, t. zn. že terén zde byl výše“ (Deník 1946-52).

PD: ---

PK: Hrob je zachycen pouze na celkových plánech (Obr. 3/10 až Obr. 3/14), výřez z finálního celkového plánu z 10. 10. 1950 (Obr. 4/43).

N1: Př. č. **13118** (7. 7. 1950) – II. nádvoří – jižně průjezdu z II. na IV. nádvoří. 3 bronzové esovitě (z nich jedna bez závitů a deformována, druhá deformována) byly nalezeny u lebky č. 3 prokopané kostrou č. 2 (Katalog 2).

1. Záušnice esovitá, bronzová, 51 x 44 mm, Ø drátu 2,5 mm. Mírně deformovaná (Obr. 4/49-1).
2. Záušnice s ulomeným zakončením, bronzová, 30 x 29 mm, Ø drátu 1,2 mm (Obr. 4/49-2).
3. Záušnice esovitá, bronzová, 48 x 35 mm, Ø drátu 1,8 mm. Deformovaná (Obr. 4/49-3).

N2: Př. č. **13117** (7. 7. 1950) – Severozápadní křídlo, II. nádvoří – jižně průjezdu ze II. na IV. nádvoří. Střepy nalezené po levé (jižní) straně průjezdu na kraji 3. kostry (Katalog 2).

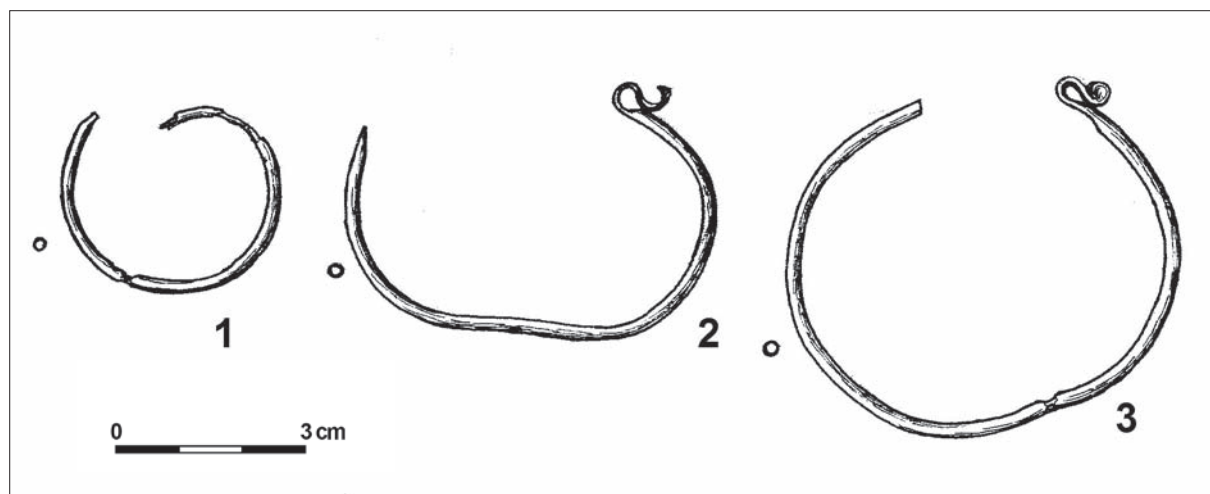
1. 143 keramických zlomků; z toho skupina „H2“ 14 ks; „HK“ 7 ks; „JK“ 16 ks; „kalichovitá“ 99 ks; „zduřelá“ 4 ks; „OST“ 3 ks (Obr. 4/50); 1 zl. mazanice.

N3: Př. č. **13120** (VIII. 1950) – II. nádvoří, jižně průjezdu z II. na IV. nádvoří. Střepy a kosti z černé vrstvy, ve které jsou kostry. Černá vrstva na rostlém terénu, terén hřbitova. Střepy, kosti (Katalog 2).

Př. č. **13121** (VIII. 1950) – II. nádvoří, jižně průjezdu z II. na IV. nádvoří, sonda u východ. stěny křídla. 3 záušnice volně ležící v černém terénu pod horní vrstvou koster. Zlomky shněho dřeva z rakve. Polovina hliněného korálu. 3 bronz. esov. záušnic, polovina korálu, zbytky rakve (Katalog 2).

Př. č. **13122** (VIII. 1950) – II. nádvoří, jižně průjezdu z II. na IV. nádvoří. Střepy, kosti a jiné předměty z jižní strany průjezdu těsně u východ. strany traktu, nad kostrou a i mezi kostrami a také z dlážděné cesty. Střepy, kosti (Katalog 2).

Př. č. **13123** (28. 9. 1950) – II. nádvoří, jižně průjezdu z II. na IV. nádvoří. Střepy z černé navážky pod kostrami jižně

Obr. 4/49: Praha – Hrad, II. nádvoří. Hrob IIN038. Záušnice, př. č. 13118. Kreslila E. Witzová.

Fig. 4/49: Prague Castle, Second Courtyard, grave IIN038, temple rings, accession No. 13118; drawn by E. Witzová.

průjezdu nad hnědou vrstvou. Kosti a želez. tyčinka ve 2 zlomcích. Střeby, kosti, 1 želez. předmět (Katalog 2).
 Př. č. 13141 (28. 9. 1950) – II. nádvoří, část jižně průjezdu, těsně u průjezdu z II. na IV. nádvoří. Střeby a kosti nalezené pod kostrami. Černý terén až na jíl, 30 cm silný. Střeby, kosti (Katalog 2).

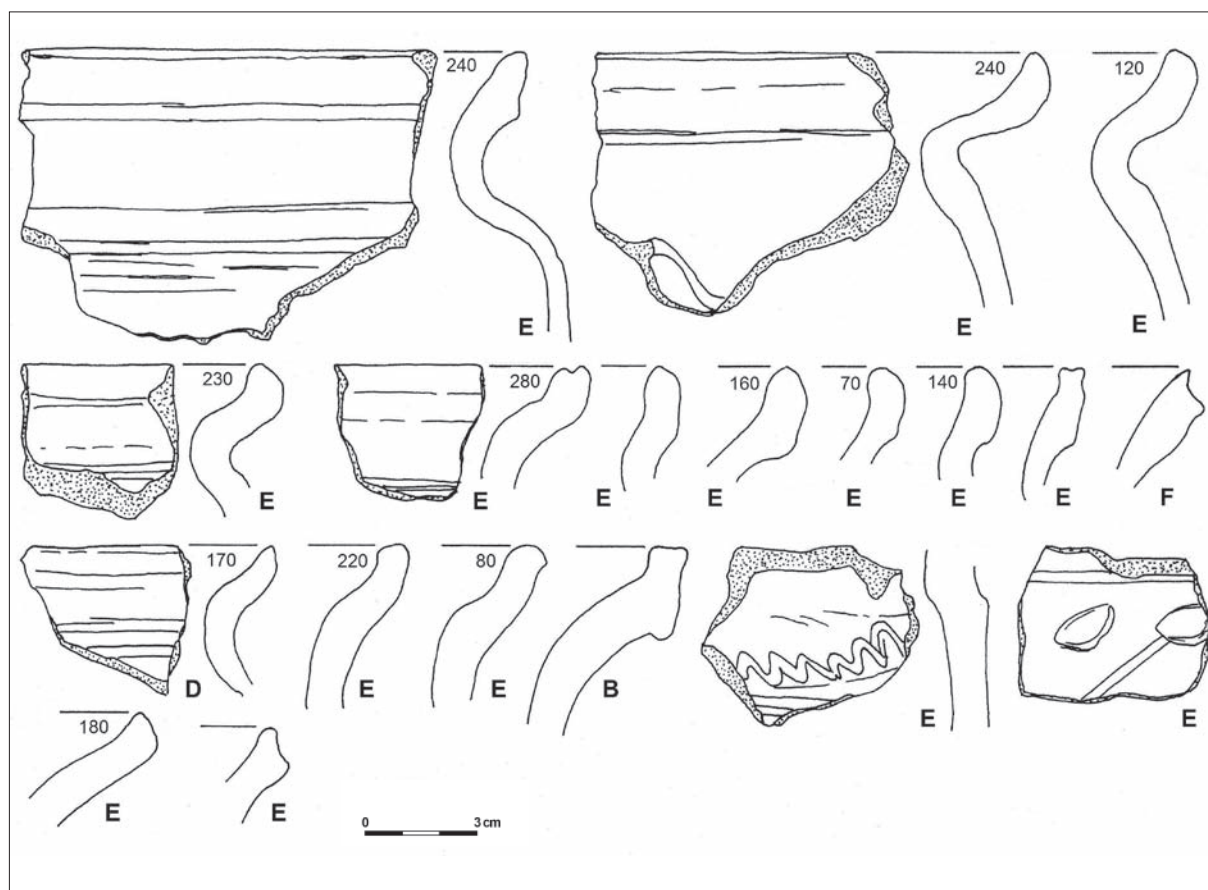
F-T: Č neg. 6552 (Obr. 3/79), 6553 (Obr. 3/80), D6535 (Obr. 3/100), D6536 (Obr. 3/101).

F-N: Př. č. 13118 – č. neg. 28780.

A: Žena??, věk 11 let (Becker 2000, s. 299).

P: Hrob se nacházel v jižní části zkoumané plochy, v těsném jižním sousedství hrobu IIN037. Jeho stratigrafické a hloubkové údaje jsou stejné jako v případě předchozího hrobu (IIN037). Níže položená dlažba je zaznamenána u hlavy pohřbeného, východně od nohou nepokračovala a pravděpodobně se zde nacházelo podloží. U hrobu se dochoval nivelační údaj, u pánve byla zaznamenána úroveň 256,12 m n. m. (na plánu stavu k 10. 10. 1950 – Obr. 3/14; na plánu stavu k 19. 9. 1950 je tento bod umístěn u lebky – Obr. 3/13). O velikosti a úpravě hrobové jámy nejsou zaznamenány žádné informace. Pod prsty levé ruky fotografie (D6535 – Obr. 3/100) zaznamenává tmavší skvrnu, která může být stopou prkna či dřevěné desky.

Z kostry se dochovala levá polovina horní části těla (tj. levá ruka, žebra levé strany hrudníku a páteř a levá část pánve – Obr. 4/51). Dolní končetiny se dochovaly obě, pravá noha byla mírně pokrčena a spočívala na levé noze. Fotografie neposkytují žádný údaj o tom, co bylo příčinou poškození a odstranění pravé části kostry.⁶² Na všech fotografiích schází lebka, kterou zmiňuje přírůstkový seznam u nálezu př. č. 13118 a zachycuje plán stavu k 10. 10. 1950 (Obr. 3/12). Kostra na tomto plánu je však zaznamenána schematicke (nesprávně je zakreslena dochovaná levá ruka, poloha a stav dochovaní dolních končetin). Také vztah výkopu pro kabel krytého cihlami a hrobu je na plánu zdokumentován nesprávně, výkop kabelu hrob vůbec neprotínal, jak dokládají fotografie.

Obr. 4/50: Praha – Hrad, II. nádvoří. Hrob IIN038, keramické zlomky nalezené u kostry. Př. č. 13117. Kreslili Š. Dančo a autor.

Fig. 4/50: Prague Castle, Second Courtyard, grave IIN038, ceramic fragments found at the skeleton, accession No. 13117; drawn by Š. Dančo and the author.

⁶² Na fotografiích a plánech začínají archeologické situace ponechané pro dokumentaci (dlažba, hrob IIN038) v jedné rovné linii. Lze vyslovit domněnku o tom, že plocha jižně od této linie byla poškozena výkopem pro barokní kanál (zaznamenán v interiéru Severozápadního křídla na plánu z 11. 7. 1950 – Obr. 3/10), na fotografiích však jeho pokračování do plochy II. nádvoří nezaznamenáváme. Jinou příčinou mohlo být prosté odstranění díky nepozornosti kopáčů.

Nebožtík byl vybaven třemi záušnicemi, zčásti poškozenými (př. č. **13118**), objevenými u lebky. Z výplně hrobu pocházejí keramické fragmenty (př. č. **13117**), podle data získání od horní poloviny těla, tj. ještě před rozšířením zkoumané plochy směrem k východu. Nemáme však jistotu, že pochází pouze z výplně hrobové jámy a nikoliv z okolní kulturní vrstvy. Původu spíše v okolní vrstvě nasvědčuje pestré zastoupení technologických skupin.

K: Podle záznamu v přírůstkovém seznamu je hrob IIN038 starší než hrob IIN037, plány a fotografie tento údaj nezobrazují.

Obr. 4/51: Praha – Hrad, II. nádvoří. Hrob IIN038 na výřezu z fotografie D6535. Upravil autor.

Fig. 4/51: Prague Castle, Second Courtyard, grave IIN038 on a detail of photograph D6535; adjusted by the author.

TD: „12. září 1950 ... Zase severně, těsně u průjezdu, byly těsně u východní zdi traktu kostry ve třech vrstvách. Spodní vrstva koster byla úplně v rostlém jílů pod zdi. Kostry byly rovněž v rakvích, neboť byly zjištěny stopy po dřevě. Černý terén vykazoval dále k východně severně spálenou a načervenalou barvu od ohně, souvisící s apsidou kostela z doby, kdy tento kostel hořel. Na povrchu byla nalezena spousta střepů a 13. září také poškozená záušnice a další dvě kostry východně od zdi traktu a od předešlých koster. Byla tu černá, mastná hlína, která patří ke hřbitovu a k terénu kostela, v ní střepy, jedna bronzová esovitá záušnice, bronzové drátky, kosti, železné hřebíky od rakví a opuka. Výkop byl rozšiřován a byly objeveny dvě další kostry ...

20. září 1950. ... Čistily se kostry na druhém nádvoří severně průjezdu.

26. září 1950. ... V sondě severně průjezdu, t. j. za apsidou kostela jsou zase kostry pohřbeny až 150 cm v rostlém terénu a také nad ním. Kostry se nacházejí asi 5-10 cm těsně pod spálenou vrstvou, kterou tvoří spálená hlína a červená opuka, a v ní jsou tuhované střepy, střepy jsou tedy starší, terén byl výše a před spálením kostela se snižoval.“

12. října 1950. ... Těsně u průjezdu, 20 cm pod kostrou, jsou rozházeny lidské kosti (lebka a dlouhé kosti) ze staršího hrobu“ (Deník 1946-52).

PD: ---

PK: Hrob je zachycen na celkových plánech (Obr. 3/10 až Obr. 3/14), výřez z finálního celkového plánu 10. 10. 1950 (Obr. 4/52).

N3: Př. č. **13127** (28. 9. 1950) – II. nádvoří, severně průjezdu, hřbitov východ. apsidy kostela P. Marie. Střepy mezi kostrami východně od stěny traktu a východně od náhrobní desky. Černá vrstva těsně pod červenou spálenou vrstvou. Střepy⁶³, kosti (Katalog 2).

Př. č. **13128** (28. 9. 1950) – II. nádvoří, severně průjezdu z II. na IV. nádvoří, těsně u průjezdu, hřbitov východ. apsidy kost. P. Marie. Černá vrstva, v níž jsou kostry. Bronzová záušnice (poškozená, jen asi polovina) nalezená ve vrstvě 10 cm od povrchu černé, kde se objevují nové kostry. Terén hřbitova ke kostelu P. Marie. Bronz. kulatá tyčinka, želez. hřebík. Bronz. záušnice, bronz. tyčinka, želez. hřebík (Katalog 2).

Př. č. **13129** (29. 9. 1950) – II. nádvoří, severně průjezdu, hřbitov vých. apsidy kostela P. Marie, těsně u průjezdu. Střepy a kosti pod první (od shora) vrstvou koster. Střepy, kosti (Katalog 2).

Př. č. **13130** (29. 9. 1950) – II. nádvoří, severně průjezdu, hřbitov vých. apsidy kostela P. Marie. Střepy a kosti z černé navážky pod kostrami porůznu nalezené. Střepy, kosti (Katalog 2).

Př. č. **13140** (11. – 15. 9. 1950) – II. nádvoří, část sever. průjezdu, hřbitov východně apsidy kostela P. Marie. Střepy a kosti byly nalezeny na II. nádvoří těsně severně průjezdu na východ od apsidy kostela P. Marie v černém terénu podél východní zdi traktu, nad kostrami a mezi nimi. Střepy, kosti (Katalog 2).

Př. č. **13274** (1950) – II. nádvoří, pohřebiště východně apsidy kostela P. Marie. Střepy a kosti porůznu nalezené mezi kostrami. Střepy, kosti (Katalog 2).

Př. č. **13382** (10. – 12. 10. 1950) – Praha IV – Hrad, II. nádvoří, hřbitov východně apsidy kostela P. Marie. Střepy nalezené pod kostrami, vrstva hřbitova až na rostlý terén. Střepy, kosti (Katalog 2).

F-T: Č. neg. 6550 (Obr. 3/77), 6551 (Obr. 3/78), 6556 (Obr. 3/79).

A: Antropologický materiál nelze jednoznačně identifikovat, souvisí s př. č. **13269** až př. č. **13273**. Podle fotografií spíše dítě.

P: Hrob je situován na ploše severně průjezdu z II. na IV. nádvoří, a to v jihozápadním rohu zkoumané plochy (Obr. 4/52). Hroby měly být uloženy ve třech vrstvách⁶⁴, nejsvrchnější „vrstva“ je pouze 5 – 10 cm zahlobena do hřbitovní vrstvy (vrstva IV, viz níže). Tento údaj lze podle fotografií vztáhnout zejména na hrob IIN039, který je uložen zřetelně nejvýše (nejmělčeji). Ke hrobu jsou zaznamenány 2 nivelační údaje: 255,82 m n. m. u pravé strany, tj. 1,64 m pod povrchem II. nádvoří, a to na plánu stavu výzkumu k 10. 10. 1950. Na plánu s datem 19. 9. 1950 je uveden údaj 255,50 m n. m. pro bod za hlavou pohřbeného. Mohlo by se jednat o úroveň, z níž byl hrob zahlouben nebo povrch hřbitovního horizontu.

Podle jednotlivých plánů výzkumu byl hrob zčásti zkoumán již před 11. 7. 1950 (Obr. 3/10), kde je poloha kosterních pozůstatků zakreslena nejpřesněji. V mírně schematizovaném stavu je zaznamenán také na pozdějších plánech (Obr. 4/53). O velikosti a úpravě hrobové jámy nejsou zaznamenány žádné informace. Podle fotografie se musely ve výplni nacházet keramické fragmenty, další lidské kosti a také drobné kameny. Podle plánů byly zachyceny poměrně kompletní zbytky dřevěných prken po obou stranách kostry.

Podle fotografie (č. 6551 – Obr. 3/78) byl nebožtík pohřben v obvyklé poloze na zádech hlavou k západu a s rukama podél těla (Obr. 4/54). Kostra byla porušena, chybí dolní část pravé horní končetiny a obě nohy přibližně od kolen dolů. Fotografie také naznačují, že kosterní pozůstatky (zejména žebra, páteř a pánev) nebyly příliš dobře dochovány. O narušení svědčí také nepřirozená podoba pravé stehenní kosti. Dokumentace

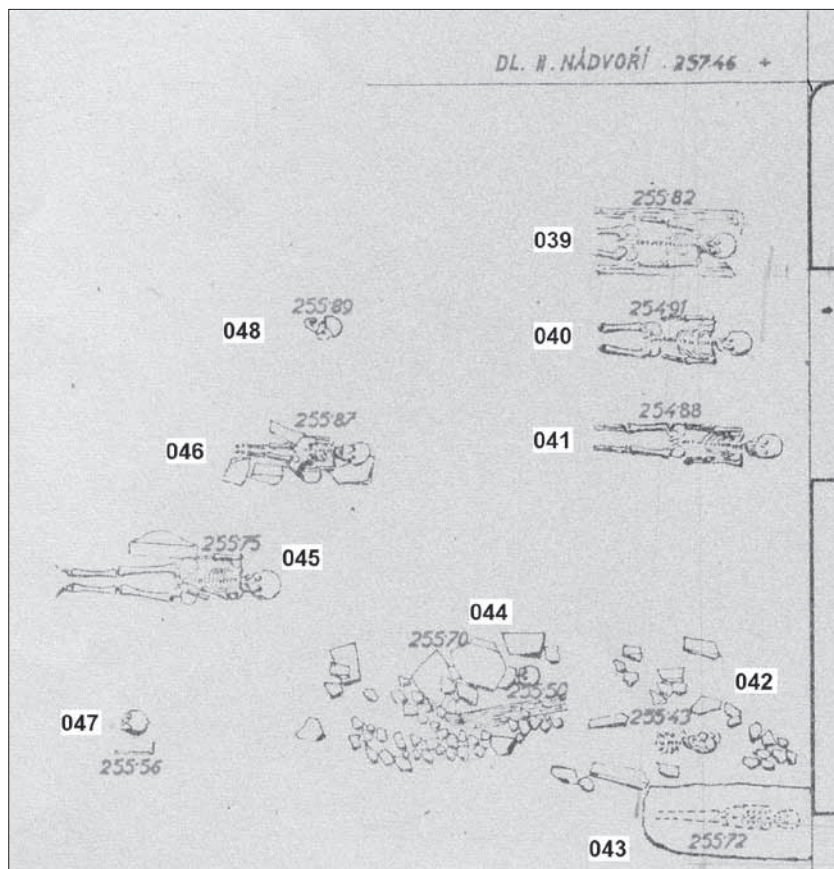
⁶³ Nálezy (keramické zlomky) jsou zachyceny na fotografii č. 6551 (Obr. 3/78).

⁶⁴ Fotografie svědčí o tom, že je přesnější hovořit spíše o 3 úrovních zahloubení hrobových jam, protože na celé ploše II. nádvoří severně od průjezdu mezi II. a IV. nádvořím nacházely hroby s jedinou výjimkou pouze v jediné „vrstvě“ a žádné jiné se pod nimi nenacházely.

však nepodává žádné informace o tom, co bylo příčinou narušení hrobu. Také o hrobové výbavě nejsou k dispozici žádné informace, podle fotografie je zřejmé, že se ve výplni nacházely keramické zlomky, které však nejsou dochovány nebo jsou smíšeny v rámci nálezů z hřbitovní vrstvy (např. př. č. **13127, 13140, 13274**).

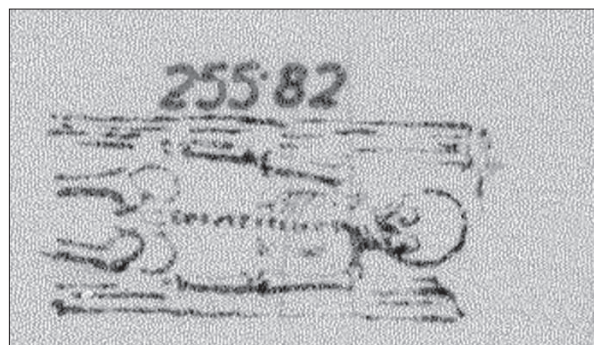
K: Stratigrafickou situaci můžeme určit na základě deníkových záznamů a schematizovaného řezu z října 1950 (Obr. 4/55, srovnej též Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000, s. 31, 61, obr. 2/10). Na tomto řezu je zachycen původní povrch nádvoří - dlažba s podkladem (vrstva I.), kryjící břídlovou navážku (vrstva II.), dokumentovanou poněkud schematizovaně. Její mocnost činila až 1,15 m. Níže následuje spáleništní/ požárová vrstva (III., „spálená hlína a červená opuka“) o síle až 0,25 m. Pod ní se nacházel hřbitovní horizont (vrstva IV., „černá, mastná hlína, která patří ke hřbitovu a k terénu kostela“) o mocnosti až 0,9 m. Pod ním již bylo podloží (vrstva V., „rostlý jílek“).

Hrob IIN039 je stratigraficky mladší než hrob IIN067, který se měl nacházet pod ním.

Obr. 4/52: Praha – Hrad, II. nádvoří. Hroby IIN039 až IIN048 na výřezu z plánu 4/5+5/4-0124. Poloha hrobů je zčásti schematizovaná a nesouhlasí se stavem, dokumentovaným na fotografiích. Upravil autor.

Fig. 4/52: Prague Castle, Second Courtyard, graves IIN039 to IIN048 on a detail of plan 4/5+5/4-0124; the position of the graves is partially schematized and does not correspond to the photographs; adjusted by the author.

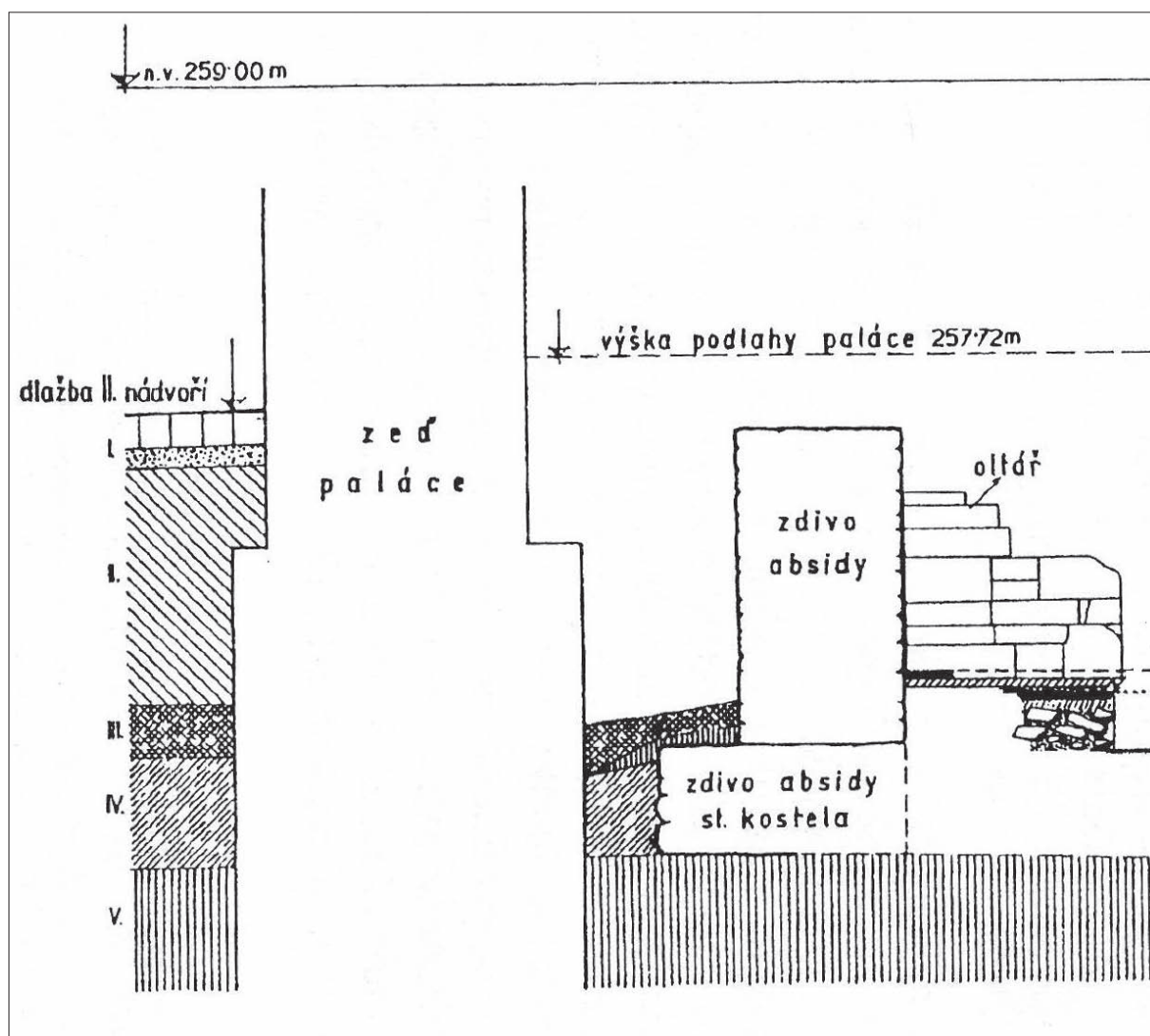
Obr. 4/53: Praha – Hrad, II. nádvoří. Hrob IIN039 na výřezu z plánu z 10. 10. 1950. Upravil autor.

Fig. 4/53: Prague Castle, Second Courtyard, grave IIN039 on a detail of a plan from 10 October 1950; adjusted by the author

Obr. 4/54: Praha – Hrad, II. nádvoří. Hrob IIN039 na výřezu z fotografie 6551. Upravil autor.

Fig. 4/54: Prague Castle, Second Courtyard, grave IIN039 on a detail of photograph 6551; adjusted by the author.

Obr. 4/55: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo a II. nádvoří. Řez terénem v kostele a v přilehlé části nádvoří. Popis v textu.

Fig. 4/55: Prague Castle, North-West Wing and Second Courtyard, cross section in the church and in the adjacent part of the court; description in the text.

TD: „12. září 1950 ... Zase severně, těsně u průjezdu, byly těsně u východní zdi traktu kostry ve třech vrstvách. Spodní vrstva koster byla úplně v rostlém jílů pod zdí. Kostry byly rovněž v rakvích, neboť byly zjištěny stopy po dřevě. Černý terén vykazoval dále k východně severně spálenou a načervenalou barvu od ohně, souvisící s apsidou kostela z doby, kdy tento kostel hořel. Na povrchu byla nalezena spousta střepů a 13. září také poškozená záušnice a další dvě kostry východně od zdi traktu a od předešlých koster. Byla tu černá, masná hlína, která patří ke hřbitovu a k terénu kostela, v ní střepy, jedna bronzová esovitá záušnice, bronzové drátky, kosti, železné hřebíky od rakví a opuka. Výkop byl rozšiřován a byly objeveny dvě další kostry ...

20. září 1950. ... Čistily se kostry na druhém nádvoří severně průjezdu.

26. září 1950. ... V sondě severně průjezdu, t. j. za apsidou kostela jsou zase kostry pohřbeny až 150 cm v rostlém terénu a také nad ním. Kostry se nacházejí asi 5-10 cm těsně pod spálenou vrstvou, kterou tvoří spálená hlína a červená opuka, a v ní jsou tuhované střepy, střepy jsou tedy starší, terén byl výše a před spálením kostela se snižoval“ (Deník 1946-52).

PD: ---

PK: Hrob je zachycen na celkových plánech (Obr. 3/10 až Obr. 3/14), výřez z finálního celkového plánu 10. 10. 1950 (Obr. 4/52).

N3: Př. č. **13127** (28. 9. 1950) – II. nádvoří, severně průjezdu, hřbitov východ. apsidy kostela P. Marie. Střepy mezi kostrami východně od stěny traktu a východně od náhrobní desky. Černá vrstva těsně pod červenou spálenou vrstvou. Střepy, kosti (Katalog 2).

Př. č. **13128** (28. 9. 1950) – II. nádvoří, severně průjezdu z II. na IV. nádvoří, těsně u průjezdu, hřbitov východ. apsidy kost. P. Marie. Černá vrstva, v níž jsou kostry. Bronzová záušnice (poškozená, jen asi polovina) nalezená ve vrstvě 10 cm od povrchu černé, kde se objevují nové kostry. Terén hřbitova ke kostelu P. Marie. Bronz. kulatá tyčinka, želez. hřebík. Bronz. záušnice, bronz. tyčinka, želez. hřebík (Katalog 2).

Př. č. **13129** (29. 9. 1950) – II. nádvoří, severně průjezdu, hřbitov vých. apsidy kostela P. Marie, těsně u průjezdu. Střepy a kosti pod první (od shora) vrstvou koster. Střepy, kosti (Katalog 2).

Př. č. **13130** (29. 9. 1950) – II. nádvoří, severně průjezdu, hřbitov vých. apsidy kostela P. Marie. Střepy a kosti z černé navážky pod kostrami porůznu nalezené. Střepy, kosti (Katalog 2).

Př. č. **13140** (11. – 15. 9. 1950) – II. nádvoří, část sever. průjezdu, hřbitov východně apsidy kostela P. Marie. Střepy a kosti byly nalezeny na II. nádvoří těsně severně průjezdu na východ od apsidy kostela P. Marie v černém terénu podél východní zdi traktu, nad kostrami a mezi nimi. Střepy, kosti (Katalog 2).

Př. č. **13274** (1950) – II. nádvoří, pohřebiště východně apsidy kostela P. Marie. Střepy a kosti porůznu nalezené mezi kostrami. Střepy, kosti (Katalog 2).

Př. č. **13382** (10. – 12. 10. 1950) – Praha IV – Hrad, II. nádvoří, hřbitov východně apsidy kostela P. Marie. Střepy nalezené pod kostrami, vrstva hřbitova až na rostlý terén. Střepy, kosti (Katalog 2).

F-T: Č. neg. 6556 (Obr. 3/79).

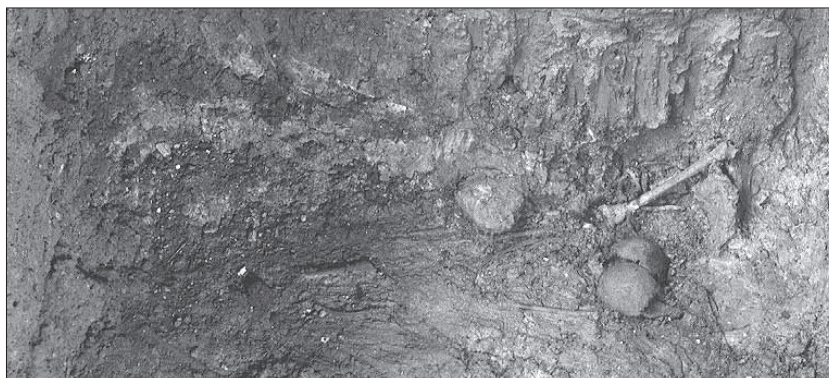
A: Antropologický materiál nelze jednoznačně identifikovat, souvisí s př. č. **13269** až př. č. **13273**.

P: Hrob se nacházel v severním sousedství hrobu IIN039. Jeho stratigrafické poměry jsou stejné. Rozdílná je hloubka, protože hrob IIN040 byl zapuštěn mnohem hlouběji. Podle dochovaných nivelačních údajů (254,91 m n. m. na plánu stavu k 10. 10. 1950; 254,67 m n. m. na plánu stavu výzkumu k 19. 9. 1950) byl hrob již zahlouben do podloží, čemuž se zdá nasvědčovat také jediná známá fotografie (č. 6556 – Obr. 3/79). Pokud bychom interpretovali oba údaje, úroveň 254,91 m n. m. by mohla být dnem hrobové jámy. Při síle až 0,9 m hřbitovní vrstvy, čemuž přibližně odpovídají údaje 255,50 m n. m. (povrch hřbitovní vrstvy u hrobu IIN039) a druhý údaj 254,67 m n. m. pro hrob IIN040, by zahloubení do podloží činilo 0,24 m.

Hrob byl zčásti zkoumán již před 11. 7. 1950 (Obr. 3/10), ve stejném stavu je zachycen na plánu k 19. 9. 1950 (Obr. 3/11). Po té byla sonda rozšířena a na plánu k 10. 10. 1950 je zakreslena v úplnosti (Obr. 3/14). Žádný plán patrně nezachycuje zkoumané kosterní pozůstatky zcela přesně, jak dokládá dochovaná fotografie. Na ní nezřetelně vidíme neúplně dochovanou kostru, již schází části horních končetin a dolní končetiny od

Obr. 4/56: Praha – Hrad, II. nádvoří. Hrob IIN040 na výřezu z fotografie 6556. Upravil autor.

Fig. 4/56: Prague Castle, Second Courtyard, grave IIN040 on a detail of photograph 6556; adjusted by the author.

kolen dolů (Obr. 4/56). Na fotografii také nevidíme pánev. Je však možné, že kosti „chybějící“ na fotografii byly zaznamenány alespoň v otisku či rozloženém stavu. Vysvětlit narušení kostry, zejména chybějící části dolních končetin, dochované informace nedovolují. Přes všechny nejasnosti je možné určit, že nebožtík byl do hrobu uložen v obvyklé poloze, tj. natažen na zádech, hlavou k západu a s rukama podél těla. O velikosti a úpravě hrobové jámy nejsou zaznamenány žádné informace. Podle fotografie se musely ve výplni nacházet lidské kosti (na fotografii je viditelná dlouhá kost u pravého ramene kostry) a také dva menší kameny (jeden u pravého lokte, druhý za hlavou, pravděpodobně v jihozápadním rohu hrobové jámy). Kameny však nejsou uspořádány tak, že by tvořily nějaké jednoznačně interpretovatelné obložení. O hrobové výbavě nejsou dochovány žádné informace, volně lze vztáhnout k výplni hrobu některé sumární zapsané nálezy (např. př. č. 13127, 13140, 13274).

K: Hrob nemá stratigrafický vztah k jinému hrobu.

HROB IIN041

TD: „12. září 1950 ... Zase severně, těsně u průjezdu, byly těsně u východní zdi traktu kostry ve třech vrstvách. Spodní vrstva koster byla úplně v rostlém jilu pod zdí. Kostry byly rovněž v rakvích, neboť byly zjištěny stopy po dřevě. Černý terén vykazoval dále k východně severně spálenou a načervenalou barvu od ohně, souvisící s apsidou kostela z doby, kdy tento kostel hořel. Na povrchu byla nalezena spousta střepů a 13. září také poškozená záušnice a další dvě kostry východně od zdi traktu a od předešlých koster. Byla tu černá, mastná hlína, která patří ke hřbitovu a k terénu kostela, v ní střepy, jedna bronzová esovitá záušnice, bronzové drátky, kosti, železné hřebíky od rakví a opuka. Výkop byl rozšiřován a byly objeveny dvě další kostry ...

20. září 1950. ... Čistily se kostry na druhém nádvoří severně průjezdu.

26. září 1950. ... V sondě severně průjezdu, t. j. za apsidou kostela jsou zase kostry pohřbeny až 150 cm v rostlém terénu a také nad ním. Kostry se nacházejí asi 5-10 cm těsně pod spálenou vrstvou, kterou tvoří spálená hlína a červená opuka, a v ní jsou tuhované střepy, střepy jsou tedy starší, terén byl výše a před spálením kostela se snižoval“ (Deník 1946-52).

PD: ---

PK: Hrob je zachycen na celkových plánech (Obr. 3/10 až Obr. 3/14), výřez z finálního celkového plánu 10. 10. 1950 (Obr. 4/52).

N3: Př. č. 13127 (28. 9. 1950) – II. nádvoří, severně průjezdu, hřbitov východ. apsidy kostela P. Marie. Střepy mezi kostrami východně od stěny traktu a východně od náhrobní desky. Černá vrstva těsně pod červenou spálenou vrstvou. Střepy, kosti (Katalog 2).

Př. č. 13128 (28. 9. 1950) – II. nádvoří, severně průjezdu z II. na IV. nádvoří, těsně u průjezdu, hřbitov východ. apsidy kost. P. Marie. Černá vrstva, v níž jsou kostry. Bronzová záušnice (poškozená, jen asi polovina) nalezená ve vrstvě 10 cm od povrchu černé, kde se objevují nové kostry. Terén hřbitova ke kostelu P. Marie. Bronz. kulatá tyčinka, želez. hřebík. Bronz. záušnice, bronz. tyčinka, želez. hřebík (Katalog 2).

Př. č. 13129 (29. 9. 1950) – II. nádvoří, severně průjezdu, hřbitov vých. apsidy kostela P. Marie, těsně u průjezdu. Střepy a kosti pod první (od shora) vrstvou koster. Střepy, kosti (Katalog 2).

Př. č. 13130 (29. 9. 1950) – II. nádvoří, severně průjezdu, hřbitov vých. apsidy kostela P. Marie. Střepy a kosti z černé navážky pod kostrami porůznu nalezené. Střepy, kosti (Katalog 2).

Př. č. 13140 (11. – 15. 9. 1950) – II. nádvoří, část sever. průjezdu, hřbitov východně apsidy kostela P. Marie. Střepy a kosti byly nalezeny na II. nádvoří těsně severně průjezdu na východ od apsidy kostela P. Marie v černém terénu podél východní zdi traktu, nad kostrami a mezi nimi. Střepy, kosti (Katalog 2).

Př. č. 13274 (1950) – II. nádvoří, pohřebiště východně apsidy kostela P. Marie. Střepy a kosti porůznu nalezené mezi

Obr. 4/57: Praha – Hrad, II. nádvoří. Hrob IIN041 na výřezu z fotografie 6556. Upravil autor.

Fig. 4/57: Prague Castle, Second Courtyard, grave IIN041 on a detail of photograph 6556; adjusted by the author.

IIN041

kostrami. Střeby, kosti (Katalog 2).

Př. č. **13382** (10. – 12. 10. 1950) – *Praha IV – Hrad, II. nádvoří, hřbitov východně apsidy kostela P. Marie. Střeby nalezené pod kostrami, vrstva hřbitova až na rostlý terén. Střeby, kosti* (Katalog 2).

F-T: Č. neg. 6556 (*Obr. 3/79*).

A: Antropologický materiál nelze jednoznačně identifikovat, souvisí s př. č. **13269** až př. č. **13273**.

P: Hrob se nacházel v severním sousedství hrobu IIN040 a jižně od útvaru v deníkových zápisech charakterizovaný jako „ohnišť“. Jeho stratigrafické poměry jsou stejné jako v případě předchozího hrobu (IIN040). Rozdílná je hloubka, protože hrob IIN041 byl zapuštěn ještě hlouběji než hrob IIN040. Podle dochovaných nivelačních údajů (254,47 m n. m. na plánu stavu výzkumu k 19. 9. 1950 /*Obr. 3/11/* a 254,88 m n. m. na plánu k 10. 10. 1950 /*Obr. 3/14/*) a analogicky k sousednímu hrobu jde nejspíše o hloubku zahloubení do podloží. Také zachycení kosterních pozůstatků na jednotlivých plánech je zřejmě různou měrou schematizované. Srovnání s fotografií ukazuje, že nejpřesnější bylo pravděpodobně zakresleno na plánu z 11. 7. 1950, kdy však kostra nebyla odhalena celá. Velmi schematická je kresba z 19. 9. 1950. Na plánu z 10. 10. 1950 je zakreslena úplná kostra v obvyklé poloze (tj. v natažené poloze na zádech, hlavou k západu, s rukama nataženýma podél těla – *Obr. 4/52*). Srovnání s fotografií ukazuje, že na plánu je kostra zakreslena v mnohem úplnějším stavu (*Obr. 4/57*). Rozmáčený terén (zachycený na fotografii) však mohl kosti značně narušit. Na fotografii také sledujeme uložení kostry v úzké hrobové (?) jámě, signalizované tmavší výplní. Za hlavou je umístěn opukový kámen postavený na užší hranu, další je nezřetelně vidět u levé strany pánve. O hrobové výbavě nejsou dochovány žádné informace, volně lze vztáhnout k výplni hrobu některé sumárně zapsané nálezy (např. př. č. **13127**, **13140**, **13274**).

K: Hrob nemá stratigrafický vztah k jinému hrobu.

TD: ---

PD: ---

PK: Hrob je zachycen na celkových plánech (*Obr. 3/10 až Obr. 3/14*), výřez z finálního celkového plánu 10. 10. 1950 (*Obr. 4/52*).

N2: Př. č. **13268** (28. 9. 1950) – II. nádvoří, severně průjezdu z II. na IV. nádvoří, východ. apsidy kostela P. Marie. *Střepey mezi kostrou jižně od náhrobní desky. Střepey pod červenou vrstvou, černá navážka* (Katalog 2). Soubor není k dispozici.

N3: Př. č. **13127** (28. 9. 1950) – II. nádvoří, severně průjezdu, hřbitov východ. apsidy kostela P. Marie. *Střepey mezi kostrami východně od stěny traktu a východně od náhrobní desky. Černá vrstva těsně pod červenou spálenou vrstvou. Střepey, kosti* (Katalog 2).

Př. č. **13128** (28. 9. 1950) – II. nádvoří, severně průjezdu z II. na IV. nádvoří, těsně u průjezdu, hřbitov východ. apsidy kost. P. Marie. *Černá vrstva, v níž jsou kostry. Bronzová záušnice (poškozená, jen asi polovina) nalezená ve vrstvě 10 cm od povrchu černé, kde se objevují nové kostry. Terén hřbitova ke kostelu P. Marie. Bronz. kulatá tyčinka, želez. hřebík. Bronz. záušnice, bronz. tyčinka, želez. hřebík* (Katalog 2).

Př. č. **13129** (29. 9. 1950) – II. nádvoří, severně průjezdu, hřbitov vých. apsidy kostela P. Marie, těsně u průjezdu. *Střepey a kosti pod první (od shora) vrstvou koster. Střepey, kosti* (Katalog 2).

Př. č. **13130** (29. 9. 1950) – II. nádvoří, severně průjezdu, hřbitov vých. apsidy kostela P. Marie. *Střepey a kosti z černé navážky pod kostrami porůznu nalezené. Střepey, kosti* (Katalog 2).

Př. č. **13140** (11. – 15. 9. 1950) – II. nádvoří, část sever. průjezdu, hřbitov východně apsidy kostela P. Marie. *Střepey a kosti byly nalezeny na II. nádvoří těsně severně průjezdu na východ od apsidy kostela P. Marie v černém terénu podél východní zdi traktu, nad kostrami a mezi nimi. Střepey, kosti* (Katalog 2).

Př. č. **13274** (1950) – II. nádvoří, pohřebiště východně apsidy kostela P. Marie. *Střepey a kosti porůznu nalezené mezi kostrami. Střepey, kosti* (Katalog 2).

Př. č. **13382** (10. – 12. 10. 1950) – Praha IV – Hrad, II. nádvoří, hřbitov východně apsidy kostela P. Marie. *Střepey nalezené pod kostrami, vrstva hřbitova až na rostlý terén. Střepey, kosti* (Katalog 2).

F-T: ---

A: Antropologický materiál nelze jednoznačně identifikovat, souvisí s př. č. **13269** až př. č. **13273**.

P: Hrob IIN042 je situován severně od hrobu IIN041 a objektu „ohniště“. Severněji se nacházel hrob IIN043, východně hrob IIN044. Může být popsán pouze podle plánu stavu výzkumu k 10. 10. 1950 (*Obr. 4/52*). Na něm je zachycen fragment kostry (lebka a hrudní koš), naznačující, že nebožtík byl uložen v obvyklé poloze, tj. na zádech hlavou k západu. Poloha rukou a nohou je neposuzovatelná. Hrobová jáma není na plánu zachycena, kosterní pozůstatky jsou obklopeny poměrně pravidelně rozmístěnými kameny, tvořícími nepravidelnou řadu na jižní i severní straně hrobu. Na obou stranách kameny pokračují i podél nedochovaných dolních končetin. Skupinu kamenů registrujeme také za hlavou a jižně jižní řady, ty jsou však spíše součástí hřbitovní vrstvy, v níž byl nebožtík uložen („černá, mastná hlína, která patří ke hřbitovu ... v ní střepey ... a opuka“). Dochován je také jeden nivelační údaj (255,43 m n. m.), který můžeme po srovnání s údaji okolních hrobů vztáhnout buď na dno hrobové jámy či úroveň podloží v těchto místech. O hrobové výbavě nejsou dochovány žádné informace, zapsané nálezy (př. č. **13268**) však mohou souviset s výplní.

K: Hrob nemá jednoznačný stratigrafický vztah k jinému hrobu. Polohu náhrobní desky sousedního hrobu IIN043 a kamenů obložení na severní straně by bylo možno vyložit také tak, že obložení hrobu IIN042 bylo narušeno při hloubení hrobu IIN043, který by byl mladší.

TD: „3. října 1950. II. nádvoří (těsně) severně průjezdu a těsně pod červenou vrstvou patřící ke spálenému kostelu. V černé navázce, plně střepů je ve hloubce 10 cm první vrstva koster. ... Po celé ploše lze viděti kusy opuky náležející k obložení hrobů. Pode zdi je náhrobní pískovcová deska ... Kostry leží za apsidou a jsou zde ve 3-4 vrstvách nad sebou. ... Červená vrstva pozůstala po spálení kostela šíří se dále východně směrem na II. nádvoří, je 20-30 cm silná, porušená uhlíky, červenou hlinou a spálenou opukou. 10-20 cm pod ní je černá navázka plná střepů a pak začíná vrstva koster, kde byly nalezeny velké záušnice, opukové kameny z obložení hrobů. Kostry jsou uloženy 80 cm hluboko, ještě v rostlém terénu. Na východ od apsidy jsou kostry uloženy nejhustěji. Na červeném povrchu je 20 cm nazelenalého terénu-šutru a břidly.

12. října 1950. **Kostra pod náhrobní deskou.** Pískovcová deska je na vrchu hladká, vespod nerovná. Na povrchu desky je červená vrstva. Na desce jsou 2 cm hlíny, pak červená vrstva. Úplně zachovalá, 100 cm dlouhá, kostra nedospělé osoby leží 35 cm pod deskou. V rostlém jílů jsou trychtýřovité, kulaté a 50 cm hluboké jámy v průměru 40 cm, někdy spojeny 2 dohromady v průměru 30 cm x 1 m (Deník 1946-52).

PD: „... Jiná dětská kostra byla blíže k apsidě pod náhrobní deskou z červeného pískovce a měla malé esovitě záušnice ...“ (Borkovský 1950a, s. 197).

PK: Hrob je zachycen na celkových plánech (Obr. 3/10 až Obr. 3/14), výřez z finálního celkového plánu 10. 10. 1950 (Obr. 4/52).

N1: Př. č. **13139** - (13. 10. 1950) - II. nádvoří, část sever. průjezdu, hřbitov východ. apsidy kostela P. Marie. 5 zlomků záušnic bylo nalezeno u dětské kostry, orientované Z-V, ruce natažené podél těla, pod pískovcovou deskou pod východní zdi traktu (zlomky nalepeny na sklo - 1 celá, druhá necelá záušnice). Kosti dětské kostry (Katalog 2).⁶⁵

1. Záušnice esovitá, bronzová, 22 x 25 mm, Ø drátu 2,1 mm (Obr. 4/58-1).

2. Záušnice esovitá, bronzová, dochována ve 3 zlomcích, 17 x 17 mm, Ø drátu 1,8 mm (Obr. 4/58/2).

N3: Př. č. **13127** (28. 9. 1950) - II. nádvoří, severně průjezdu, hřbitov východ. apsidy kostela P. Marie. Střepty mezi kostrami východně od stěny traktu a východně od náhrobní desky. Černá vrstva těsně pod červenou spálenou vrstvou. Střepty, kosti (Katalog 2).

Př. č. **13128** (28. 9. 1950) - II. nádvoří, severně průjezdu z II. na IV. nádvoří, těsně u průjezdu, hřbitov východ. apsidy kost. P. Marie. Černá vrstva, v níž jsou kostry. Bronzová záušnice (poškozená, jen asi polovina) nalezená ve vrstvě 10 cm od povrchu černé, kde se objevují nové kostry. Terén hřbitova ke kostelu P. Marie. Bronz. kulatá tyčinka, želez. hřebík. Bronz. záušnice, bronz. tyčinka, želez. hřebík (Katalog 2).

Př. č. **13129** (29. 9. 1950) - II. nádvoří, severně průjezdu, hřbitov vých. apsidy kostela P. Marie, těsně u průjezdu. Střepty a kosti pod první (od shora) vrstvou koster. Střepty, kosti (Katalog 2).

Př. č. **13130** (29. 9. 1950) - II. nádvoří, severně průjezdu, hřbitov vých. apsidy kostela P. Marie. Střepty a kosti z černé navázky pod kostrami porůznu nalezené. Střepty, kosti (Katalog 2).

Př. č. **13138** (9. 10. 1950) - II. nádvoří, část severně průjezdu, hřbitov východ. apsidy kost. P. Marie. Esovitá, bronzová záušnice (závit ulomen) byla nalezena ve vrstvě prvních koster vedle pískovcové desky v černém materiálu, navázce pod spáleništěm ojedinele (Katalog 2).

Př. č. **13140** (11. - 15. 9. 1950) - II. nádvoří, část sever. průjezdu, hřbitov východně apsidy kostela P. Marie. Střepty a kosti byly nalezeny na II. nádvoří těsně severně průjezdu na východ od apsidy kostela P. Marie v černém terénu podél východní zdi traktu, nad kostrami a mezi nimi. Střepty, kosti (Katalog 2).

Př. č. **13274** (1950) - II. nádvoří, pohřebiště východně apsidy kostela P. Marie. Střepty a kosti porůznu nalezené mezi kostrami. Střepty, kosti (Katalog 2).

Př. č. **13382** (10. - 12. 10. 1950) - Praha IV - Hrad, II. nádvoří, hřbitov východně apsidy kostela P. Marie. Střepty nalezené pod kostrami, vrstva hřbitova až na rostlý terén. Střepty, kosti (Katalog 2).

F-T: Sine A (Borkovský a kol. 1951, obrazová část, obr. 17 - Obr. 3/105).

F-N: Př. č. 13139 - č. neg. 28776.

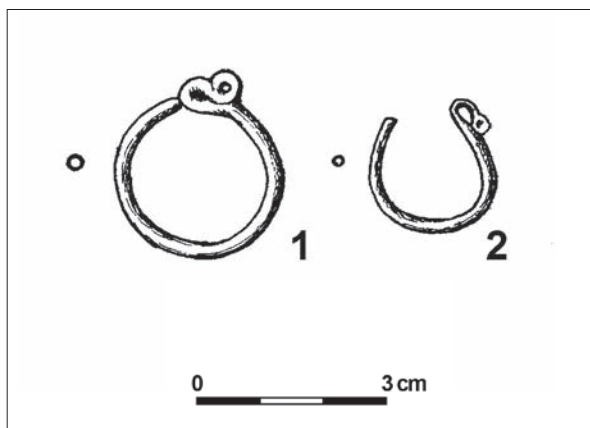
A: Žena??, věk 5 let (Becker 2000, s. 302).

P: Hrob IIN043 byl zjištěn na severním okraji plochy zkoumané severně od průjezdu mezi II. a IV. nádvořím. Leží v těsném sousedství hrobu IIN042. Kostra byla uložena pod obdélnou pískovcovou deskou, dlouhou 1 m dle deníkových údajů (na plánu z 10. 10. 1950 má rozměry asi 2,2 m x 0,5 m - Obr. 4/59). Povrch desky se nacházel v úrovni povrchu hřbitovního horizontu v těchto místech, který je v těchto místech podle dochovaného nivelačního údaje 255,72 m n. m. Z údaje o 35 cm mezi kostrou a deskou, lze odvodit hloubku hrobu na asi 50 cm, pokud odhadneme sílu pískovcové desky na 15 cm. Kromě existence náhrobní desky nejsou o úpravě hrobové jámy žádné další údaje. Informace o „trychtýřovitých, kulatých ... jámách“ nejsou jasné a není také zřejmé, zda se skutečně týkají tohoto hrobu a nejsou např. popisem nějakého objektu, souvisejícího se sídlištěm, které v těchto místech existovalo zčásti souběžně s pohřebištěm. Uvedené jámy nejsou viditelné na jediném známém snímku hrobu, který zachycuje náhrobní desku po odstranění hrobové vrstvy a hrobů

⁶⁵ Údaj o pěti zlomcích nestanovuje, kolik bylo celých nebo rekonstruovatelných záušnic. V základní publikaci o výzkumu kostela P. Marie jsou vyobrazeny dvě, které se dochovaly dodnes (Borkovský 1953, s. 179, obr. 25).

(např. IIN042) v těsném sousedství (*Obr. 3/105*). Východně od náhrobní desky je již začištěný pruh podloží. Kostra byla zjištěna v obvyklé poloze, tj. natažena na zádech, hlavou k západu a s rukama podél těla, i když nám tuto informaci poskytuje pouze schematický náčrt na plánu stavu k 10. 10. 1950. Nebožtík byl vybaven záušnicemi, fyzicky jsou dochovány dvě (*Obr. 4/58*). Údaj o jejich přesné poloze v hrobě není k dispozici.

K: Jak již bylo zmíněno u předchozího hrobu, situace zachycená na plánu z 10. 10. 1950 (*Obr. 3/14*) může být vyložena i tak, že hrob IIN043 je mladší než hrob IIN042.

Obr. 4/58: Praha – Hrad, II. nádvoří. Hrob IIN043. Záušnice, př. č. 13139; kreslila E. Witzová.

Fig. 4/58: Prague Castle, Second Courtyard, grave IIN043; temple rings, accession No. 13139; drawn by E. Witzová.

Obr. 4/59: Praha – Hrad, II. nádvoří. Hrob IIN043 na výřezu z fotografie „sine A“. Upravil autor.

Fig. 4/59: Prague Castle, Second Courtyard, grave IIN043 on a detail of photograph ‘sine A’; adjusted by the author.

HROB IIN044

TD: „3. října 1950. II. nádvoří (těsně) severně průjezdu a těsně pod červenou vrstvou patřící ke spálenému kostelu. V černé navážce, plné střepů je ve hloubce 10 cm první vrstva koster. ... a západně kostry se záušnicemi byla objevena **další kostra, o 15 cm níže předešlé**. Kostry leží za apsidou a jsou zde ve 3-4 vrstvách nad sebou. Červená vrstva pozůstala po spálení kostela šíří se dále východně směrem na II. nádvoří, je 20-30 cm silná, porušená uhlíky, červenou hlínou a spálenou opukou. 10-20 cm pod ní je černá navážka plná střepů a pak začíná vrstva koster, kde byly nalezeny velké záušnice, opukové kameny z obložení hrobů. Kostry jsou uloženy 80 cm hluboko, ještě v rostlém terénu. Na východ od apsidy jsou kostry uloženy nejhustěji. Na červeném povrchu je 20 cm nazelenalého terénu-šutru a břídlý (Deník 1946-52).

PD: ---

PK: Hrob je zachycen na celkových plánech (Obr. 3/10 až Obr. 3/14), výřez z finálního celkového plánu 10. 10. 1950 (Obr. 4/52).

N3: Př. č. **13274** (1950) – II. nádvoří, pohřebiště východně apsidy kostela P. Marie. Střepty a kosti porůznu nalezené mezi kostrami. Střepty, kosti (Katalog 2).

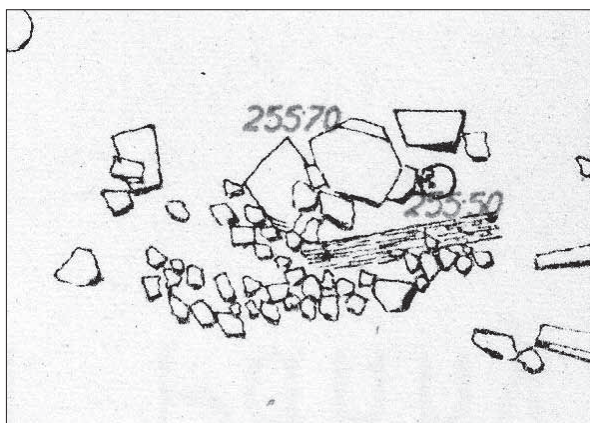
Př. č. **13382** (10. – 12. 10. 1950) – Praha IV – Hrad, II. nádvoří, hřbitov východně apsidy kostela P. Marie. Střepty nalezené pod kostrami, vrstva hřbitova až na rostlý terén. Střepty, kosti (Katalog 2).

F-T: ---

A: Antropologický materiál se nedochoval.

P: Hrob IIN044 se nacházel u severního okraje popisované hrobové skupiny mezi hroby IIN042 a IIN047. Jeho detailní popis není k dispozici, vycházet můžeme pouze z plánu stavu výzkumu k 10. 10. 1950, který jediný ho zachycuje (Obr. 4/60). Na tomto plánu je patrna lebka, vyčnívající pod velkým (plochým?) kamenem, na který východním směrem navazují další menší kameny a jeden kámen velký (opět plochý?). Zdá se tedy, že hrob byl překryt kamenným příkrovem. Větší kámen je zakreslen také u lebky a další východně, snad někde v místech východního konce hrobu. Pás drobných kamenů se táhne podél severní strany hrobu. V jeho rámci je zakresleno také prkno o rozměrech 0,75 x 0,15 m. Skupina kamenů, v níž je nebožtík uložen, má celkové rozměry přibližně 1,7 x 1 m. Snad byl hrob vyhlouben do destrukce objektu (sídlíštního?) a větší kameny byly využity k jeho překrytí.⁶⁶ O tom, že se skutečně jedná o hrob a nikoliv o náhodnou kumulaci kamenů a lebky svědčí poznámka ve výkopovém deníku, kterou nelze vztáhnout na jinou situaci („západně kostry se záušnicemi byla objevena další kostra, o 15 cm níže předešlé“). K hrobu jsou dochovány dva nivelační údaje – 255,70 m n. m. (pravděpodobně pro povrch jednoho z velkých kamenů) a 255,50 m n. m. zřejmě pro dno hrobové jámy. O úpravě hrobové jámy a jejich rozměrech nejsou dochovány žádné údaje stejně jako o hrobové výbavě.

K: Hrob nemá stratigrafický vztah k jinému hrobu.

Obr. 4/60: Praha – Hrad, II. nádvoří. Hrob IIN044 na výřezu z plánu 4/5+5/4-0124.

Fig. 4/60: Prague Castle, Second Courtyard, grave IIN044 on a detail of plan 4/5+5/4-0124.

⁶⁶ Kameny téže destrukce mohly být využity pro obložení hrobu IIN042.

TD: „12. září 1950 ... Zase severně, těsně u průjezdu, byly těsně u východní zdi traktu kostry ve třech vrstvách. Spodní vrstva koster byla úplně v rostlém jílů pod zdi. Kostry byly rovněž v rakvích, neboť byly zjištěny stopy po dřevě. Černý terén vykazoval dále k východně severně spálenou a načervenalou barvu od ohně, souvisící s apsidou kostela z doby, kdy tento kostel hořel. Na povrchu byla nalezena spousta střepů a 13. září také poškozená záušnice a další dvě kostry východně od zdi traktu a od předešlých koster. Byla tu černá, mastná hlína, která patří ke hřbitovu a k terénu kostela, v ní střepy, jedna bronzová esovitá záušnice, bronzové drátky, kosti, železné hřebíky od rakvi a opuka. Výkop byl rozšiřován a byly objeveny dvě další kostry“

20. září 1950. ... Čistily se kostry na druhém nádvoří severně průjezdu.

3. října 1950. II. nádvoří (těsně) severně průjezdu a těsně pod červenou vrstvou patřící ke spálenému kostelu. V černé navážce, plné střepů je ve hloubce 10 cm první vrstva koster. ... Vedle této kostry severně leží **kostra ženy**, má porušenou lebku, u pravé nohy opukové kameny, ruce nataženy a po obou stranách lebky po jedné esovité záušnici. Po celé ploše lze vidět kusy opuky náležející k obložení hrobů. ... ženská kostra (jež má hrudní koš a lebku porušeny a přeházeny) je 150 cm dlouhá. Červená vrstva pozůstalá po spálení kostela šíří se dále východně směrem na II. nádvoří, je 20-30 cm silná, porušená uhlíky, červenou hlínou a spálenou opukou. 10-20 cm pod ní je černá navážka plná střepů a pak začíná vrstva koster, kde byly nalezeny velké záušnice, opukové kameny z obložení hrobů. Kostry jsou uloženy 80 cm hluboko, ještě v rostlém terénu. Na východ od apsidy jsou kostry uloženy nejhustěji. Na červeném povrchu je 20 cm nazelenalého terénu-šutru a břidly“ (Deník 1946-52).

PD: „U jedné kostry byly nalezeny esovité záušnice ...“ (Borkovský 1950a, s. 197).

„Jedna ženská kostra má opukové obložení, po obou stranách její lebky ležela velké esovité záušnice z 11. století. Pod touto kostrou a pod jinou ... byla nalezena keramika, ... pod kostrou ženy ležela celá lahvovitá baňatá nádoba, zdobená silně rytou uvolněnou vlnicí.“ (Borkovský 1953, s. 168).

PK: Hrob je zachycen na celkových plánech (Obr. 3/10 až Obr. 3/14), výřez z finálního celkového plánu 10. 10. 1950 (Obr. 4/52).

N1: Př. č. **13131** - (3. - 10. 10. 1950) - II. nádvoří, severně průjezdu, hřbitov východ. apsidy kostela P. Marie, 2 velké esovité bronzové záušnice nalezené u kostry ženy po obou stranách lebky dospělé ženy obložené opukovými kameny. Kostra z 1. vrstvy těsně pod spálenou vrstvou. Olověný dvojkónický korálek, rýhovaný (Katalog 2).

1. Záušnice esovitá, bronzová, 54 x 54 mm, Ø drátu 3 mm (Obr. 4/61-1).

2. Záušnice esovitá, bronzová, 52 x 54 mm, Ø drátu 2,9 mm (Obr. 4/61-2).

3. Dvojkónický korál, zdobený rýhováním, olověný, v. 8 mm, Ø 13 mm (Obr. 4/61-3).

N2: Př. č. **13277** (6. 10. 1950) - II. nádvoří, hřbitov východ. apsidy kostela P. Marie. Nádoba nalezená pod pravým ramenem kostry se záušnicemi. V hloubce nebyla vidět. Objevila se, až když se odstranila kostra a odhrabala hlína. (Katalog 2).

1. Lahvovitá nádoba, na plecích zdobena jednou linií nepravidelné vlnice, technologická skupina „kalichovitá“, po = 85 mm, pv = 153 mm, pd = 92 mm, v = 160 mm (Obr. 4/62).

N3: Př. č. **13123** (9. 10. 1950) - II. nádvoří, část severně průjezdu, hřbitov východ. apsidy kostela P. Marie. 2 skleněné kroužky (ve zlomcích) byly nalezeny v navážce vedle kostry ženy s velkými záušnicemi. (Katalog 2).

Př. č. **13135** (11. 10. 1950) - II. nádvoří, část sever. průjezdu, hřbitov východně apsidy kost. P. Marie. Zvířecí kosti (Katalog 2).

Př. č. **13136** (6. 10. 1950) - II. nádvoří, část severně průjezdu, hřbitov východ. apsidy kostela P. Marie. Ukřížovaný (bronzový) nalezený ve vrchní vrstvě povrchu hřbitova mezi kostrou dětskou a kostrou ženy s velkými záušnicemi (Katalog 2).

Př. č. **13137** (1. - 11. 10. 1950) - II. nádvoří, část sever. průjezdu, hřbitov východ. apsidy kost. P. Marie. Hřbitov, plocha těsně u průjezdu, výška terénu zároveň první vrstvou koster. Střepy a kosti. 6. X. 1950 byl zde nalezen Kristus. (Katalog 2).

Př. č. **13381** (2. - 6. 10. 1950) - Praha IV - Hrad, II. nádvoří, hřbitov východ. kostela P. Marie, těsně u sev. stěny průjezdu. Střepy a kosti nalezené na ploše 5x5 m pod první vrstvou koster (pod kostrou s velkými záušnicemi). Střepy, kosti (Katalog 2).

Př. č. **13382** (10. - 12. 10. 1950) - Praha IV - Hrad, II. nádvoří, hřbitov východně apsidy kostela P. Marie. Střepy nalezené pod kostrami, vrstva hřbitova až na rostlý terén. Střepy, kosti (Katalog 2).

F-T: Č. neg. D6538 (Obr. 3/103), D6543 (Obr. 3/104), sine A (Borkovský a kol. 1951, obrazová část, obr. 17 - Obr. 3/105).

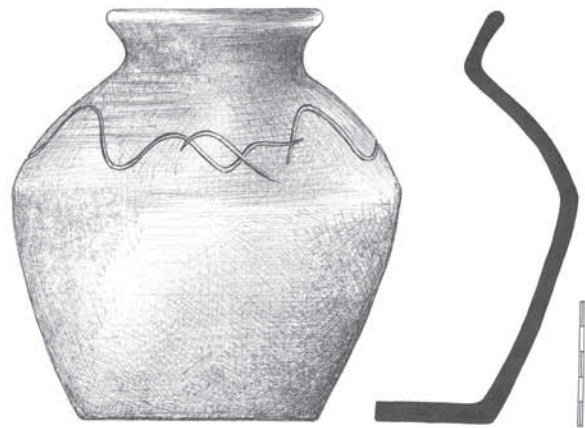
F-N: Př. č. 13131 - č. neg. 28774.

A: Žena, věk 45 +/- 10 let (Becker 2000, s. 300-301).

P: Hrob IIN045 je situován na východním okraji zkoumané skupiny, mezi hroby IIN047 (umístěn severněji), IIN045 (umístěn jižněji) a IIN044 (umístěn západně). Jedná se o nejvýchodnější zkoumaný hrob (Obr. 4/52). Hrobová jáma dosahovala k povrchu podloží, do něhož byla nepatrně zahloubena (Obr. 4/63). O její případné úpravě nejsou žádné informace. Na jižní straně kostry v oblasti pánve a stehenní kosti byl objeven velký opukový kámen orientovaný ve směru hrobové jámy. Kámen je jedinou dokumentovanou

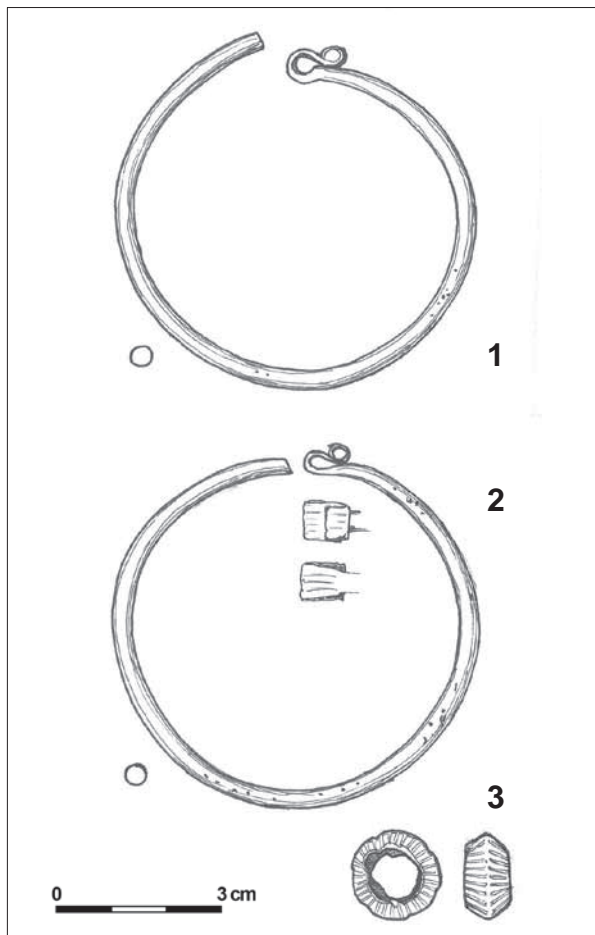
částí opukového obložení zmíněného v deníkovém zápisu, ne-li vůbec jedinou (na fotografiích nejsou zachyceny jiné kameny). K hrobu je dochován jeden nivelační údaj – 255,75 m n. m. Podle obdobných údajů sousedních hrobů se zřejmě jedná o úroveň podloží (dno hrobové jámy?).⁶⁷ Kostra byla uložena v obvyklé poloze, tj. natažena na zádech s hlavou k západu. Pravá ruka byla natažena podél těla a levá směřovala do klína. Hrudník byl narušen, jak dosvědčuje poloha částí žebér. Hrobovou výbavu představují dvě bronzové esovité záušnice, jedna u lebky na pravé straně, druhá u levého ramene na severní straně. Dále byl objeven dvoukónický olověný korál (?), ale o jeho umístění v hrobě nemáme informace. Mohl by pocházet také ze zásypu. Pod kostrou⁶⁸ byla nalezena celá lahvovitá nádoba. Z její polohy je zřejmé, že pochází ze starší situace (hrobu nebo snad sídlištního objektu?).

K: Hrob nemá stratigrafický vztah k jinému hrobu.

Obr. 4/62: Praha – Hrad, II. nádvoří. Hrob IIN045. Keramická lahev. Př. č. 13277; kreslila E. Witzová.

Fig. 4/62: Prague Castle, Second Courtyard, grave IIN045; ceramic bottle, accession No. 13277; drawn by E. Witzová.

Obr. 4/61: Praha – Hrad, II. nádvoří. Hrob IIN045. 1, 2 – záušnice, 3 – olověný korál. Př. č. 13131. Kreslila E. Witzová.

Fig. 4/61: Prague Castle, Second Courtyard, grave IIN045. 1, 2 – temple rings; 3 – lead bead; accession No. 13131; drawn by E. Witzová.

Obr. 4/63: Praha – Hrad, II. nádvoří. Hrob IIN045 na výřezu z D6543. Upravil autor.

Fig. 4/63: Prague Castle, Second Courtyard, grave IIN045 on a detail of photograph D6543; adjusted by the author.

⁶⁷ Podloží by v tom případě muselo stoupat směrem k východu, což je v souladu se zjištěními výzkumu v roce 1930. Maximální zjištěný interval činí 254,47 m n. m. (u zdi Severovýchodního křídla) až 255,89 m n. m. (u hrobu IIN048).

⁶⁸ „... pod kostrou ženy ležela celá lahvovitá baňatá nádoba, zdobená silně rytou uvolněnou vlnicí...“ (Borkovský 1953, s. 168).

TD: „12. září 1950 ... Zase severně, těsně u průjezdu, byly těsně u východní zdi traktu kostry ve třech vrstvách. Spodní vrstva koster byla úplně v rostlém jílů pod zdí. Kostry byly rovněž v rakvích, neboť byly zjištěny stopy po dřevě. Černý terén vykazoval dále k východně severně spálenou a načervenalou barvu od ohně, souvisící s apsidou kostela z doby, kdy tento kostel hořel. Na povrchu byla nalezena spousta střepů a 13. září také poškozená záušnice a další dvě kostry východně od zdi traktu a od předešlých koster. Byla tu černá, mastná hlína, která patří ke hřbitovu a k terénu kostela, v ní střepy, jedna bronzová esovitá záušnice, bronzové drátky, kosti, železné hřebíky od rakví a opuka. Výkop byl rozšiřován a byly objeveny dvě další kostry ...

20. září 1950. ... Čistily se kostry na druhém nádvoří severně průjezdu.

3. října 1950. II. nádvoří (těsně) severně průjezdu a těsně pod červenou vrstvou patřící ke spálenému kostelu. V černé navázce, plné střepů je ve hloubce 10 cm první vrstva koster. ... **Druhá je dětská kostra**, obložená opukovými kameny, pod levou stranou hrudního koše je nádoba položená dnem nahoru, její vršek je vespod rozdrcený. Patří asi ke kostře, která byla porušena. Kostra má pod lebkou opukový kámen, jeden kámen po pravé stehenní kosti, 2 opukové kameny u levé ruky, ruce nataženy. ... Po celé ploše lze viděti kusy opuky náležející k obložení hrobů. ... Kostry leží za apsidou a jsou zde ve 3-4 vrstvách nad sebou. **Dětská kostra je 95 cm dlouhá** ... Červená vrstva pozůstalá po spálení kostela šíří se dále východně směrem na II. nádvoří, je 20-30 cm silná, porušená uhlíky, červenou hlínou a spálenou opukou. 10-20 cm pod ní je černá navázka plná střepů a pak začíná vrstva koster, kde byly nalezeny velké záušnice, opukové kameny z obložení hrobů. Kostry jsou uloženy 80 cm hluboko, ještě v rostlém terénu. Na východ od apsidy jsou kostry uloženy nejhustěji. Na červeném povrchu je 20 cm nazelenalého terénu-šutru a břidly“ (Deník 1946-52).

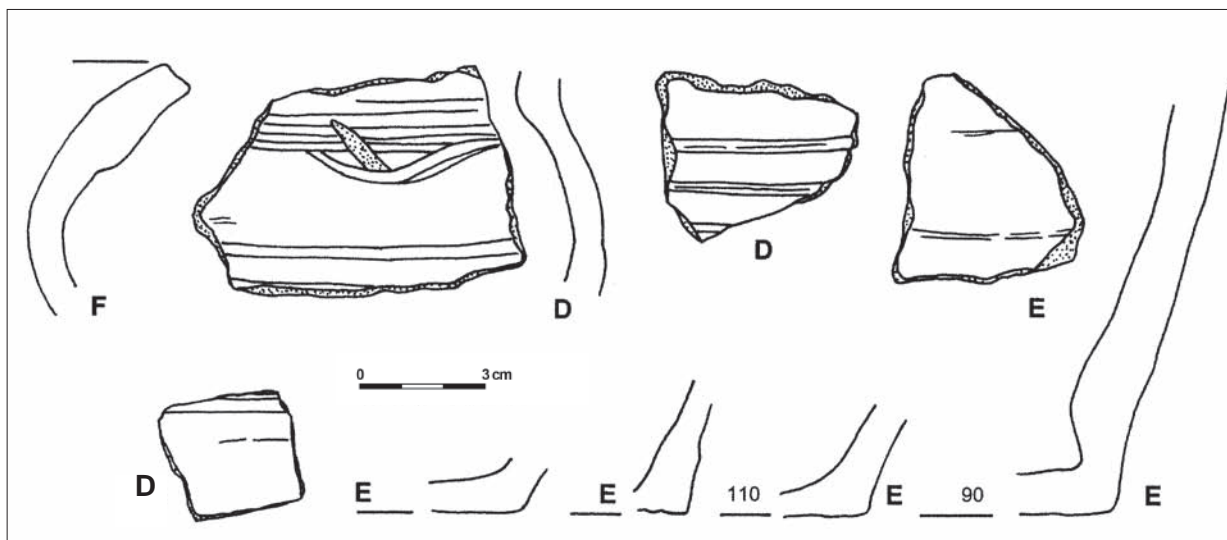
PD: „... pod další dětskou kostrou kus nádoby bez okraje ...“ (Borkovský 1950a, s. 197).

„... pod jinou (kostrou – poznámka J.F.), která patřila dítěti, byla nalezena keramika; pod dětskou kostrou půl nádoby, obrácené dnem vzhůru, se znakem plastického kruhu s křížem na dně, ...“ (Borkovský 1953, s. 168).

PK: Hrob je zachycen na celkových plánech (Obr. 3/10 až Obr. 3/14), výřez z finálního celkového plánu 10. 10. 1950 (Obr. 4/52).

N2: Př. č. **13133** (5. 10. 1950) – II. nádvoří, část severně průjezdu, hřbitov východ. apsidy kostela P. Marie. Střepy (z nich slepena část nádoby) nalezené pod levou rukou dětské kostry, jižně kostry se záušnicemi (Katalog 2).

1. 27 keramických zlomků; z toho skupina „H2“ 2 ks; „HK“ 2 ks; „JK“ 6 ks; „kalichovitá“ 9 ks; „zduřelá“ 8 ks (Obr. 4/64). V dochovaném materiálu není torzo nádoby uvedené v popisu a zachycené na fotografii dochováno.⁶⁹

Obr. 4/64: Praha – Hrad, II. nádvoří. Hrob IIN046. Keramické fragmenty nalezené pod kostrou. Př. č. 13133. Kreslili Š. Dančo a autor.

Fig. 4/64: Prague Castle, Second Courtyard, grave IIN046; ceramic fragments found beneath the skeleton, accession No. 13133; drawn by Š. Dančo and the author.

⁶⁹ Torzo nádoby bylo pravděpodobně nezvěstné již v době základní publikace o výzkumu (Borkovský 1953), protože není vyobrazeno ani v části, která se detailně zabývá nalezenou keramikou. K vyobrazení by vybězela zmínka o značce na dně fragmentu nádoby.

N3: Př. č. **13135** (11. 10. 1950) – II. nádvoří, část sever. průjezdu, hřbitov východně apsidy kost. P. Marie. Zvířecí kosti (Katalog 2).

Př. č. **13136** (6. 10. 1950) – II. nádvoří, část severně průjezdu, hřbitov východ. apsidy kostela P. Marie. Ukřižovaný (bronzový) nalezený ve vrchní vrstvě povrchu hřbitova mezi kostrou dětskou a kostrou ženy s velkými záušnicemi (Katalog 2).

Př. č. **13137** (1. – 11. 10. 1950) – II. nádvoří, část sever. průjezdu, hřbitov východ. apsidy kost. P. Marie. Hřbitov, plocha těsně u průjezdu, výška terénu zároveň první vrstvou koster. Střepty a kosti. 6. X. 1950 byl zde nalezen Kristus. (Katalog 2).

Př. č. **13382** (10. – 12. 10. 1950) – Praha IV – Hrad, II. nádvoří, hřbitov východně apsidy kostela P. Marie. Střepty nalezené pod kostrami, vrstva hřbitova až na rostlý terén. Střepty, kosti (Katalog 2).

F-T: Č. neg. D6538 (Obr. 3/103), sineB (Borkovský a kol. 1951, obrazová část, obr. 18; Obr. 3/106).

A: Dítě, věk 5 +/- 0,5 let (Becker 2000, s. 301).

P: Hrob IIN046 se nacházel u východního okraje zkoumané plochy mezi hroby IIN045 a IIN047. Hrob byl vyhlouben tak, že kostra byla uložena v úrovni podloží (pokud je okolní terén patrný na snímcích podloží). Hrobová jáma nebyla zřejmě patrna, rovná hrana (č. D6538 – Obr. 3/103) je zřejmě uměle vytvořená. Kostra byla obložena opukovými kameny. Po pravé straně lebky se nacházel na plochu položený opukový kámen, na němž spočívala okrajová část lebky a levé rameno (Obr. 4/65). Další dva kameny byly umístěny podél levé nohy, jeden rovnoběžně s touto nohou, druhý napříč (tj. rovnoběžně s východní hranou nedochované hrobové jámy). Tento kámen překryl kosti kotníku a prstů levé nohy. Poslední kámen je umístěn u pravé stehenní kosti a pravé části pánve, takže je zčásti překrývá. Zdá se, že některé kameny byly do hrobové jámy vloženy před uložením těla, jiné až po jeho pohřbení. K hrobu je dochován jeden nivelační údaj – 255,87 m n. m., který by se měl vztahovat na úroveň terénu (podloží?) u kostry jako je tomu u sousedních hrobů. Kostra byla uložena v obvyklé poloze, tj. natažena na zádech hlavou k západu. Ruce byly nataženy podél těla. Pravá ruka (zápěstí a prsty) chybí. Hrobová výbava nebyla zjištěna.

Velká pozornost byla věnována nedochovanému fragmentu spodní části nádoby, uložené pod pravou částí hrudníku a pravou rukou. Podle polohy se do hrobu dostala druhotně, ale opět před uložením těla. Zda je součástí jiného (staršího a nenalezeného hrobu?) nebo součástí vrstvy, do níž byl hrob zahlouben, není zcela jasné. Velikost fragmentu také dovoluje úvahu o záměrném vložení do vykopané jámy před pohřbením těla. Pod př. č. **13133** není zapsán pouze zmíněný fragment nádoby (který v něm chybí), ale větší soubor keramických fragmentů (celkem 27 zlomků), který působí poměrně sevřeným dojmem (Obr. 4/64).

K: Hrob IIN046 nemá stratigrafický vztah k jiným hrobům.

Obr. 4/65: Praha – Hrad, II. nádvoří. Hrob IIN046 (podle Borkovský a kol. 1951).

Fig. 4/65: Prague Castle, Second Courtyard, grave IIN046 (after Borkovský a kol. 1951).

HROB IIN047

TD: „3. října 1950. II. nádvoří (těsně) severně průjezdu a těsně pod červenou vrstvou patřící ke spálenému kostelu. V černé navážce, plné střepek je ve hloubce 10 cm první vrstva koster. První je **volně ležící lebka**.⁷⁰ ... Po celé ploše lze viděti kusy opuky náležející k obložení hrobů. ... Červená vrstva pozůstala po spálení kostela šíří se dále východně směrem na II. nádvoří, je 20-30 cm silná, porušená uhlíky, červenou hlínou a spálenou opukou. 10-20 cm pod ní je černá navážka plná střepek a pak začíná vrstva koster, kde byly nalezeny velké záušnice, opukové kameny z obložení hrobů. Kostry jsou uloženy 80 cm hluboko, ještě v rostlém terénu. ... Na červeném povrchu je 20 cm nazelenalého terénu-šutru a břidly“ (Deník 1946-52).

PD: ---

PK: Hrob je zachycen na celkových plánech (Obr. 3/10 až Obr. 3/14), výřez z finálního celkového plánu 10. 10. 1950 (Obr. 4/52).

N1: Př. č. **13134** (5. 10. 1950) – II. nádvoří, část sever. průjezdu, hřbitov východ. apsidy kostela P. Marie. Samostatná lebka severně kostry ženy s velkými záušnicemi (Katalog 2).

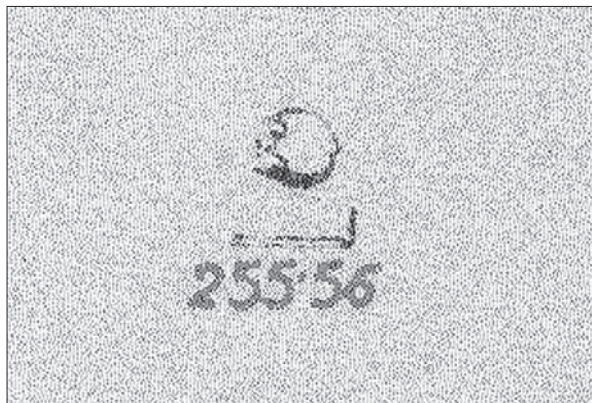
N3: Př. č. **13382** (10. – 12. 10. 1950) – Praha IV – Hrad, II. nádvoří, hřbitov východně apsidy kostela P. Marie. Střepek nalezené pod kostrami, vrstva hřbitova až na rostlý terén. Střepek, kosti (Katalog 2).

F-T: ---

A: Žena??, věk 11 let (Becker 2000, s. 302).

P: Hrob IIN047 byl umístěn na severovýchodním okraji zkoumané plochy. Je zaznamenán pouze na plánu stavu výzkumu k 10. 10. 1950, který zachycuje pouze lebku v pozici, naznačující obvyklou orientaci nebožtíka hlavou k západu. Po levé straně lebky je zachycen pravoúhlý fragment dřeva (?), snad se tedy jednalo o pohřeb v dřevěném obložení či rakvi (Obr. 4/66). Přítomnost dřeva je nejzávažnějším argumentem pro závěr, že se skutečně jedná o část hrobu a nikoliv kosterní pozůstatek ve hřbitovní vrstvě. O jiné úpravě hrobové jámy a jejich rozměrech nejsou informace. Nivelační údaj na plánu (255,56 m n. m.) je pravděpodobně údajem o úrovni, na níž byla lebka zjištěna (dno hrobové jámy?, podloží?). Také hrobová výbava se nezmiňuje.

K: Hrob nemá stratigrafický vztah k jinému hrobu.

Obr. 4/66: Praha – Hrad, II. nádvoří. Hrob IIN047 na výřezu z plánu 4/5+5/4-0124.

Fig. 4/66: Prague Castle, Second Courtyard, grave IIN047 on a detail of plan 4/5+5/4-0124.

⁷⁰ Vzhledem k celkové situaci hrobů na této dílčí ploše se zmínka může týkat i hrobu IIN048.

HROB IIN048

TD: ---

PD: ---

PK: Hrob je zachycen na celkových plánech (*Obr. 3/10 až Obr. 3/14*), výřez z finálního celkového plánu 10. 10. 1950 (*Obr. 4/52*).

N3: Př. č. **13382** (10. – 12. 10. 1950) – *Praha IV – Hrad, II. nádvoří, hřbitov východně apsidy kostela P. Marie. Střepty nalezené pod kostrami, vrstva hřbitova až na rostlý terén. Střepty, kosti* (Katalog 2).

F-T: Č. neg. D6538 (*Obr. 3/103*).

A: Antropologický materiál se nedochoval.

P: Hrob IIN048 byl umístěn na jihovýchodním okraji plochy, zkoumané po severní straně komunikace směřující do průjezdu mezi II. a IV. hradním nádvořím. Rozrušenou samostatně ležící lebku zachycuje nezřetelně fotografie D6538 (*Obr. 4/67-1*). Jednoznačně zaznamenán na plánu stavu výzkumu k 10. 10. 1950 (detail – *Obr. 4/67-2*). Ten zachycuje lebku v pozici, naznačující obvyklou orientaci nebožtíka hlavou k západu. O hrobové jámě, její úpravě nebo rozměrech nejsou informace. Nivelační údaj na plánu (255,89 m n. m.) je pravděpodobně údajem o úrovni, na níž byla lebka zjištěna (dno hrobové jámy?, podloží?). Hrobová výbava se také nezmiňuje.

K: Hrob nemá stratigrafický vztah k jinému hrobu.

Obr. 4/67: Praha – Hrad, II. nádvoří. Hrob IIN048. 1 – na výřezu z D6538; 2 – na výřezu z plánu 4/5+5/4-0124. Upravil autor.

Fig. 4/67: Prague Castle, Second Courtyard, grave IIN048. 1 – on a detail of photograph D6538; 2 – on a detail of plan 4/5+5/4-0124; adjusted by the author.

HROB IIN049 (B/95)

TD: „26. září 1950. ... U severní strany starší apsidy byla 60 cm od zdi objevena kostra (lebka), jež je starší než černý ušlapaný povrch, ten je neporušený. V zásyvu jsou kusy opuky a bílá malta. Základy starší apsidy stojí již na rostlém terénu.“

16. října 1950. Dnes byly zjištěny u starší apsidy na sever, ale těsně vedle kostry, o které jsem již věděl, **další kostry** ...“ (Deník 1946-52).

PD: „Důležité je, že bylo možno zjistit, které kostry patří ke staršímu kostelu a které k mladšímu. Z celého množství hrobů jsme mohli u starší apsidy prozkoumat jen dva, protože je zachována jen necelá polovina apsidy a nad to ještě v začátcích výzkumu nebylo lze celou zbylou plochu prokopat. Později, při zesilování východní zdi křídla, bylo mnoho hrobů zničeno a nám nezbylo než konstatovat, že tu byly hroby, ale nemohli jsme zjišťovat jejich polohu a vztah ke stavbě. Na severní straně kostela při starší apsidě byl nalezen hrob, který souvisí ještě s existencí staršího kostela, protože jeho hrobovou jámou nebyl porušen kompaktní terén patřící k mladšímu kostelu. Takové **kostry** byly nalezeny blízko sebe **celkem dvě**. Kostry u starší apsidy byly uloženy velmi mělce, 10-20 cm pod povrchem terénu, na němž ležela spálená vrstva z požáru kostela. Před stavbou mladšího kostela byl okolní terén pravděpodobně vyšší a byl snižen teprve za stavby staršího kostela. Hroby patřící k mladšímu kostelu jsou uloženy hlouběji, je jich však celkem málo. Velká většina pohřbů je mělce uložena a patří proto spíše ke staršímu kostelu“ (Borkovský 1953, s. 169).

PK: Řez východní stěnou sondy B1 (hrob označen jako „hrob B“ – Obr. 4/68). Srovnej Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000, s. 38, obr. 2/20.

N1: Př. č. **4/95-sáček 5** – sonda B1/hrob B, keramika, kosti. Pouze kosti.

N2: Př. č. **4/95-sáček 26** – sonda B1/156, hroby A,B⁷¹, keramika, kosti.

I. 3 keramické zlomky, z toho skupina „JK“ 1 ks, „kalichovitá“ 3 ks (Obr. 4/69).

N3: Př. č. **13163** (21. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, severní strana kostelíka P. Marie. Při odhrabování nárožního pískovcového kamene staršího kostela u spojení lodě s apsidou byl hrob a porušený terén. Byly nalezeny střepy, kousky malty, několik kostí a kámen spálený od ohně do červena (Katalog 2).

Př. č. **13171** (19. 10. 1950) – Severozápad. křídlo, část sever. průjezdu, terén současný se starší apsidou. Střepy, lidské kosti, bílý pískovec, nalezené u terénu staré apsidy a lodě u koster a nárožní desky základu, pod terénem mladší apsidy (Katalog 2).

Př. č. **13180** (1. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, kostelík P. Marie, sonda 1, 2. Střepy nalezené pod spálenou vrstvou kamene u apsidy kostelíka nad kostrami. Střepy (Katalog 2).

Př. č. **13188** (27. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, apside kostelíka P. Marie. V sondě, již pod spodkem základu starší apsidy je 10 cm silná vrstva hnědého jílu (navezený). Na něm stojí základy. Pod jílem je černá vrstva a v ní střepy. Nalezen střep okraje a jiné střepy. Je to rostlý terén, do něhož byla vyhloubena hrobová jáma, v ní černá hlína a v hlíně střepy (Katalog 2).

Př. č. **13190** (27. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část sever. průjezdu, apside kostelíka P. Marie. Malta nalezená v zásyvu hrobu u starší apsidy (Katalog 2).

Př. č. **13192** (3. 6. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, kostel P. Marie. Střepy z terénu ke starší apsidě nad druhou kostrou. Lidské kosti (Katalog 2).

F-T: Č. neg. 6485 (Obr. 3/61), 6486 (Obr. 3/62), 6515 (Obr. 3/76), D6537 (Obr. 3/102), sine C (Obr. 3/107), sine D (Obr. 3/108), 90127 (Obr. 3/110), 90168 (záběr totožný s předchozí fotografií).

A: Žena, věk 40 +/- 10 let (Becker 2000, s. 324).

P: Hrob IIN049 je součástí značně komplikované situace v koutě mezi lodí kostela P. Marie a dochovanou částí apsidy. Dochovaná kresebná a fotografická dokumentace z let 1950 až 1952 je nedostatečná. Plocha odkryvu z roku 1950 však mohla být podrobena reviznímu zkoumání v roce 1995. Dokumentace řezů ve stěnách sondy I. Borkovského dovolila alespoň zčásti pochopit zápis z roku 1950.

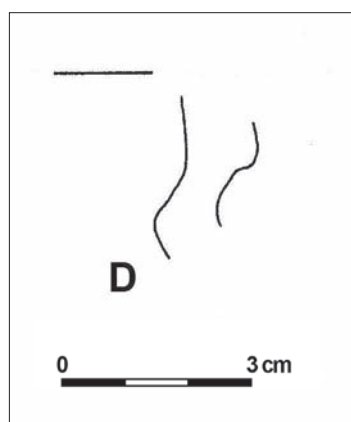
Hrob IIN049 byl hlouben z neznámé úrovně v rámci hřbitovní vrstvy (kontext 156), hrobová jáma se zahlubovala až do podloží. Její minimální hloubka činila 0,48 m, z toho 0,35 m v podloží (Obr. 4/68). Hrobová jáma nebyla nijak upravována. Sondou I. Borkovského v roce 1950 byla odhalena jen část hrobu. Nebožtík ležel pravděpodobně na zádech hlavou k západu. Z kostry byly in situ zjištěny fragmenty dlouhých kostí (pravá ruka?) a lebky. Kosterní pozůstatky byly narušeny a překryty vložení dalšího pohřbu (hrob IIN050). Při tom byla zřejmě odstraněna celá levá polovina těla, pokud se její části nedochovaly pod skeletem hrobu IIN050, který nebyl vybírán a zůstal na místě. Dokumentace v roce 1995 přinesla také nivelační údaje – dno hrobové jámy – 254,98 m n. m.; dlouhé kosti – 255,10 až 255,12 m n. m.; dochovaná nejvyšší úroveň výplně – 255,43 m n. m. Na dochovaném řezu nebylo možné rozlišit navzájem výplně hrobů IIN049 a IIN050. Z tohoto důvodu nemůžeme nálezy z výplně, učiněné v roce 1950 (př. č. **13188**, **13190**, **13192**) spojit s tímto hrobem, ale považujeme je za součást výplně hrobu mladšího, eventuálně za soubor vzniklý promíšením

⁷¹ Jedná se o nálezy ze zásyvu („hrobové vrstvy“), vrstva 156 na řezu dokumentovaném v roce 1995. Výplně jam obou hrobů, tj. IIN050 (A/95) a IIN049 (B/95) nebylo možno odlišit.

výplně obou hrobů. Hrobová výbava, kterou bychom mohli spojit s pohřbenou osobou, nebyla zjištěna, protože i nálezy z roku 1995 pocházejí z výplně hrobové jámy.

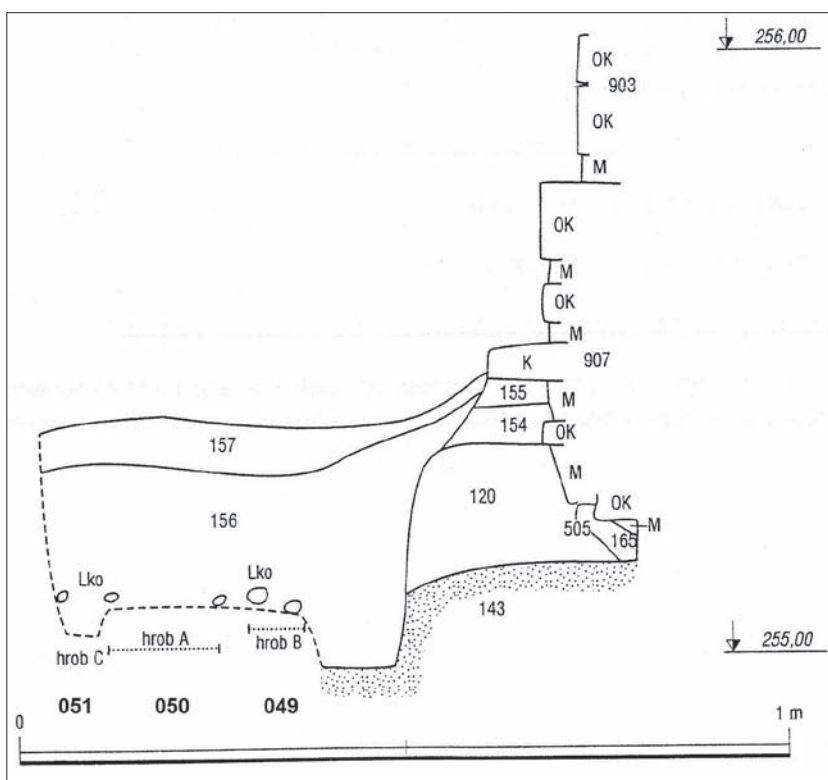
K: Podloží je v těchto místech skalní podloží (kontext 143 – Obr. 4/68) s jeho horní navětralou částí (kontext 120). Na něj nasedaly před postavením apsidy kostela dvě vrstvy – vrstva půdního horizontu o síle až 0,08 m (kontext 154) a vrstva stejného složení o síle 0,05 m (kontext 155 – též „pod spodkem základu starší apsidy je 10 cm silná vrstva hnědého jílu (navežený)“).⁷² Obě obsahují malé fragmenty malty. Podle situace dokumentované v roce 1995 byla z úrovně uloženy 155 stavěna apsida kostela. Konfrontace s fotografiemi z roku 1950 (zejména č. 6489 – Obr. 3/65, D6537 – Obr. 3/102, sine C – Obr. 3/107) vyplývá, že výkop pro apsidu byl kopán z vyšší úrovně, která zahrnovala také hřbitovní horizont (kontext 156, též „černá vrstva a v ní střepy“⁷³), pravděpodobně však jen zčásti. Dochovaná mocnost hřbitovní vrstvy (kontext 156) činí až 0,4 m, při výzkumu v roce 1950 bylo odstraněno asi dalších 0,3 m. Vkop pro základ apsidy pravděpodobně vyplňovala „opuková drť“, pokud správně rozumíme popisu stratigrafie (Borkovský 1953, s. 141). Tuto situaci překrývala černá vrstva o síle 0,09 až 0,16 m, která překrývala také předzáklad apsidy. Na ní se nacházelo spáleníště (Borkovský 1953, s. 141; Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000, s. 57-58).

Hrob IIN049 je starší než hrob IIN050, jak vyplývá ze vzájemné pozice kostí. Z rekonstruované stratigrafické situace vyplývá, že je starší než zdivo apsidy.

Obr. 4/69: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, u kostela P. Marie. Hrob IIN049 a hrob IIN050. Keramický zlomek. Sáček 26/1995. Kreslili Š. Dančo a autor.

Fig. 4/69: Prague Castle, North-West Wing, at St Mary's Church, graves IIN049 and IIN050; ceramic fragment, bag No. 26/1995; drawn by Š. Dančo and the author.

Obr. 4/68: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, u kostela P. Marie. Sonda B1. Řez východní stěnou původní sondy I. Borkovského. Hrob A – hrob IIN050; B – hrob IIN049; hrob C – hrob IIN051. Kreslil autor.

Fig. 4/68: Prague Castle, North-West Wing, at St Mary's Church, trench B1, cross section of the east face of the original trench by I. Borkovský; grave ('hrob') A – IIN050; B – IIN049; C – IIN051; drawn by the author.

⁷² Paradoxně přináší nejpodrobnější informaci o zvrstvení v tomto místě zápis v přírůstkové knize nálezů (Katalog 2) u souboru př. č. 13188: „... V sondě, již pod spodkem základu starší apsidy je 10 cm silná vrstva hnědého jílu (navežený). Na něm stojí základy. Pod jílem je černá vrstva a v ní střepy. Nalezen střep okraje a jiné střepy. Je to rostlý terén, do něhož byla vyhloubena hrobová jáma, v ní černá hlína a v hlíně střepy. 27. IX. 1950.“

⁷³ V tomto hlinitém kontextu se objevují také jednotlivé lidské kosti, pocházející z rozrušených hrobů.

HROB IIN050 („DRUHÁ KOSTRA“, A/95)

TD: „26. září 1950. ... U severní strany starší apsidy byla 60 cm od zdi objevena **kostra (lebka)**, jež je starší než černý ušlapaný povrch, ten je neporušený. V záсыpu jsou kusy opuky a bílá malta. Základy starší apsidy stojí již na rostlém terénu.

16. října 1950. Dnes byly zjištěny u starší apsidy na sever, ale **těsně vedle kostry**, o které jsem již věděl, další kostry ...“ (Deník 1946-52).

PD: „... Důležité je, že bylo možno zjistit, které kostry patří ke staršímu kostelu a které k mladšímu. Z celého množství hrobů jsme mohli u starší apsidy prozkoumat jen dva, protože je zachována jen necelá polovina apsidy a nad to ještě v začátcích výzkumu nebylo lze celou zbylou plochu prokopat. Později, při zesilování východní zdi křídla, bylo mnoho hrobů zničeno a nám nezbylo než konstatovat, že tu byly hroby, ale nemohli jsme zjišťovat jejich polohu a vztah ke stavbě. Na severní straně kostela při starší apsidě byl nalezen **hrob**, který souvisí ještě s existencí staršího kostela, protože jeho hrobovou jámou nebyl porušen kompaktní terén patřící k mladšímu kostelu. Takové kostry byly nalezeny blízko sebe celkem dvě. Kostry u starší apsidy byly uloženy velmi mělce, 10-20 cm pod povrchem terénu, na němž ležela spálená vrstva z požáru kostela. Před stavbou mladšího kostela byl okolní terén pravděpodobně vyšší a byl snížen teprve za stavby staršího kostela. Hroby patřící k mladšímu kostelu jsou uloženy hlouběji, je jich však celkem málo. Velká většina pohřbů je mělce uložena a patří proto spíše ke staršímu kostelu“ (Borkovský 1953, s. 169).

PK: Hrob je zachycen na plánu z 10. 10. 1950 (Obr. 3/12 až Obr. 3/14), výřez z finálního celkového plánu 10. 10. 1950 (Obr. 4/70). Řez východní stěnou sondy B1 (hrob označen jako „hrob A“ – Obr. 4/68). Srovnej Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000, s. 38, obr. 2/20.

N2: Př. č. **13188** (27. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, apsida kostelíka P. Marie. V sondě, již pod spodkem základu starší apsidy je 10 cm silná vrstva hnědého jílu (navežený). Na něm stojí základy. Pod jílem je černá vrstva a v ní střepy. Nalezen střepek okraje a jiné střepey. Je to rostlý terén, do něhož byla vyhloubena hrobová jáma, v ní černá hlína a v hlíně střepey (Katalog 2).

1. 9 keramických zlomků, z toho skupina „kalichovitá“ 6 ks; „JK“ 1 ks; „OST“ 1 ks; „H2“ (?) 1 ks (Obr. 4/71). Př. č. **13190** (27. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část sever. průjezdu, apsida kostelíka P. Marie. Malta nalezená v záсыpu hrobu u starší apsidy (Katalog 2).

Př. č. **13192** (3. 6. 1950⁷⁴) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, kostel P. Marie. Střepey z terénu ke starší apsidě nad druhou kosterou. Lidské kosti (Katalog 2).

1. 30 keramických zlomků, z toho skupina „kalichovitá“ 12 ks; „H2“ 4 ks; „JK“ 6 ks; „zduřelá“ 5 ks; „OST“ 2 ks; „HK“ 1 ks (Obr. 4/72).

Př. č. **13193** (4. 6. 1950⁷⁵) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, kostel P. Marie. Terén ke starší apsidě pod první kosterou⁷⁶, hloubka 50 cm od povrchu starší apsidy. Terén do kterého byla postavena (založena) starší apsida. Střepey a lidské kosti. (Katalog 2).

1. 3 keramické zlomky, z toho skupina „kalichovitá“ 1 ks; „H2“ 1 ks; „JK“ 1 ks (Obr. 4/73).

Př. č. **4/95-sáček 3** – sonda B1/hrob A, keramika, lidské kosti **1.** 1 nezdobený keramický zlomek, skupina „H2“.

Př. č. **4/95-sáček 21** – sonda B1, hrob (A?), kosti.

Př. č. **4/95-sáček 26** – sonda B1/156, hroby A, B⁷⁷, keramika, kosti.

1. 3 keramické zlomky, z toho skupina „JK“ 1 ks, „kalichovitá“ 3 ks (Obr. 4/69).

N3: Př. č. **13163** (21. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, severní strana kostelíka P. Marie. Při odhrabování nárožního pískovcového kamene staršího kostela u spojení lodě s apsidou byl hrob a porušený terén. Byly nalezeny střepey, kousky malty, několik kostí a kámen spálený od ohně do červena (Katalog 2).

Př. č. **13171** (19. 10. 1950) – Severozápad. křídlo, část sever. průjezdu, terén současný se starší apsidou. Střepey, lidské kosti, bílý pískovec, nalezené u terénu staré apsidy a lodě u koster a nárožní desky základu, pod terénem mladší apsidy (Katalog 2).

Př. č. **13180** (1. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, kostelík P. Marie, sonda 1,2. Střepey nalezené pod spálenou vrstvou kamene u apsidy kostelíka nad kosterami. Střepey (Katalog 2).

Př. č. **13195** (VII. 1951) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, kostel P. Marie. Samostatná lebka pod kosterou. Kosti lebky (Katalog 2).

Př. č. **13196** (VII. 1951) – Severozápad. křídlo, část sever. průjezdu, kostel P. Marie. Samotná lebka pod celou kosterou. Kosti lebky (Katalog 2).

F-T: Č. neg. 6485 (Obr. 3/61), 6486 (Obr. 3/62), 6487 (Obr. 3/63), 6489 (Obr. 3/65), 6515 (Obr. 3/76), 10696 (Obr. 3/84), 10697 (Obr. 3/85), 10698 (Obr. 3/86), 10700 (Obr. 3/88), 10701 (Obr. 3/89), 10702 (Obr. 3/90), 10703 (Obr. 3/91), 10705 (Obr. 3/93), D6537 (Obr. 3/102), sine C (Obr. 3/107), sine D (Obr. 3/108), 90126 (Obr. 3/109), 90127 (Obr. 3/110).

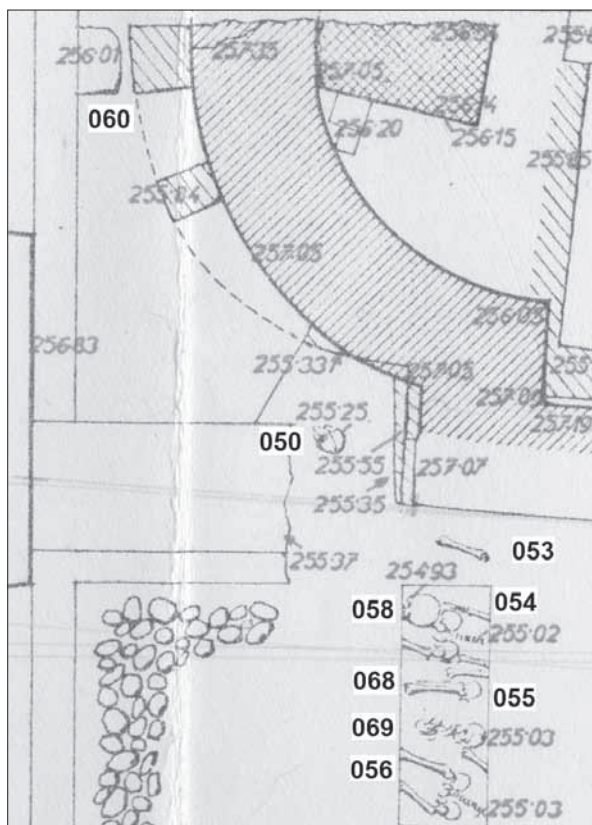
F-N: Př. č. 13192 – č. neg. 28804.

⁷⁴ Datum nemůže být správné, nález by byl učiněn ještě před zahájením výzkumu. U apsidy se podle postupu výzkumu začalo kopat v září 1950, snad je správné datum 3. 6. 1951.

⁷⁵ Datum nemůže být správné ze stejných důvodů jako v předchozí poznámce, snad má být 4. 6. 1951.

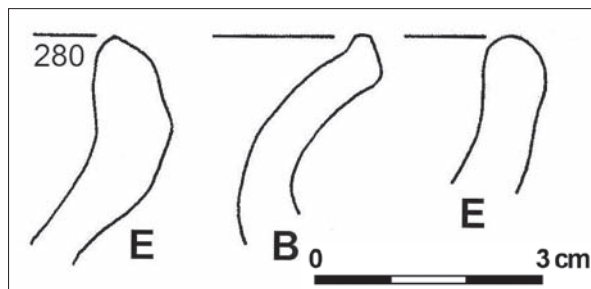
⁷⁶ Přesně identifikovat tzv. první a druhou kosteru je nesnadné. Podle datace zapsaných nálezů se v červnu 1950 (datum je ovšem chybné, viz předchozí poznámky) u apsidy kostela kopal pouze v sondě označené v roce 1995 jako B1. První kosterou se snad rozumí hrob IIN051, protože je uložen mělčeji. Druhou kosterou by pak byl hrob IIN050.

⁷⁷ Jedná se o nálezy ze záсыpu („hrobové vrstvy“), výplně jam obou hrobů, tj. A/95 (IIN050) a B/95 (IIN049) nebylo možno odlišit.

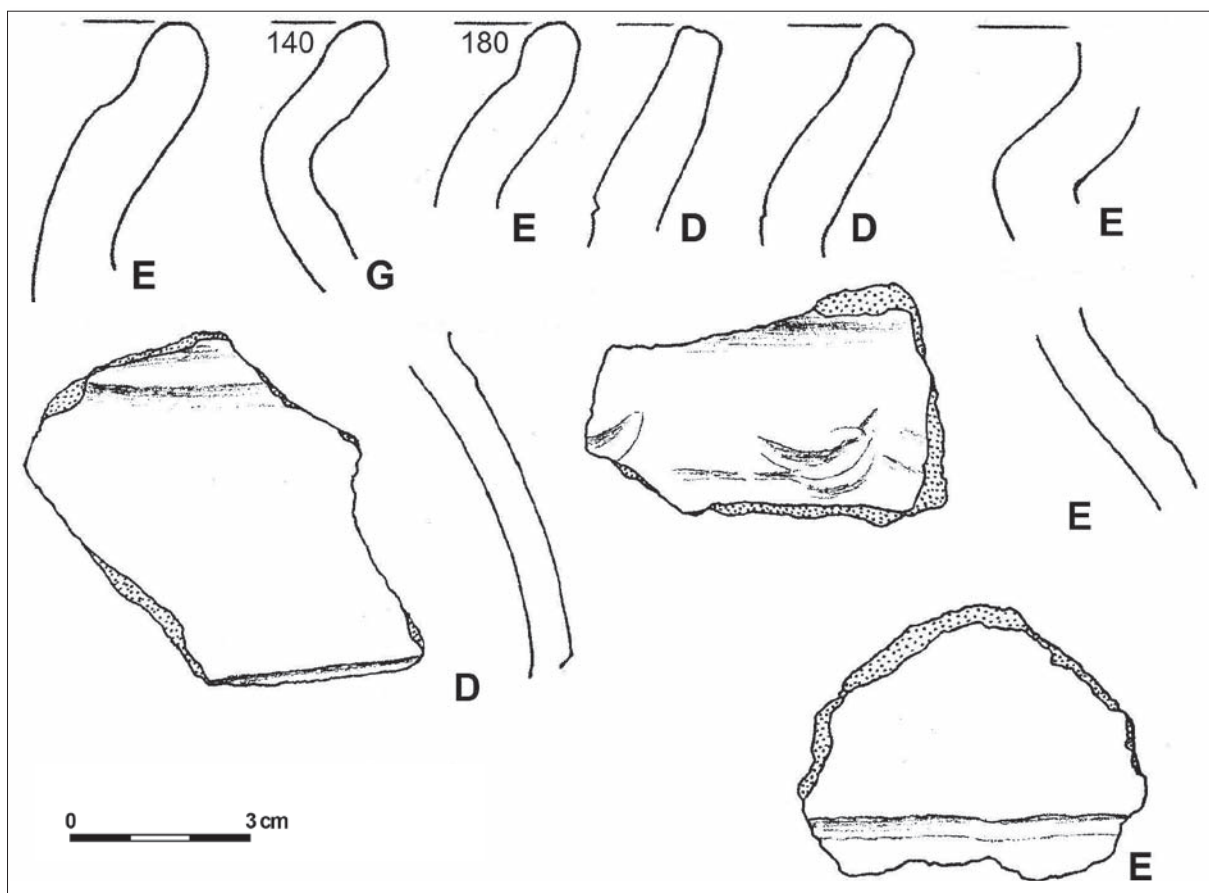
Obr. 4/70: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, u kostela P. Marie. Výřez z plánu 4/5+5/4-0124 se sondami B1 a B2. Upravil autor.

Fig. 4/70: Prague Castle, North-West Wing, at St Mary's Church; detail of plan 4/5+5/4-0124 with trenches B1 and B2; adjusted by the author.

Obr. 4/71: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, u kostela P. Marie. Hrob IIN050, keramické zlomky ze zásypu. Př. č. 13188. Kreslili Š. Dančo a autor.

Fig. 4/71: Prague Castle, North-West Wing, at St Mary's Church, grave IIN050; ceramic fragments from the backfill, accession No. 13188; drawn by Š. Dančo and the author.

Obr. 4/72: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, u kostela P. Marie. Hrob IIN050, keramické zlomky ze zásypu. Př. č. 13192. Kreslila V. Uramová.

Fig. 4/72: Prague Castle, North-West Wing, at St Mary's Church, grave IIN050; ceramic fragments from the backfill, accession No. 13192; drawn by V. Uramová.

A: Př. č. **13193** – adultus (Becker 2000, s. 307).

Př. č. **4/95-21** (hrob A/95) – muž, věk 35 +/- 10 let (Becker 2000, s. 323–4).

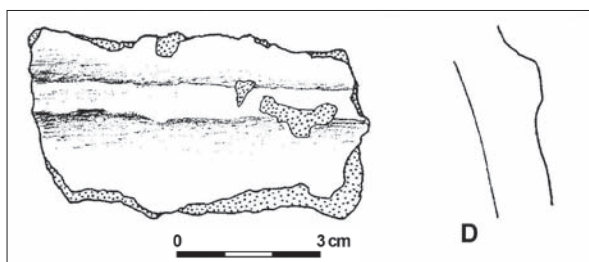
P: Hrob IIN050 velmi těsně souvisí s předchozím hrobem. Je to také jediný z popisovaných hrobů, který byl zkoumán odděleně ve dvou částech. Nejprve byla odkryta horní část těla, lebku zachycuje plán stavu výzkumu k 10. 10. 1950 (Obr. 4/70). Poté byla tato sonda zasypaná a pokračující odkryv u apsidy v letech 1951 nebo 1952 odhalil dolní končetiny přibližně od kolen dolů (č. neg. 10697 – 10699, 10701 – 10703; Obr. 3/85 až Obr. 3/87 a Obr. 3/89 až Obr. 3/91). Tento stav již nebyl kresebně dokumentován a obě části skeletu nebyly společně vyfotografovány (Obr. 4/74). Není také zřejmé, zda byla zkoumána plocha pod kontrolním blokem, který obě části hrobu odděloval a je částečně patrný na fotografiích. Z části hrobu s dolními končetinami také nejsou v přírůstkovém seznamu zapsány žádné nálezy.

Nálezová situace je stejná jako v případě předchozího hrobu (IIN049), protože byl pohřben na téměř stejné místo, zdánlivě do téže hrobové jámy. Výplně jam obou pohřbů se nepodařilo rozlišit. O úpravě hrobové jámy nejsou žádné informace, kromě části jižní stěny nebyla zřejmě ve hřbitovním horizontu zvláště patrná. Díky dokumentaci z roku 1995 jsou k dispozici některé nivelační údaje – úroveň pažních kostí – 255,10 m n. m., úroveň dna hrobové jámy – 255,07 m n. m. Povrch lebky v době výzkumu v roce 1950 činil 255,25 m n. m. Nejvyšší dochovaná úroveň výplně hrobu – 255,40 m n. m. (ale je snížena o nejméně 0,3 m).

Z kostry se dochovala in situ horní část těla, tj. narušená lebka, horní část hrudníku, pravá lopatka a obě pažní kosti. Podle fotografií se dolní končetiny dochovaly od kolen dolů, stehenní kosti nejsou na snímcích viditelné (nebyly vypreparovány?, nedochovaly se?). Poloha lýtkových kostí ukazuje na narušení hrobu. Nebožtík byl uložen v obvyklé poloze, tj. natažen na zádech, hlavou k západu a s rukama podél těla. Kostra ležela souběžně s apsidou, proto je jeho osa mírně stočena k jihu. Dochované nálezy pocházejí z výplně hrobu u horní části těla. Jiná hrobová výbava se neuvádí.

Všechny nálezy z výplně hrobu z výzkumu v letech 1950-1952 pocházejí od horní části kostry (podle data získání). Soubor př. č. **13190** sestává pouze z malty, jejíž přítomnost dokládá, že hrob byl vyhlouben až po postavení kostelní stavby. Soubor př. č. **13188** sestává z 9 zlomků keramiky (Obr. 4/71), soubor př. č. **13192** ze 30 zlomků keramiky (Obr. 4/72) a soubor př. č. **13193** z 3 zlomků (Obr. 4/73). Během zajišťování hrobové jámy při revizním výzkumu v roce 1995 byl získán další soubor keramických zlomků. Soubor ze **sáčku 3** sestává z jediného zlomku skupiny „H2“. **Sáček 26** čítá 3 zlomky („JK“ 1 ks; „kalichovitá“ 2 ks – Obr. 4/69, viz též hrob IIN049).

K: Stratigraficky je hrob IIN050 mladší než hrob IIN049, který zřejmě značně narušil. Těsně severně od tohoto hrobu byl zjištěn další skelet – hrob IIN051. Vzájemný vztah hrobů IIN050 a IIN051 homogenizovaná a dnes přeschlá výplň (kontext 156) nedovoluje. Snad jen skutečnost, že kostra v hrobě IIN051 je uložena mělčeji a zdá se, že přes těsný kontakt skelet v hrobě IIN050 nenarušila, by vedla k závěru, že hrob IIN050 je starší než hrob IIN051. Pokud byla kostra (a s ní pravděpodobně také hrobová jáma) uložena souběžně s apsidou, znamená to, že ji respektovala. Stratigrafie ovšem dokládá, že hrob je starší než apsida mladšího kostela. Hrob by musel respektovat obdobnou situaci při nedochovaném východním ukončení staršího kostela.

Obr. 4/73: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, u kostela P. Marie. Hrob IIN050, keramické zlomky ze zásypu. Př. č. 13193. Kreslila V. Uramová.

Fig. 4/73: Prague Castle, North-West Wing, at St Mary's Church, grave IIN050; ceramic fragments from the backfill, accession No. 13193; drawn by V. Uramová.

Obr. 4/74: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, u kostela P. Marie. Hrob IIN050. 1 – horní část kostry na výřezu z fotografie 6515; 2 – spodní část kostry na výřezu z fotografie 10701. Upravil autor.

Fig. 4/74: Prague Castle, North-West Wing, at St Mary's Church, grave IIN050; 1 – upper part of the skeleton and detail of photograph 6515; 2 – lower part of the skeleton on a detail of photograph 10701; adjusted by the author.

HROB IIN051 („PRVNÍ KOSTRA“, C/95)

TD: „26. září 1950. ... U severní strany starší apsidy byla 60 cm od zdi objevena kostra (lebka), jež je starší než černý ušlapaný povrch, ten je neporušený. V zášypu jsou kusy opuky a bílá malta. Základy starší apsidy stojí již na rostlém terénu.

16. října 1950. Dnes byly zjištěny u starší apsidy na sever, ale těsně vedle kostry, o které jsem již věděl, **další kostry** ...“ (Deník 1946-52).

PD: „... Důležité je, že bylo možno zjistit, které kostry patří ke staršímu kostelu a které k mladšímu. Z celého množství hrobů jsme mohli u starší apsidy prozkoumat jen dva, protože je zachována jen necelá polovina apsidy a nad to ještě v začátcích výzkumu nebylo lze celou zbylou plochu prokopat. Později, při zesilování východní zdi křídla, bylo mnoho hrobů zničeno a nám nezbylo než konstatovat, že tu byly hroby, ale nemohli jsme zjišťovat jejich polohu a vztah ke stavbě. Na severní straně kostela při starší apsidě byl nalezen hrob, který souvisí ještě s existencí staršího kostela, protože jeho hrobovou jámou nebyl porušen kompaktní terén patřící k mladšímu kostelu. Takové **kostry** byly nalezeny blízko sebe **celkem dvě**. Kostry u starší apsidy byly uloženy velmi mělce, 10-20 cm pod povrchem terénu, na němž ležela spálená vrstva z požáru kostela. Před stavbou mladšího kostela byl okolní terén pravděpodobně vyšší a byl snížen teprve za stavby staršího kostela. Hroby patřící k mladšímu kostelu jsou uloženy hlouběji, je jich však celkem málo. Velká většina pohřbů je mělce uložena a patří proto spíše ke staršímu kostelu“ (Borkovský 1953, s. 169).

PK: Řez východní stěnou sondy B1 (hrob označen jako „hrob C“ – Obr. 4/68) a řez severní stěnou sondy (Obr. 4/75). Srovnej Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000, s. 38, obr. 2/20 a s. 39, obr. 2/21.

N: Nálezy nebyly v letech 1950 až 1952 odlišeny od nálezů z hrobů IIN049 a IIN050, v roce 1995 nebyly získány.

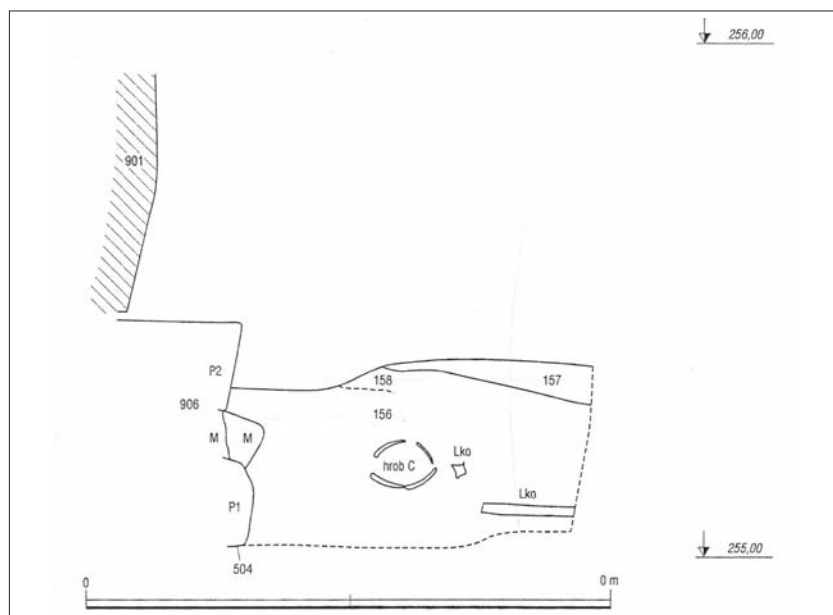
F-T: Č. neg. 6515 (Obr. 3/76), 90127 (Obr. 3/110), 90168 (totožný záběr jako předchozí fotografie).

A: Antropologický materiál byl ponechán na místě (in situ). S tímto skeletem by mohly souviset nálezy př. č. **13193** (srovnej hrob IIN050), ale souvislost není jednoznačná

P: Hrob IIN051 byl zjištěn již v roce 1950, jak dokládá fotografie (č. 6515), ovšem v jiné dokumentaci se neuvádí (Obr. 4/76). Revize v roce 1995 zjistila, že je uchován ve stěně sondy I. Borkovského (označené v roce 1995 jako B1) v rámci hřbitovního horizontu (kontext 156 – Obr. 4/75). Hrobová jáma se nerýsovala a výplň hrobu nijak neodlišovala. Stejná výplň pokračovala také hlouběji pod kosterní ostatky. Výplň hrobu byla překryta vrstvou obdobného charakteru, která navíc obsahuje naplocho položené opukové kameny (kontext 158). Nivelační údaje byly získány v roce 1995: pravá ruka - 255,10 m n. m., lebka - 255,23 m n. m.; povrch hrobové výplně - 255,32 m n. m. Vzhledem k tomu, že kontext 158 nesouvisí s výplní hrobu, ale byl zjištěn na větší ploše, je možno stanovit hloubku hrobové jámy na pouhých 0,25 m, což odpovídá pozorování I. Borkovského (1953, s. 169). Tato skutečnost by nasvědčovala druhotnému snížení terénu.

Nebožtík byl uložen na zádech v natažené poloze, hlavou k západu. Odhalená pravá ruka ležela podél těla. Hrobová výbava není k dispozici. Nálezy z výplně nebyly zřejmě v roce 1950 odlišeny od výplně hrobu IIN050 a tvoří s ním jeden soubor.

K: Stratigraficky je hrob IIN051 pravděpodobně mladší než hrob IIN050, jak bylo uvedeno u tohoto hrobu.

Obr. 4/75: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, u kostela P. Marie. Sonda B1. Řez severní stěnou původní sondy I. Borkovského. Hrob C – hrob IIN051. Kreslil autor.

Fig. 4/75: Prague Castle, North-West Wing, at St Mary's Church, trench B1, cross section of the face of the original trench by I. Borkovský; grave ('hrob') C – IIN051; drawn by the author.

Obr. 4/76: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, u kostela P. Marie. Hrob IIN051 na výřezu z fotografie 6515. Upravil autor.

Fig. 4/76: Prague Castle, North-West Wing, at St Mary's Church, grave IIN051 on a detail of photograph 6515; adjusted by the author.

Hrob IIN052 (D/95)

TD: „16. října 1950. Dnes byly zjištěny u starší apsidy na sever, ale těsně vedle kostry, o které jsem již věděl, další kostry, které však neleží v jílu na dně vykopané hrobové jámy, ale jsou o něco k severu posunuty. Pak jsou u základů nárožní pískovcové desky, jak se zdá, prokopané kusy bílého pískovce a pod nimi jáma v jílu pokračuje dál. Očekával jsem, že pod kostrami je ještě jedna kostra a že hrobová jáma pokračuje pod základy rohu starší apsidy (lodě). Dal jsem proto kopati do hloubky až na dno hrobové jámy, při čemž se ukázalo, že pod oběma je další kostra, která má horní část těla i s lebkou poškozenou prokopáním základu rohu starší apsidy. Nejsme však ještě na dně hrobové jámy; tam vidět základy prokopané obratle“ (Deník 1946-52).

PD: „... Při zkoumání základů starší apsidy se ukázalo, že základy na severní straně porušily kostru, kostra byla prokopána v místech hrudního koše tak, že lebka byla odstraněna při kladení základu. Nasvědčuje to, že na místě byl hřbitov dřívě, než byly položeny základy se starší apsidou. Neví se zatím, s čím tento hřbitov souvisí ...“ (Borkovský 1950a, s. 198).

„Důležité je, že základu staršího kostela (nárožní pískovcová deska na severní straně apsidy) poškozuje jeden starší hrob – celá horní část kostry i s lebkou byla při stavbě základu odstraněna; to by nasvědčovalo, že hřbitov byl v těchto místech již před stavbou staršího kostela nebo že se tam alespoň v jednotlivých případech pohřbívalo. Uvnitř kostela jsme však kromě hrobek nenašli ani jedinou lidskou kost. Možnost, že by byla nárožní pískovcová deska dodatečně vsunuta do základů, čímž by bylo došlo k porušení zmíněného hrobu až po výstavbě kostela, je podle mého soudu vyloučena naprosto pravidelným spojením této desky se základy“ (Borkovský 1953, s. 169).

„... u severovýchodního nároží kostela byla nalezena kostra porušená při stavbě staršího kostela. Po nové prohlídce nároží jsem dospěl k názoru, že se tak mohlo stát až později, vsunutím nárožní pískovcové desky zároveň s úrovní terénu, při poruše tohoto nároží mladšího kostela, u vnějšího spojení lodi s apsidou. Při tom byl poškozen onen hrob, ležící u zdi základu kostela. Zmíněná deska vyčnívá ven z líce staršího půdorysu o 38 cm, s lícem zdi mladšího kostela byla v jedné svislé čáře. Nález jedné kostry, u níž je vyloučeno poškození základu staršího kostela, není možné interpretovat tak, jako by byl kostelem poškozen celý křesťanský hřbitov ...“ (Borkovský 1961, s. 354-5).

PK: Řez východní stěnou sondy B2 (hrob označen jako „hrob D“ – Obr. 4/77). Srovnej Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000, s. 39, obr. 2/22.

N: Nálezy objevené v letech 1950 až 1952 nebyly zapsány do přírůstkového seznamu, v roce 1995 nebyly získány.

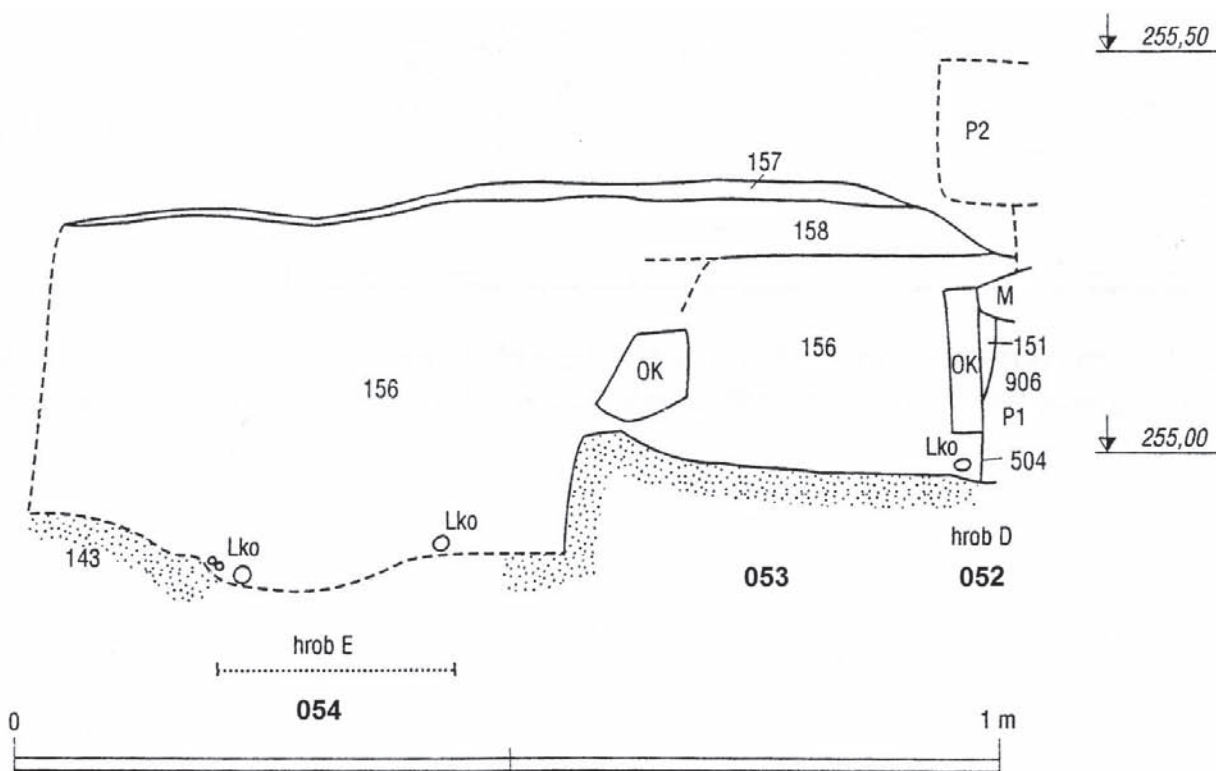
F-T: Č. neg. 6488 (Obr. 3/64), 90126 (Obr. 3/109), 90141 (Obr. 3/111), 90161 (Obr. 3/114).

A: Antropologický materiál byl ponechán na místě (in situ).

P: Jako hrob IIN052 označujeme dvě dlouhé kosti, dochované přímo u základu severní stěny kostela v místech, kde je jeho základ považován za součást starší fáze. Základ zdi (kontext 906) tvoří rozměrnější pískovcové a opukové bloky, spojované maltou. Na vnější straně byl takto vzniklý základ zdi obložen opukovými kameny, postavenými na výšku a mezery vyplněny hlinitou vrstvou. Pod jeden z těchto kamenů se dostaly lidské kosti, byl tedy při kopání výkopu pro zeď poškozen hrob. Situaci odhalil již v roce 1950 I. Borkovský, jak dokládá fotografie (č. 6488 – Obr. 3/64, srovnej Obr. 4/78). Potvrzena mohla být v roce 1995, kdy bylo konstatováno, že kosti jsou na místě dochovány (Obr. 3/111), byl v poškozeném stavu a byly zjištěny některé nivelační údaje – podloží: 254,97 m n. m.; kost – 255,00 m n. m.; základová spára zdi kostela – 254,97 m n. m. Chybí však obratel viditelný ve spáře mezi kameny na fotografii č. 6488 (Obr. 3/64), k němuž by se mohl vztahovat deníkový záznam („Nejsme však ještě na dně hrobové jámy; tam vidět základy prokopané obratle.“).

Považujeme-li tuto situaci za hrob, byla celá hrobová jáma zničena při zakládání zdi kostela a eventuálně dalším pohřbíváním na tomto místě. Stejně tak není k dispozici žádná hrobová výbava. Při úvahách o poloze kostry by napomohlo antropologické určení, které vyčnívající fragmenty nedovolují.

K: I. Borkovský (1953, s. 169) uvažoval o tom, základy kostela byla poničena „celá horní část kostry i s lebkou“, nabízela by se úvaha o kostech horní končetiny. Ověřit pozorování I. Borkovského však nebylo v roce 1995 možné. Jiné části skeletu pod severovýchodním nárožím lože zjištěny nebyly. Přesto jsou tyto ojedinělé kosti významným podnětem k úvahám o pohřbech, které předcházely stavbě kostela.

Obr. 4/77: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, u kostela P. Marie. Sonda B2. Řez východní stěnou původní sondy I. Borkovského. Hrob D – hrob IIN052; hrob E – hrob IIN054. Kreslil autor.

Fig. 4/77: Prague Castle, North-West Wing, at St Mary's Church, trench B2, cross section of the eastern face of the original trench by I. Borkovský; grave ('hrob') D – IIN052; E – IIN054, drawn by the author.

Obr. 4/78: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, u kostela P. Marie. Hrob IIN052 na výřezu z fotografie 6488. Upravil autor.

Fig. 4/78: Prague Castle, North-West Wing, at St Mary's Church, grave IIN052 on a detail of photograph 6488; adjusted by the author.

HROB IIN053 (I/95)

TD: „16. října 1950. Dnes byly zjištěny u starší apsidy na sever, ale těsně vedle kostry, o které jsem již věděl, další kostry, které však neleží v jílu na dně vykopané hrobové jámy, ale jsou o něco k severu posunuty. Pak jsou u základů nárožní pískovcové desky, jak se zdá, prokopané kusy bílého pískovce a pod nimi jáma v jílu pokračuje dál. Očekával jsem, že pod kostrami je ještě jedna kostra a že hrobová jáma pokračuje pod základy rohu starší apsidy (lodě). Dal jsem proto kopati do hloubky až na dno hrobové jámy, při čemž se ukázalo, že pod oběma je další kostra, která má horní část těla i s lebkou poškozenou prokopáním základu rohu starší apsidy ...“ (Deník 1946-52).

PD: ---

PK: Hrob je zachycen na plánu z 10. 10. 1950 (Obr. 3/12 až Obr. 3/14), výřez z finálního celkového plánu 10. 10. 1950 (Obr. 4/70). Řez východní stěnou sondy B2 (Obr. 4/77) a řez západní stěnou sondy B2 (Obr. 4/79). Srovnej Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000, s. 39, obr. 2/22 a s. 40, obr. 2/23.

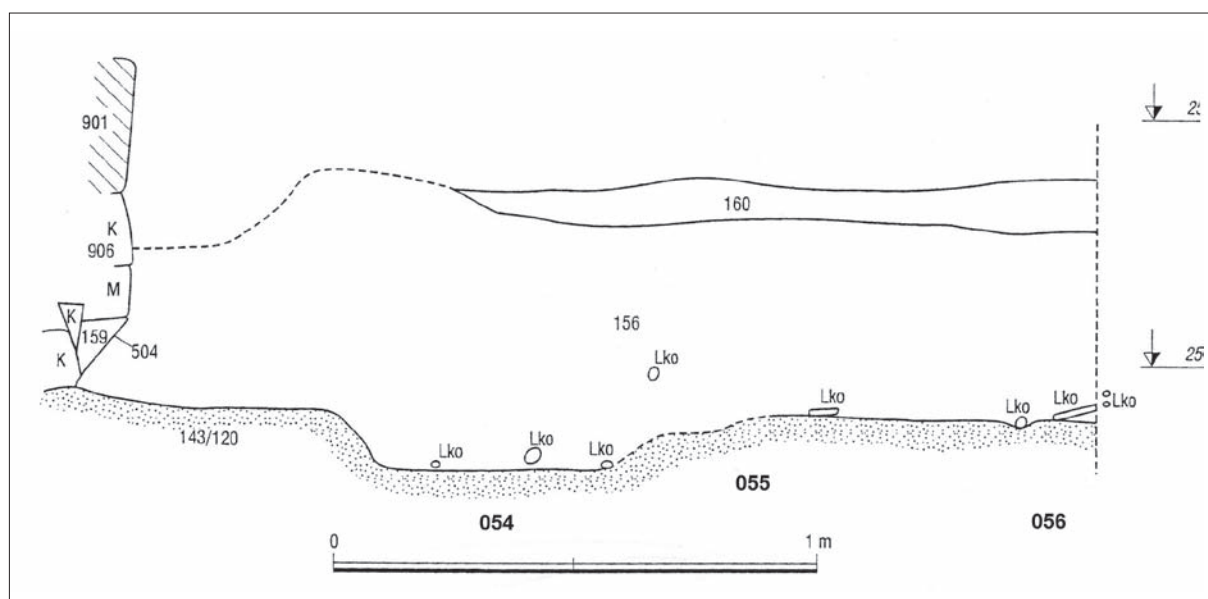
N3: Př. č. 13178 (19. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část sever. průjezdu, kostelík P. Marie. Střepy z povrchu koster severně apsidy pod červenou spálenou sutí pocházející z požáru kostela. Kosti (Katalog 2).

F-T: Č. neg. 6489 (Obr. 3/65), 6514 (Obr. 3/75), 90160 (týž záběr jako 90161), 90161 (Obr. 3/114), 90169 (Obr. 3/116), 90171 (Obr. 3/118), 90185 (Obr. 3/120).

A: Antropologický materiál se nedochoval.

P: Hrob IIN053 je situován u severozápadního rohu lodě kostela P. Marie. V roce 1950 byl dokumentován (na plánu k 10. 10. 1950 – Obr. 4/70) jako ojedinělá dlouhá kost. Tuto skutečnost potvrzuje také fotografie (č. 6489 – Obr. 3/65). V roce 1995 byla situace znovu odkryta (sonda B2, situace je lépe dochována na východním řezu – Obr. 4/77); na západním jsou rozhraní hrobových jam nečitelná – Obr. 4/79). Kosterní pozůstatky se in situ dochovaly jen v podobě nejasných stop, přesto je možné považovat tuto situaci za součást hrobu. Podloží je mísovitě zahlobbeno (v rozmezí 0,05 – 0,07 m, z úrovně 255,05 m n. m. klesá směrem k jihu, tj. ke zdi kostela na úroveň 254,97 m n. m.) v šíři 0,45 m. Předpokládáme, že jde o část hrobové jámy. Tuto interpretaci posiluje skutečnost, že na kraji je v profilu dochován opukový kámen, postavený na výšku, snad součást obložení jámy. Týž kámen dokumentuje snímek z roku 1950 (č. 6514 – Obr. 3/80). Hrobová jáma byla hluboká maximálně 0,3 m (úroveň 255,27 m n. m.) a její výplň není odlišitelná od hřbitovní vrstvy v okolí (kontext 156). Rozlišit se podařilo pouze hlinitou uloženinu s opukovými kameny naplocho o mocnosti až 0,08 m, která hrob překrývá. Fragmentárně dochované kosterní pozůstatky, navíc známé pouze z kreseb a fotografií, nedovolují určit polohu kostry a ani její orientaci. Hrobová výbava se nezmiňuje.

K: Stratigrafická situace ukazuje, že hrob IIN053 je mladší než hrob IIN052 a pravděpodobně starší než severněji uložený hrob IIN054. Vztah ke hrobu IIN058 je nejasný. Stratigrafický vztah k základové zdi staršího kostela je setřený homogenizovaným hřbitovním horizontem. Mělká hrobová jáma vede k úvaze, že hrob patří ke staršímu kostelu a snížení terénu souvisí s výstavbou kostela mladšího.

Obr. 4/79: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, u kostela P. Marie. Sonda B2. Řez západní stěnou původní sondy I. Borkovského. Kreslil autor.

Fig. 4/79: Prague Castle, North-West Wing, at St Mary's Church, trench B2, cross section of the western face of the original trench by I. Borkovský; drawn by author.

HROB IIN054 (E/95)

TD: „1. září 1950. ... V hluboké sondě na sever od apsidy hloubila se níže spáleného terénu další sonda, při čemž se přišlo těsně u severní zdi kostela na 3 kostry. Terén kostela klesá prudce k severu ...“ (Deník 1946-52).

PD: ---

PK: Hrob je zachycen na plánu z 10. 10. 1950 (Obr. 3/12 až Obr. 3/14), výřez z finálního celkového plánu 10. 10. 1950 (Obr. 4/70). Řez východní stěnou sondy B2, hrob E (Obr. 4/77) a řez západní stěnou sondy B2 (Obr. 4/79). Srovnej Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000, s. 39, obr. 2/22 a s. 40, obr. 2/23.

N2: Nálezy objevené v letech 1950 až 1952 nebyly zapsány do přírůstkového seznamu.

Př. č. **4/95-sáček 12** – sonda B2/hrob E (2), kosti.

1. 1 nezdobený keramický zlomek, skupina „kalichovitá“.

Př. č. **4/95-sáček 16** – sonda B2/2. vrstva zásypu (= kontext 156), hrob E? (2), keramika, kosti.

1. 13 keramických zlomků, z toho skupina „kalichovitá“ 8 ks; „JK“ 2 ks; „HK“ 1 ks; „zduřelá“ 1 ks; „VS2“ s glazurou na vnitřní straně 1 ks (Obr. 4/80-1).

Př. č. **4/95-sáček 18** – sonda B2/dočišťování sondy, keramika, kosti.

1. 10 keramických zlomků, z toho skupina „kalichovitá“ 4 ks; „JK“ 1 ks; „HK“ 2 ks; „TM“ 1 ks; „tuha“ 1 ks; „neurč“ 1 ks (Obr. 4/80-2).

N3: Př. č. **13178** (19. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část sever. průjezdu, kostelík P. Marie. Střeby z povrchu koster severně apsidy pod červenou spálenou ssutí pocházející z požáru kostela. Kosti (Katalog 2).

F-T: Č. neg. 6514 (Obr. 3/75), 90161 (Obr. 3/114), 90169 (Obr. 3/116), 90171 (Obr. 3/118), 90185 (Obr. 3/120).

A: Kosti 3 osob; žena???, věk 43 +/-; dítě, věk ca. 7 +/- 5 měsíců; dítě, věk 6 – 10 let (Becker 2000, s. 324-325).

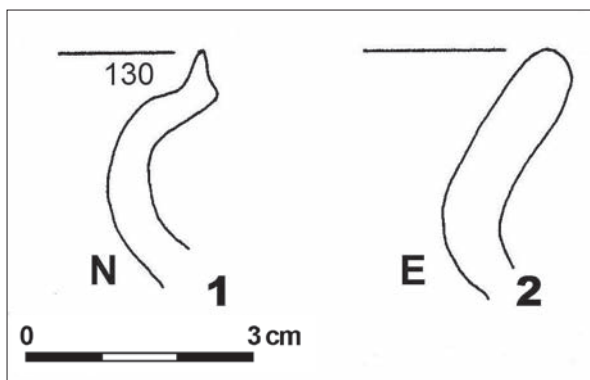
P: Hrob IIN054 je situován v sondě (označena jako B2) položené severně od lodi kostela P. Marie. Výkop zčásti odhalil několik koster, žádnou z nich však úplně. Dokumentován je na plánu, který zachycuje stav výzkumu k 10. 10. 1950 (Obr. 4/70) a byl také vyfotografován (č. 6514 – Obr. 3/75). Kosterní materiál byl zčásti vybrán (?) a zčásti ponechán na místě a sonda zasypána. Zásyp byl vybrán při revizním výzkumu v roce 1995. Kosterní pozůstatky byly nalezeny ve značně narušeném (fragmentarizovaném) stavu. Zdokumentována byla stratigrafická situace, kosterní pozůstatky byly opět ponechány na místě.

Z hrobu IIN054 zachytila sondáž střední část kostry, na snímku č. 6514 je patrná pánev a horní část levé stehenní kosti, rozložený hrudní koš a poškozené kosti horních končetin, z nichž některé (pravá ruka) nejsou v anatomické poloze (Obr. 4/81). V roce 1995 byly in situ zjištěny kosti rukou, pravá stehenní kost (úroveň 254,86 m n. m.) a malé stopy pánve, žeber a páteře (úroveň 254,83 m n. m. v západním profilu; plán z 10. 10. 1950 uvádí k páteři v ploše sondy údaj 255,02 m n. m.) Můžeme určit, že nebožtík byl pohřben v natažené poloze na zádech, hlavou k západu a s rukama podél těla. Hrobová jáma byla mírně zahloblena do podloží (maximálně 0,17 m – úroveň 254,78 m n. m., úroveň podloží v sondě 254,89 – 255,04 m n. m.). Díky tomu můžeme určit její šířku u dna (0,45 – 0,48 m), stěny se směrem nahoru mírně rozevírají. Hrobová jáma nebyla nijak upravena. Dochovaná hloubka jámy činí 0,48 až 0,6 m (úroveň 255,34 až 255,39 m n. m.) a byla zřejmě úplná, protože ji překrývá vrstva spáleníště. Je však pravděpodobné, že před uložením vrstvy spáleníště došlo ke snížení úrovně terénu. Nebyla zjištěna žádná hrobová výbava.

K dispozici jsou jen keramické zlomky ze zásypu hrobové jámy, shromážděné při revizním výzkumu v roce 1995. **Sáček 12** představuje 1 keramický zlomek. **Sáček 16** zahrnuje 13 keramických zlomků (Obr. 4/80-1) a **sáček 18** čítá 10 zlomků keramiky (Obr. 4/80-2).

K: Stratigrafie v této sondě je velmi jednoduchá. Hroby jsou zahlobeny tak, že dosahují povrchu podloží (kontext 143, event. 120) nebo jsou do něho mírně zapuštěny (hrob IIN054 – Obr. 4/77 a Obr. 4/79). Zaplňuje je jednotně působící homogenizovaný a díky silnému proschnutí špatně čitelný hrobový horizont (kontext 156) o mocnosti 0,35 až 0,6 m. Překrývá ho jen vrstva spáleníště (kontext 160) o maximální zjištěné mocnosti 0,12 m.

Stratigraficky je hrob IIN054 starší než hrob IIN058, který se nacházel přímo nad ním. Naopak porušuje hrob IIN053 a porušil také hrob IIN068.

Obr. 4/80: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, u kostela P. Marie. Hrob IIN054. Keramické zlomky ze zásypu. 1 – sáček 18/1995; 2 – sáček 16/1995. Kreslili Š. Dančo a autor.

Fig. 4/80: Prague Castle, North-West Wing, at St Mary's Church, grave IIN054; ceramic fragments from the backfill; 1 – bag No. 18/1995; 2 – 16/1995; drawn by Š. Dančo and the author.

Obr. 4/81: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, u kostela P. Marie. Hrob IIN054 na výřezu z fotografie 6514. Upravil autor.

Fig. 4/81: Prague Castle, North-West Wing, at St Mary's Church, grave IIN054 on a detail of photograph 6514; adjusted by the author.

HROB IIN055 (H/95)

TD: ---

PD: ---

PK: Hrob je zachycen na plánu z 10. 10. 1950 (*Obr. 3/12 až Obr. 3/14*), výřez z finálního celkového plánu 10. 10. 1950 (*Obr. 4/70*). Řez východní stěnou sondy B2 (*Obr. 4/77*) a řez západní stěnou sondy B2 (*Obr. 4/79*). Srovnej *Frolík - Maříková-Kubková - Růžičková - Zeman 2000*, s. 39, obr. 2/22 a s. 40, obr. 2/23.

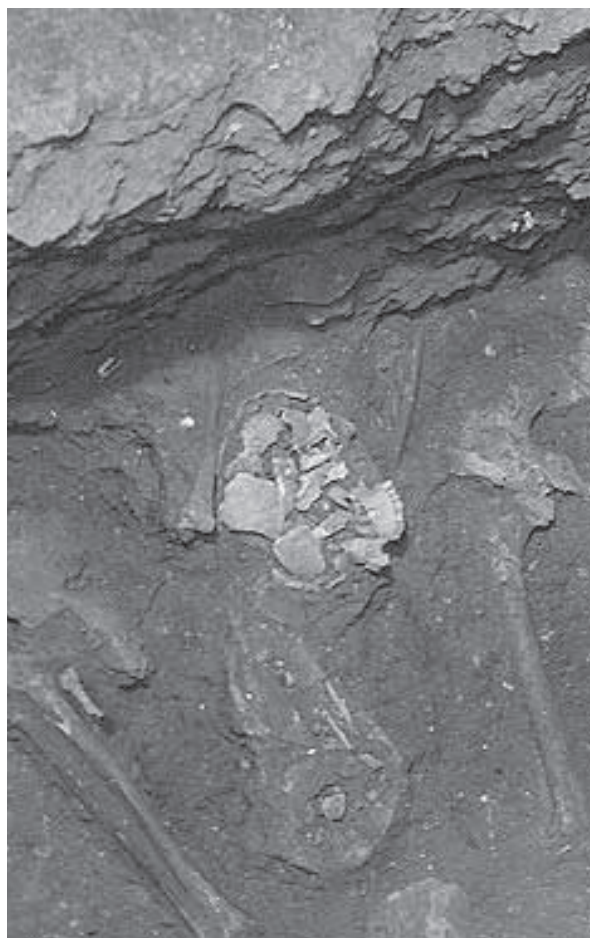
N3: Př. č. **13178** (19. 9. 1950) - *Severozápad. křídlo, část sever. průjezdu, kostelík P. Marie. Střeby z povrchu koster severně apsidy pod červenou spálenou ssutí pocházející z požáru kostela. Kostí* (Katalog 2).

F-T: Č. neg. 6514 (*Obr. 3/75*), 90161 (*Obr. 3/114*), 90169 (*Obr. 3/116*), 90171 (*Obr. 3/118*), 90185 (*Obr. 3/120*).

A: Antropologický materiál byl ponechán na místě (in situ).

P: Hrob IIN055 je situován v sondě severně od kostela P. Marie. Na snímku z roku 1950 (č. 6514 – *Obr. 3/75*) ho tvoří špatně čitelná skupina lidských kostí u západního profilu (*Obr. 4/82*). Hrobová jáma měla dno na úrovni podloží (úroveň 254,90 m n. m.). V roce 1995 byly registrovány pouze v kosti v západním profilu. Z nich a z fotografie nelze vyčíst žádné další údaje o poloze kostry či úpravě hrobové jámy. Mocnost zásypu nad podlozím činí 0,4 m (kontext 156) a překrývá ho spáleniště (kontext 160). Hrobová výbava nebyla identifikována.

K: Stratigrafická situace hrobu IIN055 ukazuje, že je starší než hrob IIN069, který ho překrývá. Vztah k sousedním hrobům IIN056 (situován severně) a IIN068 (jižně) je nejasný. Snad jen skutečnost, že hrob IIN055 představuje narušenou skupinu kostí a severní sousední kostra (hrob IIN056) je nenarušená, vede k úvaze, že hrob IIN056 je mladší. Nelze také vyloučit možnost, že skupina kostí – hrob IIN055 je narušenou částí hrobu IIN068.

Obr. 4/82: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, u kostela P. Marie. Hrob IIN055 na výřezu z fotografie 6514. Upravil autor.

Fig. 4/82: Prague Castle, North-West Wing, at St Mary's Church, grave IIN055 on a detail of photograph 6514; adjusted by the author.

HROB IIN056 (G/95)

TD: „1. září 1950. ... V hluboké sondě na sever od apsidy hloubila se níže spáleného terénu další sonda, při čemž se přišlo těsně u severní zdi kostela na 3 kostry. Terén kostela klesá prudce k severu ...“ (Deník 1946-52).

PD: ---

PK: Hrob je zachycen na plánu z 10. 10. 1950 (Obr. 3/12 až Obr. 3/14), výřez z finálního celkového plánu 10. 10. 1950 (Obr. 4/70). Řez západní stěnou sondy B2 (Obr. 4/79). Srovnej Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000, s. 39, obr. 2/22 a s. 40, obr. 2/23.

N2: Př. č. 4/95-sáček 13 – sonda B2/hrob G (3), kosti.

I. 1 atypický keramický zlomek, skupina „kalichovitá“.

N3: Př. č. 13178 (19. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část sever. průjezdu, kostelík P. Marie. Střeby z povrchu koster severně apsidy pod červenou spálenou ssutí pocházející z požáru kostela. Kosti (Katalog 2).

F-T: Č. neg. 6514 (Obr. 3/75), 90169 (Obr. 3/116), 90171 (Obr. 3/118).

A: Adultus, věk 50+ (Becker 2000, s. 326).

P: Hrob IIN056 je nejseverněji situovaným zkoumaným hrobem, odhalen byl na severním okraji sondy B2 severně od lodi kostela P. Marie. Při výzkumu v roce 1950 byla odhalena podle fotografie (č. 6514 – Obr. 3/75) a podle plánu stavu výzkumu k 10. 10. 1950 střední část kostry, tj. pánev, obě stehenní kosti, spodní část páteře, část žeber a předloktí a dlaň pravé ruky (Obr. 4/70). V roce 1995 byly zjištěny již jen kosti ruky a žebra v západním řezu sondy B2. Nebožtík byl pohřben v natažené poloze na zádech, hlavou k západu a s rukama podél těla (Obr. 4/83). Hrobová jáma nebyla nijak upravena, její dno bylo v úrovni podloží (úroveň 254,89 až 254,9 m n. m.). Kosti na řezu jsou dochovány v úrovni 254,9 až 254,95 m n. m., pro páteř je dochován na plánu údaj 255,03 m n. m. Mocnost hrobové výplně (kontext 156) činí 0,38 m. Je nejspíše úplná, protože ji překrývá spáleništní vrstva (kontext 160).

Z výplně hrobové jámy pochází jeden keramický zlomek technologické skupiny „kalichovitá“ získaný při revizním výzkumu v roce 1995 (sáček 13). Jeho výpověď je přirozeně limitovaná.

K: Stratigraficky je hrob IIN056 pravděpodobně mladší než jižní sousední hrob IIN055, protože není narušen. K jiným hrobům stratigrafický vztah nemá.

Obr. 4/83: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, u kostela P. Marie. Hrob IIN056 na výřezu z fotografie 6514. Upravil autor.

Fig. 4/83: Prague Castle, North-West Wing, at St Mary's Church, grave IIN056 on a detail of photograph 6514; adjusted by the author.

HROB IIN057

TD: ---

PD: ---

PK: Řez východní stěnou sondy B3 (Obr. 4/84). Srovnej Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000, s. 40, obr. 2/24.

N2: Př. č. 4/95-sáček 22 – sonda B3, kosti.

1. 1 atypický keramický zlomek, skupina „kalichovitá“.

Př. č. 4/95-sáček 23 – sonda B3/hrob, kosti.

1. 1 atypický keramický zlomek, skupina „kalichovitá“.

Př. č. 4/95-sáček 25 – sonda B3/kontext 156, keramika, kosti.

1. 11 keramických zlomků, z toho skupina „kalichovitá“ 8 ks; „JK“ 1 ks; „zduřelá“ 2 ks (Obr. 4/85).

N3: Př. č. 4/95-sáček 30; sonda B3/Borkovského zásyp (= recentní po roce 1952), keramika, kosti.

F-T: Č. neg. 90170 (Obr. 3/117).

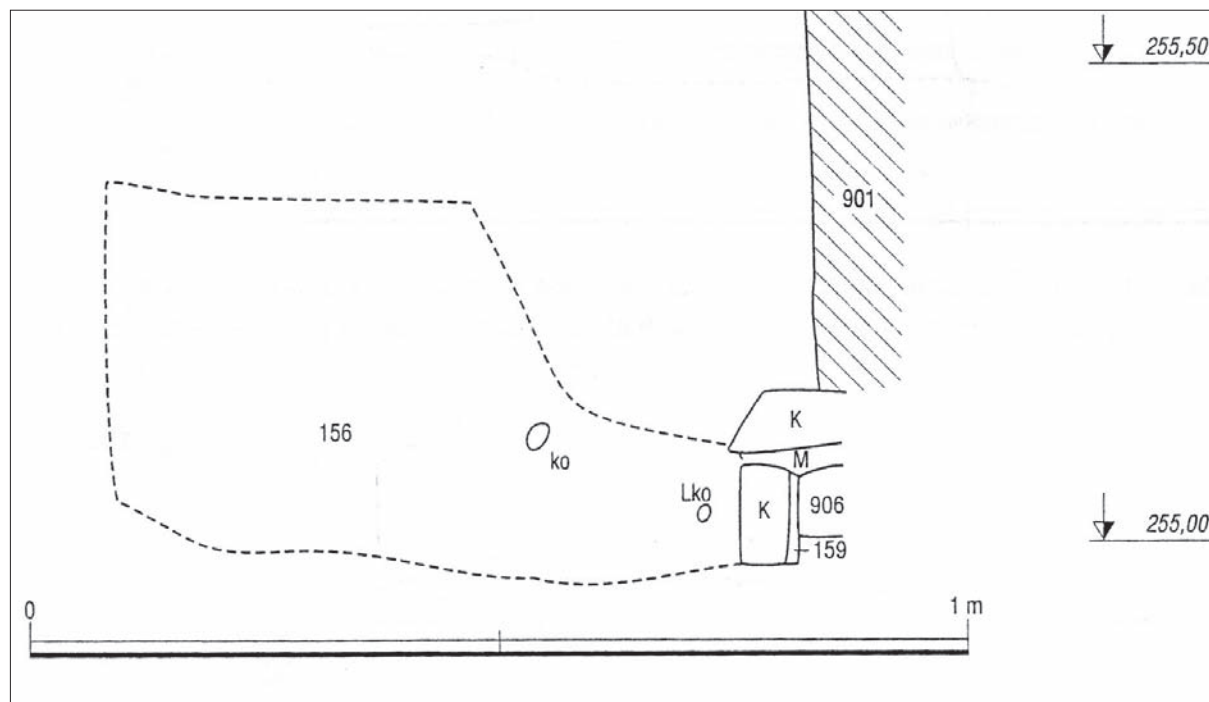
A: Muž, adultus (Becker 2000, s. 326).

P: Hrob IIN057 byl zjištěn v malé sondě, situované u vnější strany severní zdi kostela P. Marie přibližně uprostřed její délky. Z výzkumu v letech 1950-1952 se nedochovala žádná dokumentace dosvědčující její vyhloubení. „Objevena“ byla v roce 1995 během revizního výzkumu, kdy z ní byl vybrán recentní zásyp. Ten odhalil levou stehenní kost a rozrušenou pánev v anatomické poloze. Kosti pravé nohy (stehenní kost?) byly dokumentovány ve východním řezu sondou v úrovni přibližně 255,15 m n. m. (Obr. 4/84). Nebožtík byl tedy uložen v natažené poloze na zádech hlavou k západu. Poloha rukou je nejasná.

Pohřeb byl uložen do homogenizované a přeschlé hřbitovní vrstvy (kontext 156), stopy hrobové jámy nebyly čitelné. Hrob nebyl uložen na úroveň podloží, zásyp pokračoval nejméně 0,08 m pod úroveň pravé nohy. Nad kostrou se dochoval zásyp o mocnosti 0,3 m. Horní část kostry byla narušena či odstraněna základem tereziánské zdi z 18. století. Hrobová výbava nebyla zjištěna.

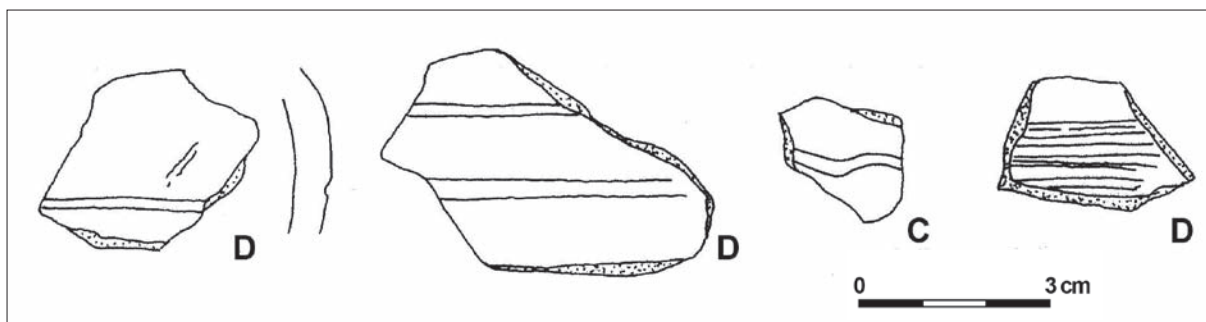
Z výplně hrobové jámy pochází soubor keramiky, získaný při revizním výzkumu v roce 1995. **Sáčky 22 a 23** obsahují vždy jeden keramický zlomek. **Sáček 25** čítá celkem 11 zlomků (Obr. 4/85).

K: Hrob IIN057 nemá stratigrafický vztah k jinému hrobu. Vztah k severní zdi kostela (základové partii staršího kostela – kontext 906) je nejasný kvůli jednotnému zásypu (kontext 156) a nečitelnosti eventuálních rozhraní. Lze však předpokládat, že hrob byl mladší.

Obr. 4/84: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, u kostela P. Marie. Sonda B3. Řez východní stěnou původní sondy I. Borkovského. Hrob IIN057. Kreslil autor.

Fig. 4/84: Prague Castle, North-West Wing, at St Mary's Church, trench B3, cross section of the eastern face of the original trench by I. Borkovský; grave IIN057; drawn by the author.

Obr. 4/85: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, u kostela P. Marie. Hrob IIN057. Keramické zlomky ze zásypu. Sáček 25/1995. Kreslil autor.

Fig. 4/85: Prague Castle, North-West Wing, at St Mary's Church, grave IIN057; ceramic fragments from the backfill; bag No. 25/1995; drawn by the author.

HROB IIN058

TD: ---

PD: ---

PK: Hrob je zachycen na plánu z 10. 10. 1950 (*Obr. 3/12 až Obr. 3/14*), výřez z finálního celkového plánu 10. 10. 1950 (*Obr. 4/70*). Řez východní stěnou sondy B2 (*Obr. 4/77*). Srovnej *Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000*, s. 39, obr. 2/22.

N3: Př. č. **13178** (19. 9. 1950) – *Severozápad. křídlo, část sever. průjezdu, kostelík P. Marie. Střeby z povrchu koster severně apsidy pod červenou spálenou sutí pocházející z požáru kostela. Kosti* (Katalog 2).

F-T: Č. neg. 6514 (*Obr. 3/75*), 90170 (*Obr. 3/117*).

A: Antropologický materiál se nedochoval.

P: Jako hrob IIN058 byla zapsána ojedinělá lebka, zachycená v sondě severně od lodi kostela P. Marie, a to u jižního okraje její hlubší části (*Obr. 4/86*). Dokumentována je na plánu stavu výzkumu k 10. 10. 1950 (s nivelačním údajem 254,93 m n. m. – *Obr. 4/70*) a na jedné fotografii (č. 6514 – *Obr. 3/75*). Podle ní je lebka uložena obličejem k východu, ale pravděpodobně nikoliv v původní anatomické poloze. Pochází z pohřbu, narušeného hloubením hrobu IIN054. Jiné jeho části nelze identifikovat. Mladší hrob IIN054 také zřejmě setřel stopy původní hrobové jámy. Hrobová výbava není k dispozici.

K: Hrob IIN058 byl starší než hrob IIN054.

Obr. 4/86: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, u kostela P. Marie. Hrob IIN058 na výřezu z fotografie 6514. Upravil autor.

Fig. 4/86: Prague Castle, North-West Wing, at St Mary's Church, grave IIN058 on a detail of photograph 6514; adjusted by the author.

IIN058

HROB IIN059

TD: „Pod kontrolním blokem, který stál přímo na zlomu apsidy, bylo vyčištěno zdivo základové staré apsidy a ukázalo, že zlom apsidy (roh) je poškozen hloubením jámy pro kostru ke mladšímu kostelu, které lebka byla těsně u základu. Proto nelze s jistotou říci, zda roh byl hranatý aneb zaoblený. Na místě leží však kusy kamenů, které byly (hloubením – pozn. J. F.) jámy hrobové nástrojem od základu vytrženy.“ (Borkovský 1952).

PD: ---

PK: ---

N1: Př. č. **13194** (VII/1951)⁷⁸ – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, kostel **P: Marie**. Kostra těsně východně u apsidy. (Hrobová jáma této kostry poškodila roh apsidy staršího kostela). (Katalog 2). Kosti.

N2: Př. č. **13194** (VII/1951) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, kostel **P: Marie**. Kostra těsně východně u apsidy. (Hrobová jáma této kostry poškodila roh apsidy staršího kostela). (Katalog 2). Střep.

1. 1 atypický keramický zlomek, skupina „OST“.

Př. č. **13197** (VII/1951)⁷⁹ – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, kostel **P. Marie**. Střepy z hrobové jámy nad a pod kostrou u apsidy (č. p. 13194). (Katalog 2).

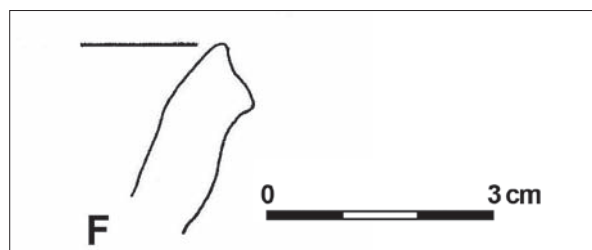
1. 28 keramických zlomků, z toho skupina „kalichovitá“ 8 ks; „JK“ 9 ks; „HK“ 2 ks; „H2“ 3 ks; „zduřelá“ 3 ks; „OST“ 2 ks; „tuhá“ 1 ks (Obr. 4/87).

F-T: Č. neg. 10696 (Obr. 3/84), 10697 (Obr. 3/85), 10698 (Obr. 3/86), 10701 (Obr. 3/89), 10702 (Obr. 3/90), 10703 (Obr. 3/91), 10704 (Obr. 3/92), 10705 (Obr. 3/93).

A: Žena??, věk 43 +/- 7 let (Becker 2000, s. 307-308).

P: Hrob IIN059 je situován východně od apsidy kostela P. Marie, v úzkém prostoru mezi tímto zdívkem a základem východní zdi Severozápadního křídla. Hrob není dokumentován na žádném dochovaném plánu a kromě zmínky o vztahu ke zdivu apsidy kostela ani zmíněn v deníkových záznamech. Je hojně fotograficky dokumentován (Obr. 3/84 až Obr. 3/86 a Obr. 3/89 až Obr. 3/93). Na základě toho můžeme určit, že nebožtík byl uložen v natažené poloze hlavou k západu (Obr. 4/88). Ze skeletu se dochovala horní část, přibližně k loktům, polohu rukou nelze tudíž jednoznačně určit. O rozměrech a úpravě hrobové jámy nejsou k dispozici žádné informace s výjimkou údaje, že při kopání hrobové jámy bylo narušeno základové zdivo apsidy kostela (tzv. starší apside). K hrobu nejsou žádné nivelační údaje. Kostra musela být uložena hlouběji než úroveň ústupku základového zdiva, který je severně od hrobu 255,33 m n. m. a jižně 255,84 m n. m. Stejně tak se neuvádějí žádné údaje o hrobové výbavě. V přírůstkovém seznamu jsou zapsány nálezy z výplně hrobové jámy (př. č. **13194** a **13197** – Obr. 4/87). V případě souboru př. č. **13197** jsou bohužel smíšený s obsahem uloženiny pod kostrou.

K: Stratigraficky považujeme hrob IIN059 za mladší než hroby IIN070 a IIN071. Hrob IIN059 souvisí s mladší fází kostela P. Marie, protože porušil její základové zdivo.

Obr. 4/87: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, u kostela P. Marie. Hrob IIN059, keramický zlomek ze záspy. Př. č. 13187. Kreslili Š. Dančo a autor.

Fig. 4/87: Prague Castle, North-West Wing, at St Mary's Church, grave IIN059; ceramic fragment from the backfill, accession No. 13187; drawn by Š. Dančo and the author.

Obr. 4/88: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, u kostela P. Marie. Hrob IIN059 na výřezu z fotografie 10697. Upravil autor.

Fig. 4/88: Prague Castle, North-West Wing, at St Mary's Church, grave IIN059 on a detail of photograph 10697; adjusted by the author.

78 Datum nemůže být správné, nález by byl učiněn ještě před zahájením výzkumu. Podle zprávy z roku 1952 (Borkovský 1952) se práce v tomto prostoru odehrály až v roce 1952. Situace je však nejasná. Některé nálezy byly zapsány s datem 1950, jiné s datem 1951 a s datem 1952 žádné. Sporé zmínky I. Borkovského lze snad interpretovat tak, že část výkopů proběhla již v roce 1951 („sonda pro betonovou patku těsně u tereziánské zdi apsidy“ – př. č. 13189; „Terén byl prokopán betonáři.“ – př. č. 13198 – Katalog 2) a definitivní vytěžení všech terénů za apsidou se odehrálo v roce 1952. V poznámkách k jednotlivým nálezům nelze tuto skutečnost rozlišit.

79 Viz poznámka č. 78.

HROB IIN060**TD:** ---

PD: „Červená náhrobní pískovcová deska se dvěma otvory na povrchu, ležící u jižního konce starší apsidy, dlouhá 65 cm, jejíž jeden konec byl poškozen při stavbě východní zdi traktu v době tereziánské, byla neopatrností dělníka rozbita pneumatickým kladivem“ (Borkovský 1953, s. 140).

PK: Hrob je zachycen na plánu z 10. 10. 1950 (Obr. 3/12 až Obr. 3/14), výřez z finálního celkového plánu 10. 10. 1950 (Obr. 4/70).

N: Nedochovaly se a nejsou zapsány v přírůstkovém seznamu.

F-T: Č. neg. 6513 (Obr. 3/74).

A: Antropologický materiál se nedochoval.

P: Jako hrob IIN060 je označen pravděpodobně obdélný pískovcový kámen „s důlky“ nalezený těsně východně u základového zdiva apsidy kostela P. Marie u styku základového zdiva východní zdi Severozápadního křídla se základem severní zdi průjezdu. Pravděpodobně se jednalo o náhrobní desku (obdobnou desce nad hrobem IIN043). Za takovou ji pokládal také I. Borkovský (1953, s. 143, obr. 8⁸⁰). Je zachycena na plánu stavu výzkumu k 10. 10. 1950 s nivelačním údajem 256,01 m n. m. (Obr. 4/70). Znamená to, že mírně převyšovala výšku ústupku základového zdiva apsidy (nejbližší údaj severním směrem 255,84 m n. m.). Vztah této zdi a náhrobní desky nebyl zaznamenán. Výškové údaje by naznačovaly, že byl hrob hlouben v době, kdy apsidy již stála. Známe také jeden rozměr desky – šířka 0,65 m. Údaje o eventuálních nálezech pod deskou se nedochovaly.

K: Hrob IIN060 nemá zachycen stratigrafický vztah k jinému hrobu. Vztah ke zdivu kostela P. Marie svědčí o tom, že je mladší.

⁸⁰ „Zbytek náhrobní desky těsně u východní hrany starší apsidy“ (Borkovský 1953, s. 143).

HROB IIN061 (TUMBA, STARŠÍ HROBKA)

TD: „26. září 1950 ... Před vítězným obloukem, před zdi, ve vzdálenosti 35 cm je východní základová zeď tumby, 43 cm široká a od zdi (byla pod ní prokopána) průjezdu 174 cm dlouhá. Vnitřek měří 124 cm, je stavěna na vrstvu malty. Výplň mezi vítěznou zdí a tumbou tvoří černá humusovitá vrstva se střepey, do které byly stavěny základy kostela i tumby.

TUMBA

Je stavěna z lomového opukového kamene, spojovaného bílou maltou. Je 250 cm dlouhá, severozápadní roh je poškozen rudolfinským zdídem, jižní stěna tumby je poškozena základovou severní zdí průjezdu. Nelze proto říci, zda tumba byla čtvercového či obdélníkového půdorysu. Nejspíše to byl obdélník, pod jehož severní stranou byla hrobka ...

3. října 1950. ... Tumba je uvnitř 295 cm a se zdmi 377 cm dlouhá

11. června 1952. ... Základy tumby byly založeny do černého humusu, dole jsou 38 cm široké do výšky 30 cm, a pak jsou nad touto výškou dovnitř lícovaná stěna tumby 20 cm silná, a výplň ze severní strany na rozšířený základ se skládá z nahnědlé hlíny promísené drobnými zrnkami opuky a silnějšími kameny, a také na povrch černého humusu byly dány kusy opuky a hnědá hlína. Líc je zároveň s maltovou podlahou uvnitř tumby.

Na druhé straně, u stěny kostela, byl černý humus prokopán předzákladem pro opus spicatum, který vyčnívá ven. Spojovací malta má v sobě hodně zrněk vápna, opus spicatum zrněk vápna nemá. Mezera mezi humusem a základem byla vyplněna tmavou hlinou, která jistě sahala až k líci starého kostela. Pak došlo k devastaci kostela. Byla vystavěna nová zeď kostela, pro její základ musela být vykopána černá navážka s opukou u základu a do tak vzniklého otvoru byla nasypana omítka a malta zbořeně tumby. Malta a omítka jdou až k líci severní zdi kostela. Pak přichází nová devastace kostela, dovnitř zatýká voda, žlutá hlína se naplavuje na maltu a omítku z tumby a vyplňuje hrobky. U severní zdi je žlutá hlína naplavená 1-2 cm silná, na ní pak leží 1 cm silná černá naplavenina a přes ni a přes tumbu naplavená vrstva vápna, nalezená ve hrobce a zde u severní zdi kostela. Žlutka byla jen ve hrobce a v tumbě naplavena, je vidět zde u severní zdi a pak u jihozápadního konce kostela za tumbou. Naplavenou žlutku není vidět v prodloužení severní zdi tumby směrem k líci západní zdi a pod dlažbou v profilu, jen omítku z tumby a pak podložku pod podlahu. Jak se zdá, první podlaha nebyla. Tumba byla bez podlahy kolem, jen uvnitř byla maltová podlaha. Hliněná podlaha vznikla až po zboření hrobek. Že není všude vidět naplavenou žlutku, ukazuje, že kostelík byl pobořen jen uprostřed nad hrobkou, proto tam také zatékalo, kdežto kolem hrobky nezatékalo.

U severní zdi kostela v místech, kudy šla napříč tereziánská zeď, která přesekla hrobku, je v základech opusu spicatu rozšířený základ. Jak se zdá, pochází z druhého stavebního období kostela, kdy se měnil půdorys ze staršího na mladší, a kdy severní starší základ který ubíhal ven, byl uvnitř kostela vyrovnán naplaveným předzákladem. Tak se dá vysvětlit, že v základech je kus zdi.

Vyhlazená malta v tumbě na jižní straně ukazuje, že byla položena na 3-4 cm silnou žlutou podložku a nikoli na povrch černého humusu. Žlutka není ani dále k západu, ani k severu, je tu jen pod maltou povrch černé hlíny. Malta je bílá, do šeda zbarvená a je vápenatá (zrnka) a 5-7 cm silná.

Je zajímavé, že spodní řada základu severní zdi obsahuje pod poslední šikmou vrstvou kamenů světlejší maltu s kusy vápna. Totéž lze pozorovat i v základech vítězného oblouku, což by nasvědčovalo tomu, že vítězný oblouk patří také ve svých základech stejnému období jako uskočená zeď ze základu severní stěny.

17. června 1952. Na jižní straně hrobky u vnitřního líce západní zdi kostela ukázalo se po vyčištění v místech poškození dlažby a profilu kostela severní zdi kostela průjezdu profil terénu. Je to černý humus k tumbě, zde – a nikoli na severní straně profilu, kde byla rudolfinská zeď – je na černém humusu 6 cm silná vrstva žlutky s vrstvičkami tmavé usazeniny; je to náplav pocházející z doby po zboření kostela, jenž nasvědčuje tomu, že zde kolem tumby nebyla podlaha, nýbrž jen povrch černé hlíny – humusu. Náplav je podobný jako ve hrobce. Pak na tento náplav přišla malta a omítka ze zbořeně tumby až k líci západní zdi kostela, je to 8-7 cm, u líce západní zdi 4 cm silná vrstva. Tumba byla hloubena do černého terénu, za ní byly ze západní strany dány kameny a malta; přes kameny jde žlutka. Zdivo tumby je na západní straně 37 cm silné, pak na maltě zbořeně tumby jsou položeny podlahy.

19. prosince 1952. ... Vrstva malty u severní zdi mladšího kostela jde přes předzáklad - zbytků to staršího kostelíka - těsně k líci severní zdi, což by nasvědčovalo tomu, že zboření tumby se stalo po výstavbě severní zdi. To ovšem závisí od toho, zda celá severní zeď patří k mladšímu kostelu, anebo, zda její část je přistavěna k destruovanému zbytku staršího kostela. Proto také bouračka malty přiléhá těsně ke starší zdi, a na ní pak byla naplavena vrstvička jílu.

Opukové kameny ze zbořeně tumby jsou (u severní stěny) docela šikmo svalené, jak spadly na původní zemi u hrobky patrně jako odpadový materiál při stavbě tumby. I žlutka na podlaze jižní části tumby ukazuje, že sen byla po zboření tumby navežena jako podlaha k mladšímu kostelu ještě před mazanící.

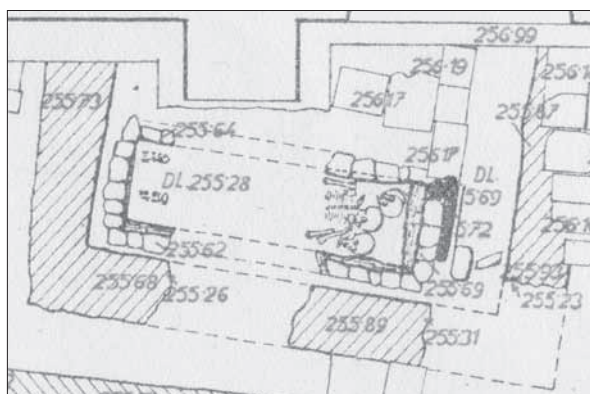
Severní stěna tumby má vespod 30 cm silné základy, ve výši 50 cm je zeď 20 cm silná, a je vidět, že nad původním terénem kolem tumby byla tato zeď demolována /rozhrabána/, takže zůstala jen 20 cm silná slupka líce. Demolované kameny společně s bouračkou spadly šikmo. Je to terén uvnitř kostela vyrovnávaný do výše zachovaných zdí tumby. Je také možné, že i vrstva malty uvnitř tumby nalézající se nad naplavenými vrstvami ve hrobce, pochází také z téže doby. Západní zeď tumby je vhloubena 50 cm do původního černého terénu. Je již ve hloubce 20 cm lícovaná a nad černý povrch vyčnívá 15 cm“ (Deník 1946-52).

PD: „Uvnitř lodi kostela pod dlažbou z udusané žluté hlíny bylo objeveno opukové zdivo stavěné na bílou hodně vápennou maltu. Ukázalo se, že je to zdivo hrobky, další výzkum zjistil, že jde o hrobky dvě. Veliká hrobka (d. 380 cm, vnitřní 295 cm) je vlastně tumba, která v lodi kostela vyčnívala nad podlahu. Dno tumby, kde patrně byla rakev, je vymazáno maltou

podobnou té, která je na nejstarší dlažbě v apsidě. Později byla dlažba tumby prolomena u její severní stěny zapuštěna hrobka menší (d. 210 cm, uvnitř d. 193 cm). Byla stavěna na maltu z menších opukových odštěpků. Vnitřek této hrobky je vymazán maltou. V této druhé hrobce byly nalezeny 2 kostry, muže a ženy, v dřevěných rakvích. Žena byla pohřbena později a po pohřbu ženy byla kostra zakryta látkou, jejíž kraje přečnívaly přes hrobku. Potom na úzkých stranách hrobky byly dány dřevěné příčky a na ně položeno dřevěné víko. Kolem víka byla na látku nanášena malta – otisky látky byly zjištěny na maltě kolem hrobky. Na tuto maltu byla položena náhrobní opuková deska, jejíž zbytky byly nalezeny uvnitř hrobky. ... Kostel byl asi v 11. století destruován, náhrobní deska rozbíta. Do kostela zatékala voda, která zaplavila také hrobku a nanášela v ní různobarevný náplav. Na tento náplav ve hrobce byla později hozena lebka. Při opravě kostela se o hrobkách, ve kterých byli jistě pohřbeni členové panovnického rodu, již nevědělo, a přes ně byla položena výše zmíněná hlíněná podlaha ...“ (Borkovský 1950a, s. 193-195).

Podobně též Borkovský 1951 a Borkovský 1953, s. 147-166.

PK: Hrob je zachycen na plánu z 19. 9. a 10. 10. 1950 (Obr. 3/11 až Obr. 3/14), výřez z finálního celkového plánu 10. 10. 1950 (Obr. 4/89) a na dochovaném dílčím plánu (Obr. 4/90). Řezy kostelem, pořízené během výzkumu v roce 1950 (Obr. 4/91 a Obr. 4/92, podle Borkovský 1953, s. 163, 165, obr. 18 až 20). Řez Pf.7-7 pořízený v závěru výzkumu (? – Obr. 3/18). Řezy dochovanými částmi terénní situace pořízené v roce 1995 (Obr. 4/93 až Obr. 4/95 – podle Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000, s. 35, 36, obr. 2/13, 2/15 a 2/16).

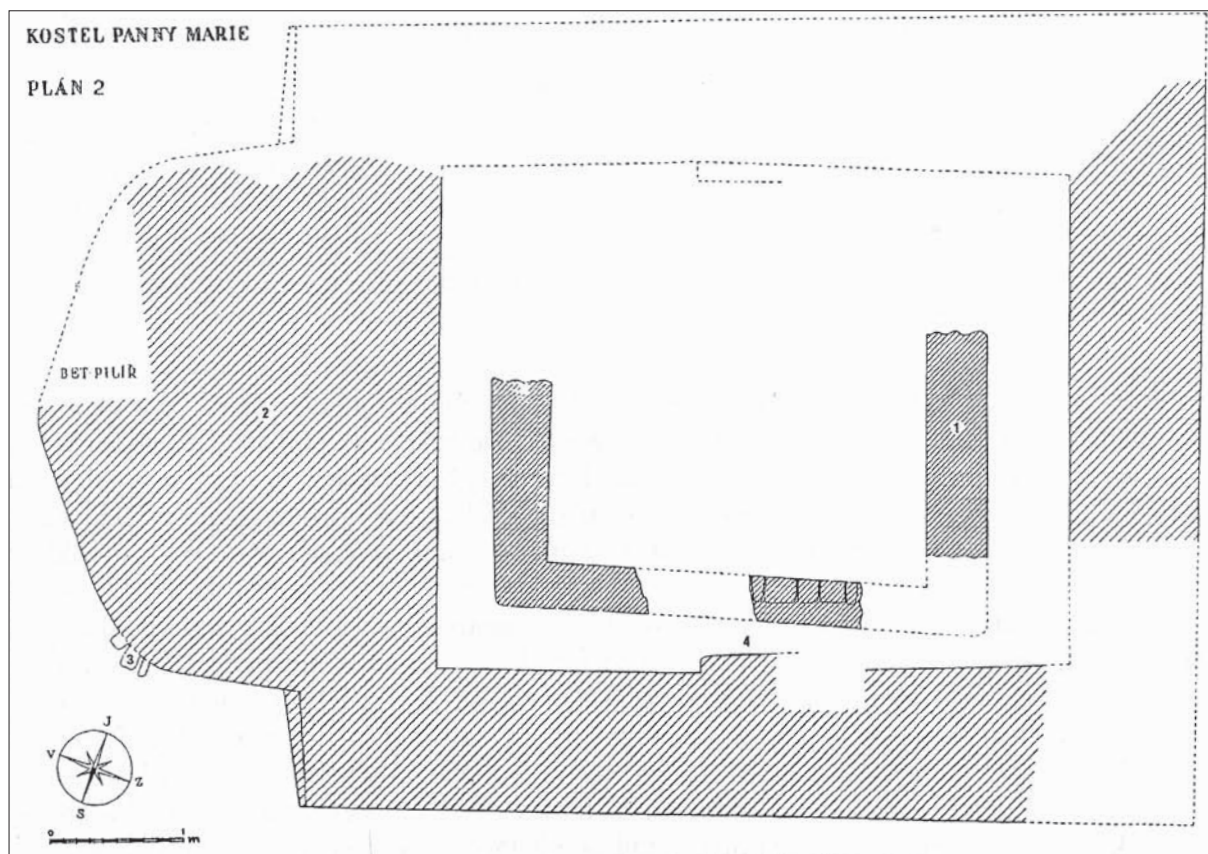

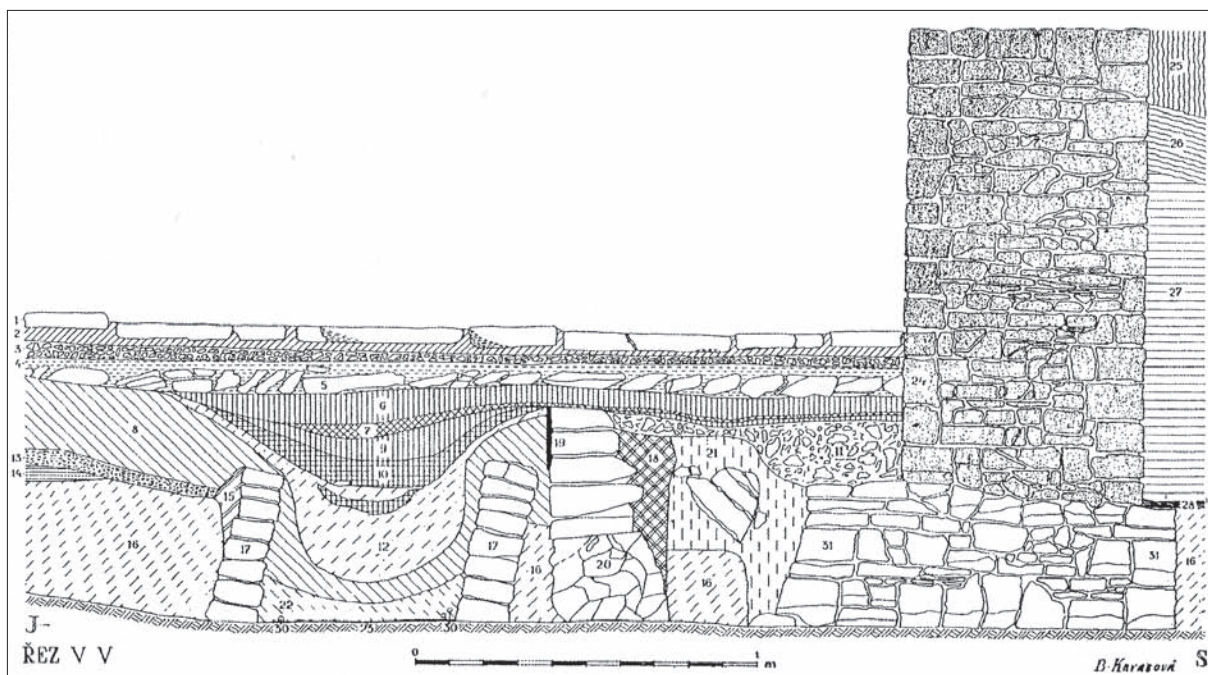
Obr. 4/89: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, kostel P. Marie. Výřez z plánu 4/5+5/4-0124 s interiérem kostela a hroby IIN061 a IIN062. Upravil autor.

Fig. 4/89: Prague Castle, North-West Wing, St Mary's Church, detail of plans 4/5+5/4-0124 with the church interior and graves IIN061 and IIN062; adjusted by the author.

Obr. 4/90: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, kostel P. Marie. Půdorys kostela s hrobem IIN061 v interiéru. Podle Borkovský 1953, s. 163, obr. 18.

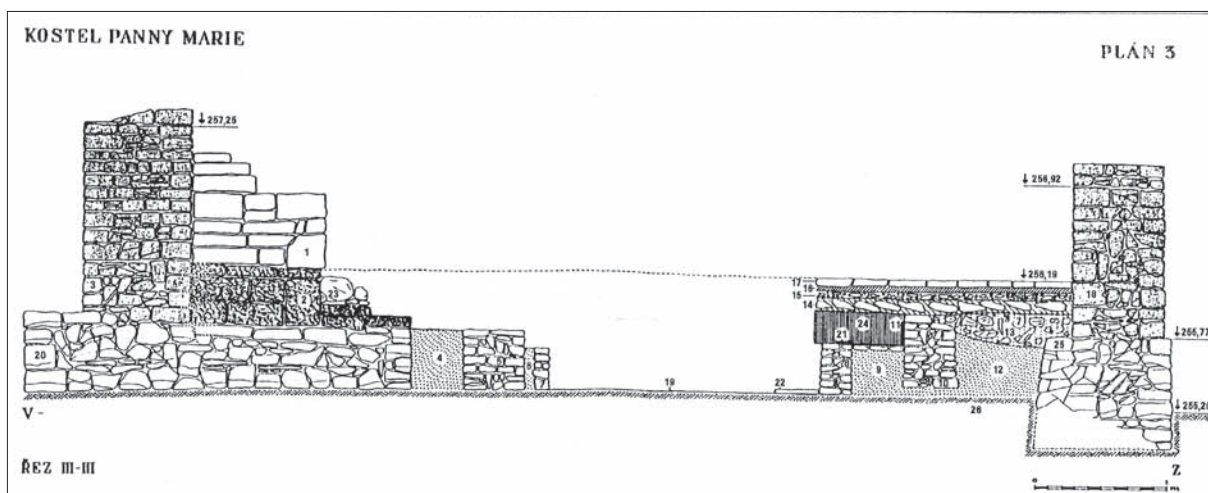
Fig. 4/90: Prague Castle, North-West Wing, St Mary's Church, ground plan of the church with grave IIN061 in its interior; after Borkovský 1953, p. 163, fig. 18.

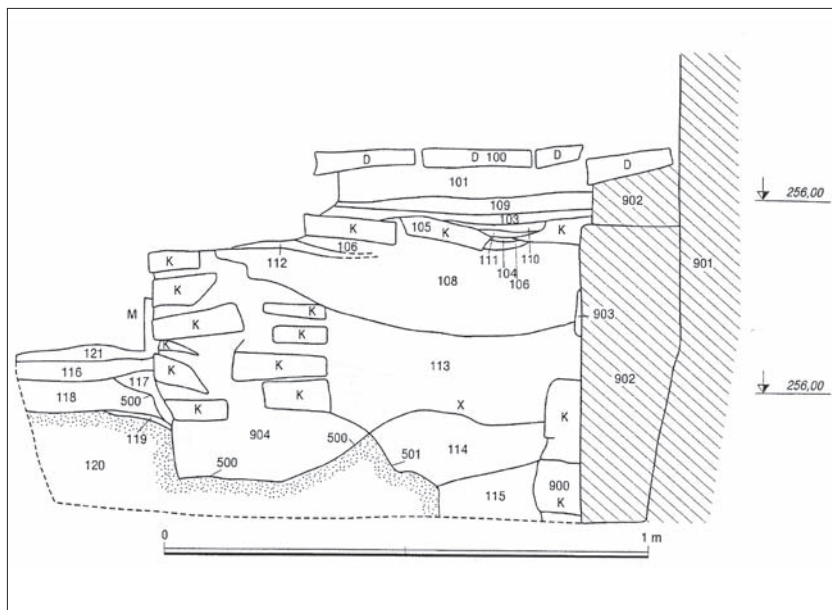
Obr. 4/91: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, kostel P. Marie. Příčný řez kostelem v směru sever – jih. Zdivo tumbly (hrobu IIN061) označeno 20; 19 – omítka na vnitřní stěně; 13 a 14 – podlaha tumbly s podkladem. Podle *Borkovský 1953*, s. 165, obr. 20.

Fig. 4/91: Prague Castle, North-West Wing, St Mary's Church, longitudinal section of the church (north-south); 20 – walls of the tomb (grave IIN061); 19 – plaster on the inner wall; 13 and 14 – floor of the tomb with underlay; after *Borkovský 1953*, p. 165, fig. 20.

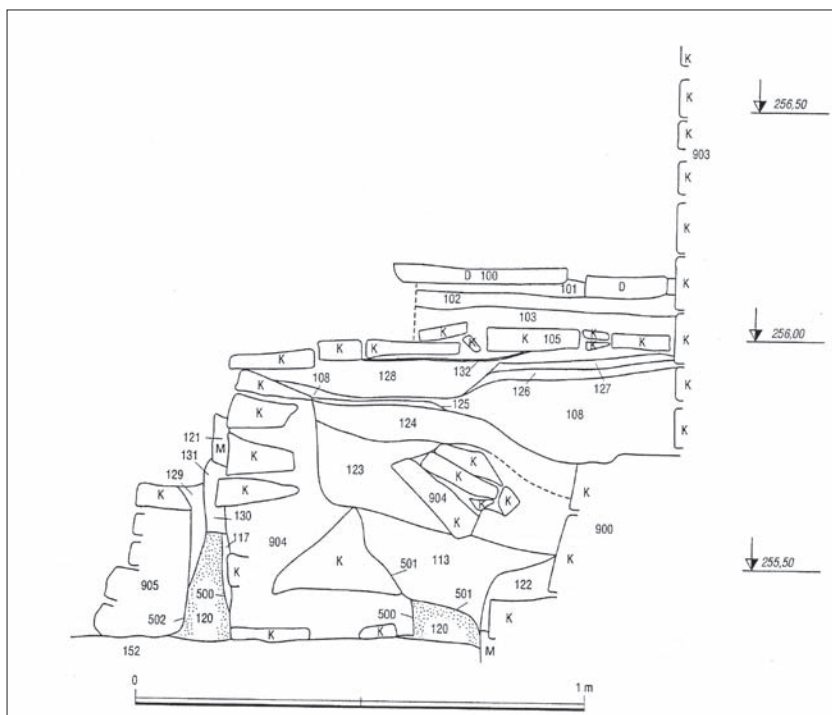
Obr. 4/92: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, kostel P. Marie. Podélný řez kostelem v směru východ – západ. Zdivo tumbly (hrobu IIN061) označeno 5 a 10; 11 – omítka na vnitřní stěně; vyznačena podlaha tumbly (mezi 9 a 24). Podle *Borkovský 1953*, s. 163, obr. 19.

Fig. 4/92: Prague Castle, North-West Wing, St Mary's Church, cross section of the church (east-west); 5, 10 – tomb walls (grave IIN061); 11 – plaster on the inner wall; tomb floor highlighted (between 9 and 24); after *Borkovský 1953*, p. 163, fig. 19.

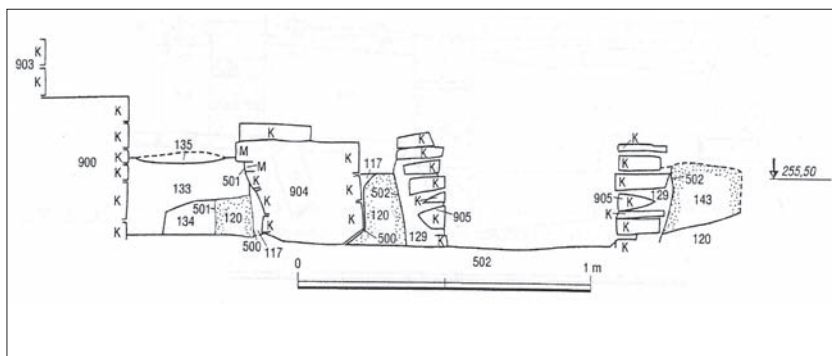
Obr. 4/93: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, kostel P. Marie. Řez A/1995 v západní části kostela. 904 – zdivo tumb; 121 – podlaha a omítka na stěně. Podle *Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000*, s. 35, obr. 2/13.

Fig. 4/93: Prague Castle, North-West Wing, St Mary's Church, cross section A/1995 in the western part of the church; 904 – tomb walls; 121 – floor with plaster on the wall; after *Frolík et al. 2000*, p. 35, fig. 2/13.

Obr. 4/94: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, kostel P. Marie. Řez C/1995 v západní části kostela. 904 – zdivo tumb; 121 – podlaha a omítka na stěně. Podle *Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000*, s. 36, obr. 2/15.

Fig. 4/94: Prague Castle, North-West Wing, St Mary's Church, cross section C/1995 in the western part of the church; 904 – tomb walls; 121 – floor and plaster on the wall; after *Frolík et al. 2000*, p. 36, fig. 2/15.

Obr. 4/95: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, kostel P. Marie. Řez D/1995 ve východní části kostela. 904 – zdivo tumb. Podle *Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000*, s. 36, obr. 2/16.

Fig. 4/95: Prague Castle, North-West Wing, St Mary's Church, cross section D/1995 in the eastern part of the church; 904 – tomb walls; after *Frolík et al. 2000*, p. 36, fig. 2/16.

N2: Př. č. **12238** (11. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, hrobka v kostele P. Marie. Omítka ze západní vnitřní stěny starší hrobky (tumby). Také žlutka (Katalog 2).

Př. č. **13239** (17. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, hrobka v kostele P. Marie. Omítka ze starší hrobky, vnitřní stěna západní, šlápnutím svalená (Katalog 2).

Př. č. **13240** (9. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, hrobka v kostele P. Marie. Malta ze starší hrobky poškozené rudolfinské zdi, řez západ. stěnou hrobky. Z tohoto řezu pochází zmíněná malta (Katalog 2).

Př. č. **13241** (14. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, tumba v kostele P. Marie. Malta s povrchu zdi (východ.) tumby před oltářem (Katalog 2).

Př. č. **13265** (5. 6. 1952) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, hrobka v kostele P. Marie. Druhá omítka na stěně hrobky, západ. stěna, severní konec. Byla nanesena na starší omítku (Katalog 2).

Př. č. **13266** (5. 6. 1952) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, starší hrobka v kostele P. Marie. Omítka ze západ. stěny hrobky starší, jižní konec (Katalog 2).

F-T: Č. neg. 6448 (Obr. 3/54), 6449, 6450, 6451 (Obr. 3/55), 6452, 6453, 6454 (Obr. 3/56), 6455 (Obr. 3/57), 6456, 6457, 6458, 6459, 6460 (Obr. 3/58), 6461, 6469 (Obr. 3/59), 6470, 6473 (Obr. 3/60), 6494 (Obr. 3/66), 6495 (Obr. 3/67), 6496 (Obr. 3/68), 6499 (Obr. 3/71), 6500 (Obr. 3/72), 6501 (Obr. 3/73), D6517 (Obr. 3/98), 90142 (Obr. 3/112), 90143 (Obr. 3/113), 90182 (Obr. 3/119).

A: Kosterní pozůstatky nebyly v hrobě zjištěny (a nebyly v ní ani uloženy?).

P: Dva hrobové objekty (hroby IIN061 a II062) v interiéru kostela byly několikrát detailně publikovány a popsány včetně archeologických nálezů stratigrafických vztahů. Z tohoto důvodu budou na tomto místě jen parafrázovány zjištěné skutečnosti bez rozboru stratigrafických souvislostí, které jsou podrobně uvedeny v příslušných publikacích (Borkovský 1951; Borkovský 1953; Borkovský a kol. 1951, s. 71-93; Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000, s. 17-95). V plném znění jsou uveřejněny pouze záznamy z deníku výzkumu, aby bylo zřejmé, z jakých pozorování je nálezová situace rekonstruována. Totéž platí o připojených fotografiích.

Jako tzv. tumba (hrob IIN061) je označen zděný objekt interpretovaný jako hrobka, postavená v lodi kostela a pravděpodobně zaujímající velkou část jeho plochy. Délka tumby (ve směru východ – západ) činila u severní stěny 3,8 m i se zdívem, vnitřní světlost činí 2,95 m. Rozměr severojižní je neúplný, protože jižní část hrobky byla odstraněna zdívem z 18. století. Dochován je v délce 2,1 m. Stěny tumby byly v nejspodnější části silné 0,45 m, v nejvýše dochovaných (převážně však z vnější strany narušených) partiích kolísá mezi 0,4 až 0,45 m. Maximální dochovaná výška zdív činí 0,25 m. Jiné vybavení se v tumbě nedochovalo.

K: Tumba byla zahlobena do původního půdního horizontu (kontext 118⁸¹, výkop pro zdivo z tumby = kontext 500). Po postavení zdi (kontext 904) byla zbylá dutina vkopu vyplněna zásypem s kameny a maltou (kontext 117), eventuálně překopaným podložím (kontext 153). Uvnitř tumby se uložila stavební vrstva (kontext 130 při severní stěně), využitá posléze jako podklad pro podlahu (hlinitá vrstva s maltou a plochými kameny – kontexty 116 a 142) o mocnosti 0,02 – 0,08 m. Na něj byla položena až 0,08 m silná vrstva malty (kontext 121), která plynule přechází do omítky na stěnách. Tím byl vlastní vývoj tumby uzavřen, další je spojen s mladší hrobkou, do tumby druhotně vloženou (hrob IIN062). Získané nálezy souvisí se stavební podobou tumby (malta či omítka, př. č. **13238** až **13241**, **13265** a **13266**) a nenesou přímou chronologickou informaci. Hrob IIN061 má stratigrafický vztah pouze k hrobu IIN062, který je mladší.

⁸¹ Číslování jednotlivých kontextů vychází z výsledků revizního výzkumu v roce 1995 (srovnej Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000, s. 92-95).

HROB IIN062 (HROBKA, MLADŠÍ HROBKA)

TD: „18. srpna 1950. U apsidy byla zjištěna hrobka. Stěna apsidy je stavěna na maltu a je 45 cm široká. V hrobce na povrchu je černý zásyyp, v zásyypu byl kus železa, byl to nůž. Hrobka měla desku, byl vidět falc ...

17. – 18. srpna 1950. ... Malta hrobky je světle nahnědlá.

21. srpna 1950. Čistila se část hrobky. Na povrchu hrobky byla černá hlína míchaná s maltou. Ve falci je žlutka, pak světlejší hlína také s maltou; na kostře byla žlutka. Stěny hrobky byly omítnuty, na omítce byl otisk látky. Hrobka byla 45 cm hluboká a měla i zděné dno. Podle otisku prkna rakve a podle nalezených nahnědlých kusů prkna byla kostra v rakvi. Otisky látky na stěnách hrobky nasvědčují tomu, že vnitřek hrobky byl při pohřbu vyložen látkou.

22. srpna 1950. Ve hrobce byly nalezeny stopy po rakvi, ale ani stopa po hřebících.

29. srpna 1950. ... Tato mazanice je položena přes zbořenou hrobku. Pod mazanicí jsou na plocho kladené opukové kameny – placáky –, takže to vypadá, že hladký povrch mazanice dleží na tvrdším kamenném podkladě. Avšak tato dlažba není původní dlažbou kaple. Zmíněná dlažba jde přes hrobku a přes severní vyšší zeď hrobky. Opukové placáky jsou zase položeny na kompaktní vrstvy navážky čisté žlutky. Tato žlutka se skládá ze dvou časově rozdílných vrstev. Horní vrstva žlutky byla navedena k zarovnání terénu, na který pak byly kladeny placáky opuky pod dlažbu (štět pod dlažbu). Hlavně nad hrobkou byl terén vyrovnáván, kde přímo uvnitř hrobky je proláklina. Uvnitř hrobky odděluje spodní navážku žlutky od vrchní vrstvy světle šedé malty, která je uvnitř hrobky 8 cm silná, táhne se přes severní zdivo hrobky tenkou vrstvou pod kameny severní zdi. Je zajímavé, že žlutka mezi severní zdi hrobky a severní zdi kaple není, je tam však černá hlína, opuka, a těsně u předzákladu kaple jsou velké kusy omítky hrubého povrchu, a ta je jen ve vrstvě těsně nad předzákladem severní zdi kaple, ale pod zmíněnou vrstvičkou malty. Žlutka jde jen k lici severní stěny hrobky, vyplňuje vnitřek hrobky společně s černým materiálem. O tom dále.

Dále jižně ve středu kaple, dnes k severní zdi průjezdu, je kompaktní vrstva žlutky, leží na tmavší šedé vrstvě malty, která byla zase navedena na černý původní humus, do kterého byl staven kostel. Zmíněná vrstva malty, ležící na černém terénu, pochází asi z doby stavby kostela. Patrně uvnitř kostela se rozdělávala malta, a ta vrstva byla prokopána jižní zdi hrobky, což znamená, že hrobka byla stavěna později než kaple a že vrstva malty zde již byla a do ní byla vestavěna hrobka. Zda spodní vrstva žlutky byla podložkou pro první dlažbu, nelze v řezu terénu zjistit. Zdá se však, že dlažba mohla být na povrchu malty jižně hrobky a že až po vybrání hrobky, nebo po jejím zrušení byla sem zmíněná vrstva žlutky navedena, a to až k vnitřnímu lici severní stěny hrobky, což ukazuje její přítomnost v místech, kde byla falc pro uložení náhrobní desky. Severní zeď hrobky vykazuje vnitřní omítnutou stěnu, byla tam náhrobní deska, ale, jak se zdá, severní silná zeď byla vyšší, vyčnívala nad původní první dlažbu a snad byla jakousi zdi náhrobku nebo stěnou oltáře. Severní zeď hrobky je dvojitá. Pravá hrobka souhlasí výškou s jižní zdi, mezi nimi je omítka na dně hrobky, na které leží kostra a přizděná severní zeď; na jihu chybí druhá zeď, která je výše než povrch hrobky. Vypadá to, jakoby od jihu náhrobní deska dělala stupínek k oltáři. Po odstranění náhrobní desky, snad na začátku XI. stol., byla hrobka vybrána, je možné také, že se propadla, na kostru se dostala žlutá navážka, která souvisí i se žlutkou ve falci, pak na ni byla uložena černá hlína se zrnkami opuky a malty, je proláklá, a na její povrch se dostala vrstva žlutky, avšak kompaktní; jakoby na jejím proláklém povrchu naplavena, je vrstvička černé naplaveniny pod zmíněnou již vrstvou malty ve hrobce. Černá (první) naplavená vrstva – její pruhy jsou po obou stranách hrobky – společně s černou vrstvou ve hrobce se trychtýřovitě svažuje; na této vrstvě je rovněž proláklá žlutka, na ní hutná černá a hladká naplavená vrstvička. Z toho lze usuzovat, že nějaký čas po zrušení hrobky neměla kaple střechu, že voda dovnitř zatékala a sbírala se ve hrobce, čímž se utvořila trychtýřovitá jáma s černou navážkou ve hrobce, s černými oblouky ode zdi ke zdi hrobky, pak přišla naplavená žlutka a na ni černá vrstvička, a pak se terén dále vyrovnával vrstvou malty uvnitř hrobky a vrstvou žlutky jako podložkou pro druhou dlažbu. Dno hrobky bylo vymazáno maltou, leží na rostlém břidlovém jílu. Na maltě leží kostra, v profilu jsou vidět kosti žeber a rukou. Obě ruce jsou na levé straně, patrně byla kostra při odstranění náhrobní desky prohlížena a přeházena.

30. srpna 1950. ... Čistí se stěna v řezu hrobky, kterou porušila tereziánská zeď ...

31. srpna 1950. ... Zaměřují se viditelné vrstvy pod dlažbou kaple nad hrobkou, které porušila tereziánská zeď.

1. září 1950 ... Prof. Janák včera a dnes maloval (barevně zachycoval) vrstvy pod dlažbou kaple v místech, kde tereziánská zeď porušila hrobku. ...

6. září 1950. Vybíraly se dlaždice v kapli P. Marie nad hrobkou. Byly kladeny do žlutky, a také hrany dlaždic byly spojovány žlutkou. Mezi spáry dlaždic byly kusy malty (schované). Po odstranění dlaždic se objevila žlutka, do níž byly položeny. Žlutka měla opukový podklad z drobných a větších kamenů. Tyto kameny ležely na ušlapané žlutce, která ležela na maltou prolitých opukových kamenech. Ušlapaná žlutka je druhou dlažbou – mazanicí. Maltou zalévané opukové placáky byly skládány na sebe, byla to 3–5 cm silná podložka pod mazanicí. Mazanice a opukové placáky tvořily dlažbu a šly přes hrobku. Někdy menší placáky šly dva přes sebe nebo byly na sobě, větší byl jen jeden.

8. září 1950. Rozebírala se hrobka, část její severozápadní a severní zdi byla poškozena. Před položením druhé dlažby zatékala do poškozené hrobky směrem od západní stěny voda, proto byla také od západní stěny hrobky černá naplavená vrstva, kterou bylo vidět v profilu blíže k oltáři a níže, než u západní strany hrobky. Černá vrstva byla proláklá, rigolovitá a klesala východně od hrobky. Byla těsně pod kamenem druhé dlažby; 20 cm před západní zdi východněji byla odstraněna; nacházela se tam jen žlutka druhé dlažby.

9. září 1950. Pokračovalo se v prozkoumávání hrobky. Na západní straně byla zeď omítnuta hrubou omítkou drsného povrchu a měla málo písku, bylo to samotné vápno se zrnkami písku. Zeď měla 40 cm širokou falc. Povrch falce měl světle nahnědlou maltu, pak byla 5 cm vysoká zeď a zase 28 cm široká falc hrobky, a těsně pod zídou byl jako podložka pod dřevěnou náhrobní desku 8 cm široký ohořelý trám; z této desky zbyl u jižní stěny v jihozápadním rohu kus neshořelého prkna. To vše bylo ve žlutce, a tato u západní stěny vyplňovala hrobku do hloubky 10 cm; ve žlutce byly nalezeny kostičky, malta a kus bronzového plíšku s korálkem. Pod žlutkou byla černá hlína, která je ve zdi poškozeném profilu těsně nad žlutkou,

kteřá je na kostře. Černá navážka klesá od západní stěny hrobky směrem východním. V této černé hlině leží blíže k jižní stěně hrobky rozmáčkla, temenem k severozápadnímu rohu hrobky ve žlutce obrácená lebka bez dolní čelisti.

26. září 1950 ... Nelze proto říci, zda tumba byla čtvercového či obdélníkového půdorysu. Nejspíše to byl obdélník, pod jehož severní stranou byla hrobka ... Hrobka musela býti v tumbě zapuštěna málo do podlahy a se nezachovala.

3. října 1950. ... menší hrobka je uvnitř 193 cm dlouhá, její spodek i vršek 205 cm dlouhé, dole je 44 cm a nahoře 66 cm široká, západní stěna lodi je 70 cm, severní 70 cm.

1. prosince 1950. Severozápadní křídlo. V 9 hod. přišel prof. Fetter z Anthropologického ústavu Karlovy university s Drem Prokopcem, Drem Suchým a Dr Tittelbachovou vyzvednout kostry ve hrobce kostela P. Marie. Kostry byly ofotografovány napřed celkově a pak detailně. Na povrchu mužské kostry pod kostrou ženy byla z hrobky opadaná omítka, chyběla pravá strana mužské kostry, bylo hnuto lebkou, mandibula je pod ní vyhozena. Anthropologové neodborně vyjímali kostry, proto napříště musí probrati kostry nejdříve archeolog a pak teprve může po něm přijíti anthropolog. Pod levým spánkem ženské vrchní kostry byla nalezena celá stříbrná granulovaná záušnice, později byly ve hlině nalezeny podobné záušnice, pocházejí patrně z pravého spánku, záušnice při rozpadu těla se sesula do hlíny na týl lebky. Granulace se při čištění ve vodě rozpadla v prášek. Taktéž i ve hlině se rozpadla pod lebkou ženy nalezená záušnice.

9. června 1952. U jihozápadního rohu mladší hrobky byl nalezen kus prkna z víka z mladší hrobky; na černém prkénku leží kus hnědého prkna s léty podél hrobky; bylo zachováno na stěně hrobky a leží na příčném prkénku. V malé hrobce pod lebkou muže je 26 cm široký a 25 cm dlouhý opukový kámen. U jižní stěny hrobky je ještě jeden placatý kámen, který je 16 cm široký - jeho délka je pod špalkem hlíny - a který leží na dně maltové podlahy.

11. června 1952. ... Profil mladší hrobky směrem západním, severní strana:

Povrch černého humusu mezi západní zdi a starší hrobkou je proláklý, což svědčí o tom, že se zde kolem hrobky chodilo. Směrem ke hrobce se povrch černého terénu zvyšuje, hrobka zde vykazuje 18 cm do černého terénu třemi řádky kamenů vhloubený líc. Na povrchu černého terénu je tenká vrstvička sypkého, snad vápnem promíseného, tmavšího písku, původně to mohla býti jakási maltová podlaha západně od hrobky, jen povrch černého terénu je málo zbarven a potažen maltou. Pak na tu podlahu se zbořila hrobka, resp. rozvalily se stěny hrobky a malta i na původní povrch černého asi maltou - z níž zbyl jen sypký písek - proloženého terénu nasypaná omítka. Vrstva je zde 21 cm silná od líce hrobky až k západní zdi. Tím byly hrobky zrušeny a přes ně pak byla dána hliněná podlaha. Před tím nebyla v kostele žádná podlaha, přímo na bouračku hrobky byly šikmo položeny opukové kameny a pak hlína. Tyto kameny vyčnívaly do výšky všude na východní i západní straně až pod hliněnou podlahu. Nad bouračkou až na nejmladší dlažbu je u západní zdi 21 cm. Že stěny starší hrobky přečnívají až pod hliněnou podlahu je důkazem, že zde před tím žádná podlaha nebyla; byla zde krypta.

19. prosince 1952. ... Kostry nalezené v kostele P. Marie.

160 cm od lebky k chodidlům dlouhá kostra ženy, u níž byla pod levým spánkem nalezena malá začernalá záušnice.

170 cm dlouhá kostra muže velmi silné tělesné konstrukce; značně široká ramena, mohutný hrudník a velmi silné končetiny. Kostra má velmi pravidelnou lebku s dobře klenutým čelem a se silně vyvinutými nadočnicovými oblouky, bezvadný chrup. Podle otření zubů, uzavřených lebečních švů a patologických změn na páteři, lze míti za to, že muž zemřel ve stáří kolem 50ti let. Dlouhou dobu před tím utrpěl těžké zranění v týlu, při kterém byla týlní kost pravděpodobně promáčkuta, a menší zranění na čele nad pravou očníci. Obě zranění byla před smrtí dokonale zahojena. Mrtvola pochována bez rakve, neboť nebyly nalezeny žádné pozůstatky dřeva“ (Deník 1946-52).

PD: „Uvnitř lodě kostela pod dlažbou z udusané žluté hlíny bylo objeveno opukové zdivo stavěné na bílou hodně vápennou maltu. Ukázalo se, že je to zdivo hrobky, další výzkum zjistil, že jde o hrobky dvě. Veliká hrobka (d. 380 cm, vnitřní 295 cm) je vlastně tumba, která v lodi kostela vyčnívala nad podlahu. Dno tumbky, kde patrně byla rakev, je vymazáno maltou podobnou té, která je na nejstarší dlažbě v apsidě. Později byla dlažba tumbky prolomena u její severní stěny zapuštěna hrobka menší (d. 210 cm, uvnitř d. 193 cm). Byla stavěna na maltu z menších opukových odštěpků. Vnitřek této hrobky je vymazán maltou. V této druhé hrobce byly nalezeny 2 kostry, muže a ženy, v dřevěných rakvích. Žena byla pohřbena později a po pohřbu ženy byla kostra zakryta látkou, jejíž kraje přečnívaly přes hrobku. Potom na úzkých stranách hrobky byly dány dřevěné příčky a na ně položeno dřevěné víko. Kolem víka byla na látku nanesena malta - otisky látky byly zjištěny na maltě kolem hrobky. Na tuto maltu byla položena náhrobní opuková deska, jejíž zbytky byly nalezeny uvnitř hrobky. ... Kostel byl asi v 11. století destruován, náhrobní deska rozbita. Do kostela zatékala voda, která zaplavila také hrobku a nanášela v ní různobarevný náplav. Na tento náplav ve hrobce byla později hozena lebka. Při opravě kostela se o hrobkách, ve kterých byli jistě pohřbeni členové panovnického rodu, již nevědělo, a přes ně byla položena výše zmíněná hliněná podlaha ...“ (Borkovský 1950a, s. 193-195).

Podobně též Borkovský 1951 a Borkovský 1953, s. 147-166.

PK: Hrob je zachycen na plánu z 19. 9. a 10. 10. 1950 (Obr. 3/11 až Obr. 3/14), výřez z finálního celkového plánu 10. 10. 1950 (Obr. 4/89). Plán kostela P. Marie s detailním vykreslením nálezové situace v interiéru (Obr. 4/96, podle Borkovský 1953, s. 172, obr. 22). Řezy kostelem, pořízené během výzkumu v roce 1950 (Obr. 4/91 a Obr. 4/92, podle Borkovský 1953, s. 163, 165, obr. 18 až 20). Řez Pf.7-7 pořízený v závěru výzkumu (? - Obr. 3/18). Podélný řez kostelem pořízený v říjnu 1950 (Obr. 4/97). Řezy dochovanými částmi terénní situace pořízené v roce 1995 (Obr. 4/93 až Obr. 4/95 - podle Frolík - Maříková-Kubková - Růžičková - Zeman 2000, s. 35, 36, obr. 2/13, 2/15 a 2/16).

N1: Př. č. **13231** (1950) - Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, hrobka v kostele P. Marie. Zbytky náhrobní desky nalezené v hlině uvnitř hrobky (Katalog 2).

Př. č. **13247** (21. 8. 1950) - Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, hrobka v kostele P. Marie. Omítka z hrobky s otisky látky, východ. část hrobky (Katalog 2).

1. Zlomek malty s otiskem látky (Obr. 4/98-7).

Př. č. **13248** (12. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, hrobka v kostele P. Marie. Malta, také s otisky látky (zaoblená), těsně u západní stěny mladší hrobky na ploše hlazené omítkou mezi západ. stěnou mladší hrobky a západní vnitřní stěnou starší hrobky (Katalog 2).

1. 1 zaoblený zlomek malty s otiskem látky, 1 plochý zlomek malty s otiskem látky na obou stranách (Obr. 4/98-2 až 3).

Př. č. **13249** (9. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, hrobka v kostele P. Marie. Kusy omítky s otisky látky a kusy setlelého černého dřeva na povrchu severní zdi hrobky. Podložka pod náhrobní prkno (Katalog 2).

1. 9 zlomků malty s otiskem látky, 2 zlomky s otiskem prkna (Obr. 4/98-4).

Př. č. **13250** (15. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, hrobka v kostele P. Marie. Kusy malty s otisky látky nalezené u západní stěny mladší hrobky, přímo na povrchu stěny, malta s otisky povrchu náhrobního prkna (víka) (Katalog 2). Nedochováno.

1. Zlomek omítky s otiskem prkna (Obr. 4/98-5 - podle Borkovský 1953, s. 158, obr. 16).

Př. č. **13251** (1. 12. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, hrobka v kostele P. Marie. Při rozebírání koster v hrobce byla nalezena pod levým spánkem vrchní kostry (mladší pohřeb) jedna celá ženská stříbrná hroznič. náušnice. Při probírání hlíny byly pak nalezeny zlomky druhé náušnice, granulované, hrozničkové, stříbrné. Máková granulace druhé náušnice se ve vodě rozpadla. V hlíně u těžé lebky byla ještě nalezena stříbrná záušnice s očkem (Katalog 2).

1. Stříbrná hrozničkovitá náušnice, granulace na spodním oblouku lemována po obou stranách granulovaným prstencem, poškozena korozí, v. 17,6 mm, š. 10,2 mm, Ø drátu 1,1 mm (Obr. 4/99-1 až 3).

2. Stříbrná hrozničkovitá náušnice, na spodním oblouku torzo granulace a jeden prstenec s napodobeninou granulace, horní úplně dochovaný hrozniček je zakončen velkou granulí, dolní hrozniček zčásti odlomen, silně poškozená korozí, v. 30,5 mm, š. 23,5 mm, Ø drátu 0,8 mm. Horní oblouk kresebně rekonstruován, dnes dochován v podobě úlomků drátu, nalepených na skle (Obr. 4/99-4 až 7).

3. Stříbrná záušnice s očkem, rekonstruována ze tří zlomků, 18 x 17,5 mm, Ø drátu 1,3 mm (OBR. 4/99-8 až 9).

Př. č. **13253** (1. – 4. 12. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, hrobka v kostele P. Marie. Kostičky z obou koster, které nechali antropologové. V krabičce uhlíky a červená hrudka (Katalog 2).

Př. č. **13255** (11. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, hrobka v kostele P. Marie. Zbytky prkna přilepené na hlínu v severozápad. rohu u dna hrobky (u mužské lebky) a kousky prkna shora, kterým byla hrobka zakryta. Nalezeno bylo v žluté navážce (náplavu) (Katalog 2). Nedochováno.

Př. č. **13256** (24. 8. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, hrobka v kostele P. Marie. Hlína s otisky prkna z hrobky v kostele P. Marie, východní část hrobky u nohou (Katalog 2). Nedochováno.

N2: Př. č. **13232** (7. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, hrobka v kostele P. Marie. Vrstva malty a omítky z vrstvy navežené uvnitř hrobu pod druhou dlažbou, na naplavené proláklíně (Katalog 2).

Př. č. **13233** (9. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, hrobka v kostele P. Marie. Špalky naplavené hlíny pod vrstvou malty uvnitř hrobky (prolákly povrch) (Katalog 2).

Př. č. **13234** (15. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, mladší hrobka v kostele P. Marie. Střep (slepený ze 2 kusů) nalezený v mladší hrobce ve žluté vrchní navážce (náplavu), těsně nad povrchem černé vrstvy (Katalog 2). Soubor není k dispozici.

1. Okrajový zlomek, technologická skupina pravděpodobně „kalichovitá“ (Obr. 4/100-1 – podle Borkovský 1953, s. 189-190, obr. 27 a 30).

Př. č. **13235** (9. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, hrobka v kostele P. Marie. Střepty nalezené v černé navážce uvnitř hrobky. Zvířecí kosti. (Důležité pro datování) (Katalog 2). Soubor není k dispozici

1. Nezdobený okrajový zlomek, technologická skupina neurčitelná (Obr. 4/100-2 – podle Borkovský 1953, s. 189-190, obr. 27 a 30).

Př. č. **13236** (12. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, hrobka v kostele P. Marie. Kusy malty nalezené v hrobce, v černé navážce již nad kostrami (Katalog 2).

Př. č. **12237** (18. 8. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, hrobka v kostele P. Marie. Kusy malty z hrobky v kapli P. Marie (Katalog 2).

Př. č. **13244** (31. 8. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, hrobka v kostele P. Marie. Malta ze žlutky propadlé v hrobce. Žlutka zaplavila hrobku (Katalog 2).

Př. č. **13246** (11. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, hrobka v kostele P. Marie. Žlutka a malta těsně na povrchu severní stěny hrobky (Katalog 2).

Př. č. **13252** (14. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, hrobka v kostele P. Marie. Bronzový plíšek se stříbrnými nýtky nalezen v hrobce vedle 3. lebky, na spodku vrchní žlutky a povrchu černé vrstvy, na které leží 3. lebka (Katalog 2).

1. Plíšek se dvěma stříbrnými nýtky, plech po okraji lemován drobným puncováním, bronz, d. 30 mm, š. 7,5 až 9,5 mm (Obr. 4/101).

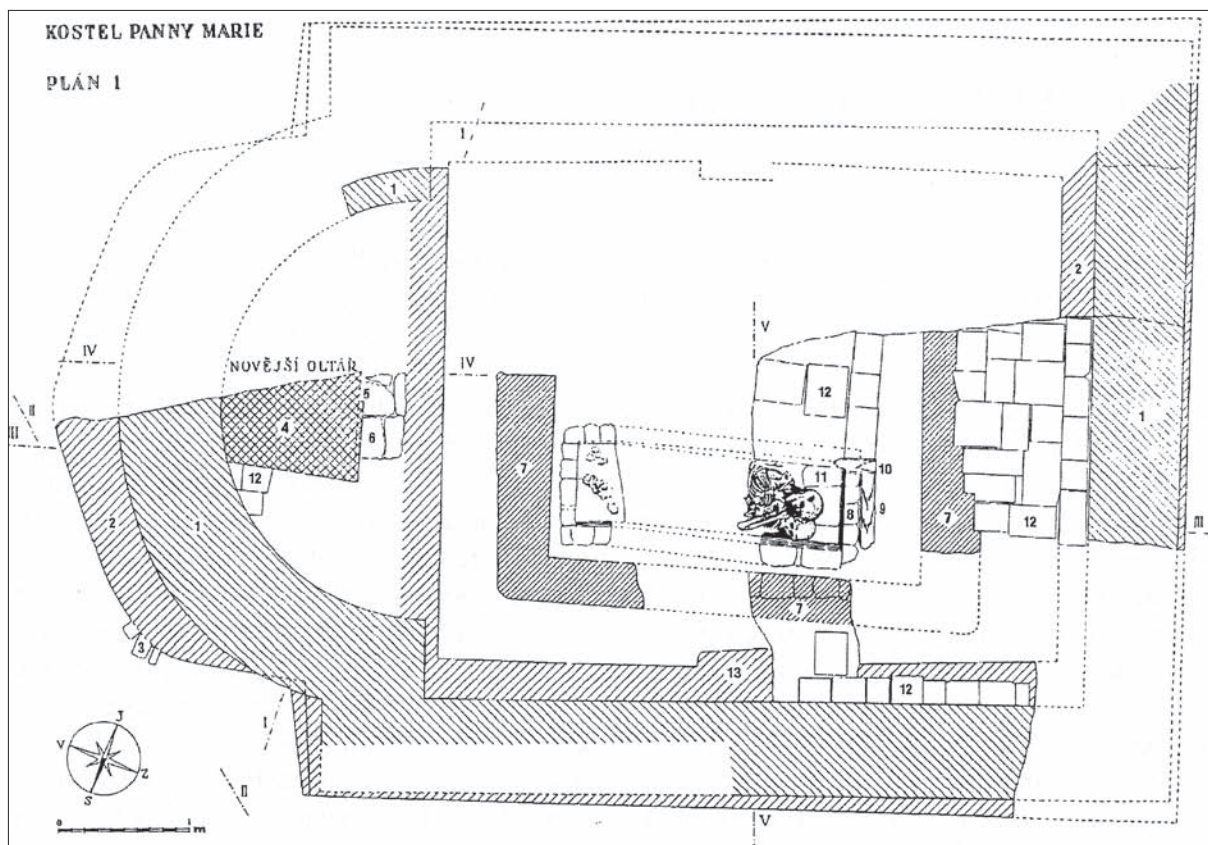
Př. č. **13253** (1. – 4. 12. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, hrobka v kostele P. Marie. Kostičky z obou koster, které nechali antropologové. V krabičce uhlíky a červená hrudka (Katalog 2).

1. 1 okrajový keramický zlomek, kultura knovízská (Obr. 4/102).

2. Uhlíky – Quercus, 2 zl. (Kočárová 2015).

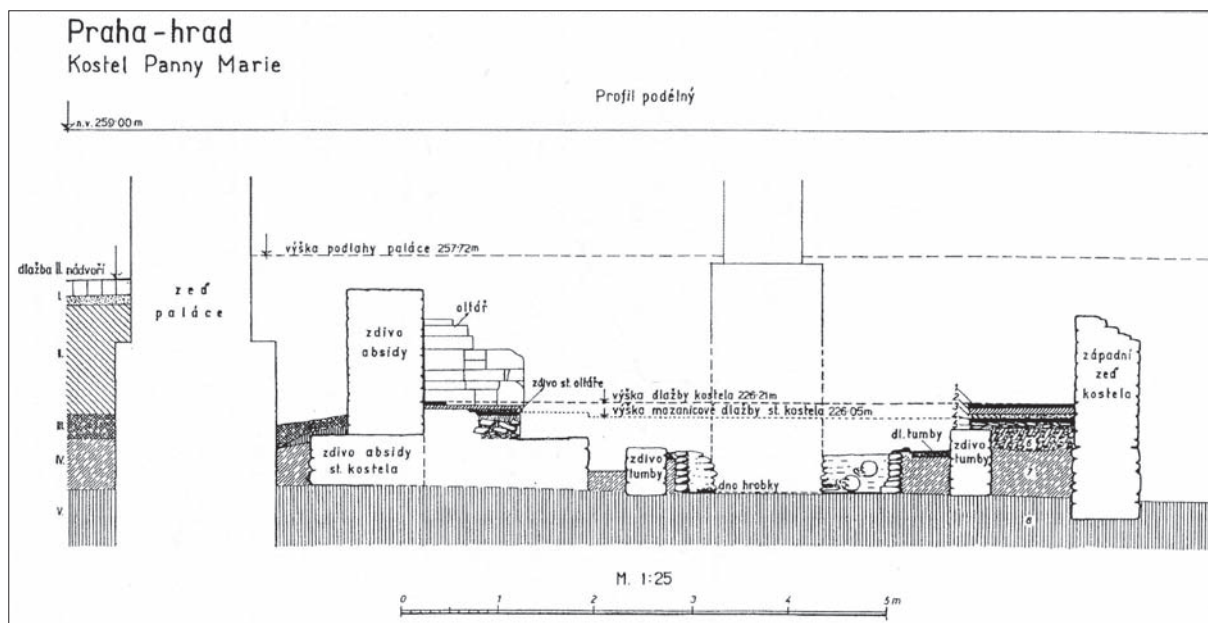
Př. č. **13254** (1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, hrobka v kostele P. Marie. Hlína z hrobky (Katalog 2).

Př. č. **13257** (11. 9.; 4. 12. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, hrobka v kostele P. Marie. Hlína a malta napadaná do hrobky po uložení první kostry, mužské a před uložením kostry ženské. V západní části hrobky (Katalog 2).

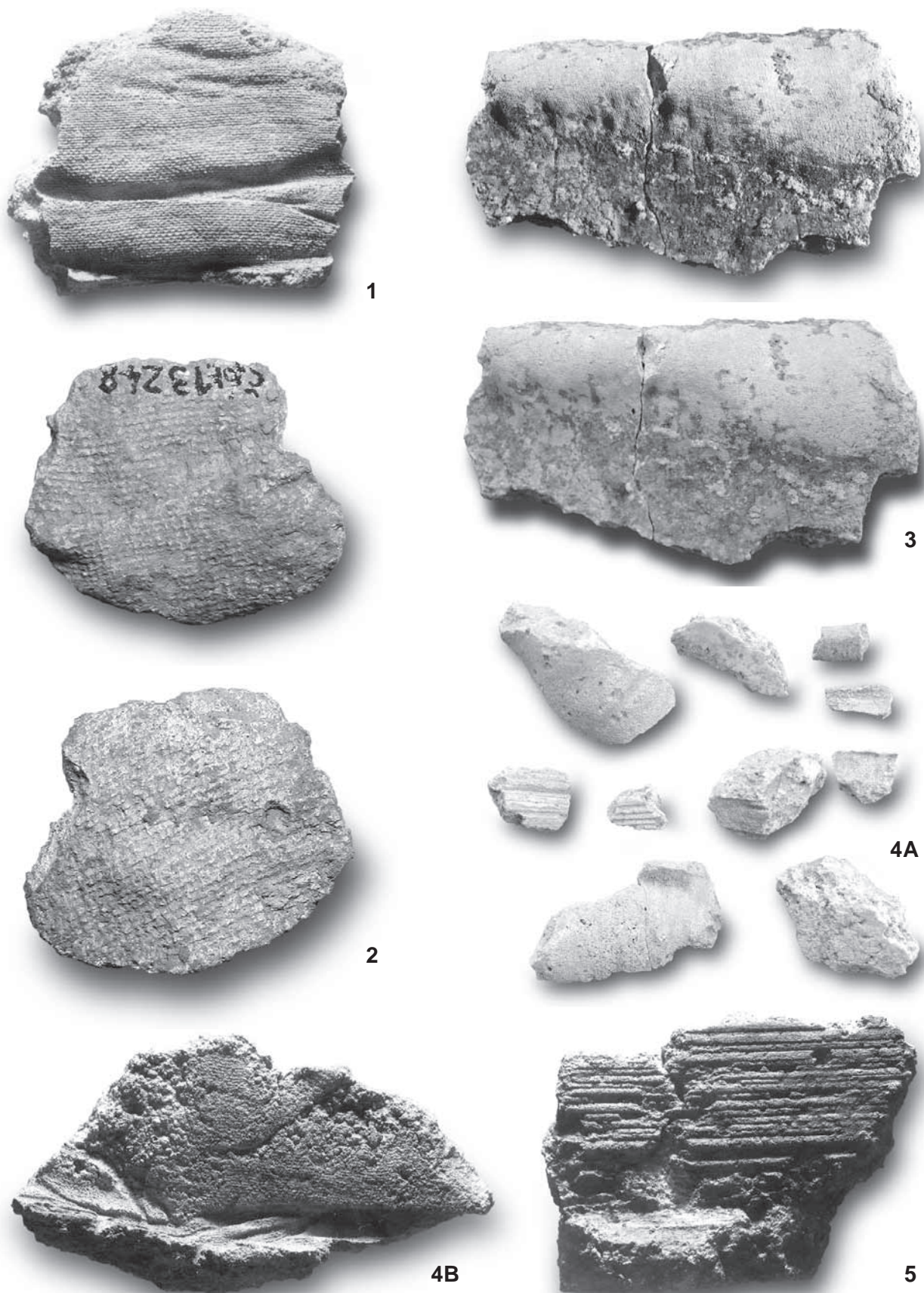
Obr. 4/96: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, kostel P. Marie. Půdorys kostela s hrobem IIN061 (tumbou) a hrobem IIN062 v jejím v interiéru. Podle *Borkovský 1953*, s. 172, obr. 22.

Fig. 4/96: Prague Castle, North-West Wing, St Mary's Church, ground plan of the church with grave IIN061 (tomb) and grave IIN062 in its interior; after *Borkovský 1953*, p. 172, fig. 22.

Obr. 4/97: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, kostel P. Marie. Podélný řez kostelem v směru východ – západ. V hrobce IIN062 schematicky zachyceny kosterní ostatky. Pořízen v říjnu 1950. Archiv pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR Praha, sign. 4/26-0240. Podle *Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000*, s. 30-31, obr. 2/10.

Fig. 4/97: Prague Castle, North-West Wing, St Mary's Church, longitudinal section of the church (east-west); schematically documented skeletal remains in grave IIN062 from October 1950, Archive of the Institute of Archaeology, Dept. at Prague Castle, shelfmark 4/26-0240; after *Frolík et al. 2000*, p. 30-31, fig. 2/10.

Obr. 4/98: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, kostel P. Marie. Hrob IIN062. Malta s otiskem látky. 1 – př. č. 13247; 2–3 př. č. 13248; 4 – př. č. 13249; 5 – 13250. Foto 1, 3, 4B, 5 I. Borkovský (?), foto 2, 4A autor.

Fig. 4/98: Prague Castle, North-West Wing, St Mary's Church, grave IIN062, plaster with textile imprint, accession Nos.: 1 – 13247; 2–3 – 13248; 4 – 13249; 5 – 13250; 1, 3, 4B and 5 photographed by I. Borkovský (?), photographs 2 and 4A by the author.

Obr. 4/99: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, kostel P. Marie. Hrob IIN062. 1-3 – hrozníčkovitá náušnice 13251/1; 4-7 – hrozníčkovitá náušnice 13251/2; 8-9 – záušnice s očkem 13251/3. Kresba a foto 1, 2, 4, 5, 8, 9, podle *I. Borkovského* (1953), foto 3, 6, 7 autor.

Fig. 4/99: Prague Castle, North-West Wing, St Mary's Church, grave IIN062; 1-3 – grape-shaped earring 13251/1; 4-7 – grape-shaped earring 13251/2; 8-9 – temple ring with eyelet 13251/3; drawing and photograph 1, 2, 4, 5, 8, 9, after *I. Borkovský* (1953), photographs 3, 6 and 7 by the author.

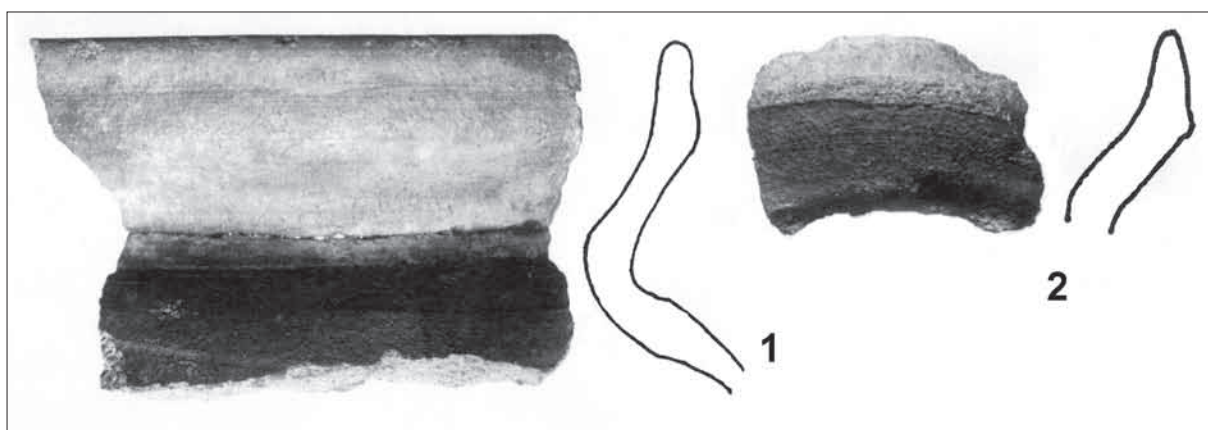
Př. č. **13352** (21. 2. 1953) – Praha IV – Hrad, sz. křídlo, kostel P. Marie, mladší hrobka. Kusy maltové podložky pod víko nad mladší hrobkou, západ. konec hrobky. Kusy malty (Katalog 2).

Př. č. **13356** (21. 2. 1953) – Praha IV – Hrad, sz. křídlo, kostel P. Marie, mladší hrobka. Kus prkna, které leželo nad mladší hrobkou na černé podložce. Kousky malty (Katalog 2).

F-T: Č. neg. 6448 (Obr. 3/54), 6449, 6450, 6451 (Obr. 3/55), 6452, 6453, 6454 (Obr. 3/56), 6455 (Obr. 3/57), 6456, 6457, 6458, 6459, 6460 (Obr. 3/58), 6461, 6469 (Obr. 3/59), 6470, 6473 (Obr. 3/60), 6494 (Obr. 3/66), 6495 (Obr. 3/67), 6496 (Obr. 3/68), 6497 (Obr. 3/69), 6498 (Obr. 3/70), 6499 (Obr. 3/71), 6500 (Obr. 3/72), 6501 (Obr. 3/73), D6517 (Obr. 3/98), D6532 (Obr. 3/99), 90142 (Obr. 3/112), 90143 (Obr. 3/113), 90163 (Obr. 3/115), 90182 (Obr. 3/119).

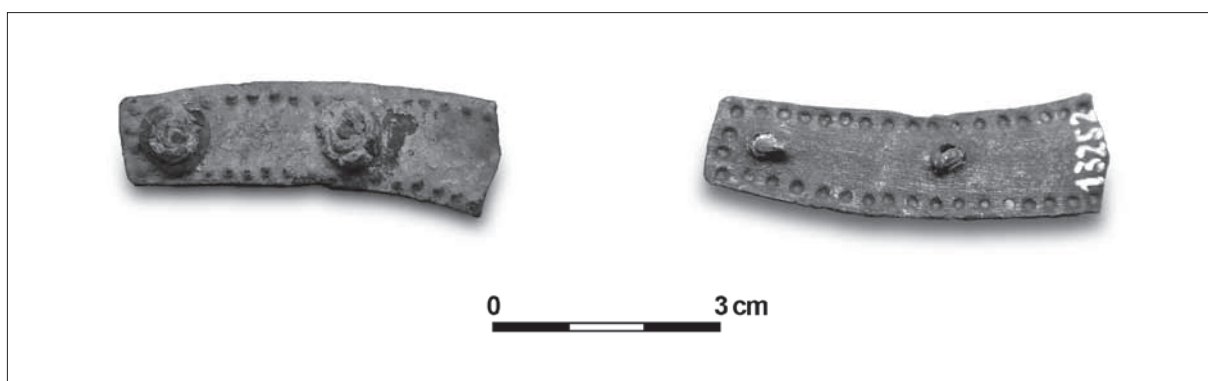
F-N: Př. č. 13234 – č. neg. 28790; př. č. 13235 – č. neg. 28800; př. č. 13247 – č. neg. 28787 a 28788; př. č. 13248 – č. neg. 28786, sine; př. č. 13250 – č. neg. 28789; př. č. 13251 – č. neg. 28770, 28771, 28772; př. č. 13252 – č. neg. 28553.

A: Muž, věk asi 65 (= Spytihněv I.); žena, věk 50+ (manželka Spytihněva I.); žena, věk 28 +/- 8 let (tzv. 3. lebka – příměš) (Becker 2000, s. 342-346).⁸²

Obr. 4/100: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, kostel P. Marie. Hrob IIN062. 1 – keramické zlomky, př. č. 13234; 2 – keramický zlomek př. č. 13235. Zlomky jsou známy pouze z fotografií (Borkovský 1953).

Fig. 4/100: Prague Castle, North-West Wing, St Mary's Church, grave IIN062. 1 – ceramic fragment, accession No. 13234; 2 – ceramic fragment accession No. 13235; these fragments are known only from photographs (Borkovský 1953).

Obr. 4/101: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, kostel P. Marie. Hrob IIN062. Bronzový plíšek s nýty, př. č. 13252. Foto autor.

Fig. 4/101: Prague Castle, North-West Wing, St Mary's Church, grave IIN062; bronze sheet with rivets, accession No. 13252; photographed by the author.

⁸² V této práci jsou pro antropologické určení užity práce M. J. Beckera (2000, 2001). Zejména o kosterních pozůstatcích knížete Spytihněva I. a jeho manželky se rozvinula diskuse, jejíž současný stav shrnují J. Brůžek – J. Likovský – V. Černý (2002).

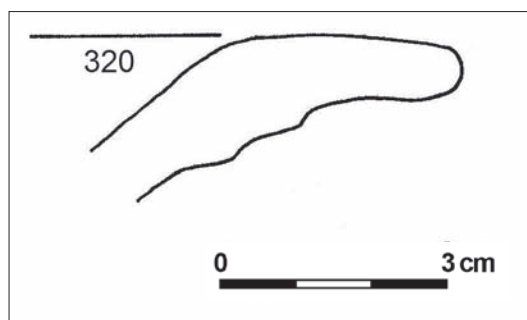
P: Při popisu hrobu IIN062 (tzv. hrobka) platí stejné zásady jako u hrobu předchozího. Celková situace (stratigrafie a nálezy) byla několikrát podrobně zveřejněna, proto není nutný nový rozbor. Uvedeny jsou pouze závěry. Připojené deníkové záznamy dávají dobrou představu o poznatcích, na jejichž základě byl sestaven nálezo-
vý obraz.

Hrobka byla vložena do tumby. Její maltová podlaha byla prolomena a vyhlouben výkop (kontext 502) hluboký 0,35 m. Do něho byla vložena vlastní zeď hrobky, lícovaná pouze na vnitřní straně (kontext 905). Zeď zůstala zachována do výšky 0,33 m, u dna je široká 0,2 m a směrem nahoru se zužuje na 0,13 m. Na dno hrobky byla položena maltová podlaha (kontext 152). Vkop podél vnější strany zdi (kontext 905) byl vyplněn hlinitou vrstvou obsahující maltu (kontext 129). Délka hrobky i se zdí je 1,9 – 1,93 m, šířka 0,55 – 0,6 m. Hrobka byla nějakou dobu prázdná, protože z jejích stěn opadaly zlomky omítky.

Na ně byl do hrobky nejprve uložen muž. Pod jeho hlavou byly nalezeny dva ploché opukové kameny. Muž byl přikryt prknem. Jeho kousky byly nalezeny mezi žebry a na lebce, nikoliv však pod kostrou. *I. Borkovský* (1953, s. 152) usoudil, že prkno překrývalo horní okraj hrobky a v narušené podobě se do hrobky dostalo až později při vložení ženy. Stejně tak je možné, že nalezené úlomky dřeva pocházejí z rozpadající se krycí desky z doby mezi pohřbem muže a ženy. Kromě úlomků dřeva byly na mužské kostře zjištěny také úlomky omítky, které zřejmě opadly ze stěn hrobky (př. č. 13257). Kostra ženy byla vložena přímo na kostru muže. Na poslední cestu byla vybavena dvěma stříbrnými hrozníkovitými náušnicemi a stříbrnou záušnicí s očkem (př. č. 13251). Před jejím uložením byly stěny hrobky znovu omítnuty. Po uložení mrtvé byla hrobka překryta látkou, kterou na západním konci zatěžoval dřevěný trámek. Podobný trámek snad byl také na východním konci hrobky. Přes trámky bylo položeno prkno (či prkna), která překryla hrobovou jámu. Na přechýlující látku kolem hrobky byla nanášena vrstva malty (př. č. 13247 až 13259) a na tuto maltu byla snad položena kamenná náhrobní deska (př. č. 13251), jak nalezené kameny interpretoval *I. Borkovský* (1950a), ale dochované zlomky nenasvědčují, že by se jednalo o opracovanou náhrobní desku. Opukové zlomky nelze sestavit do celistvého tvaru a přimíšený jsou i kameny jiného druhu.

K: Další vývoj stratigrafie ukazuje, že náhrobní deska byla prolomena či pravděpodobněji odstraněna⁸³ a v hrobce se uložilo nevysoké souvrství. Tento proces je v přímé souvislosti s přestavbou kostela (mladší fáze), při stavbě jeho zdi byla tumba respektována, ovšem po dokončení zdiva bylo zdivo tumby ubouráno na jednotnou úroveň a takto vzniklá stavební destrukce (kontext 108=164) byla rozprostřena podél zdi kostela a překryla i korunu zdiva tumby. Po uložení vrstvy destrukce a před položením podlahy byla tumba (hrob IIN061) zavezena žlutou jílovitou vrstvou (kontext 112=131). Průběh této uložení nad hrobkou svědčí o tom, že původně hrobku pouze překrývala, ale po nějaké době došlo k prolomení krytu hrobky (z jednotlivých velkých neopracovaných kamenů? – viz př. č. 13231) a uložení 131 = 112 se prosedla do hrobky. Po prosednutí zasypu nad hrobkou byla takto vzniklá proláklina vyplněna několika vrstvičkami rozdílného charakteru (černá hlína s kousky malty; žlutá hlína), z nichž ty stratigraficky mladší přesahují přes prostor hrobky do plochy lodě (kontexty 127 a 126). Spolu s nimi se do hrobky dostaly i některé nálezy – lidská lebka, keramické fragmenty (př. č. 13234 a 13235) a zlomek zlaceného bronzového kování (př. č. 13252). Po vyrovnání prolákliny byla položena do lodi nejstarší podlaha (písečná vrstva 107=128). Tím byla hrobka překryta a postupně upadla v zapomnění. V dalším vývoji bylo podstatným zásahem do hrobky vyhloubení výkopu pro tereziánskou zeď. Základ této zdi odstranil střední část hrobky tak, že se z koster dochovala pouze horní část těla (přibližně od loktů nahoru) a chodidla.

Hrob IIN062 má, jak vyplývá z předchozího textu, vztah pouze ke staršímu hrobu IIN061, který narušuje.

Obr. 4/102: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, kostel P. Marie. Hrob IIN062. Keramický zlomek př.č. 13253. Kresba autor.

Fig. 4/102: Prague Castle, North-West Wing, St Mary's Church, grave IIN062, ceramic fragment, accession No. 13253; drawn by the author.

⁸³ *I. Borkovský* (1953, s. 153) se domníval, že kameny (př. č. 13231) nalezené v zasypu hrobky mohou pocházet z této desky. Kameny nejsou nijak opracované a nelze z nich sestavit ani část předpokládané desky. Pokud by se deska prolomila a byla ponechána na místě, musela by být nalezena víceméně v úplnosti.

TD: „11. dubna 1951. ... Sz. křídlo. 105 cm pod dlažbou byla nalezena kostra s rukama podle těla. Zbytky rakve nebyly zachovány. K. neleží na rostlém terénu. Při odebrání kostry byl nad ní v zásypu a kolem ní i pod lebkou nalezen větší počet střepeň. Kostra byla poškozena základy vých. zdi až pod loket. Pod kosterou byly zjištěny ještě kult. vrstvy“ (Deník 1946-52).

PD: ---

PK: ---

N3: Př. č. **13093** (20. 9. 1950, 11. 4. 1951) – Severozápad. křídlo, část jižně průjezdu, u východ. konce jižní zdi průjezdu. 2 esovité záušnice, olovené, bylynalezeny volně v navážce v úzké sondě S-J východně kostry, na svahu ke kostře v hloubce 15 cm. 2 olovené es. záušnice. Zlomena byla nalezena později (Katalog 2).

Př. č. **13094** (11. 4. 1951) – Severozápadní křídlo, část jižně průjezdu, jižní stěna průjezdu – východní její konec u základů východní stěny traktu. Střepeň nalezené pod lebkou nově objevené kostry (Katalog 2).

Př. č. **13095** (20. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část jižně průjezdu, těsně u jižní stěny průjezdu – východ. část stěny. Střepeň a kosti ze svahu východně kostry do hloubky 20 cm. Střepeň, kosti (Katalog 2).

Př. č. **13096** (11. 4. 1951) – Severozápad. křídlo, část jižně průjezdu, stavba a výkop u jižní stěny průjezdu, východní konec podél základů východní zdi traktu. Střepeň porůznu nalezené dělníky v celé hloubce sondy; blízko kostry (Katalog 2).

Př. č. **13384** (11. 4. 1951) – Severozápadní křídlo. Stavba a výkop u jižní stěny průjezdu, východ. konec podél základů východní stěny traktu. Střepeň nad a kolem kostry (Katalog 2).

F-T: Č. neg. 10743, 10744 (Obr. 3/95), 10745 (Obr. 3/96), 10746 (Obr. 3/97).

A: Antropologický materiál se nedochoval. Podle fotografií spíše dospělá osoba.

P: Hrob IIN063 byl situován v interiéru Severozápadního křídla jižně od průjezdu mezi II. a IV. nádvořím u vnitřního líce základu východní zdi v pruhu terénu, který nebyl výzkumem v roce 1950 dotčen a na plánech je zachycen s nivelačním údajem povrchu 257,32 m n. m. Poměrně přesnou lokalizaci umožňuje snímek č. neg. 10746, který zachycuje v levé části snímku jižní špaletu okenního otvoru, s velkou pravděpodobností prvního okna jižně od průjezdu. O úpravě a velikosti hrobové jámy nejsou žádné údaje. Nebožtík byl uložen na zádech v natažené poloze hlavou k západu. Z kostry se dochovala horní část, tj. lebka a hrudník do úrovně loktu, levá ruka chybí (Obr. 4/103). Podle stavu výkopu na snímku lze předpokládat, že hrob byl objeven při výkopových pracích a nikoliv regulérním archeologickým výzkumem (odkopávána byla celá výška terénního bloku nad kosterou a nikoliv jednotlivé vrstvy zčásti patrné na snímcích), proto přičítáme chybějící levou ruku výkopovým pracem.

O hrobové výbavě nejsou údaje, získaný keramický materiál zčásti pravděpodobně pochází z výplně hrobu a zčásti též z terénu starších („pod lebkou ... kostry“) či mladších nebo okolních („nad a kolem kostry“). Soubor př. č. **13094** sestává z 33 zlomků keramiky a soubor př. č. **13384** z 59 zlomků keramiky.⁸⁴

K: Hrob IIN063 nemá stratigrafický vztah k jinému hrobu.

Obr. 4/103: Praha – Hrad, Západní křídlo, jižně průjezdu mezi II. a IV. nádvořím. Hrob IIN063 na výřezu z fotografie 10744. Upravil autor.

Fig. 4/103: Prague Castle, West Wing, south of the passageway between the Second and Fourth Courtyards, grave IIN063 on a detail of photograph 10744; adjusted by the author.

⁸⁴ Velké keramické fragmenty ze souboru př. č. 13384 jsou viditelné na Obr. 3/96 a Obr. 3/97.

HROB IIN064

TD: ---

PD: ---

PK: ---

N1: Př. č. **13462** (16. 5. 1955) – průjezd z II. na IV. nádvoří, plocha sz. křídla směrem k malému vchodu do Matyášovy brány. Kostra dospělého (Katalog 2)

N3: Př. č. **13364** (16. 5. 1955) – Severozápadní křídlo. Střeby nad kostrou a pod dlažbou traktu. Kosti (Katalog 2).

Př. č. **13365** (16. 5. 1955) – Průjezd z II. na IV. nádvoří, jižní část. Střeby z terénu, do kterého byla uložena kostra. Střeby kolem kostry dospělého (Katalog 2). Soubor není k dispozici.

F-T: ---

A: Př. č. **13462** – žena, věk 70 +/- 10 let (Becker 2000, s. 319-320);

př. č. **13364** – kosti 3 osob: dítě, věk 1,15 roku; dítě, věk asi 3 – 4 roky; muž?, adultus (Becker 2000, s. 316). Jedná se nejspíše spíše o materiál ze zásypu hrobu.

P: Všechny známé informace o hrobu IIN064 poskytuje pouze přírůstkový seznam nálezů. Hrob byl situován v interiéru Severozápadního křídla jižně od průjezdu mezi II. a IV. nádvořím. Předpokládáme, že byl situován v některém v letech 1950 – 1951 nezkoumaném bloku terénu, tj. nejspíše ve východní třetině traktu. Bližší údaje chybí, což platí i pro úpravu hrobové jámy, polohu kostry a hrobovou výbavu.

K hrobu je vztažen keramický soubor čítající 236 zlomků, př. č. **13364**, který by měl být stratigraficky mladší („střeby nad kostrou“), nejdříve současný se zasypáním hrobové jámy.

K: Hrob IIN064 má bližší vztah k hrobu IIN066.

HROB IIN065

TD: ---

PD: ---

PK: ---

N1: Př. č. **13363** (12. 8. 1954) – II. nádvoří. Střepty a kostra nalezené při hloubení sondy pro okap v hloubce 110-120 cm proti 1. oknu, jižně průjezdu a IV. nádvoří. Pokračování hřbitova z r. 1950. V rostlém terénu je barokní kanál; těsně jižně kanálu. (Katalog 2). Lidské kosti.

N2: Př. č. **13363** (12. 8. 1954) – II. nádvoří. Střepty a kostra nalezené při hloubení sondy pro okap v hloubce 110-120 cm proti 1. oknu, jižně průjezdu a IV. nádvoří. Pokračování hřbitova z r. 1950. V rostlém terénu je barokní kanál; těsně jižně kanálu. (Katalog 2). Střepty a zvířecí kosti.

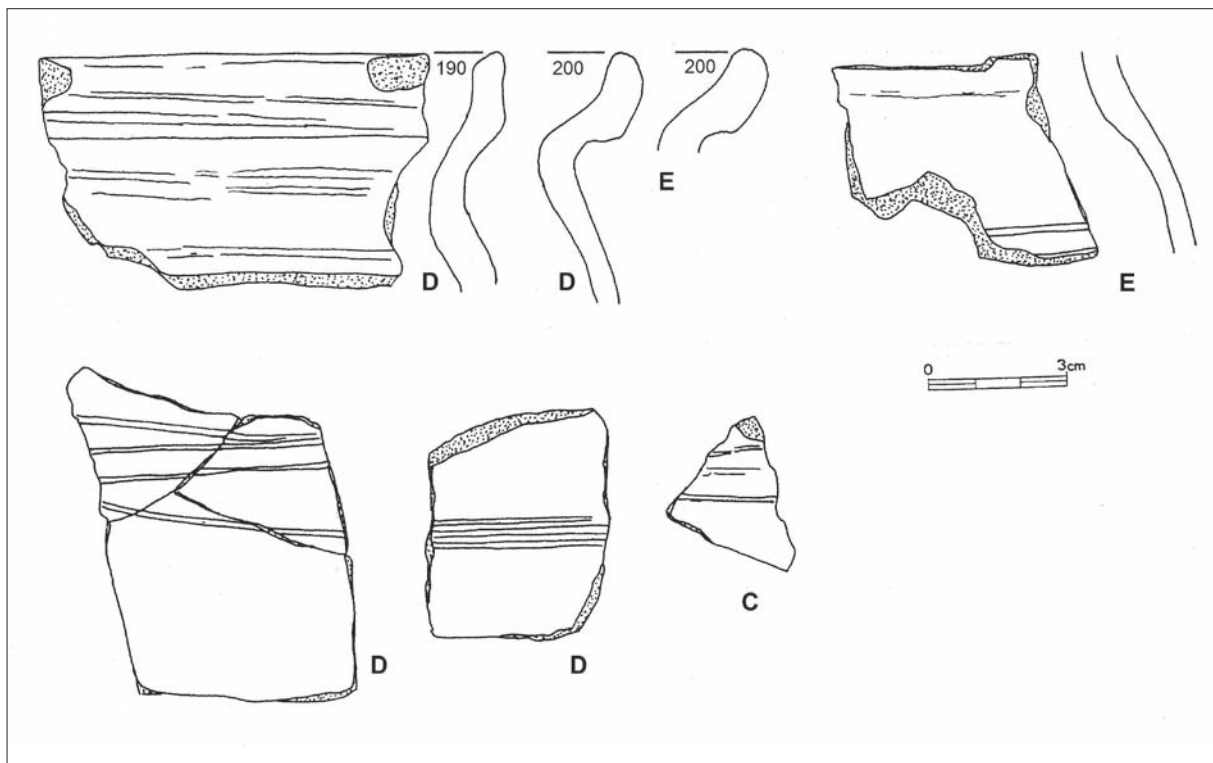
1. 9 keramických zlomků, z toho skupina „kalichovitá“ 2 ks; „JK“ 6 ks; „J“ 1 ks (Obr. 4/104).

F-T: ---

A: Neurčitelný jedinec, adultus I-II (Stránská 2015 a, s. 3)

P: Všechny známé informace o hrobu IIN065 poskytuje pouze přírůstkový seznam nálezů. Hrob byl situován v ploše II. nádvoří. Poměrně přesnou lokalizaci umožňuje informace o barokním kanálu, jehož průběh je zachycen v interiéru Severozápadního křídla na plánu stavu výzkumu k 11. 7. 1950 (Obr. 3/10, viz též Obr. 3/15). Kanál ústí do nádvoří v místech 2. okna jižně od průjezdu, okapový svod je umístěn na dobových snímcích mezi 1. a 2. oknem. Údaj o prvním okně musí být chybný. Je však možné, že I. Borkovský již vychází ze stavu po úpravě křídla, kdy bylo původní prvé okno zaslepeno. Pak může být hrob situován jižně od barokního kanálu proti (původně) 2. oknu. Bližší údaje kromě hloubky od povrchu nádvoří chybí, což platí i pro úpravu hrobové jámy, polohu kostry a hrobovou výbavu. S kostmi byly vyzdvíženy též keramické zlomky (př. č. **13363**), jejich příslušnost k zásypu hrobové jámy však není zcela jistá.

K: Hrob IIN065 nemá stratigrafický vztah k jinému hrobu.

Obr. 4/104: Praha – Hrad, II. nádvoří. Hrob IIN065. Keramické zlomky ze zásypu. Př. č. 13363. Kreslil autor.

Fig. 4/104: Prague Castle, Second Courtyard, grave IIN065; ceramic fragments from the backfill, accession No. 13363; drawn by the author.

HROB IIN066

TD: ---

PD: ---

PK: ---

N1: Př. č. **13463** (16. 5. 1955) – průjezd z II. na IV. nádvoří, plocha sz. křídla směrem k malému vchodu do Matyášovy brány. Dětská kostra (Katalog 2).

F-T: ---

A: Kostí 6 osob – žena, věk 26 +/- 5 let; žena??, věk 17 let; muž?, věk 6 +/- 1,5 roku; muž???, věk 4,5 +/- 1 rok; dítě, věk 2,5 +/- 1 rok; muž, adultus (Becker 2000, s. 320-322).

P: Všechny známé informace o hrobu IIN066 poskytují pouze přírůstkový seznam nálezů. Hrob byl situován v interiéru Severozápadního křídla jižně od průjezdu mezi II. a IV. nádvořím. Předpokládáme, že byl situován v některém v letech 1950-1951 nezkoumaném bloku terénu, tj. nejspíše ve východní třetině traktu. Podle data zápisu lze soudit na blízké sousedství hrobu IIN064. Bližší údaje chybí, což platí i pro úpravu hrobové jámy, polohu kostry a hrobovou výbavu. Smíšený kosterní materiál ukazuje na existenci hřbitovní vrstvy, tedy vícenásobného pohřbívání.

K: Hrob IIN066 má blíže nejasný vztah k hrobu IIN064.

HROB IIN067

TD: „12. října 1950. ... Těsně u průjezdu, 20 cm pod kostrou, jsou rozházeny lidské kosti (lebka a dlouhé kosti) ze staršího hrobu“ (Deník 1946-52).

PD: ---

PK: ---

N3: Př. č. **13382** (10. – 12. 10. 1950) – Praha IV – Hrad, II. nádvoří, hřbitov východně apsidy kostela P. Marie. Střepey nalezené pod kostrami, vrstva hřbitova až na rostlý terén. Střepey, kosti (Katalog 2).

F-T: ---

A: Antropologický materiál se nedochoval.

P: O hrobu IIN067 nejsou k dispozici téměř žádné údaje. Stratigrafická situace by měla odpovídat výše položenému hrobu IIN039 s tím, že hrob byl ještě o 20 cm hlouběji, tj. přibližně na úrovni 225,62 m n. m. Podle síly hřbitovního horizontu by se měl nacházet ještě v jeho mocnosti, těsně nad podloží. Tento údaj však nelze ověřit.

O velikosti a úpravě hrobové jámy nejsou k dispozici žádné údaje. Stejně tak se nezmiňuje žádná hrobová výbava.

K: Stratigraficky je hrob IIN067 starší než hrob IIN039, kterým mohl být narušen, pokud byly kosterní pozůstatky „rozházeny“.

HROBIIN068 (F/95)

TD: ---

PD: ---

PK: Hrob je zachycen na plánu z 10. 10. 1950 (Obr. 3/12 až Obr. 3/14), výřez z finálního celkového plánu 10. 10. 1950 (Obr. 4/70). Řez západní stěnou sondy B2 (Obr. 4/79). Srovnej Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000, s. 40, obr. 2/23.

N2: Př. č. **4/95-sáček 17** – sonda B2/hrob F?, keramika, kosti.

1. 11 keramických zlomků, z toho skupina „HK“ 4 ks; „kalichovitá“ 2 ks; „zduřelá“ 1 ks; „tuha“ 2 ks; „VS2“ s glazurou na vnitřní straně 1 ks; „neurč“ 1 ks (Obr. 4/105).

Př. č. **4/95-sáček 18** – sonda B2/dočišťování sondy, keramika, kosti.

1. 10 keramických zlomků, z toho skupina „kalichovitá“ 4 ks; „JK“ 1 ks; „HK“ 2 ks; „TM“ 1 ks; „tuha“ 1 ks; „neurč“ 1 ks (Obr. 4/80-2).

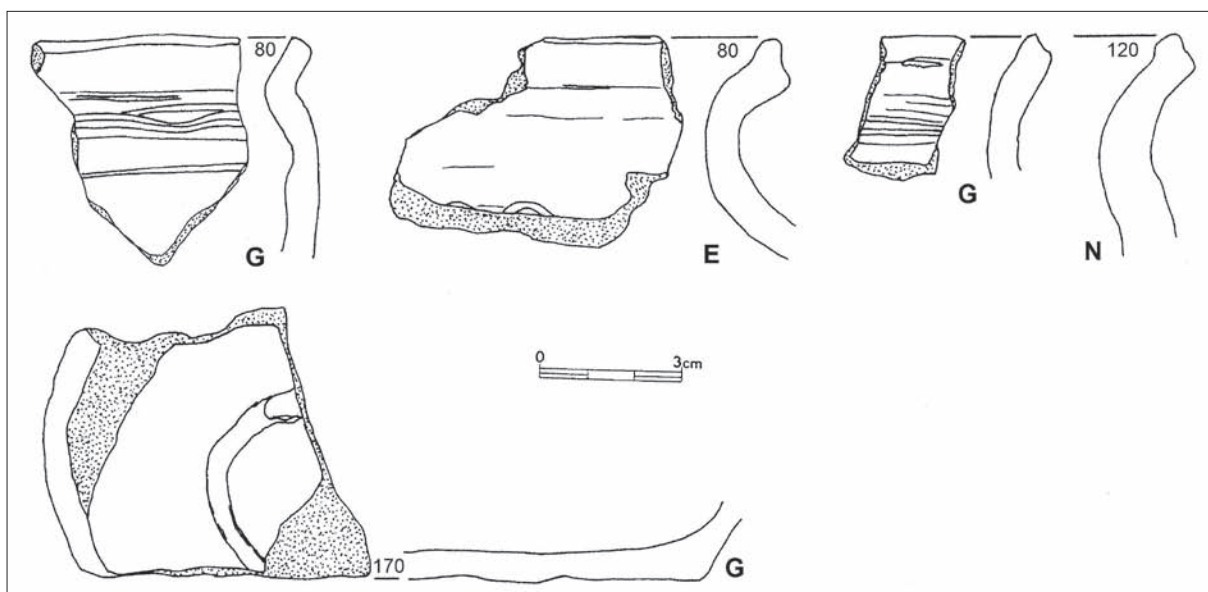
N3: Př. č. **13178** (19. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část sever. průjezdu, kostelík P. Marie. Střepey z povrchu koster severně apsidy pod červenou spálenou ssutí pocházející z požáru kostela. Kostí (Katalog 2).

F-T: Č. neg. 6514 (Obr. 3/75), 90169 (Obr. 3/116), 90171 (Obr. 3/118), 90185 (Obr. 3/120).

A: Muž, věk 40 +/- 10 let (Becker 2000, s. 325-326).

P: Hrob IIN068 je situován přibližně uprostřed sondy severně od lodi kostela P. Marie (sonda B2). Dokumentován byl původně na plánu stavu výzkumu k 10. 10. 1950 (*Obr. 4/70*) a na jedné fotografii (č. 6514 – *Obr. 3/75*). Zejména podle ní můžeme určit, že z kostry se dochovala pravá část pánve. Na ní navazují dlouhé kosti, které nejsou pravděpodobně v původní anatomické poloze (*Obr. 4/106*). Další dlouhá kost (kosti) je patrna jižně od předchozích, zřejmě se jedná o pravou ruku. Kostí ruky byly totiž zjištěny v západním profilu sondy (*Obr. 4/79*) při revizní dokumentaci v roce 1995 (na úrovni 254,99 m n. m.) a také na dně sondy. Nad pánví u profilu je na fotografii patrná nejasná skupina kostí (žebra?), rozhodnutí o příslušnosti k hrobu však není možné. Z těchto údajů můžeme určit, že nebožtík byl pohřben na zádech v natažené poloze hlavou k západu s pravou rukou podél těla. Kostra byla zřejmě narušena, část kostí je v neanatomické poloze. Nebožtík byl uložen asi 0,1 m nad úroveň podloží, tedy mělčeji než sousední hroby IIN054 a IIN055. Homogenizovaný zásyp (kontext 156) a sousední hroby zcela setřely stopy po hrobové jámě a její úpravě. Určit můžeme pouze hloubku (0,3 m), povrch zásypu překryla spáleništní vrstva (kontext 160). Hrobová výbava nebyla zjištěna. Známý jsou pouze nálezy získané při začišťování dochovaných částí hrobu při revizním výzkumu v roce 1995. **Sáček 17** obsahuje 11 zlomků (*Obr. 4/105*) a **sáček 18** 10 zlomků keramiky (*Obr. 4/80-2*). Nelze však vyloučit (vzhledem ke špatné čitelnosti terénů), že uvedená keramika může pocházet z některého mladšího narušení hrobu (přítomnost glazovaného zlomku keramiky) nebo jsou kontaminací z doby výzkumu v 50. letech.

K: Stratigraficky je mladší než jižní hrob IIN054, ale stratigraficky starší než hrob IIN069, který ho překrývá. Nejasný je vztah ke hrobu IIN055, který mohl být narušen hrobem IIN068, ale také hrobem IIN069. Možná je také varianta, že hrob IIN055 je narušenou částí hrobu IIN068.

Obr. 4/105: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, u kostela P. Marie. Hrob IIN068. Keramické zlomky ze zásypu. Sáček 17/1995. Kreslili Š. Dančo a autor.

Fig. 4/105: Prague Castle, North-West Wing, at St Mary's Church, grave IIN068, ceramic fragments from the backfill, bag No. 17/1995; drawn by Š. Dančo and the author.

Obr. 4/106: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, u kostela P. Marie. Hrob IIN068 na výřezu z fotografie 6514. Upravil autor.

Fig. 4/106: Prague Castle, North-West Wing, at St Mary's Church, grave IIN068 on a detail of photograph 6514; adjusted by the author.

HROB IIN069

TD: „1. září 1950. ... V hluboké sondě na sever od apsidy hloubila se níže spáleného terénu další sonda, při čemž se přišlo těsně u severní zdi kostela na 3 kostry. Terén kostela klesá prudce k severu ...“ (Deník 1946-52).

PD: ---

PK: Hrob je zachycen na plánu z 10. 10. 1950 (Obr. 3/12 až Obr. 3/14), výřez z finálního celkového plánu 10. 10. 1950 (Obr. 4/70). Řez západní stěnou sondy B2 (Obr. 4/79). Srovnej Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000, s. 40, obr. 2/23.

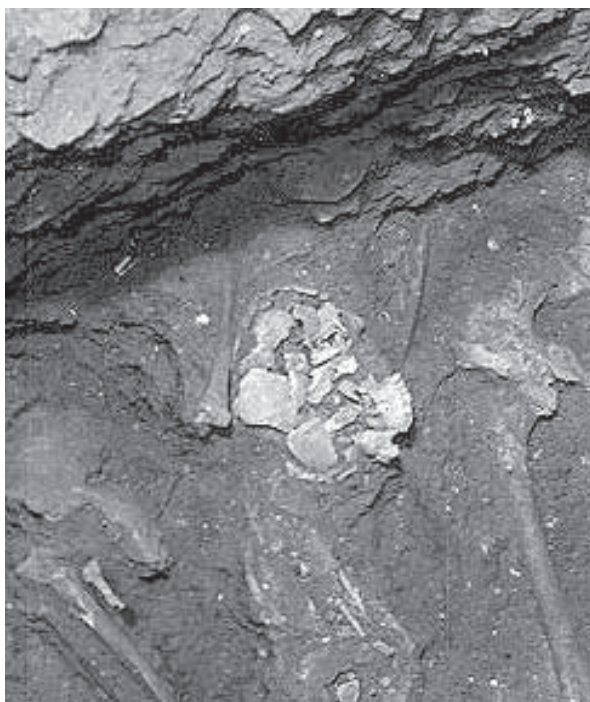
N3: Př. č. **13178** (19. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část sever. průjezdu, kostelík P. Marie. Střeby z povrchu koster severně apsidy pod červenou spálenou ssutí pocházející z požáru kostela. Kosti (Katalog 2).

F-T: Č. neg. 6514 (Obr. 3/75).

A: Antropologický materiál se nedochoval. Podle fotografií spíše dítě.

P: Hrob IIN069 se nachází v sondě severně od lodi kostela P. Marie přibližně uprostřed jeho délky. Dokumentován je na plánu stavu výzkumu k 10. 10. 1950 (Obr. 4/70) a na jedné fotografii (č. 6514 – Obr. 3/75). Fotografie ukazuje narušenou lebku (s nivelační úrovní 255,03 m n. m.), fragmentárně dochovaný hrudník (žebra) a pravděpodobně kosti části pravé ruky (Obr. 4/107). Pánev a kosti nohou nejsou na snímku patrné. Kostra byla tedy nejspíš narušena. Určit je však možné, že kostra byla uložena na zádech v natažené poloze, hlavou k západu, pravá ruka byla zřejmě natažena podél těla. O velikosti a úpravě hrobové jámy nejsou žádné údaje. Z ojedinělého nivelačního údaje vyplývá, že hloubka hrobu činila maximálně 0,3 – 0,35 m. Žádné údaje nejsou také o hrobové výbavě.

K: Hrob IIN069 je stratigraficky mladší než hrob IIN055, který zřejmě značně narušil a také než hrob IIN068, který je jím také narušen.

Obr. 4/107: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, u kostela P. Marie. Hrob IIN069 na výřezu z fotografie 6514. Upravil autor.

Fig. 4/107: Prague Castle, North-West Wing, at St Mary's Church, grave IIN069 on a detail of photograph 6514; adjusted by the author.

HROB IIN070

TD: „Ke konci června (v 2. polovine) (1952⁸⁵) začalo se pracovati u kostelika P. Marie. Odstraňuje se zeď průjezd severní, nalezeno pokračování zář. zdi kostela a pak jižní rameno apsidy.

Mezi apsidou a vych. zdi traktu vybrana hlina na rostly teren od povrhu stare apsidy 90 cm hluboka. Za ohnutim apsidy nalezena u sev. zdi průjezdu jedna kostra ... v černým terenu 40 cm od povrhu apsidy patří ... všechny ke starší apsidě ...“ (Deník 1950-51).

PD: ---

PK: ---

N: Nedochovaly se a nejsou zapsány v přírůstkovém seznamu.

F-T: ---

A: Antropologický materiál se nedochoval.

P: Hrob IIN070 byl situován v úzkém pruhu terénu mezi vnějším lícem apsidy kostela a základovým zdívkem východní stěny Severozápadního křídla. O výzkumu této plošně nevelké partie existují rozporné záznamy, zčásti nedatované a zčásti datované pravděpodobně chybně (srovnej zprávy o výzkumu hrobu IIN059). Také fotografická dokumentace nebyla provedena. Snímek č. 10714 (*Obr. 3/94*) tuto plochu zachycuje již po vybrání archeologických terénu). O hrobu IIN070 můžeme konstatovat pouze to, že byl situován v černé hřbitovní vrstvě v uvedeném místě, a to 0,4 m hluboko od úrovně předzákladu apsidy (tzv. starší apsida), tj. asi v úrovni 255,4 m n. m. (pokud vyjdeme z jediného dokumentovaného bodu úrovně předzákladu na plánu stavu výzkumu k 10. 10. 1950 s údajem 255,84 m n. m.). Kostra byla uložena hlavou k západu. Další informace o poloze kostry a hrobové výbavě chybí.

K: Kusé informace nedovolují posoudit stratigrafický vztah k jiným hrobům. Údaj o poloze u severní zdi průjezdu by kladl hrob IIN070 do těsného sousedství hrobu IIN060. Pokud by s ním byl totožný, snad by byla zmíněna pískovcová náhrobní deska.

Hrob IIN071

TD: „Ke konci června (v 2. polovine) (1952⁸⁶) začalo se pracovati u kostelika P. Marie. Odstraňuje se zeď průjezd severní, nalezeno pokračování zář. zdi kostela a pak jižní rameno apsidy.

Mezi apsidou a vych. zdi traktu vybrana hlina na rostly teren od povrhu stare apsidy 90 cm hluboka. Za ohnutim apsidy ... pak dale severně druha kostra lebka k zapadu ... v černým terenu 40 cm od povrhu apsidy patří ... ke starší apsidě“ (Deník 1950-51).

PD: ---

PK: ---

N: Nedochovaly se a nejsou zapsány v přírůstkovém seznamu.

F-T: ---

A: Antropologický materiál se nedochoval.

P: Hrob IIN071 byl situován v úzkém pruhu terénu mezi vnějším lícem apsidy kostela a základovým zdívkem východní stěny Severozápadního křídla. O okolnostech výzkumu a úrovni nalezených kosterních pozůstatků platí totéž co pro předchozí hrob IIN070. Kostra byla uložena hlavou k západu. Další informace o poloze kostry a hrobové výbavě chybí.

K: Stratigrafický vztah k některému sousednímu hrobu je nejasný.

⁸⁵ Doplněno na základě zprávy z roku 1952 (*Borkovský 1952*).

⁸⁷ Doplněno na základě zprávy z roku 1952 (*Borkovský 1952*).

HROB IIN072

TD: „Ke konci června (v 2. polovině) (1952⁸⁷) začalo se pracovat u kostelika P. Marie. Odstraňuje se zeď průjezd severní, nalezeno pokračování záp. zdi kostela a pak jižní rameno apsidy.

Mezi apsidou a vych. zdi traktu vybrana hlina na rostlý teren od povrchu stare apsidy 90 cm hluboka. Za ohnutim apsidy ... pak u příčni zdi teres. třetí kostra na rostlém terenu. ... patří ... ke starší apsidě ... třetí na rostlým terenu“ (Deník 1950-51).

PD: ---

PK: ---

N: Nedochovaly se a nejsou zapsány v přírůstkovém seznamu.

F-T: ---

A: Antropologický materiál se nedochoval.

P: Hrob IIN072 byl situován v úzkém pruhu terénu mezi vnějším lícem apsidy kostela a základovým zdíkem východní stěny Severozápadního křídla. O okolnostech výzkumu a úrovni nalezených kosterních pozůstatků platí totéž co pro předchozí hroby IIN070 a IIN071 s tou výjimkou, že hrob IIN072 byl hlubší. Pokud byly archeologické terény mocné 0,9 m, tak by se podloží, na němž ležela kostra, mělo nacházet na úrovni přibližně 254,95 m n. m. Nejbližší sousední údaj pro úroveň podloží – dno hrobu IIN049 činí 255,07 m n. m. Další informace o poloze kostry a hrobové výbavě chybí.

K: Stratigrafický vztah k některému sousednímu hrobu je nejasný.

HROB IIN073

TD: „22. července – 26. července 1950. ... U západní zdi je 167 dlouhá kostra. U levé ruky jsou kameny a kosti jiné kostry, položené více k jihu ...“ (Deník 1948-52).

PD: ---

PK: Řez terénní situací západně od kostela P. Marie, pořízený v r. 1995 (Obr. 4/40 – Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000, s. 41, obr. 2/25).

N: Nedochovaly se a nejsou zapsány v přírůstkovém seznamu.

F-T: Č. neg. 6554 (Obr. 3/81), 6555 (Obr. 3/82).

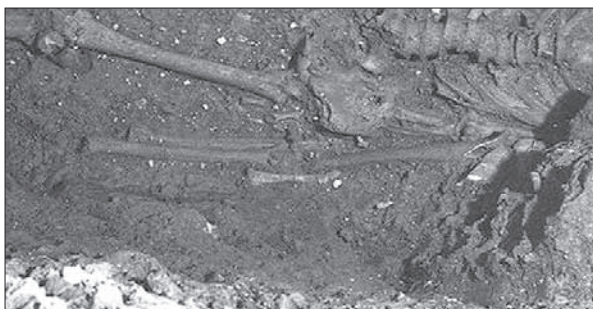
A: Antropologický materiál se nedochoval.

P: Hrob je identifikován pouze krátkou zmínkou v deníkovém zápisu a je zachycen na dvou fotografiích. Díky tomu bylo možné v roce 1995 (Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000, s. 32, 41, 47, obr. 2/25) ztotožnit dokumentovanou situaci s tímto hrobem (Obr. 4/40). Hrob nebyl prozkoumán v roce 1950 a ani 1995 celý. Na fotografii jsou patrné kosti pravé ruky (?) a ještě jedna další dlouhá kost (Obr. 4/108). Nebyla zaznamenána žádná hrobová výbava, zmiňují se pouze kameny ve výplni. Kostí byly pravděpodobně vyjmuty, ale nedochovaly se.

K: Hrob IIN073 má jako jeden z mála dobře poznanou stratigrafickou situaci (Obr. 4/40). Do podloží (kontext 143), překrytého až 0,25 m silnou vrstvou zjilovatělé skály (kontext 120) a půdním horizontem (kontext 118) o mocnosti až 0,32 m se zahlubuje až 0,62 m hluboká jáma (výkop 503). Na řezu nebylo možné zjistit eventuální úpravu dna či stěn jámy. Výkop je vyplněn dvěma uloženinami (kontexty 145 a 146), horní obsahuje větší opukové kameny. Na řezu jámou nejsou patrné žádné pozůstatky kosterního materiálu. Výplň výkopu – hrobové jámy překrývá tenká jílovitá vrstvička (kontext 147). Další hlinitá uloženina (kontext 148) překrývá nejen hrobovou jámu, ale přesahuje ji až k západní zdi kostela, kde se dělí na dvě samostatné uloženiny (kontexty 136 a 144). Z povrchu uloženiny 144 se zahlubuje výkop pro postavení západní zdi kostela. Na povrchu kontextu 148 se uložila asi 0,02 m silná vrstva malty a opukových kamínků (kontext 149), interpretovaná jako stavební vrstva k mladší fázi kostela. Do zániku kostela překryla stavební vrstvu (kontext 149) ještě jedna hlinitá uloženina (kontext 150) o mocnosti až 0,15 m. Ze stratigrafického vývoje vyplývá, že hrob byl vyhlouben před postavením mladší fáze kostela a měl by tedy náležet ke starší fázi kostela. Teoreticky by mohl jeho postavení také předcházet.

Fotografie ukazuje, že hrob IIN073 je starší než hrob IIN032.

⁸⁷ Doplněno na základě zprávy z roku 1952 (Borkovský 1952).

Obr. 4/108: Praha – Hrad, Severozápadní křídlo, západně kostela P. Marie. Hrob IIN073 na výřezu z fotografie 6555 upravil autor

Fig. 4/108: Prague Castle, North-West Wing, west of St Mary's Church, grave IIN073 on a detail of photograph 6555; adjusted by the author.

HROB IIN074

TD: ---

PD: ---

PK: ---

N1: Př. č. **13154** (27. 5. 1952) – Severozápad. křídlo, část sever. průjezdu, kostelík P. Marie. Střep, lebeční kosti a spálené opukové kameny nalezené u sz. rohu kostelíka (při hledání rohu kostelíka) z terénu pod bouračkou kostela. Terén, do kterého byl kostel stavěn a po kterém se chodilo (Katalog 2). Antropologický materiál.

N3: Př. č. **13154** (27. 5. 1952) – Severozápad. křídlo, část sever. průjezdu, kostelík P. Marie. Střep, lebeční kosti a spálené opukové kameny nalezené u sz. rohu kostelíka (při hledání rohu kostelíka) z terénu pod bouračkou kostela. Terén, do kterého byl kostel stavěn a po kterém se chodilo (Katalog 2). Keramika. Nedochováno.

F-T: ---

A: Dítě, věk 7 +/-3 roky (Becker 2000, s. 304-5).

P: Sondáž u (nedochovaného) severozápadního nároží kostela není dokumentována ani v denících a ani na fotografiích. Zkoumané místo je ve stavu, kdy byly vybourány mladší zdi, zachyceno na plánu stavu výzkumu k 19. 9. 1950 (s povrchem terénu na úrovni 258,02 m n. m. – tedy ještě nesníženým výzkumem) a jednoznačněji na plánu stavu výzkumu k 10. 10. 1950 (Obr. 3/12). Uměle z mladšího zdiva vysekané nároží kostela má úroveň povrchu 256,71 m n. m., „svalené kameny“ (destrukce zdiva kostela 256,53 m n. m.). Během výkopových prací, které se zřejmě jen v malé míře dotkly souvrství současného s kostelem, byly objeveny rozptýlené kosterní pozůstatky, převážně v situacích uložených v souvislosti se zánikem kostela nebo ještě později (tedy druhotně⁸⁸). Jediný nález, který časově souvisí s existencí kostela, je soubor př. č. **13154**. Jeho součástí jsou lebeční kosti, proto soudíme, že v místě výzkumu byl narušený hrob IIN074. Bližší informace (o hrobové jámě, uložení kostry, hrobové výbavě) nejsou dochovány a je pravděpodobné, že nález nebyl za hrob v době odkryvu považován.

K: Hrob IIN074 nemá stratigrafický vztah k jinému hrobu.

⁸⁸ Nálezy př. č. 13151, 13152, 13153, volně s nimi souvisí též př. č. 13156.

OSTATNÍ NÁLEZY

Během archeologického výzkumu v letech 1950 – 1952 bylo zčásti zkoumáno také souvrství mezi jednotlivými hroby a také uloženiny, které hrobový horizont překrývaly nebo mu předcházely. U velké části hrobů nebyla jednoznačně rozlišena výplň hrobových jam od okolního „hřbitovního“ horizontu, proto také můžeme s těmito nálezy pracovat jen jako s povšechnou informací o pohřebišti. I přes toto omezení si nálezy uchovávají určitou vypovídací hodnotu, proto je připojen jejich přehled. Doplňeny jsou především antropologické informace (Becker 2000), poskytující alespoň rámcovou představu o počtu narušených hrobů.⁸⁹

Př. č. **13093** (20. 9. 1950, 11. 4. 1951) – Severozápadní křídlo, část jižně průjezdu, u východ. konce jižní zdi průjezdu. 2 esovitě záušnice, olovené, byly nalezeny volně v navážce v úzké sondě S-J východně kostry, na svahu ke kostře v hloubce 15 cm.⁹⁰ Souvisí pravděpodobně s některým z hrobů IIN024 až IIN027.

Př. č. **13095** (20. 9. 1950) – Severozápadní křídlo, část jižně průjezdu, těsně u jižní stěny průjezdu – východ. část stěny. Střeby a kosti ze svahu východně kostry do hloubky 20 cm. Souvisí pravděpodobně s některým z hrobů IIN024 až IIN027.

Př. č. **13096** (11. 4. 1951) – Severozápadní křídlo, část jižně průjezdu, stavba a výkop u jižní stěny průjezdu, východní konec podél základů východní zdi traktu. Střeby porůznu nalezené dělníky v celé hloubce sondy; blízko kostry. Pravděpodobně souvisí s hrobem IIN063 (?). Antropologický materiál byl připsán třem osobám (adultus; infans, věk 1 rok +/- 1 rok; infans, pravděpodobně 1 – 2 měsíce starý; Becker 2000, s. 297).

Př. č. **13099** (21. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část jižně průjezdu, u jižní stěny průjezdu, její východ. část. Střeby a kosti nalezeny pod 20 cm povrchu do hloubky 1 m od povrchu, uhlíky. Pochází ze sousedství některého z hrobů IIN024 až IIN027. Antropologický materiál: 2 osoby – infans (1,2 roku); žena?? (Becker 2000, s. 297).

Př. č. **13101** (16. 4. 1951) – Severozápad. křídlo, část jižně průjezdu, výkop u vnitřní stěny traktu, 3 m od jižní stěny průjezdu. Střeby z brídlové navážky karolinské. Pravděpodobně pochází ze sousedství hrobů IIN024 až IIN027 a IIN063. Antropologický materiál: dítě, věk 6 let +/- 1 rok (Becker 2000, s. 297).

Př. č. **13104** (4. 8. 1950) – Severozápadní křídlo, část sever. průjezdu, sonda č. 1 (spojena později s č. 3) proti vratům. Střeby, lidské kosti a spál. opuka s povrchu černého terénu pod vrstvou břídlu (silné 100-140 cm). Antropologický materiál: kosti tří osob – muž, 50 let; žena ??, adultus; muž, 60 +/- roků (Becker 2000, s. 297-298).

Př. č. **13105** (21. – 22. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část sever. průjezdu, sonda severně kostela. Střeby z brídlové navážky byly nalezeny při jejím odstraňování nad cestou u velkých vrat. Antropologický materiál: kosti tří osob – muž, věk 55 +/- 5 let; žena, adultus; dítě, věk 4,5 +/- 1 rok (Becker 2000, s. 298).

Př. č. **13106** (VII – 27. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část sever. průjezdu, sonda č. 3 proti velkým vratům. Střeby, kosti, kousek opuky s otiskem z černé vrstvy oddělené od navežené břídlu, která je na jejím povrchu v sondě č. 3 (spojena později se sondou č. 1) proti velkým vratům, východně od Přemyslova příkopu. Až do hloubky 3 m. Antropologický materiál: kosti 2 osob – žena??, adultus; dítě, věk 0,5 roku (Becker 2000, s. 298).

Př. č. **13109** (24. – 28. 7. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu. Kosti a střeby nalezené ve vyhloubeném příkopu v navežené břídlu ve východ. části traktu severního konce u vrat; sonda pod příční tereziánskou zdí, příkop pod dlažbou 17. stol. Střeby na dně příkopu. Antropologický materiál: kosti 2 osob – muž??, adultus; dítě, věk 11 let (Becker 2000, s. 298).

Př. č. **13116** (30. 6. 1950) – Severozápadní křídlo, část sever. průjezdu, v terénu zdi tereziánské chodby sev. kostela. Esovitá bronz. záušnice nalezená ve zbourané chodbě, nad bouračkou u román. zdi (východně) v černé navážce.

Př. č. **13120** (VII/1950) – II. nádvoří, jižně průjezdu z II. na IV. nádvoří. Střeby a kosti z černé vrstvy, ve které jsou kostry. Černá vrstva na rostlém terénu, terén hřbitova. Souvisí se skupinou hrobů IIN034 až IIN038.

Př. č. **13121** (VIII/1950) – II. nádvoří – jižně průjezdu z II. na IV. nádvoří, sonda u východ. stěny křídla. 3 záušnice volně ležící v černém terénu pod horní vrstvou koster. Zlomky shnilého dřeva z rakve. Polovina hliněného korálu. Souvisí se skupinou hrobů IIN034 až IIN038.

⁸⁹ Fotografie dokládají, že část antropologického materiálu z jednotlivých skeletů v hrobech se v důsledku preparace mohla dostat mezi materiál, charakterizovaný jako hřbitovní vrstva či výplň konkrétního hrobu. Na možnost některých těchto přesunů upozornil M. J. Becker (2000), k úplnému zpětnému „spojení“ takto rozčleněného materiálu však nemohlo dojít. Antropologický materiál je navíc velmi fragmentární, jednotlivé osoby někdy reprezentuje jediná kost.

⁹⁰ Nálezy jsou zapsány v přírůstkovém seznamu č. 2 (Katalog 2).

Př. č. **13122** (VIII/1950) – II. nádvoří, jižně průjezdu z II. na IV. nádvoří. Střeby, kosti a jiné předměty z jižní strany průjezdu těsně u východ. stěny traktu, nad kostrou a i mezi kostrami a také z dlážděné cesty. Souvisí se skupinou hrobů IIN034 až IIN038. Antropologický materiál: 4 osoby – muž?, věk 65+ let; muž, věk 65+ let; žena, věk 70+ let; žena??, věk 4,5 roku (Becker 2000, s. 299).

Př. č. **13123** (28. 9. 1950) – II. nádvoří, jižně průjezdu z II. na IV. nádvoří. Střeby z černé navážky pod kostrami jižně průjezdu nad hnědou vrstvou. Kosti a želez. tyčinka ve 2 zlomcích. Souvisí se skupinou hrobů IIN034 až IIN038. Antropologický materiál: 3 osoby – muž??; žena??; dítě (možná 2), věk 1 – 2 roky (Becker 2000, s. 300).

Př. č. **13124** (29. 9. 1950) – II. nádvoří, jižně průjezdu z II. na IV. nádvoří. Střeby a kosti ze špalku hlíny po výměně sloupku pod střechu. Souvisí se skupinou hrobů IIN034 až IIN038. Antropologický materiál: 1 osoba – žena, adultus (Becker 2000, s. 300).

Př. č. **13126** (27. 9. 1950) – II. nádvoří, severně průjezdu, východně od apsidy kostela P. Marie. Kosti a střeby nalezené u východ. stěny traktu východ. od apsidy kostela P. Marie v červené spálené vrstvě po požáru kostela. Antropologický materiál byl ztotožněn s ostatky v rámci př. č. **13104** (Becker 2000, s. 300).

Př. č. **13127** (28. 9. 1950) – II. nádvoří, severně průjezdu, hřbitov východ. apsidy kostela P. Marie. Střeby mezi kostrami východně od stěny traktu a východně náhrobní desky. Černá vrstva těsně pod červenou spálenou vrstvou. Souvisí se skupinou hrobů IIN039 až IIN041. Antropologický materiál: kosti 2 osob – muž, věk 20 – 25 let; žena, adultus (Becker 2000, s. 300).

Př. č. **13128** (13. 9. 1950) – II. nádvoří, severně průjezdu na IV. ze II. nádvoří, těsně u průjezdu, hřbitov východ. apsidy kost. P. Marie. Černá vrstva, v níž jsou kostry. Bronzová záušnice (poškozená, jen asi polovina) nalezená ve vrstvě 10 cm od povrchu černé, kde se objevují nové kostry. terén hřbitova ke kostelu P. Marie. Bronz. kulatá tyčinka, želez. hřebík.

Př. č. **13129** (29. 9. 1950) – II. nádvoří, severně průjezdu, hřbitov vých. apsidy kostela P. Marie, těsně u průjezdu. Střeby a kosti pod první (od shora) vrstvou koster. Souvisí se skupinou hrobů IIN039 až IIN041.

Př. č. **13130** (29. 9. 1950) – II. nádvoří, severně průjezdu, hřbitov vých. apsidy kostela P. Marie. Střeby a kosti z černé navážky pod kostrami porůznu nalezené. Souvisí se skupinou hrobů IIN039 až IIN041.

Př. č. **13132** (9. 10. 1950) – II. nádvoří, část severně průjezdu, hřbitov východ. apsidy kostela P. Marie. 2 skleněné kroužky (ve zlomcích) byly nalezeny v navážce vedle kostry ženy s velkými záušnicemi (tj. vedle hrobu IIN045).

Př. č. **13135** (5. 10. 1950) – II. nádvoří, část sever. průjezdu, hřbitov východně od apsidy kost. P. Marie. Zvířecí kosti. Nálezy pocházejí patrně z plochy mezi hroby IIN044 až IIN048. Antropologický materiál: 1 osoba – žena?, věk 60 +/- let (Becker 2000, s. 302).

Př. č. **13136** (6. 10. 1950) – II. nádvoří, část severně průjezdu, hřbitov východ. apsidy kostela P. Marie. Ukřížovaný (bronzový) nalezený ve vrchní vrstvě povrchu hřbitova mezi kostrou dětskou a kostrou ženy s velkými záušnicemi (tj. mezi hroby IIN046 a IIN045).

Př. č. **13137** (1. – 11. 10. 1950) – II. nádvoří, část sever. průjezdu, hřbitov východ. apsidy kost. P. Marie. Hřbitov, plocha těsně u průjezdu, výška terénu zároveň s první vrstvou koster. Střeby a kosti. 6. X. 1950 byl zde nalezen Kristus (tj. mezi hroby IIN046 a IIN045). Antropologický materiál: 1 osoba – žena, adultus (Becker 2000, s. 302).

Př. č. **13138** (9. 10. 1950) – II. nádvoří, část severně průjezdu, hřbitov východ. apsidy kost. P. Marie. Esovitá, bronzová záušnice (závit ulomen) byla nalezena ve vrstvě prvních koster vedle pískovcové desky v černém materiálu, navážce pod spálenišťem, ojedinelé. Týká se skupiny hrobů IIN042 až IIN043, pískovcová deska kryla hrob IIN043.

Př. č. **13140** (11. – 15. 9. 1950) – II. nádvoří, část sever. průjezdu, hřbitov východně apsidy kostela P. Marie. Střeby a kosti byly nalezeny na II. nádvoří těsně severně průjezdu na východ od apsidy kostela P. Marie v černém terénu podél východní zdi traktu, nad kostrami a mezi nimi. Souvisí se skupinou hrobů IIN039 až IIN041 a také IIN042 a IIN043 (?). Antropologický materiál: kosti 3 osob – muž, adultus; muž, věk 12 - 14 let; dítě, věk asi 5 let (Becker 2000, s. 303).

Př. č. **13141** (28. 9. 1950) – II. nádvoří, část jižně průjezdu, těsně u průjezdu z II. na IV. nádvoří. Střeby a kosti nalezené pod kostrami. Černý terén až na jíl, 30 cm silný. Souvisí se skupinou hrobů IIN034 až IIN038. Antropologický materiál: kosti 2 osob – žena???, adultus; dítě, věk 5 – 6 let (Becker 2000, s. 303).

Př. č. **13145** (25. – 26. 7. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu. Terén u západ. zdi kostelíka, do kterého byl kostel založen. terén od soklu až na jíl (na kostru). Střepty, lidské a zvířecí kosti. (Materiál důležitý pro datování vzniku kaple). Souvisí s hroby IIN032 a IIN033. Antropologický materiál: kosti 2 osob – žena, adultus; dítě (žena??), věk 5 +/- 1 let (Becker 2000, s. 304).

Př. č. **13149** (29. 7. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, kostelík P. Marie. Malta ze západ. zdi kostelíka P. Marie. Souvisí s hroby IIN032 a IIN033. Antropologický materiál: 1 osoba – muž?, adultus – matus (Becker 2000, s. 304).⁹¹

Př. č. **13151** (28. 7. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, kostelík P. Marie. Střepty a kosti z návážky těsně nad bouračkou kostelíka P. Marie u severozápadního rohu kostelíka. Antropologický materiál: kosti 2 osob – muž, adultus; adolescent (Becker 2000, s. 304).

Př. č. **13152** (28. 7. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, kostelík P. Marie. Kostí lebky byly nalezeny nad bouračkou kostelíka u severozápadního rohu kostelíka. Antropologický materiál: 1 osoba – muž??, věk 70 +/- let (Becker 2000, s. 304).

Př. č. **13153** (14. – 15. 5. 1952) Severozápad. křídlo, část sever. průjezdu, kostelík P. Marie. Střepty nalezené na povrchu ssutě z kostelíka u severozápad. rohu (nového z tereziánské zdi) a to ve vzdálenosti 60 cm od kostelíka na zbořenině pocházející po destrukci kostela.

Př. č. **13156** (26. 7. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, sonda u severozápad. rohu kostelíka. Lidské kosti nalezené těsně pod dlažbou místnosti, 17. stol. návážka pod dlažbou sebrána někde blízko v okolí kostelíka. Antropologický materiál: 2 osoby – muž, adultus; žena, adultus (Becker 2000, s. 305).

Př. č. **13158** (27. – 28. 7. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, sonda těsně západ. u západ. stěny kostelíka P. Marie. Terén, do kterého byl kostelík stavěn. Střepty a lidské kosti ze zmíněného terénu. Souvisí s hroby IIN032 a IIN033.

Př. č. **13163** (21. 9. 1950) – Severozápadní křídlo, část severně průjezdu, severní strana kostelíka P. Marie. Při odhrabování nárožního pískovcového kamene staršího kostela u spojení lodě s apsidou byl hrob a porušený terén. Byly nalezeny 4 střepty, kousky malty, několik kostí a kámen spálený od ohně do červena. Týká se skupiny hrobů IIN049 až IIN053.

Př. č. **13168** (6. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, kostelík P. Marie. Spálené kameny, střepty, lidské kosti, hlína s uhlíky ze svahu na sever od apsidy (terén ke kostelu, po kterém se chodilo před požárem kostela). Souvisí s hroby IIN052 až IIN056, IIN058, IIN068 a IIN069. Antropologický materiál: 1 osoba – muž??, věk 50 +/- 10 let (Becker 2000, s. 305).

Př. č. **13171** (19. 10. 1950) – Severozápad. křídlo, část sever. průjezdu, terén současný se starší apsidou. Střepty, lidské kosti, bílý pískovec nalezené u terénu staré apsidy a lodě u koster a nárožní desky základu, pod terénem mladší apsidy. Souvisí s hroby IIN049 až IIN051.

Př. č. **13173** (26. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, kostelík P. Marie. Sonda u spojení starší apsidy se starší lodí. Střepty, lidské kosti, malta a opuka z terénu od základu starší apsidy, do kterého byl starší kostel stavěn. Souvisí s hroby IIN049 až IIN051.

Př. č. **13178** (19. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část sever. průjezdu, kostelík P. Marie. Střepty z povrchu koster severně apsidy pod červenou spálenou ssutí, pocházející z požáru kostela. Kostí. Souvisí s hroby IIN052 až IIN056, IIN058, IIN068 a IIN069.

Př. č. **13180** (1. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, kostelík P. Marie, sonda 1, 2. Střepty nalezené pod spálenou vrstvou kamene u apsidy kostelíka nad kostrami. Souvisí s hroby IIN049 až IIN051, IIN059, IIN070 a IIN071.

Př. č. **13181** (20. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část sever. průjezdu, apsida kostelíka P. Marie. Uhlíky, střepty, malta, spálená hlína a kosti byly nalezeny u venkovní stěny starší apsidy u odsazení (vítězný oblouk). Nalezeny níže řádkové stěny. Patrně pochází ze sousedství hrobů IIN049 a IIN050. Antropologický materiál: kosti 2 osob – žena??, adultus; dítě, věk 3 +/- 1 rok (Becker 2000, s. 305).

Př. č. **13182** (27. 5. 1952) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, kostelík P. Marie. Střepty, spál. opuka a kosti nalezené pod povrchem terénu k mladšímu kostelu (pod spál. vrstvou), do kterého byly položeny základy i kostry, u severovýchod. části kostela (při bourání tereziánské zdi do hloubky). Souvisí s hroby IIN049 až IIN053. Antropologický materiál: 1 osoba – muž, adultus (Becker 2000, s. 306).

⁹¹ Celek je připojen kvůli přítomnosti antropologického materiálu, který není v přírůstkovém seznamu zmíněn. Uvažovat můžeme o souvislosti s př. č. 13145 a př. č. 13158.

- Př. č. **13183** (20. – 22. 9. 1950) – Severozápadní křídlo, část severně průjezdu, těsně u apsidy kostel. P. Marie, venkovní východní stěna. Střeby z černého terénu na starší apsidě. Terén k apsidě mladší, po něm se chodilo. Malta, lidské kosti. Jedná se o terén mezi hroby IIN059 a IIN060. Antropologický materiál: 3 nebo 4 osoby – adultus (pravděpodobně 2x); dítě, věk 10 +/- 2 roky; perinatal (Becker 2000, s. 306).
- Př. č. **13184** (22. 6. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, kostelík P. Marie. Střeby a do červena spálené opukové kameny vybrané z povrchu terénu východně apsidy. Nejmladší terén k apsidě, na něj napadal kámen ze zdiva hořícího kostela. Nalezen po vybrání špalku břidlové navážky ponechané mezi východ. zdí traktu, příční tereziánskou zdí a severovýchodní částí apsidy. Jedná se o terén mezi hroby IIN059 a IIN060.
- Př. č. **13185** (6. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část sever. průjezdu, kostelík P. Marie. Lidské kosti, střep, uhlíky ze spálené vrstvy u apsidy kaple P. Marie, terén k mladší apsidě na východ. straně. Jedná se o terén mezi hroby IIN059 a IIN060. Antropologický materiál: kosti 3 osob – muž, adultus; žena, adultus; žena, věk 15 +/- 2 roky (Becker 2000, s. 306).
- Př. č. **13187** (27. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část sever. průjezdu, kostelík P. Marie, terény u východ. stěny mladší apsidy. Střeby ze spáleniště na terénu patřícím k mladší apsidě. Jedná se o terén mezi hroby IIN059 a IIN060.
- Př. č. **13189** (21. 5. 1951) – Severozápadní křídlo, část sever. průjezdu, u vých. stěny – sonda pro betonovou patku těsně u tereziánské zdi a apsidy kostela P. Marie. Střeby a kosti. Jedná se o detailně nezkoumaný terén mezi hroby IIN059 a IIN060.
- Př. č. **13191** (30. 6. 1950) – Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, kostel P. Marie. Střeby z terénu k mladší apsidě. Jedná se pravděpodobně o terén mezi hroby IIN049 a IIN053. Antropologický materiál: kosti 2 osob – dítě, věk 5 – 6 let; adolescent, věk asi 16 let (Becker 2000, s. 306-307).
- Př. č. **13198** (VII/1951) – Severozápadní křídlo, část sever. průjezdu, kostel P. Marie. Střeby a lidské kosti v terénu těsně východně staré apsidy kostelíka P. Marie. Terén byl prokopán betonáři. Jedná se o detailně nezkoumaný terén mezi hroby IIN059 a IIN060. Antropologický materiál: kosti 3 osob – muž???, věk 6 let; perinatal; muž???, adultus (Becker 2000, s. 310).
- Př. č. **13200** (22. 9. 1950) – Severozápad. křídlo, část sever. průjezdu, kostel P. Marie, stará apsida. Výlevka nalezená u základu staré apsidy v černé navážce pod ušlapaným povrchem.
- Př. č. **13274** (1950) – II. nádvoří, pohřebiště východně apsidy kostela P. Marie. Střeby a kosti porůznu nalezené mezi kostrami. Týká se celé skupiny hrobů IIN039 až IIN048. Antropologický materiál: kosti 2 osob – žena, adultus; dítě, věk 8 – 12 let (Becker 2000, s. 315).
- Př. č. **13381** (2. – 6. 10. 1950) – II. nádvoří, hřbitov východ. kostela P. Marie, těsně u sev. stěny průjezdu. Střeby a kosti nalezené na ploše 5 x 5 m pod první vrstvou koster (pod kostrou s velkými záušnicemi (tj. pod hrobem IIN045). Antropologický materiál: kosti 4 osob – muž, věk 50 let; žena???, věk 12 – 14 let; dítě, věk 1,25 roku; žena, adultus (Becker 2000, s. 316).
- Př. č. **13382** (10. – 12. 10. 1950) – II. nádvoří, hřbitov východně apsidy kostela P. Marie. Střeby nalezené pod kostrami, vrstva hřbitova až na rostlý terén. Souvisí se skupinou hrobů IIN039 až IIN042 a IIN044 až IIN048. Antropologický materiál: kosti 8 osob – žena, 40 let; muž, věk 50+ let; žena, věk 65+; žena???, adultus; žena???, věk asi 11,5 roku; dítě, věk 5 let; dítě, věk 1 rok; dítě, věk 3,5 měsíce (Becker 2000, s. 317–318).

REVIZNÍ VÝZKUM V ROCE 1995:

Př. č. **4/95-sáček 24**; sběr, keramika, kosti. Antropologický materiál: adultus? (*Becker 2000*, s. 326).

Př. č. **4/95-sáček 29**; sonda B2/kontext 156, keramika, kosti, mazanice. Antropologický materiál: žena, adultus (*Becker 2000*, s. 326).

Výše uvedený archeologický a antropologický materiál je v rámci výzkumu ve všech případech lokalizován, byť někdy s určitou mírou nejistoty. Níže uvedený antropologický materiál lokalizován není, ale doplňuje představu o počtu pohřbených osob.

Př. č. **13195** (*VII/1950*) – *Severozápad. křídlo, část severně průjezdu, kostel P. Marie. Samostatná lebka pod kosterou.*⁹² Antropologické určení: žena???, věk 65 +/- 10 let (*Becker 2000*, s. 308-309).

Př. č. **13196** (*VII/1950*) – *Severozápad. křídlo, část sever. průjezdu, kostel P. Marie. Samostatná lebka pod celou kosterou u apsidy.*⁹³ Antropologické určení: žena?, věk 40 +/- 5 let (*Becker 2000*, s. 309)

Př. č. **13269**⁹⁴ (*1950*) – *II. nádvoří, pohřebiště východ. apsidy kostela P. Marie. Lidské kosti. Hrob č. 1. Žena*, věk 68 +/- 10 let (*Becker 2000*, s. 311).

Př. č. **13270** (*1950*) – *II. nádvoří, pohřebiště východ. apsidy kostela P. Marie. Lidské kosti. Hrob č. 2. Žena??*, věk 63 +/- 10 let; příměs – dítě, věk asi 2,2 roku (*Becker 2000*, s. 312).⁹⁵

Př. č. **13271** (*1950*) – *II. nádvoří, pohřebiště východ. apsidy kostela P. Marie. Lidské kosti. Hrob č. 3. Žena?*, věk 55 +/- 5 let; příměs – dítě, věk asi 10 let; fetus/perinatal, věk 7,5 – 9 měsíců (*Becker 2000*, s. 312-313).

Př. č. **13272** (*1950*) – *II. nádvoří, pohřebiště východ. apsidy kostela P. Marie. Lidské kosti. Hrob č. 4. Dítě, infans II (5-1 rok)* (*Stránská 2015*, a s. 2).

Př. č. **13273** (*1950*) – *II. nádvoří, pohřebiště východ. apsidy kostela P. Marie. Lidské kosti. Hrob č. 5. Muž*, věk 50 +/- 5 let; příměs – adultus??, dítě, věk asi 8 – 12 let (*Becker 2000*, s. 314-315).

Bez př. č. (*1950*) *Kosti 6 osob – žena, věk adultus – maturus; dítě, věk 8 let; muž, adultus; dítě, věk 1,5 roku; dítě, věk 1 rok; dítě, věk 2 – 3 roky* (*Becker 2000*, s. 313-314).

⁹² Nálezy př. č. 13195 a 13196 jsou lokalizovány do areálu severně od průjezdu, tj. do okolí kostela P. Marie. Kusé údaje bohužel nedovolují ztotožnění s některým z odkrytých hrobů. Navíc velmi časně datum výzkumu nevylučuje chybu v letopočtu (rok 1951?).

⁹³ Ani tato zdánlivě přesná informace nedovoluje ztotožnění s některým hrobem. Jediná víceméně celá odhalená kostra u apsidy je hrob IIN050, ovšem z poznámek I. Borkovského se nezdá, že by si byl této skutečnosti vědom, protože uvedený hrob byl zkoumán na dvakrát a pravděpodobně s více než ročním odstupem.

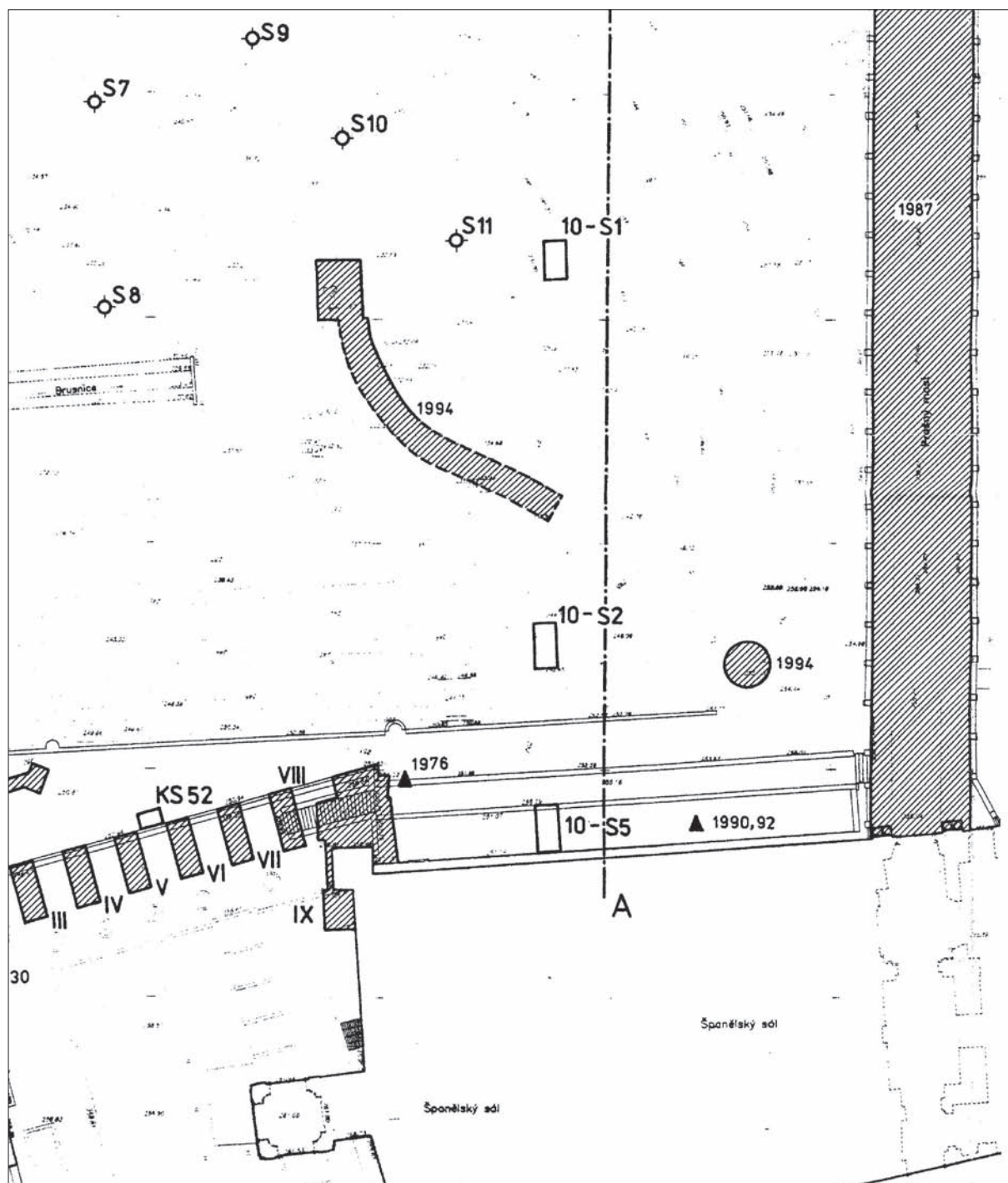
⁹⁴ Dochované očíslování hrobů u př. č. 13269 – 13272 není uvedeno na žádném plánu ani v písemné dokumentaci. Souvisí se skupinou hrobů IIN039 – IIN045, ale kosterní materiál nelze propojit s jednotlivými hroby. Porovnání s plány výzkumu opět potvrdilo jenom schematizované zachycení zakreslených koster. Fotografie uvedené hroby zachycují zřejmě ve stadiu, kdy ještě nebyla dokončena jejich preparace, event. po vyjmutí části kostí, protože ve všech případech je jich dochováno více, než je zachyceno na fotografiích.

⁹⁵ Tento soubor reprezentují kosti, mezi nimi i pažní kost, dodatečně slepená. Podle fotografií lze jako jediný skelet se zlomenou stejnou kostí identifikovat hrob IIN039. Lom však nevyhlíží stejně, proto je ztotožnění neprůkazné.

4. 7. U SEVERNÍ STRANY KŘÍDLA SE ŠPANĚLSKÝM SÁLEM, SVAH JELENÍHO PŘÍKOPU, SONDÁŽ, 11. 1. 1960 – 18. 3. 1960

(IVAN BORKOVSKÝ)

O další terénní aktivitě spojené s tímto areálem nás informují krátké záznamy v terénním deníku a dále v přírůstkovém seznamu nálezů. Oba nálezy souvisejí s hloubením geologických sond, upozornění na archeologický nález bylo v obou případech až druhotné (Obr. 4/109).⁹⁶

Obr. 4/109: Praha – Hrad, u severní strany Španělského sálu a Jelení příkop. Situační plán se sondami 10-S2 a 10-S5.

Fig. 4/109: Prague Castle, at the north side of the Spanish Hall and Deer Moat, plan with trenches 10-S2 and 10-S5.

⁹⁶ Za pomoc při správné identifikaci sond i poskytnutí podkladů ke geologickému průřezu v roce 1960 jsem zavázán Ivě Herichové.

HROB IIN075

TD: „11. 1. 1960. Jelení příkop. Sonda pod Španělským sálem na jižním svahu příkopu. V hloubce 140 cm je černá hlína promísená s opukou a cihlami. Povrch je žlutka, ve žlutce 50 cm hluboko je kostra nedospělého, obložená opukovými kameny ... Dva velké kameny jsou nad kostrou 20 – 40 cm. Kostra dlouhá ke kolenům 83 cm + holenní kost 24 cm = 107 cm. Sonda široká 4 m S-J, 2 m Z-V. Severní strana je hluboká 10 m“ (Deník 1959-60, s. 158).

PD: ---

PK: Situační plán geologických sond z roku 1960, hrob IIN075 byl zjištěn v sondě 10-S2 (Obr. 4/109). Náčrtek v terénním deníku (Deník 1959-60, s. 158 – Obr. 4/110 a Obr. 4/111).

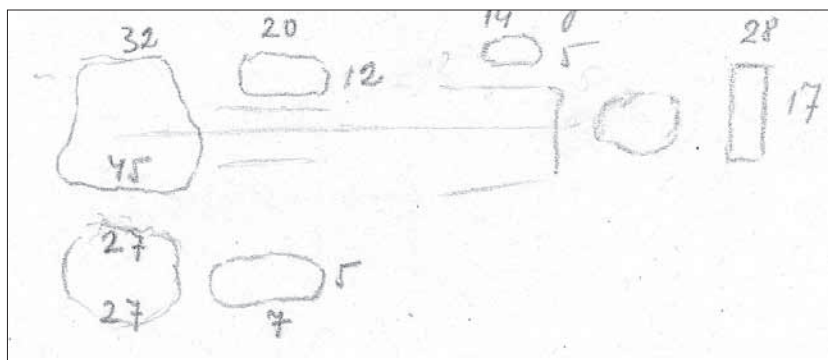
N1: Př. č. 14231 – sonda v Jelením příkopu. Kámen je od hlavy kostry. Zbytky neúplné kostry, kámen. 11. I. 1960. na svahu proti záp. křídlu Španěls. sálu, záp. Od Praš. mostu, sonda hl. 9,50 m (Katalog 2).

F-T: ---

A: Starší dítě, infans III (9 – 10 let) (Stránská 2015b, s. 3)

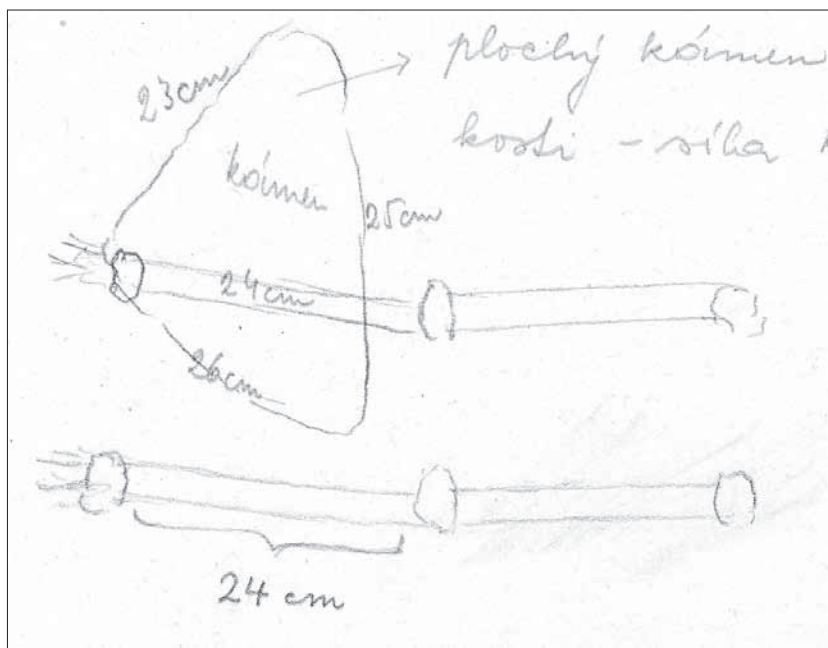
P: Hrob IIN075 byl náhodně zjištěn v geologické/statické sondě 10-S2 umístěné již na svahu Jeleního příkopu. Stratigrafie je popsána zjednodušeně a ne zcela srozumitelně. Hrob byl zahlouben 0,5 m do „žlutky“, jejíž ztotožnění s podložím je pravděpodobné, ale jednoznačně uvedeno není. Popis i náčrtky zobrazují obložení kostry po všech stranách opukovými kameny (Obr. 4/110), velký plochý kámen překrýval dolní část pravé nohy (Obr. 4/111). Zemřelý byl pohřben v obvyklé poloze na zádech s nataženýma rukama i nohama. Další informace o hrobové jámě a její úpravě a hrobové výbavě chybí. Nejednoznačná je hloubka, v níž se pohřeb nacházel. Sonda byla hluboká 10 m, ale popis stratigrafie (neúplný?) uvádí pouze údaj o 1,4 m, který navíc nelze propojit i informací o „žlutce“.

K: Hrob IIN075 souvisí nejasným způsobem s hrobem IIN076 a pravděpodobně též s hroby IIN004 a IIN005 objevenými v roce 1930 nedaleko odtud.

Obr. 4/110: Praha – Hrad, severní svah Jeleního příkopu. Hrob IIN075. Náčrt hrobu podle terénního deníku (Deník 1958-60).

Fig. 4/110: Prague Castle, north slope of the Deer Moat, grave IIN075; sketch after the excavation diary (Deník 1958-60).

Obr. 4/111: Praha – Hrad, severní svah Jeleního příkopu. Hrob IIN075. Náčrt dolní části hrobu podle terénního deníku (Deník 1958-60).

Fig. 4/111: Prague Castle, north slope of the Deer Moat, grave IIN075; sketch of the lower part of the grave after the excavation diary (Deník 1958-60).

HROB IIN076

TD: „18. III. 1960. Sonda těsně u severního základu uprostřed mezi Plečnickovou chodbou a Španělským sálem. Sonda je široká 4 m ve hloubce 950 cm, široká 170 cm. Její jižní část jde po základové zdi sálu, která je šikmo stavěná do povrchu břidlové skály. Terén je suchý a svažuje se k severu do Jeleního příkopu. Na povrchu jílu je žlutá, naplavená diluviální žlutka, mastná a hutná. Do této žlutky je založen hrob, jehož dno zasahuje do zjílovatělé břidly do hloubky 65 cm. Kostra mladistvé osoby, nejspíše děvčete, bez rakve, obložena opukovými kameny, které jsou i na povrchu těla, lebku rozdrtil velký opukový kámen na ní ležící. – Kostra je orient. hlavou k západu, nohy k východu, holenní kosti jsou poškozené. Kostra je dlouhá 98 cm k poškozeným holenním kostem, ke kolenům 85 cm, stehenní kost = 33 cm dl. Kostra je pohřbena rituálně jako kostra v předešlé sondě. Od spodku základu Španělského sálu je 40 cm k severu, ve hloubce od základu 30 cm. Pravá ruka leží rovně podél těla, levá ruka je položena na břicho“ (Deník 1959-60, s. 193-4).

PD: ---

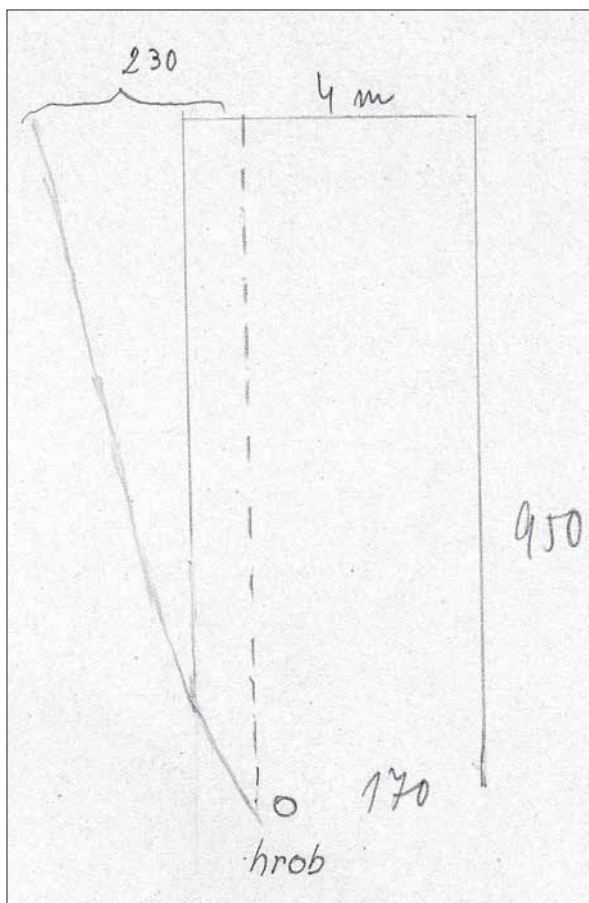
PK: Situační plán geologických sond z roku 1960, hrob IIN076 byl zjištěn v sondě 10-S5 (Obr. 4/109). Náčrtek v terénním deníku (Deník 1959-60, s. 194 – Obr. 4/112).

N1: Př. č. 14232 – sonda u severního základu Španělského sálu mezi fasádou sálu a Plečnickovou chodbou. Kostra z hloubky 950 cm od povrchu kostkové dlažby Plečnick. chodby; mezi chodbou a základy sálu byla položena sonda. Zbytky neúplné kostry, kámen. 18. III. 1960 (Katalog 2).

F-T: ---

A: Žena?, 12 let (Becker 2001, s. 11).

P: Hrob IIN076 byl situován na úzkém dvorku mezi severní stěnou křídla se Španělským sálem a tzv. Plečnickovou lávkou, a to v jeho západní části. Objeven byl při hloubení geologické/statické sondy 10-S5 (Obr. 4/109). V rámci sondy samotné byl evidován pouze nález hrobu (Obr. 4/112). V sondě bylo zjištěno skalnaté podloží, na kterém se uložila vrstva „žlutky“, do níž byla vyhloubena hrobová jáma.

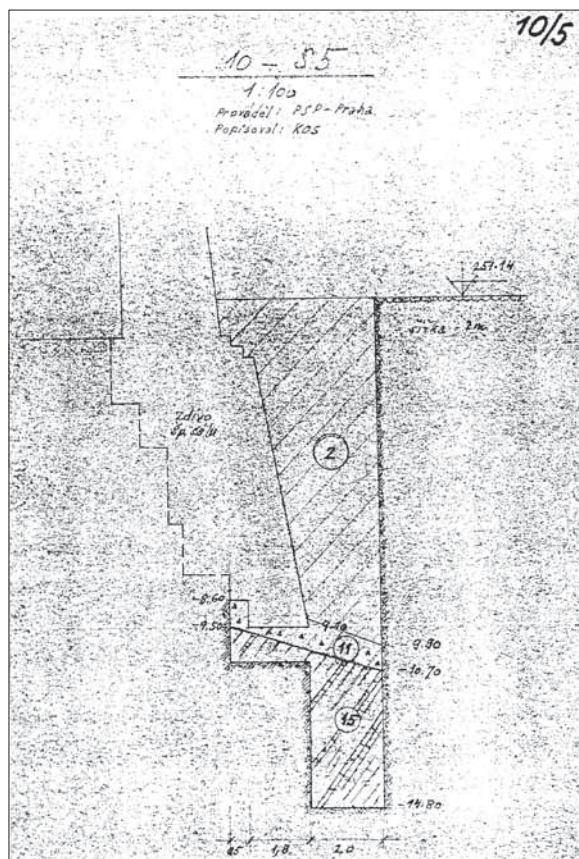

Obr. 4/112: Praha – Hrad, u severní strany Španělského sálu. Hrob IIN076. Poloha hrobu na náčrtku z terénního deníku (Deník 1958-60).

Fig. 4/112: Prague Castle, at the north side of the Spanish Hall, grave IIN076; position of the grave ('hrob') and sketch from the excavation diary (Deník 1958-60).

Zbytek stratigrafie popsán není a detailně ho nepřibližuje ani geologická zpráva (*Obr. 4/113*). Detaily úpravy hrobové jámy nejsou uvedeny. Hlava byla překryta (záměrně?) opukovým kamenem. Kostra byla orientována obvyklým způsobem, tj. hlavou k západu. Pravá ruka byla natažena podél těla, levá pokrčena na břicho. Antropologický rozbor naznačil, že terénní pozorování (děvče) bylo správné. Hrobová výbava nebyla zaznamenána.

K: Hrob IIN076 souvisí nejasným způsobem s hrobem IIN075 a pravděpodobně též s hroby IIN004 a IIN005 objevenými v roce 1930 nedaleko odtud.

Obr. 4/113: Praha – Hrad, u severní strany Španělského sálu. Hrob IIN076. Stratigrafie v sondě 10-S5 podle geologické zprávy *Kos 1960*.

Fig. 4/113: Prague Castle, at the north side of the Spanish Hall, grave IIN076; stratigraphy in trench 10-S5 after the geological report in: *Kos 1960*.

4. 8. II. NÁDVOŘÍ, ZÁKOUTÍ U KAPLE SV. KŘÍŽE, 13. 7. 1992 – 18. 12. 1992

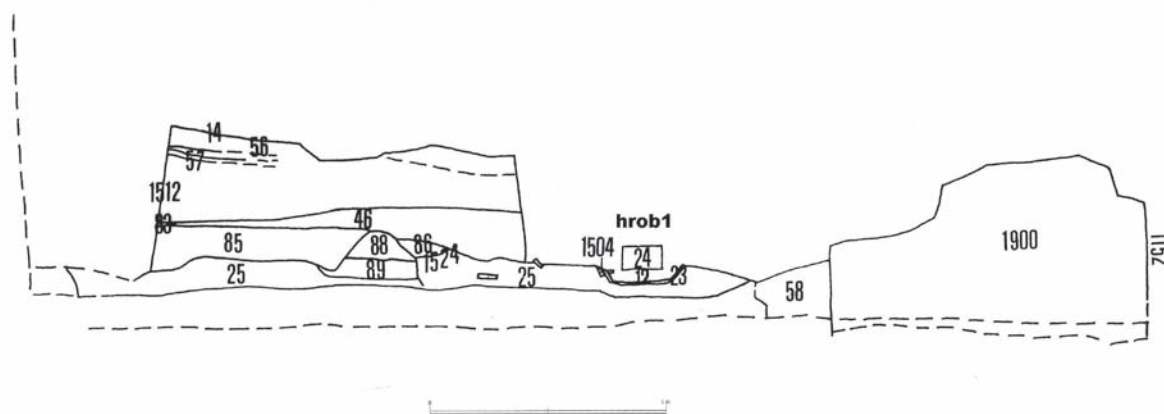
(ANDREA BARTOŠKOVÁ – JAN FROLÍK – IVA HERICHOVÁ – KATEŘINA TOMKOVÁ)

V roce 1992 probíhal předstihový archeologický výzkum na II. nádvoří v zákoutí mezi Středním křídlem, kaplí Všetech Svatých a křídlem s tzv. Plečnickovým schodištěm (Obr. 3/19). Ve značně narušeném terénu byly v rámci složité stratigrafické situace objeveny fragmenty tři (čtyř?) hrobů (Obr. 4/114). Jejich stratigrafická situace byla jednotná. Podložím lokality je *zjílovatělá spraš*, na které nasedá na celé ploše, na níž se nacházejí hroby, sídlištní vrstva (uloženina 1125). Do této uloženiny byly vyhloubeny hrobové jámy. Všechny hroby byly překryty jednotnou a poměrně mocnou uloženinou 1114 (Obr. 4/115). Po té na místě následoval sídlištní vývoj. Následně byla plocha s pohřby porušena liniovým výkopem pro kabel (výkop 1503). Východní hranu plochy s hroby vytvořil výkop pro základy Středního křídla a vedení inženýrských sítí (barokní cihlový kanál – výkop 1502).

Obr. 4/114: Praha – Hrad, II. nádvoří, u kaple sv. Kříže. Celkový plán s hroby IIN077 až IIN080. Kreslila A. Bartošková a P. Mlejnek.

Fig. 4/114: Prague Castle, Second Courtyard, at the Holy Cross Chapel; overall plan with graves IIN077 to IIN080; drawn by A. Bartošková and P. Mlejnek.

Obr. 4/115: Praha – Hrad, II. nádvoří, u kaple sv. Kříže. Řez V se stratigií pohřebiště a s hrobem IIN077 z 1. 9. 1992. Kreslila K. Tomková a P. Mlejnek.

Fig. 4/115: Prague Castle, Second Courtyard, at the Holy Cross Chapel; section 'V' with the stratigraphy of the cemetery and grave IIN077 from 1 September 1992; drawn by K. Tomková and P. Mlejnek.

HROB IIN077 (HROB 1)

TD: „23. – 24. 7. H1 – orientace Z-V. Sklání se k východu. Dřevo – vrchní víko – propadlo se mezi nohy. Boky + dno. Paty. Kámen.

29. 7. Dočištění hrobu 1, foceno, poprvé slavnostně použili nové formuláře na kostry. Hrob byl vybrán. (Deník 1992).

PD: ---

PK: Celkový plán s lokalizací jednotlivých hrobů (Obr. 4/114); celkový řez terénní situací (Obr. 4/115) a jednotlivými hroby (Obr. 4/116); plán hrobu 1 z 24. 7. 1992 (Obr. 4/117).

N1: Sáček 45 (uloženina 1123), výdřeva – Dř; sáčky 47, 197 (uloženina 1124), kostra – LKo.

N2: Sáček 46 (uloženina 1112) – výplň hrobové jámy – K.

1. 2 keramické zlomky, z toho keramická skupina „H1“ 1 zl.; „JK“ 1 zl.

N3: Sáčky 54, 182, 196, 198, 237, 260, 270 (uloženina 1125) – K, Ko, U, LKo); sáčky 170, 171 (uloženina 1114) – K, Ko, U, Dř.

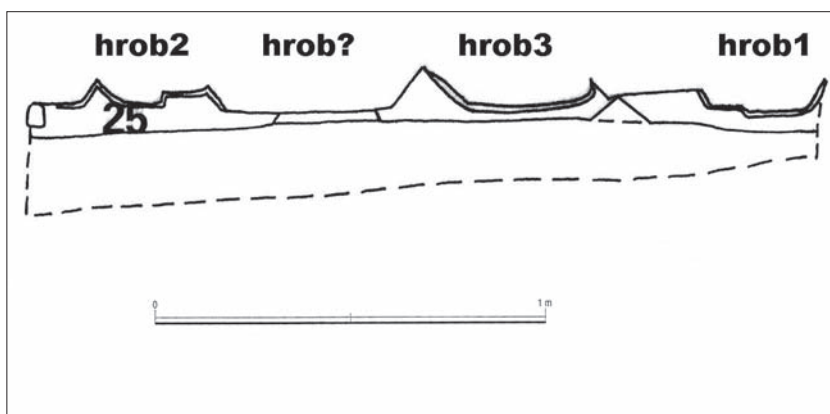
F-T: Č. neg. 84007 (Obr. 3/120), 84023 (Obr. 3/121), 84034 (Obr. 3/123), 84035 (Obr. 3/124), 84030 (Obr. 4/118), 84031 (Obr. 4/119), 84032, 84036 (Obr. 4/120).

A: Žena?, adultus (Becker 2001, s. 119).

P: Označení jednotlivých stratigrafických jednotek: výkop (hrobová jáma) – kontext 1504, výdřeva – kontext 1123, kostra – kontext 1124, výplň hrobové jámy – kontext 1112 (středně ulehlá šedá písčitojilovitá hlína s nahodilou příměsí uhlíků, kousků dřeva a malých až středních kamínků, přemístěná uloženina 1125). Hrob je zahloben do uloženiny 1125.

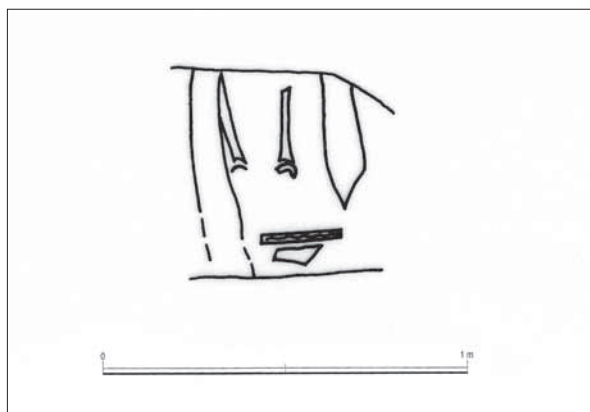
Do hrobové jámy (kontext 1504) byl nebožtík pohřben v dřevěné rakvi. Dochovaly se stopy dřeva po delších stranách a úzké dřevo (trámek), položený napříč hrobovou jámou u kotníků (Obr. 4/118 až Obr. 4/120). Propadlé víko bylo zjištěno mezi nohama. Z kostry se dochovala in situ pouze část od holenních kostí dolů. Zbytek byl odstraněn mladším vkopem (kontext 1502). Na západní straně byl hrob narušen výkopem 1503. Z dochovaného fragmentu skeletu vyplývá, že nebožtík byl pohřben v natažené poloze na zádech hlavou k západu. Kromě kosterních pozůstatků a zbytku rakve neobsahoval hrob žádnou další výbavu.

K: Hrob nemá stratigrafický vztah k jinému hrobu. Je součástí výše popsání stratigrafické situace.

Obr. 4/116: Praha – Hrad, II. nádvoří, u kaple sv. Kříže. Řez hrobovými jamami hrobů IIN077 až IIN080 z 29. 9. 1992. Kreslila A. Bartošková a P. Mlejnek.

Fig. 4/116: Prague Castle, Second Courtyard, at the Holy Cross Chapel, Cross section of the grave pits of IIN077 to IIN080 from 29 September 1992; drawn by A. Bartošková and P. Mlejnek.

Obr. 4/117: Praha – Hrad, II. nádvoří, u kaple sv. Kříže. Hrob IIN077, plán z 24. 7. 1992. Kreslila K. Tomková.

Fig. 4/117: Prague Castle, Second Courtyard, at the Holy Cross Chapel, grave IIN077; plan from 24 July 1992; drawn by K. Tomková.

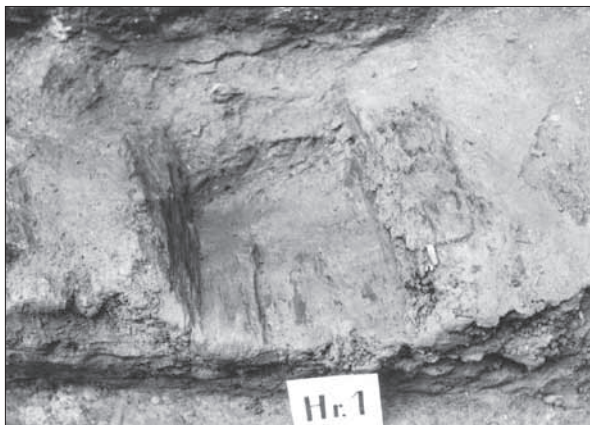
Obr. 4/118: Praha – Hrad, II. nádvoří, u kaple sv. Kříže. Č. neg. 84030. Hrob IIN077 po částečném vypreparování. Patrný obě boční stěny dřevěné rakve.

Fig. 4/118: Prague Castle, Second Courtyard, at the Holy Cross Chapel; negative No. 84030; grave IIN077 after partial cleaning; the side panels of the coffin are clearly visible.

Obr. 4/119: Praha – Hrad, II. nádvoří, u kaple sv. Kříže. Č. neg. 84031. Hrob IIN077 po vypreparování.

Fig. 4/119: Prague Castle, Second Courtyard, at the Holy Cross Chapel; negative No. 84031; grave IIN077 after cleaning.

Obr. 4/120: Praha – Hrad, II. nádvoří, u kaple sv. Kříže. Č. neg. 84036. Hrob IIN077 po vyzdvižení kosterních ostatků. Patrný stěny dřevěné rakve.

Fig. 4/120: Prague Castle, Second Courtyard, at the Holy Cross Chapel; negative No. 84036; grave IIN077 after lifting the skeletal remains. We can clearly see the panels of the wooden coffin.

HROB IIN078 (HROB 2)

TD: „24. 9. Hrob 2 (výplň 1125; hr. jáma 1523) – objeveno dřevěné víko rakve, pod kterým tu očekáváme kost. Pozůstatky, jak naznačuje fragment zl. kosti v místě, kde část víka nebyla objevena.

„29. 9. 1125a = je totožná s 1125, jedná se však o výplň mezi víkem a dnem rakve (odlišná od 1185). Hr. 2: odstranění dř. víka (část výdřevy 1191) – objevily se chodidla + kloub. hlavice k. lýtkové a holenní. Pozn. Hr. 2 a hr. 3 se svažují od Z k V.

30. 9. Vybírání kosterních pozůstatků v hr. 2 a 3 (Hr. 2 = 1990; Hr. 3 = 1193)“ (Deník 1992)

PD: ---

PK: Celkový plán s lokalizací jednotlivých hrobů (Obr. 4/114); celkový řez terénní situací (Obr. 4/115) a jednotlivými hroby (Obr. 4/116); plán hrobu 2 z 30. 9. 1992 (Obr. 4/121).

N1: Sáčky **187, 191** (uloženina 1191), výdřeva – Dř; sáček **189** (uloženina 1190), kostra – LKo.

N2: Sáčky **178, 192** (uloženina 1185), výplň hrobové jámy – K, Ko, Mz, U, Dř, LKo.

1. 12 keramických zlomků, z toho keramická skupina „kalichovitá“ 7 zl., „JK“ 3 zl., „neurč“ 1 zl. 1 zl. pravěký (Obr. 4/122)

N3: Sáčky **54, 182, 196, 198, 237, 260, 270** (uloženina 1125) – K, Ko, U, LKo); sáčky **170, 171** (uloženina 1114) – K, Ko, U, Dř.

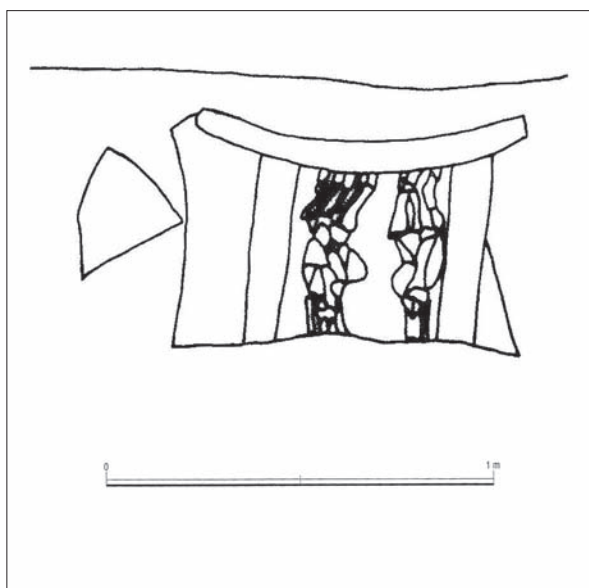
F-T: Č. neg. 84007 (Obr. 3/120), 84023 (Obr. 3/121), 84034 (Obr. 3/123), 84035 (Obr. 3/124), 84024 (Obr. 4/123), 84025 (Obr. 4/124), 84028.

A: Žena???, adultus??? (Becker 2001, s. 119).

P: Označení jednotlivých stratigrafických jednotek: výkop (hrobová jáma) – kontext 1523, výdřeva – kontext 1191, kostra – kontext 1190, výplň hrobové jámy – kontext 1185 (vně rakve – ulehlá hnědožlutá písčitojílovitá hlína s příměsí malých až středních kamínků /15%/ a mazanice a uhlíků /5%/) a 1125a (v rakvi – středně ulehlá šedá písčitojílovitá hlína s nahodilou příměsí uhlíků, kousků dřeva a malých kamínků).

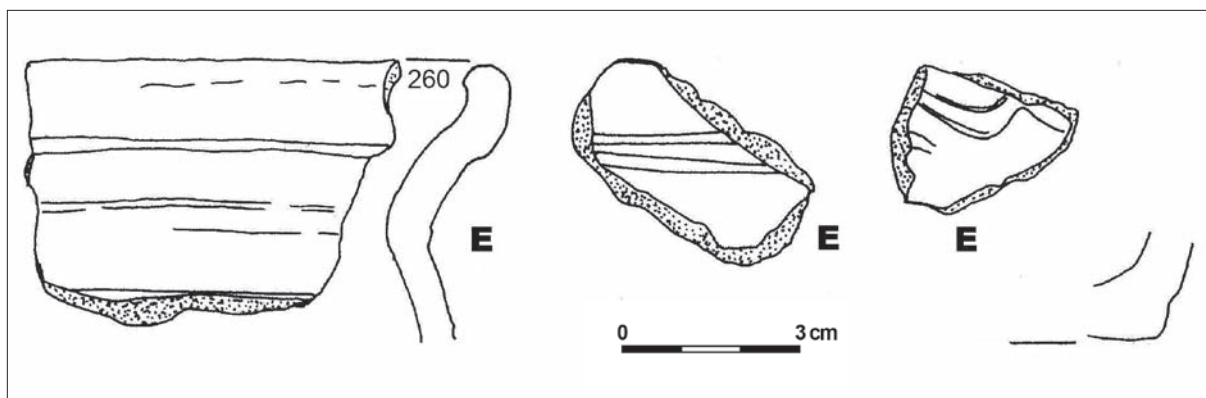
Do hrobové jámy byl pohřben nebožtík v dřevěné rakvi – fragmenty dřeva byly zjištěny na dochované části jižní i severní strany hrobové jámy, ale také v kompletní podobě na krátké straně východní (Obr. 4/123). Zjištěny byly také fragmenty dřevěného víka. Z kostry se dochovaly pouze kosti chodidel obou nohou a kloubní hlavice kostí lýtkových a holenních (Obr. 4/124). Zbytek byl odstraněn mladším výkopem (kontext 1503). Z dochovaného fragmentu můžeme usuzovat na polohu nebožtíka na zádech v natažené poloze hlavou k západu. Kromě kosterních pozůstatků a zbytku rakve neobsahoval hrob žádnou další výbavu.

K: Hrob IIN078 byl pravděpodobně porušen hrobem IIN080. Hrobová jáma hrobu IIN080 zasahuje až ke zbytku rakve hrobu IIN078. Je součástí výše popsání stratigrafické situace.

Obr. 4/121: Praha – Hrad, II. nádvoří, u kaple sv. Kříže. Hrob IIN078, plán z 30. 9. 1992. Kreslila A. Bartošková a P. Mlejnek.

Fig. 4/121: Prague Castle, Second Courtyard, at the Holy Cross Chapel, grave IIN078; plan from 30 September 1992; drawn by A. Bartošková and P. Mlejnek.

Obr. 4/122: Praha – Hrad, II. nádvoří, u kaple sv. Kříže. Hrob IIN078, výplň hrobové jámy (uloženina 1185). Keramické zlomky. Sáčky 178/1992 a 192/1992. Kreslil autor.

Fig. 4/122: Prague Castle, Second Courtyard, at the Holy Cross Chapel, grave IIN078; backfill of the grave pit (deposit 1185), ceramic fragments, bags No. 178/1992 and 192/1992; drawn by the author.

Obr. 4/123: Praha – Hrad, II. nádvoří, u kaple sv. Kříže. Č. neg. 84024. Hrob IIN078 po vypreparování. Patrný stěny dřevěné rakve.

Fig. 4/123: Prague Castle, Second Courtyard, at the Holy Cross Chapel; negative No. 84024; grave IIN078 after cleaning. We can clearly see the wooden coffin.

Obr. 4/124: Praha – Hrad, II. nádvoří, u kaple sv. Kříže. Č. neg. 84025. Hrob IIN078 po částečném vypreparování s dochovaným víkem dřevěné rakve.

Fig. 4/124: Prague Castle, Second Courtyard, at the Holy Cross Chapel; negative No. 84025; grave IIN078 after partial cleaning with preserved lid of the wooden coffin.

HROB IIN079 (HROB 3)

TD: „24. 9. Hr. 3 (výplň 1187 – strukturálně totožná s 1125) – při vybírání výplně 1187 se postupovalo od V profilu (řez V) směrem k cihlám (1901) – zachyceno již dřevěné dno rakve + zbytky dl. kostí, které leží přímo na dř. dně – hr. 3 není ještě dobrán.

25. 9. Hr. 3 – pokračování ve vybírání výplně 1187. Orientace Z-V. Dř. obložení: dna + bočnice. Kostra: zachována spod. část dol. končetin (k. lýtk. + k. holen.) – kosti stehenní byly nad kolenem přerušeny vkopem 1503; z chodidla zachována jen kost patní (přemístěna) a ky zánártní – články prstů nezjištěny (porušeno vkopem 1502).

Pozn. Hr. 2 a hr. 3 se svažují od Z k V.

30. 9. Vybírání kosterních pozůstatků hr. 2 a 3 (Hr. 2 = 1990; Hr. 3 = 1193)“ (Deník 1992).

PD: ---

PK: Celkový plán s lokalizací jednotlivých hrobů (Obr. 4/114); celkový řez terénní situací (Obr. 4/115) a jednotlivými hroby (Obr. 4/116); plán hrobu 3 z 20. 9. 1992 (Obr. 4/125).

N1: Sáček **190** (uloženina 1194), výdřeva – Dř; sáček **188** (uloženina 1193), kostra – LKo.

N2: Sáčky **181, 193** (uloženina 1187), výplň hrobové jámy – K, Ko, U, Dř.

I. 19 keramických zlomků, z toho keramická skupina „JK“ 12 zl., „kalichovitá“ 6 zl., „J“ 1 zl. (Obr. 4/126).

N3: Sáčky **54, 182, 196, 198, 237, 260, 270** (uloženina 1125) – K, Ko, U, LKo; sáčky **170, 171** (uloženina 1114) – K, Ko, U, Dř.

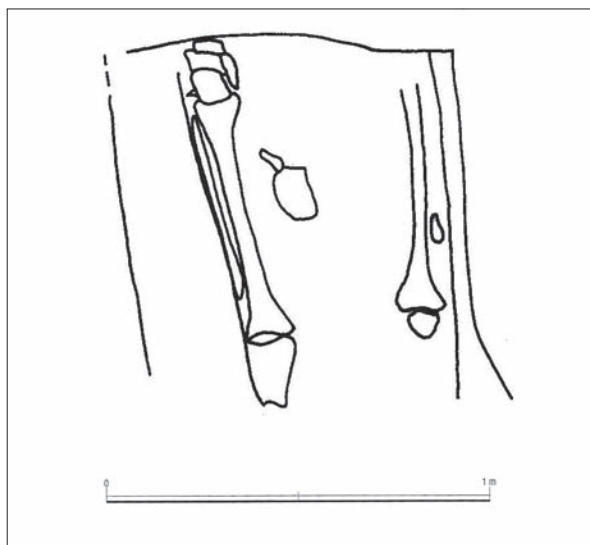
F-T: Č. neg. 84007 (Obr. 3/120), 84023 (Obr. 3/121), 84034 (Obr. 3/123), 84035 (Obr. 3/124), 84026 (Obr. 4/127), 84029 (Obr. 4/128).

A: Žena, věk 40 +/- 5let (Becker 2001, s. 119).

P: Označení jednotlivých stratigrafických jednotek: výkop (hrobová jáma) – kontext 1525, výdřeva – kontext 1194, kostra – kontext 1193, výplň hrobové jámy – kontext 1187 (středně ulehlá šedá písčitojílovitá hlína s nahodilou příměsí uhlíků, zlomků dřeva malých až středních kamínků).

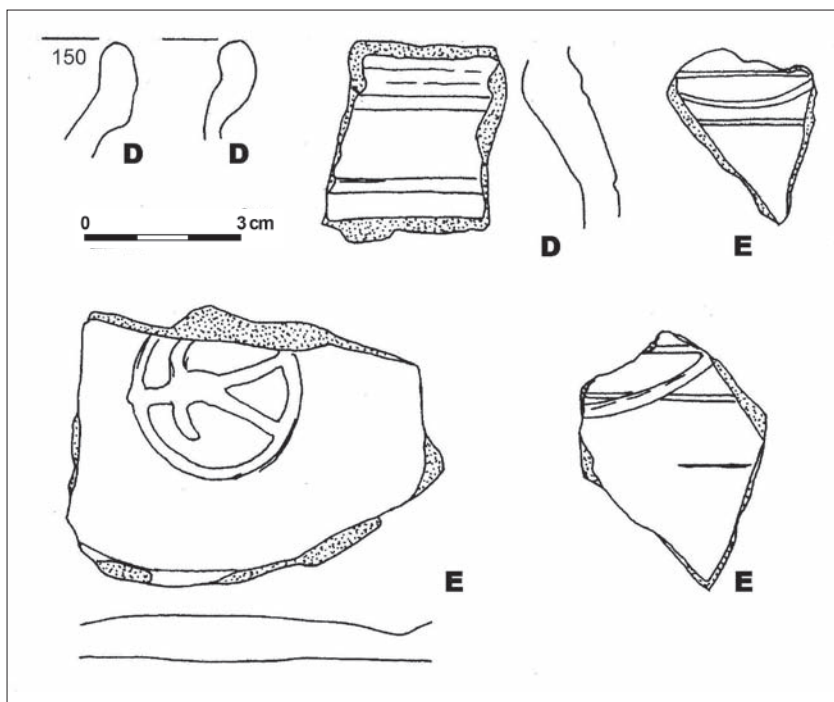
Také v tomto hrobě byl nebožtík pohřben do rakve, stopy dřeva byly zjištěny po delších stranách dochované části hrobové jámy a také na dně (Obr. 4/127). Pozorovatelné byly špatně dochované zlomky dřeva z víka. Z kostry se dochovaly pouze dolní části dolních končetin (kosti lýtkové a holenní, z levé nohy malá část kosti stehenní, z pravé nohy česka). Z levé nohy se dále dochovala kost patní a zánártní kůstky (Obr. 4/127 a Obr. 4/128). U pravé nohy byly odstraněny mladším výkopem (kontext 1502). Na západní straně byl zbytek hrobu odstraněn výkopem 1503. Z polohy dochovaného zbytku kostry vyplývá, že nebožtík byl pohřben v natažené poloze na zádech hlavou k západu. Kromě kosterních pozůstatků a zbytku rakve neobsahoval hrob žádnou další výbavu. Výplň hrobové jámy (kontext 1187) se nelišila od kontextu 1125, jehož překopáním vznikla a do něhož byla zahloblena hrobová jáma.

K: Hrob nemá stratigrafický vztah k jinému hrobu. Je součástí výše popsané stratigrafické situace.

Obr. 4/125: Praha – Hrad, II. nádvoří, u kaple sv. Kříže. Hrob IIN079, plán z 29. 9. 1992. Kreslila A. Bartošková a P. Mlejnek.

Fig. 4/125: Prague Castle, Second Courtyard, at the Holy Cross Chapel, grave IIN079; plan from 29 September 1992; drawn by A. Bartošková and P. Mlejnek.

Obr. 4/126: Praha – Hrad, II. nádvoří, u kaple sv. Kříže. Hrob IIN079, výplň hrobové jámy (uloženina 1187). Keramické zlomky. Sáčky 181/1992 a 193/1992. Kreslil autor.

Fig. 4/126: Prague Castle, Second Courtyard, at the Holy Cross Chapel, grave IIN079; backfill of the grave pit (deposit 1187), ceramic fragments, bags No. 181/1992 and 193/1992; drawn by the author.

Obr. 4/127: Praha – Hrad, II. nádvoří, u kaple sv. Kříže. Č. neg. 84026. Hrob IIN079 po částečném vypreparování. Patrné stěny a dno dřevěné rakve.

Fig. 4/127: Prague Castle, Second Courtyard, at the Holy Cross Chapel; negative No. 84026; grave IIN079 after partial cleaning. We can clearly see the bottom of the wooden coffin.

Obr. 4/128: Praha – Hrad, II. nádvoří, u kaple sv. Kříže. Č. neg. 84029. Hrob IIN079 po vypreparování.

Fig. 4/128: Prague Castle, Second Courtyard, at the Holy Cross Chapel; negative No. 84029; grave IIN079 after cleaning.

HROB IIN080 (HROB?)

TD: „25. 9. Mezi hr. 2 a hr. 3 (v místě ponechaného kontrol. bloku) – snížení 1125 na 1188 (= prostor předpokládaného dalšího hrobu). Snižování 1188 (dokončeno). 1189 začisto a připraveno ke snižování. 1189 – silně propl. uhlíky. 28. 9. 1189 odstraněna – výdřeva (rakev) žádná, rozptýleně pouze drobné kůstky (porušený hrob?) evidentní. 29. 9. Hr.?: při dokumentaci zakreslen spodek 1189 s rozptýlenými kostmi (zbytek hrobu?). Při odstranění zbytku této vrstvy (odstraněno jen podél V profilu) se objevila poněkud odlišná vrstvička od 1125. Orientačně dostala 1125b (hnědá se značně ztřeštěným dřevem) – nelze vyloučit, že jde o dno rakve. Pokračování v odstranění zbytku 1189 s rozptýl. kostmi (zachovalost kostí je špatná) na 1125b nalezeny velké kusy střeptů, které jsou k sobě (zbytek nádoby). 5. – 6. 10. Hr. ? se ukázal nebyť hrobem, ale brž vrstvou pokračující pod hrob 2 a hrob 3. A. jej rozumně označila jako 1125b. Má obdobný charakter jako 1125 (nyní 1125b), ale je v ní více rozpadlého dřeva a tudíž více do hněda a jsou v ní s skvrnky bílého a žlutého jílů (Deník 1992).

PD: ---

PK: Celkový plán s lokalizací jednotlivých hrobů (Obr. 4/114); celkový řez terénní situací (Obr. 4/115) a jednotlivými hroby hroby (Obr. 4/116).

N2: Sáček **183** (uloženina 1188), výplň hrobové jámy – K, Ko, U); sáčky **184, 186** (uloženina 1189), výplň hrobové jámy – K, Ko, U.

1. Uloženina 1188 – 7 keramických zlomků, z toho keramická skupina „JK“ 3 zl., „J“ 4 zl. (Obr. 4/129).

2. Uloženina 1189 – 29 keramických zlomků, z toho keramická skupina „kalichovitá“ 15 zl., „JK“ 14 zl. (Obr. 4/130).

N3: Sáčky **54, 182, 196, 198, 237, 260, 270** (uloženina 1125) – K, Ko, U, LKo); sáčky **170, 171** (uloženina 1114) – K, Ko, U, Dř.

F-T: Č. neg. 84007 (Obr. 3/120), 84023 (Obr. 3/121), 84034 (Obr. 3/123), 84035 (Obr. 3/124), 84027 (Obr. 4/131), 84033 (Obr. 4/132).

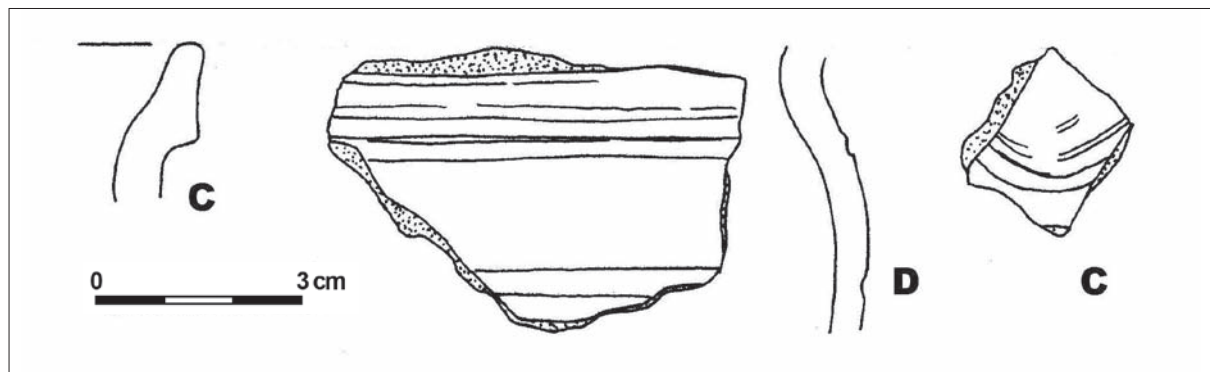
A: Antropologický materiál nebyl nalezen.

P: Označení jednotlivých stratigrafických jednotek: výplň hrobové jámy 1188 – středně ulehlá hnědá písčité hlína s mírnou příměsí malých až středních oblázků a uhlíků a rozloženého dřeva, nahodilá příměs zlomků mazanice; 1189 – středně ulehlá prachová hlína (hnědá černá) s příměsí uhlíků (čtetně), zlomků dřeva (mírně) a malých až středních oblázků (nahodile).

Prozkoumaná část objektu má tvar hrobové jámy a výplň s příměsí rozloženého dřeva a rozpadlými kostmi. Orientace jámy je shodná s orientací hrobů sousedních. Proto o něm uvažujeme jako o možném pozůstatku dalšího hrobu (narušeném při hloubení hrobů sousedních?).

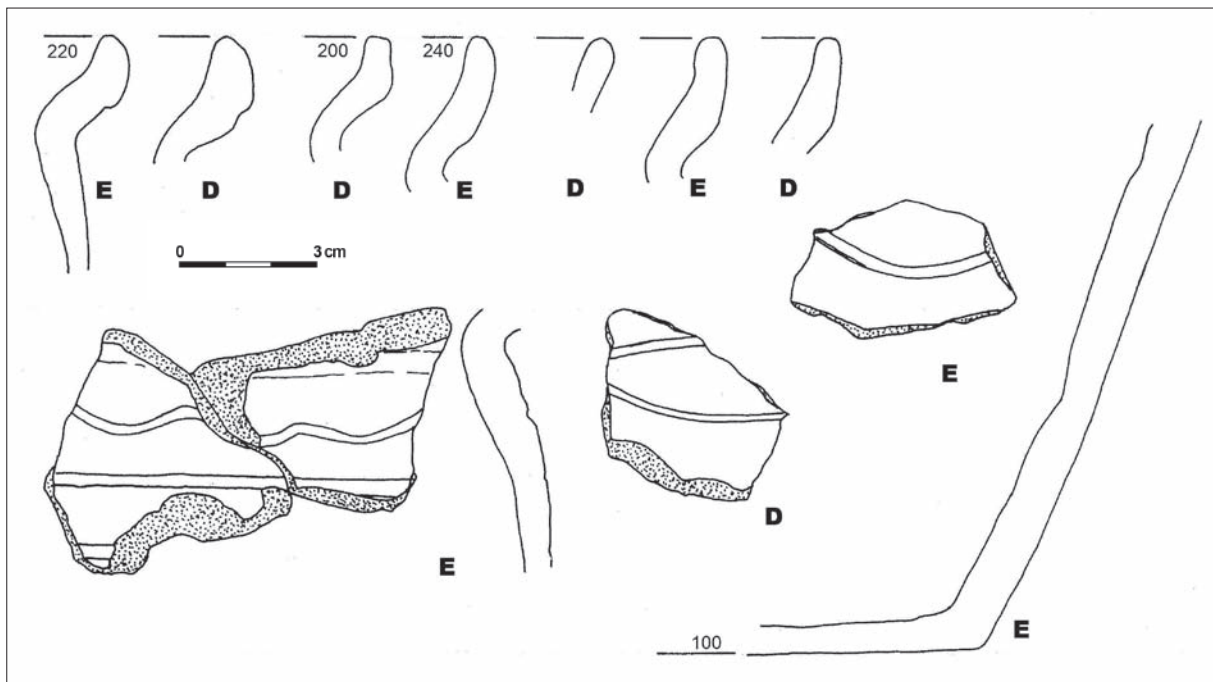
K: Hrob IIN080 je pravděpodobně starší než hrob IIN078.

K: Všechny tři (čtyři?) odhalené hroby můžeme posuzovat společně. Z hlediska celkové situace jsou umístěny na hraně příkopu, který byl vyhlouben před valovým opevněním, které oddělovalo akropoli hradiště od předhradí na západní straně. Hrobové jámy mírně zasahovaly nad hranu příkopu, což svědčí o tom, že příkop byl již zčásti zanesen. Nelze však jednoznačně odvodit, zda byl příkop již zcela vyřazen z funkce (k tomu došlo zcela určitě po postavení románské hradby po roce 1135) nebo zda ještě fungoval. Keramické fragmenty z uloženin pod hrobovými jámami (kontexty 1125 a 1197) obsahují pouze materiál spojenými s technologií i profilací keramiky s kalichovitými okraji v archaičtějších (výzdoba nepravidelnými liniemi) i vyspělejších provedení. Materiál z uloženin nad zasypanými hrobovými jámami (kontexty 1157, 1114, 1114b) již obsahuje keramiku, kterou klademe do okruhu tzv. archaických zduřelých okrajů, i když obsahuje hojnou starší příměs.

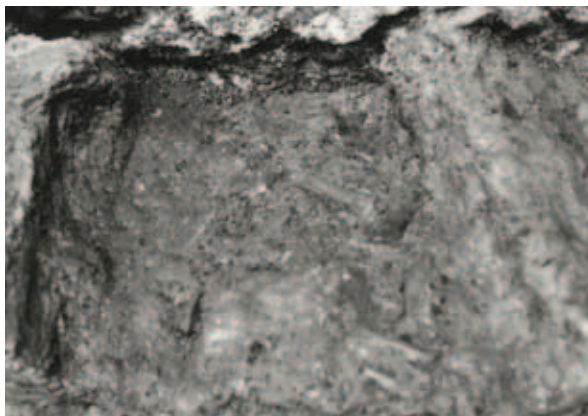
Obr. 4/129: Praha – Hrad, II. nádvoří, u kaple sv. Kříže. Hrob IIN08, výplň hrobové jámy (uloženina 1188). Keramické zlomky. Sáček 183/1992. Kreslil autor.

Fig. 4/129: Prague Castle, Second Courtyard, at the Holy Cross Chapel, grave IIN08; backfill of the grave pit (deposit 1188), ceramic fragments, bag No. 183/1992; drawn by the author.

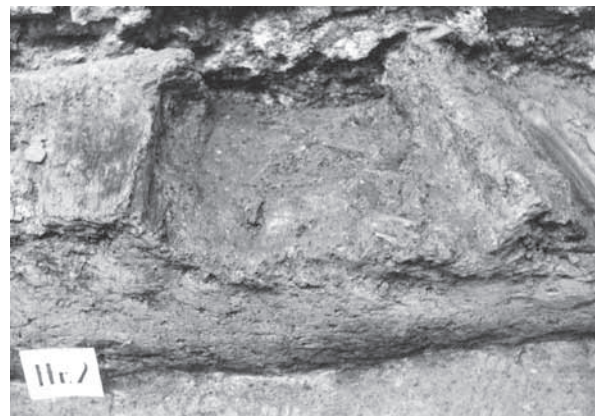
Obr. 4/130: Praha – Hrad, II. nádvoří, u kaple sv. Kříže. Hrob IIN08, výplň hrobové jámy (uloženina 1189). Keramické zlomky. Sáčky 184/1992 a 186/1992. Kreslil autor.

Fig. 4/130: Prague Castle, Second Courtyard, at the Holy Cross Chapel, grave IIN08; backfill of the grave pit (deposit 1189), ceramic fragments, bags No. 184/1992 and 186/1992; drawn by the author.

Obr. 4/131: Praha – Hrad, II. nádvoří, u kaple sv. Kříže. Č. neg. 84027. Hrob IIN080 po částečném vypreparování.

Fig. 4/131: Prague Castle, Second Courtyard, at the Holy Cross Chapel; negative No. 84027; grave IIN080 after partial cleaning.

Obr. 4/132: Praha – Hrad, II. nádvoří, u kaple sv. Kříže. Č. neg. 84033. Hrob IIN079 po vypreparování.

Fig. 4/132: Prague Castle, Second Courtyard, at the Holy Cross Chapel; negative No. 84033; grave IIN079 after cleaning.

HROB IIN081

TD: „10. 9. 23. Románský pas v hl. zdi středního traktu ... v hloubce 2.80 m pod dlaždbou průjezdu nalezena byla vápenitá vrstva a pod ní kostry“ (Fiala 1923, s. 6);

„18. VI. 1929. V průjezdu severním v příčném křídle proti západnímu průčelí chrámu sv. Víta naazena při provádění kanalizační štoly stará románská hradební zeď ... V místech kudy prochází kanalizační štola nalezeny (již dříve při provádění štoly podélné) zjištěné kostry ...“ (Fiala 1929, s. 1).

PD: ---

PK: ---

N1: Př. č. **D1** – „Lidská kostra nalezena při výkopu v kanálu, příční křídlo (byt vrátného)“.

F-T: ---

A: Pozůstatky minimálně 2 dospělých jedinců neurčitého pohlaví (lebeční znaky lze přisoudit spíše ženě), jeden adultus (30 – 40 let), druhý blíže neurčitelný (Stránská 2015 b, s. 3)

P: O existenci konkrétního hrobu informuje pouze popis na krabici s antropologickým materiálem. Nález patří podle označení „D1“ ke sbírce hradního stavitele Karla Fialy. Inventář sbírky nepřináší žádnou další doplňující informaci. O hrobu nejsou k dispozici žádné další údaje. V pozůstalosti K. Fialy byly nalezeny pouze dvě poznámky, zmiňující nález hrobů (v množném čísle!) při zřizování kanalizační štoly v roce 1923. Hroby by měly být buď přímo v průjezdu nebo v místnosti po jeho jižní straně. Určitější údaje o jeho/jejich lokalizaci postrádáme.

K: Podle poznámky z roku 1929 se jedná o součást stejné skupiny hrobů, jakou v letech 1929 a 1948 dokumentoval I. Borkovský (hroby IIN001 až IIN003 a IIN028 až IIN031). Vzhledem k dochování kosterního materiálu pouze z jednoho jedince je za doložený považován pouze jediný hrob.

5. DOKUMENTY

V předchozích kapitolách byly hojně používány citace z terénní dokumentace, především z deníků výzkumu. Citace vztažené ke konkrétnímu hrobu jsou vždy jen výsekem z delšího textu a jejich interpretace či pochopení je možné pouze v širších souvislostech. Proto jsou připojeny přepisy příslušných úseků deníků výzkumu. Přepisy nebyly jazykově upravovány. Vypuštěny jsou pouze soupisy kót potřebných pro vynesení nálezové situace do celkových plánů.

5. 1. DENÍKOVÉ ZÁPISY, 11. 10. 1930 – 5. 11. 1930. VÝPIS PODLE

DENÍK 1929-34, s. 1212 - 1223

11. – 14. X. 1930

Průjezd ze IV. na II. nádvoří.

Při hloubení štoly v průjezdu na druhé nádvoří po odstranění 20 cm dlažby z navážky sestávající z větších kusů břidly přišlo se přímo u vchodu policejní strážnice na zdivo a opukovou dlažbu. Po vyčištění shledal jsem, že se zde nalézá zeď běžící přesně z J-V na S-Z, 53 cm silná opuková, na západní straně lícovaná, řádkové zdivo zachované jen ve dvou řádkách, 24 cm vysokých, do hloubky 33 cm jdoucích již nepravidelně, což nasvědčuje, že zde jsou již základy stavěné do rom. terénu. Základy stojí přímo na cestě rom. opukové a valounkové. Cesta tato byla však během doby podsypávána, jde však jen ke sloupku 105 cm vysokému a 35 cm šir. z červeného pískovce, který stojí na spodní cestě u základu a vypadá jako ostění.

20 cm nad povrchem zdi je kolmo otesaný a jde k němu druhá cesta horní z valounků míchaná se žlutkou, na povrchu silnou 5 cm. Od západu směrem k pískovci zvyšuje se ve vzdálenosti 120 cm tak, že u samé západní stěny pískovce je již zvýšena o 34 cm nad povrch cesty spodní, která je na rostlém jíl.

20 cm západně je ulomený vršek pískovce červeného ležící v břidlovém svahu násypu cesty, 14 cm nad ní. Zásyp břidlový je asi ze dvou vrstev a je nad cestou silný 60-80 cm, od hlavní navážky břidlové oddělený vrstvou renesančního písku 7 cm silnou a na ní teprve navážka břidly 60 cm silná pod dlažbou.

Popsané terény jsou západně od rom. zdi. Zeď je stavěna z opuky na žlutou hlínu. Zdivo řádkové 8-14 cm silné, kvádríky 16-39 cm dlouhé.

Na východní straně odkryta dlažba z opukových desek nesoucí stopy po ohni a kladené přímo k líci vých. zdi, což ukazuje, že zde byl vnitřek budovy, asi kostela. Na povrchu zdiva při čištění byla nalezena 5-8 cm silná vrstva žlutky, tak jako i na spálené rom. věži na IV. nádvoří při hloubení štoly.

Pod dlažbou desek jest vrstva žlutky, na které byly uloženy desky, byla to asi velice špatná malta, protože jsou v ní zjištěny stopy po vápně.

Vrstva žlutky je silná 6-8 cm. Pod vrstvou je šedočerná hlína se střepy, 20 cm silná. Pod vrstvou této hlíny, která je těsně u východní stěny zdi, jež vybíhá zde v sokl. Sokl ten má ještě 6 cm černošedé hlíny po coklem. Pod šedočernou hlínou je vrstva malty bílé, vzdálené však od stěny zdi 6 cm, což nasvědčuje, že byla prokopána při stavbě zdi.

Vrstva malty je silná 8 cm, ale ve vzdálenosti 100 cm východně úplně zaniká. Uložena je na upěchovaném rom. terénu.

V šedočerném blátě nad maltou zjištěny u stěny zdi pod žlutkou dva otvory, jeden okrouhlý o \varnothing 9 cm, druhý vedle něho čtverhraný, dolů zašpičatělý jako stopa po kůlu, průměr 9-10 cm, od zdi vzdálený 10 cm, čtvercovitý 18 cm.

Mezi nimi je stěnka 3 cm silné hlíny od severního rohu zdi vzdálená, čtvercovitá díra 72 cm.

Od těchto dvou otvorů směrem východním 100 cm zjištěna, druhá, 72 cm vých. od obou děr. V témže terénu větší, hluboká 40 cm, obložená opukovými kameny.

Okrouhlá díra je hluboká 30 cm, čtverhranná 31 cm.

Terén románský, který východně od vrstvy malty spojuje se s hořejším a pokračuje směrem východním do vzdálenosti 4 m do druhého kousku odkryté dlažby. Na něm je vrstva žlutky, která jde pod dlažbu a na ní leží také zde a zdá se zvyšovati a je silná 8 cm. Žlutku odděluje od černého románského terénu šedohnědá vrstva promíchanou opukou a kostmi a je nad dlažbou silná 34 cm.

V černém románském terénu po celé délce uvnitř místnosti (východní zeď nenalezena) pod dlažbou jsou pohřby, hlavně dětí; na 7 koster celých, 4 dětské.

Mimo to jsou všude kosti na hromadě složené, důkaz to, že pohřebiště bylo dlouho používáno. Kostry jsou v rakvích 40 cm širokých aneb na prkně v jednom případě. Rovněž nalezena hrobka obložená opukovými deskami, dělníci však severní stěnu zničili. Na deskách zbytky malty.

12. X. 1930

Kostra č. 9 vzdálená od kostry č. 2 západně více ke zdi 110 cm v rovné čáře.

14. X. 1930

Odpoledne.

Pod kostrou dětskou č. 8 jižně od hrobky kamenné, 20 cm pod kostrou č. 8, nalezena v rakvi kostra nová, dospělého člověka, v rakvi obložené kameny, dolní končetiny překopány zdí, snad náhodně; vedle ní nalézá se rozrušená lebka dítěte. Pod hrobkou kamenou jest kostra muže, lebka jeho stojí vedle, patrně při stavbě hrobky odstraněna. Dolní končetiny useknuté zdí hradu.

Od kostry hrobu č. 2 směrem západním ve vzdálenosti 110 cm od kostry č. 1 směrem severozápadním ve vzdálenosti 80 cm, od vých. stěny zdi nalezena kostra č. 9, rozrušená, kosti přeházené leží 20 cm nad rostlým terénem.

Terén románský, v němž jsou kostry a pohřby, je silný 64-70 cm.

Pod základy románské zdi, přímo pod kameny v černém románském terénu, je kousek lidské kosti, 2 nohy, což nasvědčuje, že zde již pohřebiště bylo a teprve pak byla vystavěna románská zeď s dlažbou.

Románská zeď se však ve stěně štolý končí rovně a zdá se, jakoby zde byl vchod a vrstva malty, která byla u východní stěny zdi a pokračuje nepřerušeno dále pod zdí paláce v průjezdu (palác zbrojnice).

Červený pískovec (ostění) přečnává ještě 30 cm od jižního (volného) konce zdi.

Pod kostrou č. 8, dětskou je kostra č. 10 ve hloubce 20 cm a kostra č. 11.

Pod kamennou hrobkou ve hloubce 25 cm je dětská kostra č. 6 a 8 rozházená.

Pod kouskem dlažby ve hloubce 40 cm je kostra č. 4. Pod kostrou č. 2, kostra č. 12, přeházená ve hloubce 10 cm. Pod kostrou č. 4 kostra č. 5 ve hloubce 10 cm a jižně od ní ve vzdálenosti 35 cm kostra č. 13, na téže výši co kostra č. 5.

Kostra č. 9 přeházená, dlouhá 80 cm, kosti v nepořádku na hromadě. Široká 30 cm.

15. X. 1930

Pod kostrou č. 2 ve hloubce 10 cm rozházené kosti kostry na rostlém jílu.

Kostra č. 8 a 6 jsou dětské.

Odkrývá se kostra č. 4, pod ní ve hloubce 10 cm kostra č. 5. Pod kostrou č. 8 a pod hrobkou ve hloubce 20 cm jsou 2 kostry rozházené, 25 cm od sebe vzdálené.

16. X. 1930

Průjezd ze II. na IV. nádvoří, zdivo a kostry.

1. Vršek pískovce červeného 256,69.
2. Románská cesta spodní 255,69.
3. Románský terén východní zdi 256,28.
4. Románský terén 510 cm od východní zdi 256,28.
5. Dlažba opukových desek uprostřed 256,22.
6. Povrch žlutky 510 + 235 cm na východ 256,58.
7. Povrch žlutky rom. terénu pod žlutkou 510 + 235 – 256,12.
8. Rostlý terén 510 + 235 vých. 255,63.
9. Kostra č. 3 – 255,79.
10. Terén 2. cesty, těsně záp. červen. pískovce 256,13.
11. Vršek rozbitého pískovce 256, 44.
12. Rostlý terén u střílny 255,63.
13. Strouha 255,47.
14. Dlažba záp. konce průjezdu dle vodováhy 257,53.
15. Čára dle vodováhy na dlažbě vých. konce průjezdu -
16. Základy rom, zdi na jílu 255,64.
17. Vršek rom. zdiva 256,34.

15. X. 1930

Zed' románská byla prokopána do terénu staršího románského. V jižní stěně štoly terén ten směrem jižním od zdi byl prokopán na 30 cm a tak také ostění červeného pískovce (práh?), sahá dále na 30 cm od stěny. Celková šířka jeho je 65 cm. Terén ve vzdálenosti 30 cm je intaktní a výplň mezi zdí a tímto terénem je syká hlína promíchaná kousky opuky a pokryta byla žlutkovou vrstvou, jako pod dlažbou místnosti.

Cesta spodní, která jde k západní stěně místnosti, pokračovala asi dále na východ, zjištěna jest u jižního cípu zdi, kde její základy nebyly sbourány a směrem východním byla stržena pohřebištěm.

Relativní stáří a poměr k sobě odkrytých věcí: spodní cesta, pohřebiště, rom. zed' s dlažbou, vrchní cesta zvedající se od ostění k západní stěně zdi ve vzdálenosti 120 cm, tam jest na úrovni starší cesty a u ostění jest její výška 35 cm a výška základové zdi k líci činí 44 cm.

Na místě, kde byla hrobka z opukových desek, je rostlý terén prokopaný do hloubky 15 cm, v půdoryse vypadá tak, jako uložení desek. Hroby nebyly již nikde zapuštěny do rostlého terénu. Od severního konce románské zdi ve vzdálenosti 50 cm, od jižního konce 140 cm byla však v rostlém terénu vykopána strouha 15 cm hluboká, 42 cm široká, se spádem od východu k západu, tak přesně i byla orientovaná.

V celém rom. terénu průměrně 63 cm silném nalézají se lidské kosti, kusy lebek a střepy.

16. X. 1930

U východního konce štoly pod průjezdem, kde žlutka je zvýšená, nalézá se pod ní vrstva terénu románského, hnědošedého 30 cm silného, nad rostlým terénem je 20 cm silná vrstva černého starého bláta románského, ve kterém nalezeny 4 esovité malé náušnice a půl skleněného prstenu. V tomto terénu jsou rozházené lidské kosti.

5. XI. 1930

Průjezd na II. nádvoří, pokračování štoly na II. nádvoří.

7. 257,23
8. 257,11
9. 257,04
11. 257,45

5.2. DENÍK 1. III. 1946 – 7. X. 1948, NESTRÁNKOVANÉ VOLNÉ LISTY (DENÍK 1946–48).

Nový průchod ze 2. – na 3. nádv. pokračování. Západní konec průchodu.

Květen 1948. 14. V.

V průchodu (nově zřizovaným) ze III. na II. nádvoří byla zjištěná a stavební správou zaměřovaná a fotografována hradební románská zeď. Při zakreslování a fotografování byla zjištěna zavažna okolnost ve stavbě samotné hradby. Bylo nadvíši pochybnost zjištěno dvoji druh zdiva ze kterého se hradba sestává. Spodní zdivo je hrubší, sestává se a je stavěno z opukového materiálu hrubě opracovaného jde od základu až 3-4 m nad povrch terenu. Na něm pak je stavěná druha etapa hradby z přisekvaných opracovaných přesně do uhlu kvadríků spojovaných maltou se spárováním. Za západní strany hradby při jižní straně průchodu bylo po dlouhých tahanicích se stavební firmou rozhodnuto provést sondu (práce velmi pospíchály ze všech stran bylo žádáno aby průchod byl co nejdříve hotov), aby se zjistilo složení terenu. Nemám pomocníka, který by dbal mých rozkazu a nařízení, čímž se tereny ničí a keramika sebrana z terenu se smíchává a pak jsou zkrášlovány fantasiemi, rymou a naříkaním.

Bylo zjištěno, že 187 cm od kamenného prahu dveří (nově zřízených v průchodu do policejní stražnici) je kostra v rakvi prokopána základy hradby, orientovaná hlavou k západu. Ve hloubce 90 cm od prahu se sokl základu hradby a výška terenu do kterého hradba byla stavěná. Nad coklem je ještě 20 cm hlíny tak že ten je schovaný v té hloubce pod povrchem terenu. Stavbou základu hradby byla kostra prokopána v panvi a v loktech. Byla v rakvi, rakev přikrytá prknem, dospělý člověk. Sonda je široká 1 m. Západně od prokopané kostry ve hloubce 40 cm od povrchu předešle kostry jsou nohy kostry další orient Z-V, lebka je ještě ve stěně a patrně byla odstraněná již dříve betonovou zdi štoly, která zde probíhá od severu k jihu u záp stěny traktu. U severní stěny sondy asi 15 cm ve výšce od noh kostry předešlé je vidět ve stěně prkno probíhající od západu k východu, naležící rakvi asi další kostry.

Prokopaná kostra (hradbou je dlouhá 48 cm, od rakve za hlavou k lebce je 9 1/2 cm. Nohy prokopané kostry druhé jsou dlouhé 44 cm.

13. V. 1948 (PATRNĚ MÁ SPRÁVNĚ BÝT 23. V. 1948 – pozn. J. F.)

Při hloubení sondy bylo zjištěno ve hloubce 1 m je vrstva malty 3-10 cm silná (měřená jižní stěna sondy) je kladená od východu k západu, severní stěna sondy (sonda široká 1 m) tuto vrstvu malty nevykazuje. Navážka malty odděluje vrchní vrstvu hlíny – od spodní. Pod maltou nalezené ve hlině střepy ostrých hran okraje. Je zajímavé, že zde není vidět aby základy hradby byly stavěny do příkopu valového, jak to bylo ve starém průchodě. Zdá se, že val má zde jiný směr.

(na vloženém lístku doplňující informace – pozn. J. F.):

Kostra prokopaná hradbou byla v rakvi orientovaná hlavou k Z nohy východu. Pod touto kosterou ve hloubce 30 cm je kostra další stejně prokopána hradbou. Kostry jsou pod vrstvou z malty. Kostra spodní byla obložená opukovými kameny v rakvi.

25. V. 1948

Základy románské zdi jsou položeny na skalu do rostlé břídly. Skala je zřetelně vidět. Stěna základového zdiva je nerovná a vykazuje tři stupně vyhřezlé malty. Klesání navažek směrem západním nebylo pozorováno.

Od práhu ve hloubce 226 cm je prkno 150 cm dlouhé pod ním však není kostra

5.3. DENÍKOVÉ ZÁPISY 15. 7. 1946 – 19. 12. 1952, JEDNOTLIVÉ NESTRÁNKOVANÉ LISTY (DENÍK 1946–1952).

15. července 1946

U jižní stěny průjezdu (těsně) byl zahájen výkop za účelem zjištění dalšího pokračování zdiva domnělého kostela. Zdivo bylo nalezeno společně s dlažbou a s hroby pod ní v r. 1930. (Viz denník str. ...). Při stavbě štoly v průjezdu u dveří do policejní, dnes ovšem zmizelé strážnice. Odstraňovala se vrstva mouru z uhlí, byla zde skládka.

16. července 1946

Tytěž práce. Objevilo se u vchodu zdivo; z průjezdu se odváží mour.

29. července 1946

Při ohledávání terénu se zjistilo, že pod 10 cm vrstvou prachu a malty, která byla podložkou dlažby přízemních místností vybouraného traktu, je rostlá břidla, která se ukázala jako navážka. Upěchovaná navážka břidly přišla sem asi ve 13. – 14. století, neboť obsahuje keramické zlomky a kosti z téže doby. Byla patrně navezena pro vyrovnání terénu v karolinské době. Zatím nevíme. Navážka břidly je u západního konce jižní zdi průjezdu 165 cm silná, pod ní je románský terén a dlážděná cesta. U východního konce za průjezdovou zdí byly nalezeny kost a také dlažba. Zdivo kostela nebylo ještě zjištěno. Výzkum dále pokračuje.

5. června 1950

Archeologický výzkum začal v jižní části od průjezdu a pokračoval v místech, kde byl v roce 1946 z nedostatku prostředků ukončen. Hlavní zřetel byl obrácen na místo u západní stěny traktu, kde se nachází sonda č. 3. Tam byla velmi tvrdá navážka břidly jdoucí do hloubky ... cm. Při odstraňování této břidly byly zjištěny šikmé stěny jižním směrem zvyšovaného terénu. Tím se stalo, že kostelík zůstal v dolíku, a terén jižním směrem se zvyšoval, čímž kostelík byl respektován. Povrch tohoto terénu pochází asi z doby Přemysla Otakara II; v tomto terénu bylo nalezeno falsum denárku Boleslava II. a pak 30 cm pod povrchem ohniště z kamení a v něm rozdrčená nádoba patřící 11. – 12. století. Pod touto vrstvou, – jižněji v prodloužení sondy č. 3 –, která je navežena, byla spolu s denárkem, možná za doby Přemysla Otakara II. sekundérně uložená zmíněná nádoba. Je však zde také možnost primárního uložení. Ještě na jejím povrchu proti druhému oknu jižně průjezdu je jen kus na hlínu stavěné zdi.

10. července 1950

Úkolem byl odvážen materiál v severní části západního křídla, bylo odstraňováno mladší zdivo nad odkrytým kostelem. Porada: Böhm u Nečáska.

11. července 1950

Odstraňuje se zdivo nad odkrytým kostelem. Odváží se materiál ze západního křídla (sev. část). Dr. Cach zaměřuje kostel, terény a kostry. Pročišťují se u sond plochy pro další kopání. Pracuje 13 brigádníků a 2 kopáči.

12. července 1950

Dopoledne konal prohlídku kancléř Červíček a Dr. Schenk. Jinak se provádějí práce jako předešlého dne. Totéž platí pro den následující (13.).

14. července 1950

Sonda u apsidy byla vyhloubena až k povrchu kostela, který zde byl při jeho spálení. U západní části kostela se odstraňuje zdivo, které prokopává západní zeď kostelíka. V jižní části traktu se čistí cesta jižně průjezdu. Jinak se provádějí práce z předešlých dnů. 15. a 16. 7. se nepracovalo.

17. a 18. července 1950

Lámalo se zdivo nad půdorysem kostelíka. Pozdější zdivo právě poškodilo zdi kaple. Jinak práce jako v předešlých dnech.

19. července 1950

U apsidy byla tereziánská zeď vylomena do potřebné výše. Ještě u západní strany kaple se dokončovalo odstraňování zdi. U apsidy na severní straně se hloubila sonda. Totéž bylo 20. července, kdy se dále hloubila sonda nad zdí Přemyslovského příkopu a pak se vše čistilo pro komisi odborníků, která se sešla.

21. července 1950

jednala do 7 hod a skončila úspěšně

22. července – 26. července 1950

se odvážel nakopáný materiál a pokračovaly práce (*předchozích* – pozn. J. F.) dnů. 25. 7. byla nalezena zeď přemyslovského příkopu, v němž se odstraňovala navážka. Příkop musil býti v těchto místech zasypan v XVI. stol. Hloubila se sonda u východní stěny traktu a hledal se terén ke kostelu. 26. 7. se mimo ostatních prací odstraňoval kanál u severní zdi průjezdu. V sondě u západní zdi kaple byla těsně u této zdi pod základním soklem nalezena kostra a dětská lebka. Matěna měřil celý výzkum.

Od 3. července bylo při odstraňování vrchní bouračky – navážky – nasazeno ostřejší tempo. Navážka je ... cm silná, je na celé ploše mezi novějším tereziánským zdivem. Zdivo je zde dvojí, byla zde budova asi ze 17. stol. V této budově je také (rudolfínský) sklípek s dlažbou z kočičích hlav, který, jak se zdá, je starší než rudolfínská budova. Podélná zeď tereziánské budovy je přizděna k východní zdi rudolfínské budovy. Rudolfínská budova má dlažbu z kočičích hlav jak uvnitř, tak na východní a severozápadní straně. O tom však později. U severní strany průjezdu byla hloubena sonda ještě v roce 1946. Tenkrát se přišlo na zdivo, vlastně na spleť zdiva, a také bylo nalezeno kus nepřesně určené románské zdi. Z nedostatku finančních prostředků byly práce v tomto roce zastaveny.

V roce 1950 započato s pracemi v jižní části traktu, pak se přešlo na stranu severní průjezdu. Výzkum byl započat těsně u severní zdi průjezdu v místech, kde se přestalo v roce 1946. Byla nejdříve sebrána vrchní navážka navážka – 54 cm silná bouračka bouračka – u severní strany průjezdu u vrat na severní straně je 95 cm silná. Bouračka je po celé ploše a byla nasypána v době výstavby křídla za Marie Terezie. U dna je dlažba místnosti. Bouračka skládající se z malty, z cihel z kusů dlaždic a prežů byla nasypána na dlažbu, která patří k budově ze 17. stol. Dlažba leží na břídle (na východní straně traktu), na západní straně traktu leží na černé navážce. Dlažba z kočičích hlav je 16 cm silná. Břídla je 184 cm silná vrstva a leží na terénu, který patří ke kapli. 4 m dále odtud klesá terén od kostela směrem severním a ve vzdálenosti 4 m klesá již do hloubky 200 cm; terén, na kterém leží břídla, patří ke kostelu, má spálený povrch; je na něm uhlí, popel a do červena spálené kameny.

U severní zdi průjezdu byl konglomerát zdiva, na východní straně je sklípek s pruhem klenby, na západě tereziánské zdivo a kus románské zdi s bouračkou. Dlažba šla až ke sklípku, u stěny průjezdu byly schody do sklípku, po jejich odstranění se zjistilo, že uložením schodů byl poškozen oltář kaple.

Východní zeď sklípku stála v místech vítězného blouku, tam kde je hrana apsidy, v předzákladu před oltářem byla postavena zeď sklípku. Dlažba kostela byla prokopána pro dlažbu sklípku v úrovni předzákladu před oltářem; byla z tenkých tereziánských cihel. Levý (vnitřní) roh apsidy byl právě poškozen zdí sklípku, zůstala však řada opukových kamenů, která přesně kreslí vzhled zlomu nebo začátku apsidy. Vnitřek zdiva apsidy se skládá z otloukaných kvádrů spojovaných jemnozrnnou vápenatou maltou světlé-šedonahnědlé barvy. Kvádrů jsou 17x12 a 30x9 cm velké, více je dlouhých než krátkých. Vnitřek apsidy má načervenalé kameny, které pokračují za oltář, t. zn., že oltář byl vystavěn až po ohni. Byl vystavěn z větších kvádrů, spojovaných nahnědlou hrubší maltou, s bílými zrnkami vápna, kvádry byly 47x13, 38x18, 26x7,5, 39x22 velké. Spáry mezi kvádry jsou vyhlazovány špachtlí pod úhlem. Líc oltáře je zároveň s vrstvou malty nalézající se vlevo od oltáře.

Zdivo apsidy není spárováno. Líc je na nějakém starším základě, ku kterému jde jako schod kus bílého pískovce, zbytek to schodu ke staršímu oltáři. Vnitřek zdiva je vyliť maltou a kusy kamenů. Totéž je i ve zdivu apsidy. Zeď severní stěny je posunuta z předzákladu, má stejně ohořelé kameny, byla však, ale až po požáru, omítnuta, neboť omítka není ohořelá a nejeví stopy po ohni.

Zdivo apsidy je u severní zdi průjezdu 78 cm silná (ukopnutý konec). Severní konec apsidy u vnějšího úhlu je 74,5 cm silný.

Apsida je v úhlu u oltáře 115 cm vysoká, oltář 85 cm vysoký, 1 m hluboký, předeek (poškozený průjezdem) 70 cm. Od vršku oltáře je 44 cm na šedý 21 cm široký schod. Severní zeď na předzáklad je 139 cm vysoká.

Odsazení apsidy od severní zdi je asi sekundární, kameny jsou od řádku, omítka nespálená, a roh od odsazení apsidy kus přečnívá.

Západní strana kostelíka má poškozený severozápadní roh tereziánským zdívkem, severní stěna západního konce je hodně ohněm poškozená a oprýskaná. U stěny jsou zachovány dlaždice kladené na délku. Jsou 25, 42 cm dlouhé, 26 cm široké a 24, 23 silné. Uprostřed jsou čtvercové dlaždicové opukové desky velikosti 36 x 41 x 44 (přerušeno zdí), 22 x 32, 49 x 33 dlouhá, pak krátká dlaždice 22 x 22 x 25, 49 x 43 cm. Zbourané zdivo je na dlažbě, avšak těsně na dlažbě je břidla a na ní zbořená zeď kostela. Žádné uhlíky ani popel. Kostel byl zbourán, zasypán břidlou, a pak na břidlu byly shozeny zdi. Vrstva břidly je 75-50 cm silná a vrstva kamenů klesá uvnitř; na dlažbu navezli napřed vrstvu břidly klesající dovnitř kostela, a pak vrstvu kamenů s maltou; od průjezdu je navážka 110 cm široká. U severní zdi je také bouračka kostela. U západní zdi je bouračka 195 cm široká.

Západní zeď kostela, má zachovaný líc, který na předzáklad je 135 cm. Od předzákladu na jih je 58 cm.

Kostel byl stavěn již do terénu, který byl 50 cm nad jílem.

U západní zdi je 167 dlouhá kostra. U levé ruky jsou kameny a kosti jiné kostry, položené více k jihu.

Na terénu předzákladu je vrstva břidly 145 cm, vršek je ubrán tereziánskou 65 cm vysokou zdí.

Černá vrstva nad jílem u kostry je 53 cm silná. Kostra je orientována hlavou k západu. Mezi nohama kostry byly nalezeny 2 kusy malty. Malta po srovnání s maltou, která se nachází v západní zdi kaple, není jí podobná a pochází odněkud z jiné stavby.

Ve zdi kostelíka není podobná malta. Je zde zachován terén, do kterého je stavěna kaple, terén je stejně vysoký jako sokl kaple. Je ho zachován jen úzký pruh. V tomto terénu se nacházejí střepy, které jsou na Levém Hradci v prvním opevnění. Datují je do IX. stol. V tomto terénu se však vyskytují také lidské kosti, což nasvědčuje tomu, že tento terén byl prokopán hrobovými jamami, a také střepy se mohly dostat z povrchu do spodu, t.j. do terénu, ve kterém stál kostel. Nález kostry u západní stěny kaple nasvědčuje tomu, že zde v západní stěně nebyl vchod, ten byl na jihozápadní straně. Původní vchod byl asi v jižní stěně a pak, když byl přístavek, byl u jihozápadního rohu přístavku.

Směrem západním od západní stěny kaple je zachována na povrchu terénu bouračka ze severozápadního rohu kaple, sanotný roh je poškozen tereziánským zdívkem. Na sever od severní zdi kaple, na východě je břidla, a terén kostela klesá velmi hluboko směrem k Jelenímu příkopu. Směrem k příkopu Přemysla Otakara II. se neví, jak navážka břidly navazuje na terén tohoto příkopu.

Základové zdivo západní zdi kaple P. Marie je od soklu 80 cm vzemi hluboko. Je to nehlazené zdivo, stavěné do terénu, a je od 30 cm v rostlém jílu (shnilá břidla). 1 m v rostlém terénu od spodu základu hloubená sonda u západní zdi kaple P. Marie ukazuje, že základ nejde již hlouběji – základy severní zdi průjezdu jsou o 20 cm výše než základy kaple, takže základové zdivo kaple jde pod základ průjezdové zdi směrem do průjezdu. Bude to ještě zjištěno. Podle měření však neexistuje již v průjezdu jižní stěna lodě kaple, byla před první světovou válkou, nebo těsně po ní, prokopána vodovým potrubím, pak kabely a kanalizační (zdívkem kanalizace).

Západní část traktu. Kromě přemyslovského příkopu byly zjištěny také předtereziánské stavby. Přemyslovský příkop trval až do XVI. stol. V zásepu příkopu byly ve hloubce 1.05 m nalezeny střepy ze XVI. stol., sklo a kosti. Jistěže v polovině XVI. stol. byl příkop zasypán a zavežen. To bylo právě zjištěno v poslední místnosti výkopu v západní části. V této místnosti byl zároveň nalezen konec rudolfinské stavby (je na předtereziánských plánech). Místnosti, kde byly stříkačky v předtereziánské době, byl nalezen půdorys zmíněné budovy, v ní se však objevil starší sklípek s dlažbou. K rudolfinské budově (pro stříkačky) je zachován skosený roh a k němu těsně přiléhá dlažba s rigolem. Stejný směr od hlavní brány mají rigol i dvoje dřevěné potrubí na vodu, které je 20 až 50 cm pod zmíněnou dlažbou.

Proti vratům pod západní stěnou (přímo pod základy) je přemyslovský příkop, je ohraničen šikmo zděným svahem. Zeď příkopu směřuje k jihu na zeď průjezdu (západní strana).

Sonda těsně pod vraty (prodloužení sondy podél zdi chodby traktu) vykazuje jiné složení terénu oproti sondě, nalézající se těsně jižně za příční zdí. Pod zdí, resp. základy byl prokopán val sestávající z černé navážky, na které je 100 – 140 cm silná vrstva břidly, která se svažuje severním směrem. Pod ní je zaoblená černá vrstva navážky, ve které se vyskytují střepy z XII. – XIII. stol. Sonda je zatím 190 cm hluboká.

27. července – 4. srpna 1950

Pracovalo 10 – 16 brigádníků a 2 kopáči. Ve zdivu byl vysekáván severozápadní roh kaple. Čistila se kostra nalezená u západní zdi kaple. Při tom bylo zjištěno, že samotná dětská lebka byla zakopána u zdi kaple a že základy nepřerušily kostru. Hloubila se sonda Přemyslovského příkopu, při čemž západně nad ním byly nalezeny zdi tohoto příkopu, v této sondě sledován u západní stěny zděný svah tohoto příkopu, podle něhož bylo pokračováno ve hloubení. Při tom byla vybírána navážka, střepy, sklo, dlaždice a cihly ze XVI. stol. Dále byla hloubena a dokončena sonda u západní zdi kostelíka, zjišťovány jeho základy i základy průjezdu. Jsou zapuštěny 30 cm do rostlého jílu. Sonda uvedená byla vyhloubena ještě 1 m pod základy, které byly také čištěny. Bylo započato a pokračováno ve hloubení sondy proti vratům severní části traktu. Hloubila se sonda u východní a západní části traktu a čistilo se rudolfinské zdivo, nalézající se uprostřed mezi podélnými zdmi chodby.

7. – 11. srpna 1950

Bylo školení. Hloubil se tunel pod základy severní zdi průjezdu podél základů západní stěny kaple. Bouralo se tereziánské zdivo u severní části apsidy kostelíka a příčné tereziánské zdivo v lodi kostelíka.

14. srpna 1950

Vysekávalo se zdivo v severozápadním rohu kostela P. Marie, čistil se přemyslovský příkop, resp. zeď nad ním. Na druhém nádvoří se odstraňovala dlažba v sondě u průjezdu (jižní část průjezdu).

15. srpna 1950

Čistil se přemyslovský příkop, myly střepy, odstraňovalo se zdivo v kapli a zarovnával severozápadní roh kaple.

16. srpna 1950

Bylo pokračováno v odstraňování tereziánského zdiva jdoucího napříč kaple. Byla odstraněna dlažba a terén domu ze XVI. stol. u jihozápadního rohu kostela. Čistila se zeď přemyslovského příkopu u rigolu a hloubila se sonda v přemyslovském příkopu proti vratům.

17. srpna 1950

Osekávala se severní zeď kaple, čistila se apsida a loď kostela. Bylo nalezeno před apsidou zdivo, které zdá se býti hrobkou. Vyhazovala se zavážka přemyslovského příkopu proti vratům.

18. srpna 1950

U apsidy byla zjištěna hrobka. Stěna apsidy je stavěna na maltu a je 45 cm široká. V hrobce na povrchu je černý zásyp, v zásypu byl kus železa, byl to nůž. Hrobka měla desku, byl vidět falc. Osekávala se severní zeď kostela. Odstraňovala se navážka přemyslovského příkopu. Od tereziánského a rudolfinského zdiva byl izolován severozápadní roh kaple. Taktéž byla odstraněna příční tereziánská zeď, která šla od průjezdu přes šířku kostela.

17. – 18. srpna 1950

Čistil se vnitřek kostelíka před oltářem, více vlevo bylo zjištěno 45 cm široké zdivo s 21 cm širokou falcí. Na začátku jsem myslel, že je to zdivo staršího kostela a pak že je předzáklad, když se však našla jižní stěna, bylo vidět, že je to tereziánskou zdí hluboko prokopaná, 65 cm široká chodba. Malta hrobky je světle nahnědlá.

21. srpna 1950

Čistila se část hrobky. Na povrchu hrobky byla černá hlína míchaná s maltou. Ve falci je žlutka, pak světlejší hlína také s maltou; na kostře byla žlutka. Stěny hrobky byly omítnuty, na omítce byl otisk látky. Hrobka byla 45 cm hluboká a měla i zděné dno. Podle otisku prkna rakve a podle nalezných nahnědlých kusů prkna byla kostra v rakvi. Otisky látky na stěnách hrobky nasvědčují tomu, že vnitřek hrobky byl při pohřbu vyložen látkou. Dnes zde byl Dr. Böhm. Má se odstraniti podlaha a pak zdvihnouti dlažba a zkoumat kostra, lebka bude asi zachovaná. Čistila se severní zeď kostela a odstraňovala navážka přemyslovského příkopu.

22. srpna 1950

Pokračovalo se v pracích předešlého dne. Kompresor do osmi hodin zpracovával a odstraňoval zdivo, které napříč poškodilo hrobku. Odstraňovala se ssuť v západní části kostela. Myly se střepy. Čistilo se tereziánské zdivo severně apsidy. Hloubila se sonda na jižní straně průjezdu.

Rozebírala se ssuť západní stěny, navršená opuka na břidlové navážce. Po odstranění opuky bylo vidět, že břidlová navážka byla hromaděna na jihu. Svah břidly má spád směrem k severní stěně a zvyšuje se jižním směrem. Pod břidlou a pod západní stěnou nebyla nalezena ani stopa po popelu a také ani stopa po uhlíku. To znamená, že kostel nezanikl požárem, ale že byl později zbořen. Ve hrobce byly nalezeny stopy po rakvi, ale ani stopa po hřebících.

23. srpna 1950

Konány podobné práce jako předešlého dne. Nakládala se auta hlíny. Přípravoval se tím výkop po pravé straně na druhém nádvoří. Čistilo se zdivo.

24. srpna – 28. srpna 1950

pracoval kompresor na odstraňování tereziánské zdi u hrobky v kapli P. Marie. Čistila se, fotografovala a pak odlévala dlažba v kapli P. Marie. Odvážel se materiál u pravé strany průjezdu, odstraňovala se ssuť u severní stěny aple, čistil se kostel, zeď příkopu proti vratům a hluboká sonda u východní zdi traktu. Pracovalo 8 brigádníků a 2 kopáči. Myly se střepy.

29. srpna 1950

Pokračovalo se v odstraňování materiálu na prvním nádvoří těsně u východní stěny traktu na jih od průjezdu. Dočišťovalo se místo, kde stála kompresorem odstraněná zeď, která porušila hrobku. Čistila se dlažba a fotografovala. Matěna zaměřoval.

Přemyslovský příkop proti vratům byl vyhlouben do hloubky 5 m. Ve hloubce 380 cm je 50 cm silná vrstva bouračky, ve které jsou silné opukové kvádry, cihly, dlaždice, cihlové střepy a také renesanční terakota ze začátku XVI. stol. (vznikla kolem r. 1530 v době stavby Belvederu a již v letech 1590 byla vyhozena s navážkou bouračky do příkopu). Je z toho vidět, že příkop byl zaházen až ke konci XVI. stol.

Dlažba v kapli je opuková a její povrch je načervenalý od ohně. Na povrchu dlaždic jsou vidět stopy po nástrojích, které je osekávaly. Dlaždice jsou jen málo opotřebovány, takže je vidět stopy po dlátě. Jen při jižní části (u severní zdi průjezdu) jsou tyto dlaždice o něco více opotřebovány. To by svědčilo o tom, že kostelík nebyl často používán pro bohoslužby, že snad jen někdy v roce byl otevřen. Dlaždice jsou různého formátu, větší a menší, u severní zdi je řada dlaždic menšího formátu. Na dvou místech je vidět položená dlaždice s useknutým rohem, který byl odstraněn proto, že jí překážela jiná dlaždice. Dlaždice jsou kladeny do jemné cihlářské hlíny, jsou to čtverce nebo do obdélníku vysekané opukové desky, jež jsou červené od ohně. Tato žlutá hlína tvoří však na jižní straně kaple 30 cm silnou vrstvou, oddělenou tmavými vrstvičkami, které těsně u jižní strany dlažby pod severní zdi průjezdu nejsou zjistitelné. Do žlutky byla kladena nejmladší dlažba, proto se zdá, že kladení dlažby a její spojování v románské době se dělo pomocí žluté hlíny. Pod dlažbou je šutr a ten leží na ušlapané načervenalé žlutce, jež se zdá být dlažbou dlažbou – mazanicí – kaple. Tato mazanice je položena přes zbořenou hrobku. Pod mazanicí jsou na plochu kladené opukové kameny kameny – placáky –, takže to vypadá, že hladký povrch mazanicové dlažby ležel na tvrdším kamenném podkladě. Avšak tato dlažba není původní dlažbou kaple.

Zmíněná dlažba jde přes hrobku a přes severní vyšší zeď hrobky. Opukové placáky jsou zase položeny na kompaktní vrstvy navážky čisté žlutky. Tato žlutka se skládá ze dvou časově rozdílných vrstev. Horní vrstva žlutky byla navežena k zarovnání terénu, na který pak byly kladeny placáky opuky pod dlažbu (štět pod dlažbu). Hlavně nad hrobkou byl terén vyrovnáván, kde přímo uvnitř hrobky je proláklina. Uvnitř hrobky odděluje spodní navážku žlutky od vrchní vrstva světle šedé malty, která je uvnitř hrobky 8 cm silná, táhne se přes severní zdivo hrobky tenkou vrstvou pod kameny severní zdi. Je zajímavé, že žlutka mezi severní zdi hrobky a severní zdi kaple není, je tam však černá hlína, opuka, a těsně u předzákladu kaple jsou velké kusy omítky hrubého povrchu, a ta je jen ve vrstvě těsně nad předzákladem severní zdi kaple, ale pod zmíněnou vrstvičkou malty. Žlutka jde jen k líci severní stěny hrobky, vyplňuje vnitřek hrobky společně s černým materiálem. O tom dále.

Dále jižně ve středu kaple, dnes k severní zdi průjezdu, je kompaktní vrstva žlutky, leží na tmavší šedé vrstvě malty, která byla zase navežena na černý původní humus, do kterého byl stavěn kostel. Zmíněná vrstva malty, ležící na černém terénu, pochází asi z doby stavby kostela. Patrně uvnitř kostela se rozdělávala malta, a ta vrstva byla prokopána jižní zdi hrobky, což znamená, že hrobka byla stavěna později než kaple a že vrstva malty zde již byla a do ní byla vestavěna hrobka. Zda spodní vrstva žlutky byla podložkou pro první dlažbu, nelze v řezu terénu zjistit. Zdá se však, že dlažba mohla být na povrchu malty jižně hrobky a že až po vybrání hrobky, nebo po jejím zrušení byla sem zmíněná vrstva žlutky navežena, a to až k vnitřnímu líci severní stěny hrobky, což ukazuje její přítomnost v místech, kde byla falc pro uložení náhrobní desky. Severní zeď hrobky vykazuje vnitřní omítnutou stěnu, byla tam náhrobní deska, ale, jak se zdá, severní silná zeď byla vyšší, vyčnívala nad původní první dlažbu a snad byla jakousi zdi náhrobku nebo stěnou oltáře. Severní zeď hrobky je dvojitá. Pravá hrobka souhlasí výškou s jižní zdi, mezi nimi je omítka na dně hrobky, na které leží kostra a přizděná severní zeď; na jihu chybí druhá zeď, která je výše než povrch hrobky. Vypadá to, jakoby od jihu náhrobní deska dělala stupínek k oltáři. Po odstranění náhrobní desky, snad na začátku XI. stol., byla hrobka vybrána, je možné také, že se propadla, na kostru se dostala žlutá navážka, která souvisí i se žlutkou ve falci, pak na ni byla uložena černá hlína se zrnkami opuky a malty, je proláklá, a na její povrch se dostala vrstva žlutky, avšak kompaktní; jakoby na jejím proláklém povrchu naplavena, je vrstvička černé naplaveniny pod zmíněnou již vrstvou malty ve hrobce. Černá (první) naplavená vrstva - její pruhy jsou po obou stranách hrobky - společně s černou vrstvou ve hrobce se trychtýřovitě svažuje; na této vrstvě je rovněž proláklá žlutka, na ní hutná černá a hladká naplavená vrstvička. Z toho lze usuzovat, že nějaký čas po zrušení hrobky neměla kaple střechu, že voda dovnitř zatékala a sbírala se ve hrobce, čímž se utvořila trychtýřovitá jáma s černou navážkou ve hrobce, s černými oblouky ode zdi ke zdi hrobky, pak přišla naplavená žlutka a na ni černá vrstvička, a pak se terén dále vyrovnával vrstvou malty uvnitř hrobky a vrstvou žlutky jako podložkou pro druhou dlažbu. Dno hrobky bylo vymazáno maltou, leží na rostlém břidlovém jílu. Na maltě leží kostra, v profilu jsou vidět kosti žeber a rukou. Obě ruce jsou na levé straně, patrně byla kostra při odstranění náhrobní desky prohlížena a přeházena.

30. srpna 1950

Pokračuje se ve hloubení sondy na II. nádvoří jižně průjezdu, terény jsou prokopány kablem, a, jak se zdá, také štolou z XVIII. stol., která je v jižní části sz. traktu uvnitř. Odstraňuje se dlažba na ploše severně průjezdu. Čistí se stěna v řezu hrobky, kterou porušila tereziánská zeď. Čistí se zdivo, odstraňuje se navážka v přemyslovském příkopu.

31. srpna 1950

Odstraňuje se dlažba severně průjezdu, zřizuje se házečka. Odstraňuje se navážka v příkopě, čistí se zděný svah příkopu. Zaměřují se viditelné vrstvy pod dlažbou kaple nad hrobkou, které porušila tereziánská zeď.

1. září 1950

Dnes bylo dokončeno vybírání navážky z přemyslovského příkopu, část proti vratům, a byl také vyčištěn zděný svah a jeho povrch. Prof. Janák včera a dnes maloval (barevně zachycoval) vrstvy pod dlažbou kaple v místech, kde tereziánská zeď porušila hrobku. V hluboké sondě na sever od apsidy hloubila se níže spáleného terénu další sonda, při čemž se přišlo těsně u severní zdi kostela na 3 kostry. Terén kostela klesá prudce k severu. Při čištění dlažby sklípku z XV. stol. byla mezi dlažbou nalezena stříbrná mince.

2. září 1950

Prof. Janák dokončil barevné zachycení řezu terénu pod dlažbou kaple P. Marie.

4. – 18. září 1950

Čistil se vnitřek kostel a rozebírala se hrobka. Kopala se sonda na jižní a severní straně průjezdu z II. na IV. nádvoří nad černým hřbitovním terénem.

6. září 1950

Vybíraly se dlaždice v kapli P. Marie nad hrobkou. Byly kladeny do žlutky, a také hrany dlaždic byly spojovny žlutkou. Mezi spáry dlaždic byly kusy malty (schované). Po odstranění dlaždic se objevila žlutka, do níž byly položeny. Žlutka měla opukový podklad z drobných a větších kamenů. Tyto kameny ležely na ušlapané žlutce, která ležela na maltou prolitých opukových kamenech. Ušlapaná žlutka je druhou dlažbou – mazanicí. Maltou zalévané opukové placáky byly skládány na sebe, byla to 3 – 5 cm silná podložka pod mazanicí. Mazanice a opukové placáky tvořily dlažbu a šly přes hrobku. Někdy menší placáky šly dva přes sebe nebo byly na sobě, větší byl jen jeden.

8. září 1950

Rozebírala se hrobka, část její severozápadní a severní zdi byla poškozena. Před položením druhé dlažby zatékala do poškozené hrobky směrem od západní stěny voda, proto byla také od západní stěny hrobky černá naplavená vrstva, kterou bylo vidět v profilu blíže k oltáři a níže, než u západní strany hrobky. Černá vrstva byla proláklá, rigolovitá a klesala východně od hrobky. Byla těsně pod kamenem druhé dlažby; 20 cm před západní zdí východněji byla odstraněna; nacházela se tam jen žlutka druhé dlažby.

9. září 1950

Pokračovalo se v prozkoumávání hrobky. Na západní straně byla zeď omítnuta hrubou omítkou drsného povrchu a měla málo písku, bylo to samotné vápno se zrnkami písku. Zeď měla 40 cm širokou falc. Povrch falce měl světle nahnědlou maltu, pak byla 5 cm vysoká zeď a zase 28 cm široká falc hrobky, a těsně pod zídou byl jako podložka pod dřevěnou náhrobní desku 8 cm široký ohořelý trám; z této desky zbyl u jižní stěny v jihozápadním rohu kus neshořelého prkna. To vše bylo ve žlutce, a tato u západní stěny vyplňovala hrobku do hloubky 10 cm; ve žlutce byly nalezeny kostičky, malta a kus bronzového plíšku s korálkem. Pod žlutkou byla černá hlína, která je ve zdi poškozeném profilu těsně nad žlutkou, která je na kostře. Černá navážka klesá od západní stěny hrobky směrem východním. V této černé hlíně leží blíže k jižní stěně hrobky rozmáčkklá, temenem k severozápadnímu rohu hrobky ve žlutce obrácená lebka bez dolní čelisti.

12. září 1950

Jižně průjezdu II. nádvoří byly nalezeny kostry. Černý kulturní terén, ve kterém byly kostry, byl 67 – 112 cm pod povrchem dlažby. Původní byl ve hloubce 112 cm. Vrstva byla 30 – 40 cm silná, obsahovala střepy a zvířecí kosti, ležela na rostlém terénu. Těsně u zdi traktu a těsně u jižního průjezdu na II. nádvoří byla ve hloubce 20 cm opukovou zdí prokopaná dlažba, a, jak se zdá, byla to cesta od severozápadu od cesty, která je již ve hluboké sondě u vrat traktu

Nad dlažbou bylo nalezeno 6 (dospělých i dětských) koster, některé byly přetaty kabelem. Jedna byla prokopána (východ.) zdi traktu. Na povrchu černého terénu byla od ohně načervenalá půda, a byla tu jakoby hnízda. Na východ od těchto koster byly terény prokopány kabelem, vodovodem a tereziánskou kanalisací, která jde napříč sondou k jihozápadu dovnitř traktu. Jižně od průjezdu byl černý terén jen 30 – 40 cm silný. U koster, těsně u zdi traktu, byly nalezeny v černé navážce volně ležící esovité záušnice z poškozených koster. Jinak byly kostry nataženy hlavou k západu, nohama k východu, byly v rakvích (tři), neboť u koster byly nalezeny stopy po dřevě. Ihned pod kostrami, těsně u zdi těsně u zdi traktu, byla dlažba, která nepokračovala dále k východu. Tam se nacházel ihned rostlý jíl. Kostry byly dospělé i dětské. Zase severně, těsně u průjezdu, byly těsně u východní zdi traktu kostry ve třech vrstvách. Spodní vrstva koster byla úplně v rostlém jílu pod zdí. Kostry byly rovněž v rakvích, neboť byly zjištěny stopy po dřevě. Černý terén vykazoval dále k východu severně spálenou a načervenalou barvu od ohně,

souvisící s apsidou kostela z doby, kdy tento kostel hořel. Na povrchu byla nalezena spousta střepů a 13. září také poškozená záušnice a další dvě kostry východně od zdi traktu a od předešlých koster. Byla tu černá, mastná hlína, která patří ke hřbitovu a k terénu kostela, v ní střepy, jedna bronzová esovitá záušnice, bronzové drátky, kosti, železné hřebíky od rakví a opuka. Výkop byl rozšiřován a byly objeveny dvě další kostry.

14. září 1950

Minulý týden a tento týden byl prozkoumáván vnitřek kaple. Především byl zkoumán vnitřek hrobky a okolí a pak byl prozkoumán oltář a složení dlažeb vedle oltáře.

18. září 1950

V jižní části traktu, kde je prostřední sonda u jižní stěny průjezdu před dveřmi, byla oblázková dlažba od západu k východu vyhloubena sonda. Šlo o zjištění, zda to není hřbitov. Blíže k jižní zdi průjezdu byla na povrchu oblázkové dlažby zjištěna 2 cm silná vrstva bílé malty, oblázky a opuka a pod nimi černá hlína, málo střepů a pak rostlý terén.

19. září 1950

Hloubila se sonda u velkých vrat na cestě. Byla nalezena další apside. Odstraňoval se materiál za apsidou. Za (východně od) ní, těsně u zdi byla navážka břidly, a to silných kamenů a břidlových kusů sahající až k povrchu apsidy u severní zdi kaple.

20. září 1950

Byla odstraňována břidlová navážka za apsidou až na spálenou vrstvu ke kostelu. V břidle byl nalezen střep z XIII. – XIV. stol. Hloubila se sonda nad cestou v břidlové navážce u vrat. Čistily se kostry na druhém nádvoří severně průjezdu.

21. září 1950

Čistily se terény východně apsidy kostela P. Marie, těsně u východní zdi apsidy. Hloubila se sonda u velkých vrat nad cestou. V jižní části křídla, na východ od koster, se sondovalo ve svahu.

19. – 20. září byla mezi apsidou kostela P. Marie a mezi východní zdi tereziánského severozápadního traktu odstraněna břidlová navážka. Byla kompaktní, podobná té, kterou jsme viděli na sever od kostela, byla navedena najednou a skládala se z velkých kusů břidly. Jižní část apsidy, vrstva břidly vyúsťovala nahoru, protože se zde u severní zdi průjezdu zvyšoval původní černý terén, což je dokladem, že se původní terén za apsidou zvyšoval. V břidle byl nalezen střep ze XIV. stol. Nevím, zda opravdu tam patřil. Dva dělníci (jeden student) přísahali, že střep našli asi 40 cm od severní zdi průjezdu.

U apsidy se po odstranění břidly objevil spálený terén načervenalé hlíny, spálených, z apsidy napadáných opukových odštěpků, uhlíky a celé kousky trámů, asi ze střechy kaple. Spálený terén se svažuje od apsidy východním a severním směrem. Těsně u apsidy je ... cm silná vrstva spálené opuky.

26. září 1950

Za apsidou, těsně u spálené stěny byla od povrchu zdi na povrch spálené vrstvy (patřící k hořícímu kostelu) vrstva navedené břidly, podobné břidle, kterou byl zasypán povrch spáleniště severně od kostela. Rozdíl je v tom, že zásyp za apsidou se skládal z hrubších, resp. z větších kusů břidly.

Břidla leží na červené, 10 cm silné vrstvě spálené břidly, hlíny, popele a uhlíků, pocházejících z požáru kaple. Vrstva je uložena svahovitě na černé, drobnou opukou promíšené vrstvě. Tato černá vrstva je 12 cm silná. Její povrch je hodně pevný a na něm se nalézají zašlapané střepy. Tato černá vrstva jde přes kameny rádkového zdiva staré apsidy a je terénem k mladšímu kostelu, resp. k apsidě. Do povrchu černého terénu zadupané střepy jsou z X. stol. K líci rádkových kamenů starší apsidy přiléhá svahovitě nasypaná a udusaná hlína, promíšená plochými opukovými kameny. Tato svahovitá výplň je 18 cm vysoká a od líce zdi 25 cm široká. Výplň je opřena je 18 cm vysoká, a, jak se zdá, původně pochází od zpracovaného kamene starší apsidy, točící svah, po kterém tekla voda, a obě dnes viditelné řádky kamenů staré apsidy byly pod povrchem niveau.

Na povrchu a uvnitř navážky, resp. kulturního terénu, do kterého byla stavěna starší apsida, nalézají se kusy malty, lidské kosti a střepy s profilovanými okraji.

Starší apsida je protáhlejší a přečnává líc východní zdi mladší apsidy. Vnitřní zeď mladší apsidy je, jak se zdá, protažena dolů tak, že vnitřní zeď starší apsidy je uvnitř zdiva. Vnější líc starší apsidy je u zdi průjezdu a od mladší zdi 36 – 38 – 41 cm vzdálen. Malta ve starší apsidě je písčitá, nahnědla, je v ní málo vápna, a má kaménky v písku.

Kvádříky starší apsidy jsou z lomové opuky, jsou o něco větší než na mladší apsidě. Rozměry u od-sazení lodi: 37 x 14,5, 35 x 7 cm, 18 x 12, 6,5 x 15 cm. Spodní kameny jsou lomová opuka, velikost: 36 x 12 cm, 25 x 7,5 cm, 38,5 x 11 cm. Spodní vrstva kamenů v mladší apsidě leží na starší apsidě, řádky jsou nespálené, protože byly schovány pod černou ušlapanou vrstvou, kolem apsidy je násyp. Terén je černý, ušlapaný, dělá 70 cm široký násyp kolem apsidy a má tvrdý povrch. Mladší apsida je výše nad zemí, má drobnější opukové kvádříky.

U severní strany starší apsidy byla 60 cm od zdi objevena kostra (lebka), jež je starší než černý ušlapaný povrch, ten je neporušený. V zásypu jsou kusy opuky a bílá malta. Základy starší apsidy stojí již na rostlém terénu.

Po levé straně průjezdu na II. nádvoří byly odstraněny kostry; 8 cm pod kostrami se nachází hnědá, popelovitá, 1 cm silná vrstva, která pochází z doby, kdy kostel hořel. To znamená, že kostry jsou ještě mladší, neboť se zde pohřbívalo ještě po požáru kostela. Střepy jsou mezi kostrami a nad nimi. Kostry neprokopávají hnědý terén, t. zn. že terén zde byl výše. V sondě severně průjezdu, t. j. za apsidou kostela jsou zase kostry pohřbeny až 150 cm v rostlém terénu a také nad ním. Kostry se nacházejí asi 5 – 10 cm těsně pod spálenou vrstvou, kterou tvoří spálená hlína a červená opuka, a v ní jsou tuhované střepy, střepy jsou tedy starší, terén byl výše a před spálením kostela se snižoval.

TERÉNY A DLAŽBY U OLTÁŘE

Po vyčištění zásypu po levé straně oltáře se objevila žlutá mazanice, která byla podložena pod dlažbu z kamenných (opukových) desek. Otisky desek jsou viditelné; desky byly 28 x 13, 17 x 14 a 21 x 20 cm velké (jedna deska se zachovala u oltáře celá a je 22 x 19 cm velká). Nebyly pravidelně kladny, nepřiléhaly těsně k sobě, byly mezi nimi velké mezery, z nichž vyhřezla žlutka, do které byly položeny.

Za žlutkou u stěny apsidy je zachovaná tenká vrstva omítky. Byla zachráněna právě žlutkou a dlaždicemi a nachází se těsně u jejich hran na stěnách.

Žlutka – podložka pod dlažbou je 6 – 10 cm silná, leží na 1,5 – 4 cm silné a souvislé vrstvě sytké světle hnědé malty. Není to vrstva malty, kterou by snad byla vymazávána druhá spodní mazanicová dlažba, ale je to malta, daná jako podložka na druhou mazanicovou podlahu pod vrstvou žlutky pro opukové dlaždice mladší dlažby. Ve žlutce jsou také malé opukové kaménky. Opuková dlažba náleží k mladšímu oltáři. Povech žlutky jde místy ve stejné výši se spodní čarou kvádrů mladšího oltáře, vyhřezlá žlutka vyčnívá až 10 cm pod povrchem dlažby.

Druhá mazanicová podlaha je sešlapaná, pěkně rovná a hlazeného povrchu. Leží na vrstvě šedé 2 – 4 cm silné malty. Malta leží na velkých opukových, zase střechovitě na sebe kladených kamenech, které byly dány do pískové navážky. Kameny jsou 9 – 12 cm silné. Vrstva písku je 21 cm silná. Hlínou promíšený písek byl navezen na první, spodní nejstarší maltovou dlažbu.

Povrch druhé dlažby je 30,5 cm nad první spodní nejstarší dlažbou a patří ke staršímu oltáři, t. zn., že dlažba tu byla zvyšována ještě jednou, a to po zrušení hrodek po devastaci. Na první nejstarší dlažbě lze pozorovat ve zmíněné písčité vrstvě vrchní, světlejší, spodní, tmavší, 10 cm silnou vrstvu. Těsně na nejstarší dlažbě je 1 cm silná vrstvička humusu, což ukazuje, že na tu dlažbu v době pohromy kostela byla naplavena humusní vrstva. Starší oltář byl stavěn k nejstarší dlažbě, mladší oltář pak nad mazanicovou podlahou, k níž patří mladší dlažba z opukových desek.

Pískovcový stupeň patřil ke staršímu oltáři, avšak k mazanicové podlaze, a to proto, že podložka opukových kamenů (placáků), které leží na starší podlaze, je stejná jako pod mazanicovou podlahou vlevo oltáře. Část rozdrčeného pískovcového stupně byla useknuta západní zdí barokního skřípku. Je důležité, že povrch stupně je ve stejné úrovni s povrchem mazanicové dlažby, takže je s ní současný. Nejstarší maltová, hlazená dlažba je ve stejné úrovni se zdí vítězného oblouku. Celá mladší apsida je vyplněna opukovými placáky, jejichž povrch je vyhlazen silnou vrstvou malty, a tak tvoří podlahu. V apsidě bylo

by nutno ještě prozkoumat vnitřní zeď starší apsidy. Před vítězným obloukem, před zdí, ve vzdálenosti 35 cm je východní základová zeď tumby, 43 cm široká a od zdi (byla pod ní prokopána) průjezdu 174 cm dlouhá. Vnitřek měří 124 cm, je stavěna na vrstvu malty. Výplň mezi vítěznou zdí a tumbou tvoří černá humusovitá vrstva se střepey, do které byly stavěny základy kostela i tumby.

TUMBA

Je stavěna z lomového opukového kamene, spojovaného bílou maltou. Je 250 cm dlouhá, severozápadní roh je poškozen rudolfinským zdívkem, jižní stěna tumby je poškozena základovou severní zdí průjezdu. Nelze proto říci, zda tumba byla čtvercového či obdélníkového půdorysu. Nejspíše to byl obdélník, pod jehož severní stranou byla hrobka.

Omítka, která je zachována na severní straně apsidy, byla dána před tím, než byla položena mazanice jako podložka pod nejmladší dlaždice. Omítka nepatří k mazanice podlaze, protože spodek omítky nedosahuje povrchu mazanice podlahy. Vrstva žluté podložky pod nejmladší dlažbu přikryla do výšky 5 – 10 cm omítku, a proto také ona zůstala zachována. Hrobka musela být v tumbě zapuštěna málo do podlahy a se nezachovala.

3. října 1950

II. nádvoří (těsně) severně průjezdu a těsně pod červenou vrstvou patřící ke spálenému kostelu. V černé navážce, plné střepey je ve hloubce 10 cm první vrstva koster. První je volně ležící lebka. Druhá je dětská kostra, obložená opukovými kameny, pod levou stranou hrudního koše je nádoba položená dnem nahoru, její vršek je vespod rozdrčený. Patří asi ke kostře, která byla porušena. Kostra má pod lebkou opukový kámen, jeden kámen po pravé stehenní kosti, 2 opukové kameny u levé ruky, ruce nataženy. Vedle této kostry severně leží kostra ženy, má porušenou lebku, u pravé nohy opukové kameny, ruce nataženy a po obou stranách lebky po jedné esovité záušnici. Po celé ploše lze vidět kusy opuky náležející k obložení hrobů. Pode zdí je náhrobní pískovcová deska a západně kostry se záušnicemi byla objevena další kostra, o 15 cm níže předešlé. Kostry leží za apsidou a jsou zde ve 3 – 4 vrstvách nad sebou. Dětská kostra je 95 cm dlouhá, ženská kostra (jež má hrudní koš a lebku porušeny a přeházeny) je 150 cm dlouhá. Červená vrstva pozůstalá po spálení kostela šíří se dále východně směrem na II. nádvoří, je 20-30 cm silná, porušená uhlíky, červenou hlínou a spálenou opukou. 10-20 cm pod ní je černá navážka plná střepey a pak začíná vrstva koster, kde byly nalezeny velké záušnice, opukové kameny z obložení hrobů. Kostry jsou uloženy 80 cm hluboko, ještě v rostlém terénu. Na východ od apsidy jsou kostry uloženy nejhustěji. Na červeném povrchu je 20 cm nazelenalého terénu – šutru a břídlý.

Dlažba kostela je 33 cm nad dlažbou barokního sklípku. Dlažba oltáře souhlasí s (opukovou) dlažbou lodě. Mazanice dlažba u oltáře je o 9 cm výše než mazanice podlaha v lodi. První dlažba u oltáře je 7 cm výše než dlažba v tumbě.

Starší apside byla odstraněna až na předzáklad.

Tumba je uvnitř 295 cm a se zdí 377 cm dlouhá, menší hrobka je uvnitř 193 cm dlouhá, její spodek i vršek 205 cm dlouhé, dole je 44 cm a nahoře 66 cm široká, západní stěna lodi je 70 cm, severní 70 cm.

Mladší apside je uprostřed 80 cm, po stranách 77 cm, apside u vítězného oblouku 60 cm, oltář 101 cm, zachovaná šířka 64 cm, Loď sama je 507 cm, s apsidou 665 cm a se zdívkem 815 cm dlouhá, výška zachovaného zdiva je 142 cm, západní stěna 90 cm na dlažbu.

12. října 1950

Kostra pod náhrobní deskou. Pískovcová deska je na vrchu hladká, vespod nerovná. Na povrchu desky je červená vrstva. Na desce jsou 2 cm hlíny, pak červená vrstva. Úplně zachovalá, 100 cm dlouhá, kostra nedospělé osoby leží 35 cm pod deskou.

V rostlém jílu jsou trychtýřovité, kulaté a 50 cm hluboké jámy v průměru 40 cm, někdy spojeny 2 dohromady v průměru 30 cm x 1 m.

Těsně u průjezdu, 20 cm pod kostrou, jsou rozházeny lidské kosti (lebka a dlouhé kosti) ze staršího hrobu.

16. října 1950

Dnes byly zjištěny u starší apsidy na sever, ale těsně vedle kostry, o které jsem již věděl, další kostry, které však neleží v jílu na dně vykopané hrobové jámy, ale jsou o něco k severu posunuty. Pak jsou u základů nárožní pískovcové desky, jak se zdá, prokopané kusy bílého pískovce a pod nimi jáma v jílu pokračuje dál. Očekával jsem, že pod kostrami je ještě jedna kostra a že hrobová jáma pokračuje pod základy rohu starší apsidy (lodě). Dal jsem proto kopati do hloubky až na dno hrobové jámy, při čemž se ukázalo, že pod oběma je další kostra, která má horní část těla i s lebkou poškozenou prokopáním základu rohu starší apsidy. Nejsme však ještě na dně hrobové jámy; tam vidět základy prokopané obratle. Základy starší lodě kostela jdou hlouběji do země, je vidět, jak se prohlubují, za to základy starší apsidy jsou mělčeji a východním směrem se zvyšují a budou asi ještě mělčeji než zde v rohu apsidy a lodě kostela.

18. a 19. října 1950

Byly filmovány výkopy. 19. přišel Šimek se seminářem. Pokračovalo se ve výzkumu u severovýchodního rohu kostela P. Marie. Byly zjištěny nejen základy a jejich pokračování, ale také i další kostry prokopané severní lodí současně se starší apsidou. Kromě toho bylo zjištěno, že nárožní pískovcová deska je na kraji hradby (užší) podepřena dvěma opukovými placáky; jaký měla význam, zatím nevíme, zda to nejsou zbytky hrobky.

20. října 1950

Odevzdáno nářadí.

1. prosince 1950

Severozápadní křídlo. V 9 hod. přišel prof. Fetter z Anthropologického ústavu Karlovy university s Drem Prokopcem, Drem Suchým a Dr Tittelbachovou vyzvednout kostry ve hrobce kostela P. Marie. Kostry byly odfotografovány napřed celkově a pak detailně. Na povrchu mužské kostry pod kosrou ženy byla z hrobky opadaná omítka, chyběla pravá strana mužské kostry, bylo hnuto lebkou, mandibula je pod ní vyhozena. Anthropologové neodborně vyjímali kostry, proto napříště musí probrati kostry nejdříve archeolog a pak teprve může po něm přijít anthropolog. Pod levým spánkem ženské vrchní kostry byla nalezena celá stříbrná granulovaná záušnice, později byly ve hlíně nalezeny podobné záušnice, pocházejí patrně z pravého spánku, záušnice při rozpadu těla se sesula do hlíny na týl lebky. Granulace se při čištění ve vodě rozpadla v prášek. Taktéž i ve hlíně se rozpadla pod lebkou ženy nalezená záušnice.

11. dubna 1951

Sz. křídlo. 105 cm pod dlažbou byla nalezena kostra s rukama podle těla. Zbytky rakve nebyly zachovány. K. neleží na rostlém terénu. Při odebrání kostry byl nad ní v zásypu a kolem ní i pod lebkou nalezen větší počet střepů. Kostra byla poškozena základy vých. zdi až pod loket. Pod kostrou byly zjištěny ještě kult. vrstvy.

19. prosince 1951

Pískovcová nárožní deska na severní straně apsidy staršího kostela je 90 cm dlouhá, 22 – 25 cm silná a je v základech spojena s apsidou. Na desce jsou položeny kvádříky staršího kostela, a to rozšířený vnější líc vítězného oblouku, jenž přechází v roh severní stěny staršího kostela. Tato stěna je 52 cm silná, což je dobře znatelné přesto, že byla poškozena tereziánskou zdí. Lícovaný kámen je zachovaný, leží na základové pískovcové desce, jež přečínala líc zdi o 38 cm. Na jejím povrchu je až k líci zmíněného kamene popel, uhlíky a spálené kousky opukové drti, což je neklamným důkazem jednak líce severní zdi, jednak toho, že roh nebyl zasypán, ale vyčníval z terénu ven. Nejsou zde známky toho, že by pískovcová deska – jejíž strany, které nebyly v zemi, nejsou opracovány a jež má jen rovný povrch, na kterém bylo stavěno – byly sekundárně vsunuta do základu staršího kostelíka, vše je zděno a spojeno pravidelně.

Bylo zjištěno, že kostelík stál na jižní straně k rovnému terénu, na severní straně se však terén svažoval, severní stěnu nebylo celou vidět; terén a navážky během staletí narůstaly. Po požáru kostelíka vypadala naposledy severní strana takto: u mladší apsidy byl do její poloviny kopeček, pak bylo volné nároží, a to až k červené desce základu staršího kostelíka, u středu severní stěny byl kopeček hliněného materiálu,

který se zdvihal oproti návrší o 120 cm a šel přes celou stěnu. Na jeho povrchu je bouračka z kostela a malta z bouračky. Dále severozápadně je roh kostelíka ve stejné výši se základy s deskou u apsidy, uprostřed severní stěny je o 110 cm níž než kopeček, na jeho povrchu jsou kameny a malta ze zbořeného kostela. V profilu má tato vrstva ostrý spád a sklon k severozápadu a k západu, což svědčí o tom, že to byla vyvýšenina. Směr profilu a spád ve zmíněnou stranu jsou zajímavé ještě tím, že tam byla také hradební zeď východní stěny Přemyslovského příkopu, který však nebyl nalezen, a že vršek zdi příkopu je v jedné výši se základy západní zdi traktu; čím dále tím více jasněji je vidět, že příkop oproti své severní straně odbočuje, resp. se uhybá kostelíku a že byl vyhlouben více na západ, než příkop zjištěný dále k severu; celá východní zeď příkopu byla hodně vzdálena od základu uvnitř traktu.

31. ledna 1952

Terény u základu jižní zdi křídla Španělského sálu, těsně u rohu II. nádvoří pod 1. 2. – vchod – 3. oknem V rohu II. nádvoří uvnitř budovy pod Španělským sálem na konci severozápadního křídla směrem pod Španělský sál se hloubí sonda. Jsou zde terény, které souvisí s II. nádvořím a také s kostelíkem. Druhé nádvoří původně klesalo od jižní stěny Španělského sálu směrem do Jeleního příkopu, právě zde toto klesání začíná před výstavbou Španělského sálu. Je tu podobná břidlová navážka, jaká byla na kostelíku. Podle mistra Mouchy je v určité hloubce v této navážce vrstva uhlíků a spálené hlíny. Vrstva uhlíků prý jde východním směrem. Patrně v době požáru kostelíka hořely jiné stavby kolem něho. Na tuto břidlu klesá, vykazujíc humusem stmelový povrch, navežená bouračka, čímž byl vyrovnáván terén II. nádvoří před výstavbou Španělského sálu. Není všude stejná. Z větší části jsou to kusy břidlového kamene z nějaké stavby a pak malta a opuka.

3. února 1952

Na povrchu je načervenalý humus; jsou v něm cihly a prejzy, lesklá keramika z konce 16. – 17. stol.; svažuje se směrem do Jeleního příkopu. Na severní straně je tato vrstva 25 – 90 cm silná.

27. května 1952

Stará apsida také na jižní straně nemá vnitřní líc. Na vyrovnané ploše staré apsidy zbyly dvě řady lícovaných kamenů. Vnitřní líc schází a ve vnitřku apsidy je vrstva plochých kamenů, které se vyrovnávají s povrchem lícovaných kamenů. Tato vrstva plochých kamenů byla sem dána již při stavbě staré apsidy. Ve hloubce 68 cm od povrchu, resp. 63 cm od spodku plochých kamenů, jsou šikmo na hubenou maltu stavěny opukové kameny. Jsou položeny na terén hnědého rostlého jílu. Malta je sypká, tmavá se zrnkami vápna. Na tuto plochu byla postavena na světlejší, více vápnem promísenou a pevnější maltu mladší apsida.

K apsidě byl na ploché kameny (povrch starší apsidy) přistavěn starší oltář; jeho kubatura se skládá z drobných placatých opukových kamenů i větších po různu kladených kusů opuky, jen líc oltáře je zarovnan osekávanými kvádříky. Jak se zdá, patří tento starý oltář k mladší apsidě (vyrůstá z plochých kamenů starší apsidy stejně jako základy mladší apsidy), má však tmavší hubenou maltě starší apsidy více podobnou maltu, avšak bez zrněk vápna. Později byl při stavbě mladšího oltáře stržen líc staršího oltáře s ponecháním jeho vnitřku a nový oltář byl dán jen jako plenta ze řádkového zdíva kolem kubatury starého oltáře. Plenta byla spojována světle hnědou, resp. šedavou maltou se zrnkami vápna. Je velmi zřetelně vidět, jak kubatura staršího oltáře vyplňuje vnitřek kolem oltáře kolem plenty.

Na ploché kameny staré apsidy byla dána vrstva malty, která má více zrněk vápna, než starší malta ze starší apsidy a souvisí více s maltou staršího oltáře. Je to vyrovnávání plochých kamenů maltou, a na ně je posazena mladší apsida. Jak se zdá, přece jen starší oltář patří ke starší apsidě a bylo ho použito ve zřícenině mladší apsidou. Mladší oltář byl sem dán až po opukové dlažbě; je vidět, že základy nového oltáře prolomily opukovou dlažbu.

9. června 1952

U jihozápadního rohu mladší hrobky byl nalezen kus prkna z víka z mladší hrobky; na černém prkénku leží kus hnědého prkna s léty podél hrobky; bylo zachováno na stěně hrobky a leží na příčném prkénku. V malé hrobce pod lebkou muže je 26 cm široký a 25 cm dlouhý opukový kámen. U jižní stěny hrobky je ještě jeden placatý kámen, který je 16 cm široký – jeho délka je pod špalkem hlíny – a který leží na dně maltové podlahy.

11. června 1952

Již přes měsíc se provádějí opravné práce na kostelíku P. Marie, pracujeme tu sami na náklad St. A. Ú. Jsou to práce čistící, oprava zdi, hlavně ohněm poškozeného zdiva, které se rozpadává. Je ještě zapotřebí, aby byly podrobně prohlédnuty terény a navážky, a to jak u severní a západní stěny hrobky, tak také kolem oltáře uvnitř kostela.

TERÉNY NA SEVER OD STARÉ HROBKY

Jak již bylo zjištěno v roce 1950, vyplňovala vrstvička malty a vápna na povrchu zaplavené mladší hrobky proláklinu v mladší hrobce a pak šla přes severní stěnu starší hrobky tenkou vrstvičkou směrem k líci severní stěny kostela. Na profilu z roku 1950 bylo naznačeno, že tato vrstvička probíhá až ke stěně kostela, dnes však je to vidět docela jinak.

Celá situace vypadá takto:

Základy tumby byly založeny do černého humusu, dole jsou 38 cm široké do výšky 30 cm, a pak jsou nad touto výškou dovnitř lícovaná stěna tumby 20 cm silná, a výplň ze severní strany na rozšířený základ se skládá z nahnědlé hlíny promísené drobnými zrnkami opuky a silnějšími kameny, a také na povrch černého humusu byly dány kusy opuky a hnědá hlína. Líc je zároveň s maltovou podlahou uvnitř tumby.

Na druhé straně, u stěny kostela, byl černý humus prokopán předzákladem pro opus spicatum, který vyčnívá ven. Spojovací malta má v sobě hodně zrněk vápna, opus spicatum zrněk vápna nemá. Mezera mezi humusem a základem byla vyplněna tmavou hlínou, která jistě sahala až k líci starého kostela. Pak došlo k devastaci kostela. Byla vystavěna nová zeď kostela, pro její základ musela být vykopána černá navážka s opukou u základu a do tak vzniklého otvoru byla nasypána omítka a malta zbořené tumby. Malta a omítka jdou až k líci severní zdi kostela. Pak přichází nová devastace kostela, dovnitř zatýká voda, žlutá hlína se naplavuje na maltu a omítku z tumby a vyplňuje hrobky. U severní zdi je žlutá hlína naplavená 1 – 2 cm silná, na ní pak leží 1 cm silná černá naplavenina a přes ni a přes tumbu naplavená vrstva vápna, nalezená ve hrobce a zde u severní zdi kostela. Žlutka byla jen ve hrobce a v tumbě naplavena, je vidět zde u severní zdi a pak u jihozápadního konce kostela za tumbou. Naplavenou žlutku není vidět v prodloužení severní zdi tumby směrem k líci západní zdi a pod dlažbou v profilu, jen omítku z tumby a pak podložku pod podlahu. Jak se zdá, první podlaha nebyla. Tumba byla bez podlahy kolem, jen uvnitř byla maltová podlaha. Hliněná podlaha vznikla až po zboření hrobek. Že není všude vidět naplavenou žlutku, ukazuje, že kostelík byl pobořen jen uprostřed nad hrobkou, proto tam také zatékalo, kdežto kolem hrobky nezatékalo.

U severní zdi kostela v místech, kudy šla napříč tereziánská zeď, která přesekla hrobku, je v základech opusu spicatu rozšířený základ. Jak se zdá, pochází z druhého stavebního období kostela, kdy se měnil půdorys ze staršího na mladší, a kdy severní starší základ který ubíhal ven, byl uvnitř kostela vyrovnán naplaveným předzákladem. Tak se dá vysvětlit, že v základech je kus zdi.

Vyhlazená malta v tumbě na jižní straně ukazuje, že byla položena na 3 – 4 cm silnou žlutou podložku a nikoli na povrch černého humusu. Žlutka není ani dále k západu, ani k severu, je tu jen pod maltou povrch černé hlíny. Malta je bílá, do šeda zbarvená a je vápenatá (zrnka) a 5 – 7 cm silná.

Je zajímavé, že spodní řada základu severní zdi obsahuje pod poslední šikmou vrstvou kamenů světlejší maltu s kusy vápna. Totéž lze pozorovat i v základech vítězného oblouku, což by nasvědčovalo tomu, že vítězný oblouk patří také ve svých základech stejnému období jako uskočená zeď ze základu severní stěny.

Profil mladší hrobky směrem západním, severní strana:

Povrch černého humusu mezi západní zdí a starší hrobkou je proláklý, což svědčí o tom, že se zde kolem hrobky chodilo. Směrem ke hrobce se povrch černého terénu zvyšuje, hrobka zde vykazuje 18 cm do černého terénu třemi řádky kamenů vhloubený líc. Na povrchu černého terénu je tenká vrstvička sypkého, snad vápnem promíseného, tmavšího písku, původně to mohla být jakási maltová podlaha západně od hrobky, jen povrch černého terénu je málo zbarven a potažen maltou. Pak na tu podlahu se zbořila hrobka, resp. rozvalily se stěny hrobky a malta i na původní povrch černého asi maltou – z níž zbyl jen sypký písek – proloženého terénu nasypaná omítka. Vrstva je zde 21 cm silná od líce hrobky až k západní zdi. Tím byly hrobky zrušeny a přes ně pak byla dána hliněná podlaha. Před tím nebyla

v kostele žádná podlaha, přímo na bouračku hrobky byly šikmo položeny opukové kameny a pak hlína. Tyto kameny vyčnívaly do výšky všude na východní i západní straně až pod hlíněnou podlahu. Nad bouračkou až na nejmladší dlažbu je u západní zdi 21 cm. Že stěny starší hrobky přecházejí až pod hlíněnou podlahu je důkazem, že zde před tím žádná podlaha nebyla; byla zde krypta.

17. června 1952

Na jižní straně hrobky u vnitřního líce západní zdi kostela ukázalo se po vyčištění v místech poškození dlažby a profilu kostela severní zdi kostela průjezdu profil terénu. Je to černý humus k tumbě, zde – a nikoli na severní straně profilu, kde byla rudolfinská zeď – je na černém humusu 6 cm silná vrstva žlutky s vrstvičkami tmavé usazeniny; je to náplav pocházející z doby po zboření kostela, jenž nasvědčuje tomu, že zde kolem tumby nebyla podlaha, nýbrž jen povrch černé hlíny – humusu. Náplav je podobný jako ve hrobce. Pak na tento náplav přišla malta a omítka ze zbořené tumby až k líci západní zdi kostela, je to 8 – 7 cm, u líce západní zdi 4 cm silná vrstva. Tumba byla hloubena do černého terénu, za ní byly ze západní strany dány kameny a malta; přes kameny jde žlutka. Zdivo tumby je na západní straně 37 cm silné, pak na maltě zbořené tumby jsou položeny podlahy

19. prosince 1952

Spodek základů staršího oltáře je ve stejné hloubce jako spodek základu mladší apsidy. Povrch kamenů je od spodku mladší apsidy až k oltáři vymazán maltou, a to až k spodnímu základovému kameni staršího oltáře – byl to hlazený povrch kolem staršího oltáře. Žádná podlaha v lodi kostelíka neodpovídá této výšce podlahy u oltáře, ku kterému, jako k starému oltáři vedou schůdky (stupně). Je možné, že po zrušení hrobek byla přes ně jako podlaha ušlapána hlína, která byla brzy potom nahrazena první udušanou podlahou a novým zvýšeným oltářem.

Vrstva malty u severní zdi mladšího kostela jde přes předzáklad – zbytků to staršího kostelíka – těsně k líci severní zdi, což by nasvědčovalo tomu, že zboření tumby se stalo po výstavbě severní zdi. To ovšem závisí od toho, zda celá severní zeď patří k mladšímu kostelu, anebo, zda její část je přistavěna k destruovanému zbytku staršího kostela. Proto také bouračka malty přiléhá těsně ke starší zdi, a na ní pak byla naplavena vrstvička jílu.

Opukové kameny ze zbořené tumby jsou (u severní stěny) docela šikmo svalené, jak spadly na původní zemi u hrobky patrně jako odpadový materiál při stavbě tumby. I žlutka na podlaze jižní části tumby ukazuje, že sen byla po zboření tumby navežena jako podlaha k mladšímu kostelu ještě před mazanicí.

Severní stěna tumby má vespod 30 cm silné základy, ve výši 50 cm je zeď 20 cm silná, a je vidět, že nad původním terénem kolem tumby byla tato zeď demolována (rozhrabána), takže zůstala jen 20 cm silná slupka líce. Demolované kameny společně s bouračkou spadly šikmo. Je to terén uvnitř kostela vyrovnávaný do výše zachovaných zdí tumby. Je také možné, že i vrstva malty uvnitř tumby nalézající se nad naplavenými vrstvami ve hrobce, pochází také z téže doby. Západní zeď tumby je vhloubena 50 cm do původního černého terénu. Je již ve hloubce 20 cm lícovaná a nad černý povrch vzčnívá 15 cm.

KOSTRY NALEZENÉ V KOSTELE P. MARIE

160 cm od lebky k chodidlům dlouhá kostra ženy, u níž byla pod levým spánkem nalezena malá začernalá záušnice.

170 cm dlouhá kostra muže velmi silné tělesné konstrukce; značně široká ramena, mohutný hrudník a velmi silné končetiny. Kostra má velmi pravidelnou lebku s dobře klenutým čelem a se silně vyvinutými nadočnicovými oblouky, bezvadný chrup. Podle otření zubů, uzavřených lebečních švů a patologických změn na páteři, lze mít za to, že muž zemřel ve stáří kolem 50ti let. Dlouhou dobu před tím utrpěl těžké zranění v týlu, při kterém byla týlní kost pravděpodobně promáčknuta, a menší zranění na čele nad pravou očníci. Obě zranění byla před smrtí dokonale zahojena. Mrtvola pochována bez rakve, neboť nebyly nalezeny žádné pozůstatky dřeva.

5.4. DENÍKOVÉ ZÁPISY 5. 6. 1950 – ČERVEN 1951 (DENÍK 1950–51).

1950. Pražský hrad. Archeologický výzkum. Archeologický výzkum západního křídla mezi Matyášovou branou a Španělským sálem.

5. 6. 1950 pondělí

V 8 hod. ráno začal se archeologický výzkum v místech, kde přestal v r. 1946. V západním křídle má se nově zřízovati vchod do Španělského sálu a práce na něm mají začít v r. 1951. Letošního roku má se vyhloubiti štola pro různá potrubí a kabely a také transformační stanici. Než se začne se všemi těmito pracemi, je nutné provést výzkum, aby kromě jiného se také mohlo zjistit, zda nejsou zachovány zbytky základů kostelíka a hřbitova, který byl zjištěn v r. 1930 při zřízování štoly.

Dnes se odstraňuje svrchní materiál, který před tím byl stříkán delší dobu vodou.

Pracuje: 2 brigádníci Jaroslav Vinař a Jitka Melicharová-Vinařová, a Jaroslav Říha.

6. 6. 1950 úterý

Čistí se dlažba a zdivo u východní vnitřní stěny západního křídla. Pokračuje se v odstraňování pouchového materiálu. Pracují dtto.

7. 6. 1950 středa

v práci pokračuje se jako včera.

Odpoledne dne 5. 6. byla komise, která sestávala z různých technik. odborníků a prof. Hacara. Na této komisi se rozhodovalo o pracích v záp. křídle. Bylo rozhodnuto, že předem mají být provedeny výzkumné archeologické práce a podél záp. křídla, že má být vyhloubeno 16 sond za účelem zjištění uložení základu a jejich hloubky. Archeologický výzkum měl by dostat k dispozici kopáče.

8. 6. 1950 čtvrtek

Začalo se s hloubením sondy jižně první (východní) sondy z r. 1946. Čistí se první a druhá sonda z r. 1946. Pracuje se jen odpoledne. Jeden brigádník a J. Říha.

9. 6. 1950

Pracuje se jako včera. Hloubí se sonda a čistí se sondy z r. 1946.

12. 6. 1950 pondělí

Při hloubení sondy jižně od sondy č. 1. z r. 1946 přišlo se na zdivo kanalisace. Fa „Stavěna“, n. p. nám kopáče nedodala. Dělnictvo ani brigády nejsou. Při zjištění kanalisace, která je novější, byly práce v sondě zastaveny.

Pracovali odpoledne 2 brigádníci a J. Říha.

13. 6. 1950 úterý

Čistí se sonda č. 3 z r. 1946 a prodlužuje se směrem jižním.

14. 6. 1950 středa

Dnes nastoupili práci dva odborní kopáči. Začali hloubit jižní část sondy č. 3 u záp. zdi traktu. Úkolem kopáčů je, odstranit svrchní 140 cm silnou břidlovou navážku, která obsahuje keramiku 12. stol. a zvířecí kosti.

Čistí se sonda č. 2 a taktéž se čistí černý románský terén v prodloužení sondy č. 1 jižním směrem. Zde jsou románské terény prokopány kanalisací.

Pracuje: 2 brigádníci, 2 kopáči, 1 laborant.

15. 6. 1950 čtvrtek

Dnes kopáči pokračují v rozšiřování sondy jižně od sondy č. 1 a začínají hloubit sondu mezi oběma zdmi bývalé chodby. Odpoledne ve 14. hod. nastoupilo práci 9 studujících z reál. gymnasia Benešova v Dejvicích jako brigáda a úkolem začali odvážet vykopanou hlínu na nádvoří.

Čistí se sonda č. 3, 2 (dlažba)

Pracují: 2 kopáči, 11 brigádníků, 1 laborant.

16. 6. 1950 pátek

Pokračuje se v hloubení sondy č. 2 (mezi oběma zdmi chodby) směrem jižním a zjišťují se vrstvy (*nejasně čitelné* – pozn. J. F.) navážky a uložení terénu. Čistí se sonda č. 3. Odpoledne odstraňuje nakopanou haldu navážky 9 studentů – brigádníků. Celkem pracovalo 11 brigádníků, 2 kopáči, 1 laborant. Práce skončena v 19.00 hod.

17. 6. 1950 sobota – nepracuje se.

18. 6. 1950 neděle – nepracuje se.

19. 6. 50 pondělí

Pracují 2 kopáči, z nichž jeden rozšiřoval sondu č. 3 směrem jižním, druhý dokončoval sondu č. 2 a rozebíral moderní cihlovou zeď u sondy č. 1. Čistí se sonda č. 2 a 3.

Pracuje 8 brigádníků.

20. 6. 50 úterý

Hloubí se sonda nad kanálem z 18. stol. a odstraňuje se navážka z prokopaných terénů nad tímto kanálem za účelem získání příčných řezů terénem. Čistí se sonda č. 1 s kostrou a odstraňuje se napadaná malta napadaná do sondy při odstraňování moderní cihlové zdi. Čistí se sonda č. 3 a rozebírají se terény a to: 2 vrstvy břidlice hnědé a světlé jílovité a černé navážky. Čistí se dlažba v sondě jižně od sondy č. 2. Pracují 2 kopáči a 11 brigádníků. Práce skončena v 18.30.

21. 6. 50 středa

Dokončeno odstraňování prokopaných terénů nad kanálem. Odstraňuje se vrchní navážka bouračky navezené pod podlahou křídla a na povrchu černého terénu přemyslovského, zvláště k tomu upraveného. Rozebírají se terény v rozšířené sondě č. 3 a vyváží se vykopané haldy materiálu.

Pracují 2 kopáči a 10 brigádníků. Práce skončena v 19 hod.

22. 6. 1950 čtvrtek

Pracují 2 kopáči. Brigádníci rozebírají nesourodou zeď, stavěnou již na cementovou maltu a přizděnou před základ západní zdi křídla proti druhému oknu, počítaje jižně od průjezdu. Zeď je silná 60 cm, zachovaná základová výška 40 cm. Skládá se z opuky a moderních i starých cihel. Šla až ke zdi chodby, čímž tvořila čtverec. Byla to asi nově postavená místnost pro policejní strážnici.

23. 6. 1950 pátek

Jižně od třetí sondy těsně u záp. zděny křídla a jižně od průjezdu hloubena sonda za účelem zjištění, zda svah lavorovité prolákliny, ve které stál kostel je zjiitelný a zda podoba terénu opravdu odpovídá lavorovité proláklině. Po prokopání 60 cm břidlicové navážky u záp. stěny se zjistila oprávněnost tohoto názoru. Směrem východním ve zmíněné sondě původní černý terén klesá a jeho povrch je vyplněn a vyrovnáván břidlou. Prokopaný černý terén (vrchní) skládá se z navážky, promísené opukou, v níž nalezeny střepy z pozdní doby knížecí. Střepy svým složením a uložením ve svrchním terénu naznačují, že nebyly najednou přivezeny a že tato černá navážka pochází rozhodně z 11. až 12. stol., čemuž i samotná keramika nasvědčuje. V této vrstvě, jejíž povrch je pod silnou vrstvou břidlové navážky byl také nalezen denárek, který jak se zjistilo je napodobeninou denárku Boleslava II. byzantského typu. I když tento denárek společně s navázkou může být sekundárního uložení, přece je to uložení velmi staré.

Pod vrstvou zmíněné černé navážky nachází se hutná černá vrstva, vyznačující se rovnou plochou, na které je vrstva popele. V severní části záp. křídla započato dnes s výkopovými pracemi. Pracují 2 kopáči a výpomocná brigáda studentů z RG Praha XIX.

24. 6., 25. 6. 1950 sobota a neděle se nepracuje.

26. 6. 1950 pondělí

Čistí se terény jižně sondy č. 3. a samotná s. č. 3 (dlažba). Hloubí se sonda jižně od sondy č. 1. směrem k Matyášově bráně. Odstraňuje se vrchní břidlová navážka a hledá se směr dláždění cesty. V sev. části záp. křídla odstraňuje se povrchní navážka (bouračka), vrstva to silná až 70 cm.

Pracují 2 kopáči a 8 brigádníků.

27. 6. 50 úterý

Pokračuje se ve hloubení sondy jižně od s. č. 1. Čistí se popelovitá vrstva jižně sondy č. 3. V sev. části křídla odstraňuje se povrchní bouračka.

Pracují 2 kopáči a 9 brigádníků.

28. 6. 50 středa

Pokračuje se ve hloubení sondy jižně s. č. 1a taktéž se čistí sonda s popelovitou vrstvou (jižně od s. č. 3). Hloubí se nová sonda proti vchodu u jižní stěny křídla. V sev. části se pokračuje v odstraňování bouračky, která leží mezi zdívem po celém povrchu.

Pracují 2 kopáči a 8 brigádníků.

29. 6. 50 čtvrtek

Čistí se sonda č. 3 a zjišťuje se, zda dlažba zasahuje pod svah mísovité prolákliny. Nalezena cesta v sondě již. od s. č. 1 a čistí se. V sev. části záp. křídla proti vchodu mezi zdívem vykopána příčná sonda, která měla ukázat složení terénu. Zjistilo se pod 30 cm navážky ve vých. části křídla rostlý terén (schnílá břidlice) a v záp. části pod záp. stěnou křídla zjištěno zdivo příkopu Přemysla Otakara II. a zdá se i samotný příkop.

Pracují 2 kopáči a 10 brigádníků.

30. 6. 50 pátek

V již. části záp. křídla se pracuje stejně jako včera. Čistí se cesta jižně od s. č. 1 a dlažba v sondě č. 3.

V sev. části pokračuje se v odstraňování navážek mezi zdívem a hlavní práce je soustředěna u sev. stěny průjezdu u dveří (práce čistící), kde byl nalezen v r. 1946 zbytek románské zdi. Dnes v těchto místech nalezena velká bronzová esovitá záušnice, Po obou stranách průjezdu z II. do IV. nádvoří byly vyhloubeny dvě sondy a u obou byly nalezeny kostry v několika vrstvách nad sebou. Třetí sonda vykopána pod východní stěnou záp. křídla blíže ke Španělsk. sálu a v ní zjištěna asi 250 cm silná břidlová navážka a teprv pod ní černá kulturní vrstva, ve které nalezeny silné tuhové střepy. Podle složení terénu se zdá, že na II. nádvoří blíže ke Španělsk. sálu kromě příkopu byl také nerovný terén (vlnitý) s malými roklami.

Pracují 2 kopáči a 10 brigádníků.

1. 7. 50, 2. 7. 50, 3. 7. 50, 4. 7. 50 se nepracuje.

5. 7. 50 středa

Pracuje se od 7. – 5. odpo. Jsou studentské brigady a také dva stále kopáče. Ode dneška brigáda studentů pracuje stále a to stejní chlapci zavazali se nepřetržitě pracovat 14 dní. Předtím pracovali stud. z real. gymnas. v Dejvicích (Velvarská) a to odpoledne, dopol. mají skolu. Ode dneška jsou již prázdniny. Přijde příští pondělí ještě více studentů. Mnozí jsou průvodci hornických učňů, a proto nemohou se zúčastnit práci na výzkumu.

Práce se soustřeďuje v západním křídle tesně severně u severní stěny průjezda. Odstraňuje se vrchní bouračka, která byla pod dlažbou odstraněnou již v roce 1930. Všechno se odváží na haldu proti hlavnímu vchodu do záp. křídla u křídla (v rohu) kde je Španělský sál. Materiál ten se pak odveze na II. nádvoří a za tím účelem přemísťuje se dříví které je těsně pod východní stěnou traktu uskladněna. Čistí se románské zdivo a povrch bouračky svalený dovnitř románské budovy.

Sondou se hledá severní zeď románské budovy.

6. VII. čtvrtek

Hloubí se sonda u vých stěny traktu u vchodu (roh traktu) ve hloubce 350 cm jsou základy traktu uložené v rostlým terenu břidly. Ve třech m. je kulturní černá vrstva (bahnitá). Není ještě prozkoumaná.

U severní stěny průjezdu boura se tereziánsky sklípek kde zjištěno že je připojen dvěma zdi k severní stěně románské budovy, že již zřetelně vidět že se jedná o kostel. Po odbourání sklípku objevuje kus zdi románské (sloup). Zda apside není až na II. nádvoří hloubí se sonda pod okny traktu v prodloužení severní zdi románské.

Odpoledne po odbourání sklípku přišlo se na zbytek apsidy a sloup z románského zdiva je oltářní mensa přizděná k apsidě. Dlažba sklípku je položena níže než dlažba kostelíku a podkopala ji. Jsou to cihly teresiánské. Pod teres. dlažbou je ještě kulturní vrstva. Kostelík hodně poškozen teres. zdivem.

Pracuje 8 brigádníků a 2 kopáče.

7. VII. pátek

Odstraňuje zdivo teresiánské nad kostelíkem, odváží se vykopaný materiál hliněný na nádvoří. Výplata.

8. – 9. neděle nepracuje se.

10. VII. 950 pondělí

1951

23. I. 951. začalo se pracovat jižně jízdárny ...

Ke konci června (v 2. polovině) začalo se pracovat u kostelíka P. Marie. Odstraňuje se zeď průjezd severní, nalezeno pokračování záp. zdi kostela a pak jižní rameno apsidy.

Mezi apsidou a vych. zdi traktu vybrána hlina na rostlém terenu od povrchu staré apsidy 90 cm hloubka. Za ohnutím apsidy nalezena u sev. zdi průjezdu jedna kostra, pak dale severně druhá kostra lebka k zapadu, pak u příčné zdi teres. třetí kostra na rostlém terenu. Obě předešlé v černém terenu 40 cm od povrchu apsidy patří všechny ke starší apsidě třetí na rostlém terenu.

5. 5. VÝROČNÍ ZPRÁVA ZA ROK 1950. KONCEPT (BORKOVSKÝ 1950B)

Pražský hrad. Archeologický výzkum v r. 1950

Západní trakt, na sever od Matyášovy brány, mezi II. nádvořím a zahradou „Na Baště“, jehož vybourání bylo provedeno v letech 1930-31, má býti v roce 1951 uvnitř nově upraven. Přípravné práce spojené s celkovou úpravou se započaly již letošního roku a do nich byl Kancelář presidenty republiky pojat i archeologický výzkum těchto míst za vedení Státního archeologického ústavu. Již v roce 1930 při úpravě zahrady „na Baště“ byl prováděn archeologický výzkum v těchto místech a nalezen půdorys věžovité románské stavby (zvonice) rozměrů ... x ... m, která zanikla v prudkém ohni. Také v průjezdu západního traktu byly při hloubení ústřední štoly učiněny nálezy z knížecí doby. Byly zde nalezeny neporušené kostry, hrobky z opukových desek, větší množství lidských kostí z porušených koster, esovitá záušnice z bronzového drátu, část kroužku z modrého skla. Důležitý byl nález zbytku románské řádkové zdi, jejíž základy byly položeny do terénu hřbitova. U západní stěny této zdi byly nalezeny ... x ... cm velké opukové dlaždice a pod dlažbou jámy po sloupech jakési starší dřevěné stavby. Dále byl v průjezdu východním směrem nalezen v neporušeném stavu zbytek dlažby patřící svojí polohou, formátem a výškou k předešlé zdi. Před průjezdem byl také nalezen zbytek oblázky dlážděné cesty, která šla od západu k zmíněné již románské zdi. Tyto nálezy byly z archeologického hlediska velmi závažné a to proto, že starobylý křesťanský hřbitov a kusy románské zdi s přiléhající k ní dlažbou nasvědčují tomu, že stavba v tomto prostředí postavená mohla náležeti jen sakrálním účelům. Z těchto důvodů položil jsem si otázku, zda se zde nemůže jednat o dlouho hledaný kostel P. Marie, o kterém víme, že byl jedním z prvních nejstarších kostelů na pražském hradě, vystavěným podle podání legend knížetem Bořivojem nebo Spytihněvem. Archeologické doklady k vyřešení tak závažného problému pro naše nejstarší dějiny a pro dějiny pražského hradu nebyly dosti jasné, a proto jim po této stránce chyběla větší průkaznost. Z toho důvodu také byl po druhé světové válce učiněn v roce 1946 pokus o prozkoumání terénu ve zmíněném traktu po obou stranách průjezdu. Nálezy v roce 1930 byly učiněny jen v jižní polovině průjezdu, kdežto jeho severní část byla úplně až na rostlý terén poškozena kanalisací, hlavním vodovodním potrubím a kabely. Jednalo se proto o to, zda nejsou po stranách průjezdu zachovány zbytky základů půdorysu kostela. Bylo pak jižně od průjezdu uvnitř západního křídla zjištěno: jestliže existovala jižní zeď domnělého kostelíka – ku kteréžto domněnce sváděl zbytek zdi s dlažbou nalezený v roce 1930 v průjezdu –, pak byla odstraněna stavbou základu jižní zdi průjezdu v XVIII. stol. Dále za zdi průjezdu byla zjištěna silná vrstva břidlové navážky a pod ní zbytky k vchodu dále směřující a oblázky dlážděné cesty. Ve východní části bylo nalezeno 5 koster dospělých a dětí, orientovaných hlavou k západu. Za severní zdi průjezdu byly terény poškozeny nejen zdivem a sklípkem z XVIII. století, ale i starším zdivem. Než těsně u severní zdi průjezdu byl nalezen kus řádkového zvláštní maltou - podobnou starobylé románské maltě - spojovaného zdiva. U východní stěny zmíněné zdi byla nalezena ssuť zříceného a maltou promíseného zdiva. Ssuť tato byla v těsném spojení se shora uvedenou řádkovou zdi. Poněvadž rozšíření výzkumu vyžadovalo většího počtu dělnictva (pracovali jen dva) a tím také většího nákladu, byly práce astaveny a odloženy na vhodnější dobu. Zjištěné kusy zdi, dlažba a cesty na jižní straně objevené při obou těchto výzkumech byly dokladem toho, že se jedná o prostor, na které stála nejspíše jakási kostelní stavba, jejíž zdivo bylo hodně poškozeno stavbou průjezdu traktu v tereziánské době. Další úvahy a studium všech míst na pražském hradě přivedly mne k domněnce, že se zde jedná nejspíše o kostelík Panny Marie, který stál před hlavní branou, ve které v roce 1092 vítal biskup Kosmas knížete Břetislava vracejícího se z Uher na knížecí stolec, což jsem zdůvodnil ve své práci: „Počátky pražského hradu a nejstarší kostel v Praze“.

V r. 1950 se začalo s přípravnými pracemi k vnitřní výstavbě severozápadního křídla, jehož vnitřní spojovací zdi byly v r. 1930 odstraněny. Kancelář presidenty republiky požádala Státní archeologický ústav, aby předložil plán výzkumu. Po komisionálním ohledání místa za účasti přednosty kanceláře presidenty republiky Dra Červíčka, odborového přednosty kulturního oddělení Fr. Nečáska a odborového přednosty Dra Schenka bylo rozhodnuto provést archeologický výzkum, který pak začal 5. června jižně od průjezdu v místech, kde se v roce 1946 zjistila dlážděná cesta. Byly kopány sondy dále jižně od předešlých, a ukázaly toto složení terénu: dlážděná cesta jde k východu úzkou proláklinou, po jejíž východní straně na mírném svahu, ale jen blíže ku zdi průjezdu, byl hřbitov. Na západní straně je také svah vyúsťující v rovný povrch, na němž stála dřevěná budova, která shořela; zbyly jen popel, uhlíky a jáma po sloupu. Celkem není odkryta. Na ní byla navážka, ve které byl nalezen kus olověného kotouče, na němž byla ražba denárku Boleslava II. (obličej byzantského typu). Cesta u západní části zdi průjezdu se rozšiřuje do kruhu, čímž tvoří jakoby dvorek na jižní straně kostela. Odtud se také asi i z kostelíka vycházelo. Terén kolem dvorku se svahovitě zvyšoval a narostl tak, že kostelík zůstával jakoby v dolíku. To svědčí o tom, že kostelík byl respektován, zůstával na své původní

úrovni, terén se kolem amfiteárně zvyšoval, a jen úzká dlážděná cesta prolamovala tento svah a směřovala k jihovýchodu asi šikmo přes II. nádvoří ku bráně s Bílou věží. Tato cesta byla však ještě před zrušením kostelíka zavežena, ve které době se to však stalo, není ještě přesně zjištěno, avšak dolík kolem kostelíka zůstal.

Na sever od průjezdu byl výzkum znovuzahájen v místech, kde přestal v r. 1946. Byly znovu vyčištěny sondy, které byly v r. 1946 vyhloubeny. Po jejich vyčištění byla věnována pozornost části řádkové zdi a ssutí vedle ní ležící. Hledalo se pokračování této zdi směrem severním. Zde byla uvedena zeď přerušena budovou z konce XVI. stol. a další mohutnou zdí z XVIII. stol. Zbyly jen malé navážkou vyplněné plochy a zde byla zjištěna další ssuť z opuky a malty, po jejímž vyčištění se také zjistila hodně porušená zeď, která směřovala od západu k východu. U východního konce severní zdi průjezdu byl sklípek s cihlovou klenbou z XVIII. stol., při čemž bylo zjištěno, že severní zeď sklípku vykazuje řádkové opukové zdivo, které je v jedné čáře s předešle zjištěnou zdí jdoucí od západu směrem na severní zeď sklípku. Po odbourání východní cihlové zdi sklípku a schodiště, těsně u zdi průjezdu se ukázala navážka a z ní vyčnívají hranatá zeď z řádkového románského zdiva, které se po vyčištění ukázalo jako oltářní mensa. Při odstraňování východní cihlové zdi sklípku u jeho severní stěny bylo vidět odsazení severní zdi, a kusy lícované opuky z odsazeného zdiva byly spojeny s cihlami východní zdi sklípku. Po vyčištění se ukázala odsazená zeď jako ukončení apsidy u vítězného oblouku. Bylo to 5. července, měsíc po započetí výzkumu. Po odstranění navážky se objevila apsida s přizděnou oltářní mensou. Po probrání části ssutě u západní zdi lodě kostelíka byla objevena dlažba z velkých pískovcových desek, silně od ohně načervenalá. 5. července byl celý pracovní postup sledován přednostou kulturního odboru Fr. Nečasem s členy jeho oddělení. Po odkrytí půdorysu kostelíka bylo zjištěno, že je ... m (uvnitř ... m) dlouhý, je loď je m dlouhá. Kostelík má apsidu.

Po ohledání zdiva kaple (kostelíka) se zjistilo, že malta ve zdivu není jednotná a není všude stejně pečlivě stavěno. Apsida vykazuje jiné zdivo sestávající z přisekávaných kamenů různé velikosti s tendencí měniti plošší kvádríky se silnějšími kvádríky. Kvádríky jsou otloukané nehlazené. Část severní zdi, jež byla po celé svojí délce poškozena zdí z XVIII. stol. takže zůstal jen vnitřní její líc jako slupka stmelené tvrdou maltou zdi z XVIII. stol., vykazuje rovněž nestejnoroďé složení. Východní část je z přitloukávané, nepravidelně skládané a od ohně načervenalé opuky, západní část je silně ohněm poškozena a skládá se rovněž přitloukávaných pravidelnějších kvádríků. Západní zeď kostelíka vykazuje větší lícované kvádríky, její vnitřek je vyplněn drobným maltou zalitým opukovým kamením. Základy západní zdi jsou stavěny technikou „opus spicatum“ a to řadou se šikmo nakloněnými kusy opuky, pod kterými je rovná řádka kamenů a pod ní vespod dvě řady šikmo položených kamenů. Poslední dvě řady základu jsou zachovány pod základy severní zdi průjezdu. Apsida má silně od ohně ožehnutou vnější stěnu, vnitřní líc je slaběji ožehnut. Vnitřek zdi se skládá z drobných kamenů zalitých maltou. Vnitřní ožehnutý líc polokruhové apsidy pokračuje za oltářní mensu. Na vnitřní stěně severní zdi jsou zachovány zbytky omítky. Na dlažbě a pod ssutí u západní zdi kostelíka není ani stopy po uhlících a popelu. Pod kamennou ssutí je na dlažbě kostelíka 50 – 80 cm silná vrstva břidlové navážky. To vše svědčí o tom, že požár nebyl příčinou zániku a zboření kostela. Ten po požáru trval dále. Ožehnuté vnitřní stěny byly omítnuté. Dlažba zůstala na místě, byla jen od ohně ožehnutá. Po požáru byla vystavěna nová oltářní mensa z opracovaných a hlazených maltou spojovaných kvádríků. Malta mezi kvádríky je střechovitě spárována. Jak se zdá, základy nového oltáře stojí na zbytcích zdiva staršího oltáře, k němuž patří také kus bílého pískovce, který je asi stupněm ke starší mense. Napříč koselem byla vystavěna tereziánská zeď chodby a její základy poškodily zděnou hrobku nacházející se před oltářem pod bývalou dlažbou kaple. Dlažba kostelíka před oltářem byla odstraněna při stavbě sklípku, jeho dlažba je ... cm níže než odstraněná dlažba kaple (kostelíka). Poškození hrobky napříč vystavěnou zdí se stalo v XVIII. stol. Hrobka se nalézá pod dlažbou z opukových desek, byla však původně, jak se zdá ještě níže pod původní dřevěnou podlahou, a na ní teprve byla dána opuková dlažba, kterou nyní vidíme. Okolí hrobky a její obsah není dosud ještě prozkoumán. Měla náhrobní desku, a ta schází. Bude zajímavé zjistit, zda obsah hrobky zůstal neporušen, když byla deska odstraněna, a kdo v ní byl pohřben. Překvapuje rovněž nález hrobky v tak malém kostelíku; ukazuje to na pohřbení velmi významné osoby, snad samotného zakladatele kostela, který byl pohřben po levé straně před oltářem proto, že v apsidě nebylo místa pro hrob.

Po obou stranách průjezdu na II. nádvoří bylo nalezeno 8 neporušených koster a více lidských kostí z porušených hrobů. Jižně od průjezdu bylo v černém hřbitovním terénu nalezeno 6 volně ležících esovitých bronzových záušnic pocházejících z rozrušených hrobů. Rovněž u západní stěny kostelíka severní zdi průjezdu byla nalezena lidská kostra a u severní zdi kostelíka (tereziánská chodba) lidské kosti a velká bronzová esovitá záušnice.

5. 6. VÝROČNÍ ZPRÁVA ZA ROK 1952 (BORKOVSKÝ 1952).

Zpráva o výsledcích archeologického výzkumu v roce 1952

Byl jsem pověřen k provádění výzkumu v roce 1952 na dvou stanovištích, a to: na Pražském hradě a na Levém Hradci. Obě místa povahou samotných zkoumaných objektů byly různé, časově však jsou si blízké.

Na Pražském hradě v zimě a na jaře r. 1952 dokončoval se výzkum kostelíka P. Marie. V roce 1951 nebylo lze zmíněný výzkum ukončiti, a to proto, že v západním křídle konaly se přípravné práce pro položení betonové desky na celé ploše přízemí západního křídla, kostelík byl zašalován a přikrytý dehtovým papírem. Teprve po položení desky železobetonové mohlo se postupně přikročiti jak k úpravě okolí kostelíka, tak i k ukončení samotného výzkumu. Důkladnější prostudování nálezových okolností uvnitř kostelíka, stratigrafické uložení terénů bylo žádoucí z důvodu revize zveřejněných již nálezových zpráv, které byly jen předběžné, nevystihly v mnohých případech význam některých vrstev. Pak otázka větší a menší hrobky a jejich poměr ke staršímu kostelu nebyl uspokojivě vyřešen. Dále jednalo se také zjistiti jižní část půdorysu kostelíka, respect. zjistit, co z této části kostelíka zbylo po stavbě průjezdu v době tereziánské a pak při stavbě štoly v průjezdu v roce 19 (30 – pozn. J. F.). Po výzkumu a studiu terénu v kostelíku a i mimo něj v roce 1952 jeví se nám obraz nově objeveného kostelíka v docela jiném světle. Pak i samotný vzhled nejstaršího kostelíka na základě studia terénů lze rekonstruovati způsobem takovým, jak nám terény neomylně diktují. V čem se jeví nové poznatky o vzhledu kostelíka na základě studia terénů?

V předběžné nálezové zprávě o nálezu kostelíka P. Marie bylo zveřejněno jen to, co se zjistilo do té doby. Avšak otázka hrobek a podlahy v nejstarším kostelíku byla velmi nejasná a bylo zapotřebí odkrývatí některé části základu a prozkoumat plochu v apsidě před oltářem. Po straně vnější starší apsidy bylo nutné prozkoumat terény, a to z těch důvodů, že v těchto místech kolem apsidy stavební podnik zesiloval do hloubky základy vých. stěny traktu, takže podle stavebních výpočtů betonového zesílení základu přiléhá těsně ke staré apsidě. Proto se přikročilo k rychlému prozkoumání zmíněného místa. Kontrolní bloky hlinité navážky, které byly původně ponechané na povrchu zbytku starší apsidy, musely býti odstraněny.

Po jejich odstranění se ukázalo, že starší apsida nebyla polokulovitá, ale hranatá, přesněji trojbohá. Pod kontrolním blokem, který stál přímo na zlomu apsidy, bylo vyčištěno zdivo základové staré apsidy a ukázalo, že zlom apsidy (roh) je poškozen hloubením jámy pro kostru ke mladšímu kostelu, které lebka byla těsně u základu. Proto nelze s jistotou říci, zda roh byl hranatý aneb zaoblený. Na místě leží však kusy kamenů, které byly (*hloubením* – doplnil J. F.) jámy hrobové nástrojem od základu vytrženy. Kolem apsidy bylo nalezeno 5 koster, a pak také lidské kosti volně ležící z hrobů porušených. Práce zde však byla narychlo provedená, a to již společně s dělníky od stavebního podniku, kteří pracovali na této malé prostore pneumatikým kladivem. Dále jižněji starší apsida byla poškozená společně se zdi apsidy mladšího kostela základy zdi tereziánského průjezdu. Z toho je vidět, že nepřilíš velký kontrolní blok hlíny ležící na zdivu, přikrýval důležitou část zdiva, která se stává takto důležitým činitelem, který mění a opravuje vše předešle psané a kreslené. Při odstraňování základu severní zdi průjezdu hledáno, zda ve zdivu nejsou zachovány jižní části apsidy. Opatrným odstraňováním tvrdého tereziánského zdiva bylo nalezeno jižní rameno apsidy, a to její lícované ukončení a část oblouku, čímž byly získané přesné rozměry šířky mladší apsidy. Zaoblené zdivo apsidy od tohoto místa směrem za oltář bylo také zjištěno z větší části, avšak nepozorností dělníka bylo z větší části zbořeno pneumatikým kladivem tak, že byl v poslední chvíli zachráněn jen zbytek související s výše popsaným jižním ramenem mladší apsidy.

Uvnitř apsidy bylo zapotřebí zjistit, jak vlastně mladší apsida byla vyzděna a zda je zachována vnitřní líc starší apsidy a k ní přizděná zeď apsidy mladšího kostelíka. Bylo zjištěno, že základy starší apsidy byly stavěny nad jakýmsi dolíkem a že ten dolík je vyplněn zdivem (opukou i maltou), jež bylo kladeno rovněž šikmě na způsob opus spicatum, avšak ne tak pravidelně jako v základech. Výplň zdi jde do hloubky 50 cm. Ze starší apsidy zůstala neporušená jen vnější líc, z vnitřní líce apsidy nezůstala ani řádka kamenů, byla úplně při stavbě mladší apsidy úplně odstraněna.

Dále zjištěno, že, zdá se, starší a mladší oltář patří ke mladšímu kostelu a že nejstarší podlaha v kostelíku, o které se předpokládalo, že byla první, neexistovala; podlahy patří jen mladšímu kostelu. V podélném řezu apsidy a obou oltářů vysvítá, že při stavbě mladšího oltáře (*byly* – doplnil J. F.) odstraněné lícované kameny do hloubky, do jaké potřebovali pro základy mladšího oltáře, avšak zdivo i malta uvnitř oltáře zůstala neporušena – je v řezu zřetelně vidět rozdíl malty staršího a mladšího oltáře a jeví se jako kopeček malty a opuky .

Tento kopeček byl pak obezděn kvádríkovou lící nového oltáře, vnitřek vyrovnán do výše ponechaného zdiva staršího oltáře.

V lodi kostela zjištěno, že hrobky, t. j. tumba a mladší hrobka uvnitř tumby, patří ke staršímu kostelu. Jen vnitřek tumby vykazuje podlahu, která sestává z vrstvy malty. Kolem tumby nebyla žádná podlaha, zůstala původní černá navážka, do které jak starší kostel, tak i tumba byla postavena. K tomuto zjištění došlo následovně. Pod podlahou udusanou z hlíny zachovaly se zbytky destrukce a náplavu po destrukci staršího kostela, zjištěna byla vrstva bouračky, sestávající se z hroud malty a kusů opuky, na nichž malta byla přilepená. Tato bouračka ležela na černé vrstvě, do které byly stavěné základy staršího kostela. Bouračka byla zjištěna kolem tumby, a to u severní a západní stěny kostela. Je také důležité, že zmíněná bouračka byla prokopaná zdi mladšího kostela, které byly postavené na zbořené zdi staršího kostela. Při prohlídce jednotlivých kusů malty z zmíněné bouračky bylo zjištěno, že některé kusy mají jednu stranu hlazenou hrubým hlazením a že je to vlastně omítka. Je vidět, že tato bouračka pochází z jakési zdi stářím související se starším kostelem a že jsou to kusy malty z vnitřku zdiva a kusy omítky ze stěny zdiva. Odkud pochází tato bouračka? Již v roce 1950 viděl jsem tuto vrstvu bouračky, avšak při pracovním tempu nebylo možné věnovat pozornost a péči prostudování této vrstvy. Letošního roku myslím, že jsem původ této bouračky rozluštil a že toto rozluštění je závažným přínosem k rekonstrukci vzhledu nejstaršího kostelíka.

Srovnávaje maltu bouračky s maltou zachovanou ve zbylých základech nejstaršího kostelíka zjištěno, že ani barvou ani strukturou nejsou podobné, tak vůbec nemůže pocházet ze zbořeného staršího kostela. Také malta mladšího kostela není v ničem podobná. Srovnával jsem však zmíněnou maltu z bouračky s maltou z tumby a zjistil jsem, že jsou si velmi podobné, a to jak ze zachovaného zdiva tumby, tak i z podlahy tumby. Takto by byl vyřešen původ bouračky. Dalším pozorováním se ukázalo, že vrstva bouračky přiléhá těsně ke stěnám tumby. To mně přivedlo k názoru, že tato bouračka musí pocházet ze zbořené tumby. Kromě podobnosti barvy a struktury malty ukazuje na to také ta okolnost, že vrstva bouračky je těsně u líce tumby, což je (*možno* – doplnil J. F.) velmi dobře a zřetelně pozorovat u zachované západní stěny tumby. Zde vrstva bouračky je zachovaná do výšky zdi tumby a je rovně navrstvená až k líci stěny kostela. Bouračka svědčí tato o tom, že kolem tumby nebyla žádná podlaha, byla jen černá humusovitá vrstva, do které byly stavěné jak základy tumby, tak i základy kostela, kolem tumby ponecháno původní povrch kulturní vrstvy. Později byla vsunutá do tumby mladší hrobka. Tumba nemohla býti příliš vysoká, nasvědčují tomu slabé její stěny (25 cm /?/), avšak plochou zabírala téměř šířku kostelíka. Bohužel jižní její část byla poškozená průjezdem tereziánským, neukazuje vůbec nic na to a není to také zjistitelné, aby v jižní části tumby se nacházela ještě jedna mladší hrobka. Toto výše zjištěné je velmi závažné pro rekonstrukci vzhledu kostelíka. Kolem tumby nebylo lze procházet a býti přítomným bohoslužbě, tumba zabírala větší část plochy kostelíka. Proto se domnívám a s jistotou předpokládám, že spodní část kostela byla určená pro hrobku a teprve vyšší patro kostela bylo určeno pro bohoslužby, čímž nejpravděpodobněji kostelík byl patrový. Nasvědčují tomu také síla zdi severní stěny staršího kostela, která obnáší ... cm, oproti tomu zdivo mladšího kostela je silné jen 75 cm. Je to jasné, že zdivo staršího kostela bylo také určeno pro vyšší stavbu. Ke staršímu kostelu zdá se, že patřil také starší oltář. Bylo také zjištěno u severní stěny kostela staršího, u vnitřní základové líce jakési rozšíření zdiva, jakoby pro příporu. Avšak toto rozšíření nepokračuje výše se základy, je jen ve hloubce základu. Lze tam také zjistit odlišnou maltu u spodku základu staršího kostela a nad rozšířeným zdivem v těchže základech. Zdá se, že původní plán kostelíka byl jiný, nasvědčuje tomu rozšířené zdivo u základu a pak byl pozměněn.

Důkladnějším prostudováním terénů uvnitř kostelíka Panny Marie v roce 1952 mění se a prohlubuje předběžná nálezová zpráva zveřejněná v Arch. Rozhledech a v knize vydané Orbisem (protokoly Komise). Bude-li se v budoucnu ještě komisionálně ověřovati výše řečené, bude to jen k prospěchu samotného objektu.

Zaplaceno na mzdách dělníkům do konce června 191 tisíc Kčs.

LITERATURA A PRAMENY:

Becker, M. J. 2000: Human Skeletal Remains Recovered from Excavations in the Area of the Church of Virgin Mary, Prague Castle, Czech Republic, in: *Frolík – Maříková – Kubková – Růžičková – Zeman 2000*, s. 289–354.

Becker, M. J. 2001: Human Skeletons Excavated from a Series of „cemetery“ Areas Within the Prague Castle, Czech Republic, rukopis na pracovišti Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.

Boháčová, I. – Blažková, G. 2011: Pohřebiště na Loretánském náměstí v Praze – Hradčanech. Archeologický výzkum Ivana Borkovského a jeho výsledky. Díl II. – Dokumentace – Burial Ground at Loretánské Square in Prague – Hradčany. The archaeological excavation of Ivan Borkovský and results thereof. Volume II – Documentation. *Castrum Pragense* 11.

Boháčová, I. – Herichová, I. 2008: Raně středověký sídelní areál v západní části hradčanského ostrohu – The Early Medieval settlement area in the western part of the Hradčany promontory, *Archaeologica Pragensia* 19, s. 275-308.

Borkovský, I. 1948: Bořivojův kostel Panny Marie na Pražském hradě, *Památky archeologické – řada historická* 43, s. 57-59.

Borkovský, I. 1949: O počátcích pražského hradu a nejstarším kostele v Praze. Praha 1949.

Borkovský, I. 1950a: Objev kostela na Pražském hradě – Odkrytíje novogo kostěla v pražskom zamke – Découverte d'une nouvelle église au Château de Prague, *Archeologické rozhledy* 2, s. 188-199, 285, 292.

Borkovský, I. 1950b: Pražský hrad. Archeologický výzkum v r. 1950, nestránkovaný rukopis, uložený na pracovišti Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.

Borkovský, I. 1951: Hrobka v nejstarším kostele na pražském hradě – Grobnica v samom drevnem kostele v Pražskom zamke – Tombeaux dans le première église du Château de Prague, *Archeologické rozhledy* 3, s. 3-6, 17-18, 87, 91-92.

Borkovský, I. 1952: Zpráva o výsledcích archeologického výzkumu v roce 1952, nestránkovaný rukopis, uložený na pracovišti Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.

Borkovský, I. 1953: Kostel Panny Marie na Pražském hradě – Kostěl bogorodicy v Pražskom gradě – Église de la Ste Vierge au Château de Prague, *Památky archeologické* 44, s. 129-198.

Borkovský, I. 1962: Opyš Pražského hradu – Opyš, der Ostteil der Prager Burg, *Památky archeologické* LIII, s. 381-454.

Borkovský, I. 1969: Pražský hrad v době přemyslovských knížat. Praha.

Borkovský, I. a kol. 1951: Význam objevu nejstaršího kostelíka na Pražském hradě. Praha.

Brůžek, J. – Likovský, J. – Černý, V. 2002: Současné metody biologické antropologie a jejich využití při hodnocení kostry přisuzované českému knížeti Svytlněvovi I. – Current research methods in biological anthropology and their application in the study of the skeleton attributed to the Bohemian Prince Svytlněv I., *Archeologické rozhledy* 54, s. 439-456.

Deník 1929/2: Hrad Pražský – III. nádvoří. *Denník vykopávek 1929 /24. IV. – 18. VI./ II.* (s. 1039–1136). Uložen na pracovišti Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.

Deník 1929-34: Prodloužení denníku archeologického výzkumu, na Hradě pražským 19. VI. 1929 – 8. I. 1934 (s. 1137-1245). Uložen na pracovišti Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.

Deník 1946-48: Deník 1. III. 1946 – 7. X. 1948, jednotlivé nestránkované listy. Uložen na pracovišti Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.

Deník 1946-52: Deníkové zápisy 15. 7. 1946 – 19. 12. 1952, jednotlivé nestránkované listy. Uložen na pracovišti Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.

Deník 1950-51: Deníkové zápisy 5. 6. 1950 – polovina června 1951, jednotlivé nestránkované listy. Uložen na pracovišti Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.

- Deník 1959-60:* Pražský hrad. Sešit 2. Deník 8. 7. 1959 až 18. 3. 1960. Uložen na pracovišti Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.
- Deník 1963-65:* Deník 1. 6. 1963 až 30. 8. 1965. Uložen na pracovišti Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.
- Deník 1965-68:* Pražský hrad. Sešit 6. Deník 3. 9. 1965 až 30. 9. 1968. Uložen na pracovišti Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.
- Deník 1992:* Zákoutí u kaple sv. Kříže. Uložen na pracovišti Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.
- Fiala, K. 1923:* Střední trakt. Nálezy ve sklepech a při kanalizaci, Fond Karel Fiala, inv. č. 134/112, Archiv Pražského hradu.
- Fiala, K. 1929:* Průjezd ve středním traktu, Fond Karel Fiala, inv. č. 132/110, Archiv Pražského hradu.
- Frolík, J. 1987:* K poznání obytné zástavby Pražského hradu v 9. – 13. století. Nepublikovaná kandidátská disertační práce, ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.
- Frolík, J. 1995:* Bemerkungen zum Studium frühmittelalterlicher Keramik aus komplizierten stratigraphischen Situationen, Slawische Keramik im Mitteleuropa vom 8. bis zum 11. Jahrhundert, Terminologie und Beschreibung. Internationale Tagungen in Mikulčice 2. Brno, s. 107-118.
- Frolík, J. 1997:* Archeologický výzkum v tzv. Severním výběžku na Pražském hradě. Příspěvek k počátkům osídlení západního předhradí Pražského hradu. – Die Ausgrabung im sog. Nordausläufer der Prager Burg. Ein Beitrag zu den Anfängen der Besiedlung des westlichen Vorfelds der Prager Burg, *Archaeologica Pragensia* 13, s. 75-92.
- Frolík, J. 1999:* Archeologický výzkum v Kanovnické ulici čp. 73 na Hradčanech v letech 1982 – 1985. Vývoj osídlení před rokem 1378. – *Archaeological Excavations at Kanovnická ul. 73, Hradčany, 1982 – 1985. I. Settlement evolution before 1378, Castrum Pragense* 3, s. 113-168
- Frolík, J. 2013:* Pohřebiště na II. nádvoří Pražského hradu – Das Gräberfeld auf dem II. Burghof der Prager Burg, *Archaeologia Historica* 38, s. 91-105.
- Frolík, J. 2014:* Pohřebiště v Lumbeho zahradě Pražského hradu. Analýza, chronologie, význam – Cemetery in the Lumbe Gardens of the Prague Castle. Analysis, Chronology, Significance, In: *Frolík, J. a kol.*, s. 5-128, 431-434.
- Frolík, J. a kol. (ed.) 2014:* Pohřebiště v Lumbeho zahradě na Pražském hradě. Díl II. Studie. *Castrum Pragense* 12/2. Praha.
- Frolík, J. – Maříková-Kubková, J. – Růžičková, E. – Zeman, A. 2000:* Nejstarší sakrální architektura Pražského hradu. Výpověď archeologických pramenů. – Die ältesten Kirchenbauten der Prager Burg aufgrund der archäologischen Quellen.
- Frolík, J. – Smetánka, Z. 1997:* Archeologie na Pražském hradě. Praha – Litomyšl.
- Frolík, J. – Smetánka, Z. 2014:* Pohřebiště v Lumbeho zahradě na Pražském hradě. Díl I. Katalog. *Castrum Pragense* 12. Praha.
- Frolíková, D. 2012:* Archeologie v budově kaple sv. Kříže, in: *Kyzourová, I. (ed.)*, Svatovítský poklad. Katalog stálé výstavy v kapli sv. Kříže na Pražském hradě. Praha, s. 12-13.
- Frolíková, D. – Matíásek, J. 2012:* Archeologie v budově kaple sv. Kříže na Pražském hradě – Die Archäologie im Gebäude der Heiligkreuzkapelle auf der Prager Burg, *Archaeologia Historica* 37, s. 513-527.
- Hrdlička, L. 2005:* Praha podrobná mapa archeologických dokumentačních bodů na území městské památkové rezervace. Praha.
- Katalog 1:* Seznam při archeologickém výzkumu předmětů nalezených na Pražském hradě od roku 1925, s. 1-397, př. č. 10001 až 12917. Uložen na pracovišti Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.
- Katalog 2:* Pražský hrad. Nálezový materiál – Předmětový katalog č. 2, s. 1-219, př. č. 12918 až 13384. Uložen na pracovišti Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.
- Kočířová, R. 2015:* Pražský hrad – II. nádvoří. Nálezová zpráva o archeobotanické analýze. Uložena na pracovišti Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.

Kos, J. 1960: Základové půdy staveb Pražského hradu, rukopis uložený v Archivu Pražského hradu, sign. 110608/0086.

Stránská, P. 2015a: Antropologický posudek č. 1170. Lidské kostrové pozůstatky z Pražského hradu, II. nádvoří, rukopis na pracovišti Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.

Stránská, P. 2015b: Antropologický posudek č. 1172. Středověké kostrové pozůstatky z Jeleního příkopu a ze II. nádvoří, rukopis na pracovišti Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.

Tomková, K. (ed.) 2005: Pohřbívání na Pražském hradě a jeho předpolích. Díl I.1, Castrum Pragense 7. Praha.

Tomková, K. (ed.) 2006: Pohřbívání na Pražském hradě a jeho předpolích. Díl I.2, Castrum Pragense 7. Praha.

Tomková, K. – Frolík, J. 2005: Topografie pohřbívání v areálu Pražského hradu a na jeho předpolích – Die Topographie der Bestattungen im Areal der Prager Burg und auf ihren Vorfeldern, in: *Tomková, K. (ed.)*, Pohřbívání na pražském hradě a jeho předpolích, Díl I.1, Castrum Pragense 7. Praha, s. 7-24.

Zápis 1950: Výzkum od 7. 8. do 11. 8. 1950. Rukopis uložený na pracovišti Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.

THE BURIAL GROUNDS AT THE CHURCH OF THE VIRGIN MARY AND AT THE SECOND COURTYARD OF PRAGUE CASTLE

1. INTRODUCTION

The book makes available documentation on the burial grounds, and a catalogue of all graves forms the core of the publication. The follow-up second volume will focus on the analysis of finds and their evaluation. The publication forms part of the centre of excellence project entitled “Medieval population in Centre and Country. Archaeology, Bioarchaeology and Genetics of Cemeteries of Prague Castle, Central and Eastern Bohemia“ (GAČR 14-36938G) commenced in 2014.

2. ARCHAEOLOGICAL EXCAVATION, COURSE AND PROCESSING

The catalogue includes all early medieval graves found in the Second Courtyard, Fourth Courtyard as well as at the northern end of Jelení příkop (Deer Moat). These are grounds that are considered (together with the First Courtyard) to form the western outer bailey of Prague Castle (*Fig. 2/1 and Fig. 2/2*). In terms of the development of Prague Castle, the most important feature in the area of the western outer bailey is the defunct Church of the Virgin Mary, built in 882 – 884, the oldest ecclesiastical structure at Prague Castle (*Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000, 17-96*). The original western outer bailey obtained its current form during the reconstruction of Prague Castle during the time of Maria Theresa (1754 – 1775). Also the Fourth Courtyard (“Na baště“) underwent more significant modification, based on the project of Josip Plečnik in 1930 – 1933.

The first archaeologically monitored activity, during which the graves were found, took place as part of the digging of trenches for a collector, which ran from the Third Courtyard through the passageway in the Central Wing, across the Second Courtyard and continued through a passageway to the Fourth Courtyard, in 1929 to 1930 (*Fig. 2/3*). The modification of the Fourth Courtyard (*Fig. 2/4*) in 1930 resulted in large surface disturbance, and in the discovery of several graves. More graves were discovered in 1946, in connection with the search for the Church of the Virgin Mary (*Fig. 2/6*). An extensive excavation followed intensively in the years 1950 to 1952 (*Fig. 2/7 and Fig. 2/8*). In the meantime, other graves were discovered in the passageway between the Second and Third Courtyard in 1948 (*Fig. 2/9*). Further graves were registered in 1960 to the north of the Spanish Hall (*Fig. 2/10*). The last archaeological activity during which graves were found at the Second Courtyard was the rescue excavation in a recess area between the Chapel of the Holy Cross and the Central Wing in 1992 (*Fig. 2/11*).

3. SOURCES

Forming the basic point of departure for evaluation of the burial grounds are excavation records (*Deník 1929/2; Deník 1929-34; Deník 1946-48; Deník 1946-52; Deník 1950-51*). Field journals from the excavation of Prague Castle were kept in a continuous order from commencement as a scientific project, i.e. from 4th June 1929 to 15th February 1943. A gap then occurred during the war period and continuous journal records then follow from 4th December 1958 until 30th September 1968. From our perspective today, the records kept between 1943 and 1958 were unsystematic. Gradually several documents, labelled as journals, were drawn up (*Deník 1946-48; Deník 1950-51*) and we should also count on the fact that some records were lost. Also summarising annual reports exist (*Borkovský 1950b; 1952*). Some information can come from publications that are, however, more complete for excavations that took place between 1950 and 1952 (excavation of the Church of the Virgin Mary – *Borkovský 1948; 1949; 1950a; 1951; 1953; 1961*). Important information can be found in the acquisition list of finds (*Catalogue 1, Catalogue 2*). Sometimes they contain information that is not found in journals or similar records.

Preserved maps form a basic source for the study of individual graves and their mutual relations. These were consistently drawn up during the excavations of the Church of the Virgin Mary and its surroundings in 1950 to 1952 (*Fig. 3/10 to Fig. 3/18*). A larger set of sections of the terrain context with graves near the Church of the Virgin Mary was created during the revisional excavation in 1995 (*Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000, 17-48*). Standard planning documentation was drawn up during the excavation in 1992 of a recess area at the Chapel of the Holy Cross, including photogrammetry (*Fig. 3/19*).

Photographs are a very significant source, which we know of for the majority of the graves. Three sets of photographs exist. One set was taken most likely by the head of excavation himself from 1929 to 1960, i.e. by Ivan Borkovský. The second set of photographs (with the sign 'V'), often with identical shots, was apparently taken by a professional photographer as the photos are mostly well executed. The last set of photographs was apparently taken directly for the Office of the President of the Republic (with the sign 'D').

A large amount of movable archaeological finds was found during individual stages of archaeological excavations (Catalogue 1; Catalogue 2). A small part of the finds have not been traced, and anthropological material has not been preserved in an even manner. It stems from the description of the find situation for some graves that part was apparently not retrieved at all. The majority of the skeletal material was gradually, at an unknown period, handed over into the anthropological collection of the National Museum (i.e. the finds from 1930), and a smaller part remained in the depository at Prague Castle. Overall though, these losses do not represent (due to their small scale) an obstacle for an evaluation of the burial grounds.

4. CATALOGUE

The catalogue has been compiled using preserved and vastly varying documentation described in the previous chapter, where also maps are mentioned, capturing the coherent groups of burials. Based on this documentation also an overall plan of the burial grounds was drawn up (*Fig. 4/1*). Only those photographs were again used in the catalogue, which feature the individual graves. If a grave is documented in a group photograph, a section is used. The original state is preserved in photographs in the previous chapter.

STRUCTURE OF INDIVIDUAL ENTRIES

Grave number (IINxxx) – each grave has been assigned a new number which will further serve to clearly identify it. The fact is also taken into consideration that the burial grounds at Prague Castle and its immediate surroundings were labelled with abbreviations during its processing and analysis; these abbreviations point to its localisation site (*Tomková – Frolík 2005, 9*). The graves related to the burial grounds around the Church of the Virgin Mary are labelled IIN+grave number. The reason for the new numbering of all graves was the fact that the graves were, as part of the individual excavation seasons or isolated groups, repeatedly numbered from the number 1, or a part was not numbered/labelled at all (individually found graves). The new numbers also include all previous labelling (i.e. serial number within that year).

Written field documentation (TD) – an extract from a field journal or notes relating to a grave. The entry is left in its original form and is not linguistically modified.

Published written field documentation (PD) – data on a grave from literature, if not captured in field documentation, or offering data that is not captured in field documentation.

Maps and drawings (PK) – maps or other similar documentation showing the grave. Usually the most complete drawing is given, or the chronologically oldest drawing. Ensuing maps/drawings repeating the same information are given only on a selected basis.

Finds (N) – finds from graves according to acquisition numbers in lists of finds (acquisition records). Finds are divided into three groups. Finds as part of grave furnishings or as part of the buried individual

(N1), finds from the fill of a grave pit (N2) and finds in general related to a grave (N3). Assemblages are often described as “when uncovering the grave“, “under the graves“, etc. and their immediate connection to the actual grave is uncertain or unclear. These finds are given only in a summarised manner and are not illustrated. The anthropological material was not recorded in a consistent manner, i.e. sometimes independently, sometimes under one acquisition number together with finds from all groups. For this reason some acquisition numbers are given twice.

Photographs – terrain (F-T) – photographs of the terrain context in which the grave or details thereof are captured.

Photographs – finds (F-N) – primarily photographs of more important artefacts/finds from the time of discovery are attached, documenting the original find conditions which could have changed in the meantime.

Anthropological determination (A) – based on the analysis of *M. J. Becker (2000, 2001)*. As part of this analysis also the sex of children’s skeletons was determined. The results will require further discussion, but these remain in the quotation marks. Further identified skeletons were analysed by *P. Stránská (2015)*.

Grave description (P) – grave description based on above-mentioned documentation.

Comments (K) – notes on preserved documentation or reconstruction (if required) and information on the stratigraphic or dating potential.

In the case of field data, sizes are given in centimetres, and in millimetres for finds.

Where it was possible to measure, the diameter of the rim or bottom has been added for ceramic fragments. The letter assigns the fragment to a technological group.

In describing the ceramic artefacts, a system was used that was compiled for the processing of the larger assemblages from Prague Castle (*Frolík 1987; 1995; 1997; 1999; 2015; Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000*). Based on macroscopically observable technological traits, the ceramics are categorised into separate “technological” groups. The following groups were set up for this purpose: “H1” (A), “H2” (B), “J” (C), “JK” (D), “chalice-like” (E), “swollen” (F), “HK” (G), “TM” (H) “OST” (I), “S/T” (J), “ČMD” (K), “graphite” (L), “VS2” (M), and “undeterm.” (N). The groups categorised in this way are assessed by their link to a certain type of rim/rims. The “chalice-like” group is based primarily on the rims of the chalice-like profile and the “swollen” is based on various varieties of swollen rims, most often on the classic swollen rim. As part of the description, the text contains – for reasons of comparison with other texts where this method was used – the above-stated individual groups in the form of abbreviations in quotation marks. In the figures, they are substituted with letters to save space (above, in bold).

ABBREVIATIONS USED:

A	- anthropology
APH	- Archives of Prague Castle
č.	- number
d.	- length
dř.	- before
Dř	- wood
F-P	- photographs of artefact
F-T	- photographs from terrain
J	- south
LKo	- human skeleton
K	- comments
K	- potsherds
Ko	- animal bones
Mz	- daub
N	- finds
neg.	- negative
Obr.	- figure
P	- description
PD	- published written field documentation
pd	- base diameter
PK	- map documentation
po	- rim diameter
př. č.	- acquisition number
pv	- diameter of bulge
S	- north
s.	- page
sign.	- sign/signature/mark
sine	- unsigned negative
Sz.	- northwestern
TD	- written field documentation
U	- cinders
v	- height
zl.	- fragment
Ø	- diameter

5. DOCUMENTS

The chapter contains transcripts of field journals from 11.10.1930 to 5.11.1930 (*Deník 1929-34*, 1212-1223), from 1.3.1946 to 7.10.1948 (*Deník 1946-48*), from 15.7.1946 to 19.12.1950 (*Deník 1946-1952*) and from 5.6.1950 to June 1951 (*Deník 1950-51*). Also included are transcripts of annual reports for 1950 (*Borkovský 1950b*) and 1952 (*Borkovský 1952*).

